„Asemenea lui Shakespeare și lui Cervantes, ca și altor trei sau patru genii superioare, de-a lungul vremurilor, Molière este, judecînd bine, pictor al firii omenești, fără să accepte sau să-l preocupe cultul, dogma fixă, interpretarea formală; atacînd societatea timpului său, a reprezentat viața de pretutindeni, aceea a celor mulți și, în mijlocul moravurilor determinate pe care le biciuia pe viu, s-a întîmplat să scrie pentru toți oamenii..."

SAINTE-BEUVE

Comedii
Avarul. Mizantropul....
17.99 lei
21011900101344
Dictionare, Cultura, Educatie

MOLIÈRE

268
BP 1

MOLIÈRE

Avarul

268

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

Clubul cărții digitale 2022

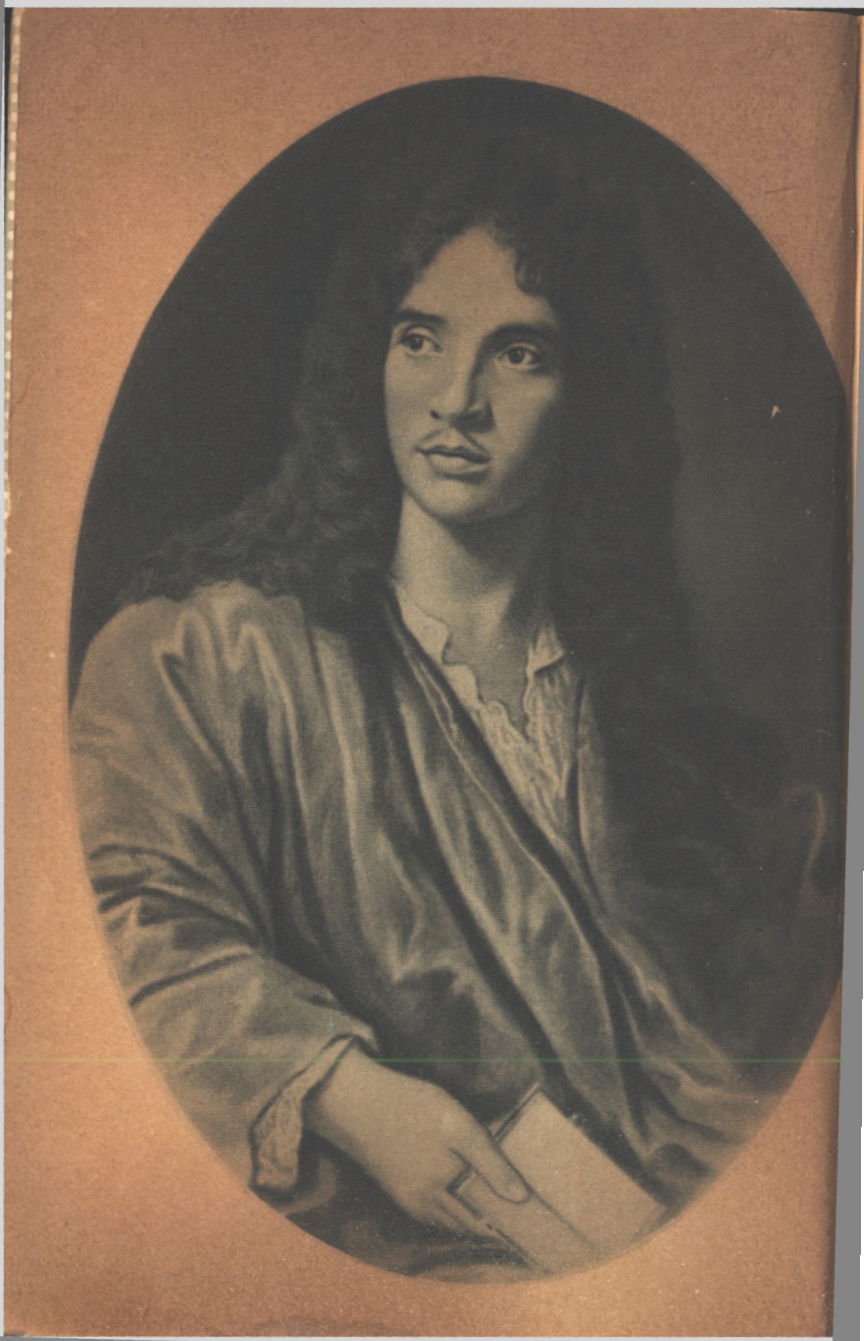

MOLIÈRE

Comedii

MIZANTROPUL • GEORGE DANDIN
SAU SOȚUL PĂCĂLIT • AVARUL
• DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Versiune românească
de
TUDOR ARGHEZI

1964

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI
EDITURA PENTRU LITERATURĂ

Clubul cărții digitale 2022

Prefaţă şi Tabel cronologic de *N. N. Condeescu*

Versiune romînească, pregătită pentru seria *Scrieri,* revăzută după ediţia Molière — *Oeuvres,* édition des Grands Ecrivains de la France, publiée par M.M. Eug. Despois, P. Mesnard et Desfeuilles. Treize volumes in 8°, brochés, et un album.

PREFAȚA

Într-o zi, la Versailles, Ludovic al XIV-lea, în apusul gloriei sale, a întrebat pe Boileau cine fusese, după părerea lui, cel mai de seamă dintre scriitorii din timpul lungii sale domnii.

«Molière, sire», îl asigură satiricul, fără ezitare.

«Nu prea cred, îi răspunse regele, dar dumneata te pricepi mai bine decît mine în materia aceasta.»

Anecdota a fost consemnată de Louis Racine în *Memoriile* asupra vieții tatălui său, marele autor tragic Jean Racine. O știa, desigur, de la acesta, poate martor al scenei, și nu va fi fost deci prea mult deformată. Verdictul lui Boileau confirmă siguranța gustului său literar, după cum neîncrederea regelui în acea judecată spulberă legenda despre mecenatul său întemeiat pe o subtilă cunoaștere a valorilor literare.

Posteritatea a ratificat recomandarea teoreticianului școlii clasice franceze. Da, Molière, mai mult decît alți scriitori însemnați din generația de la 1660, reprezintă pentru noi clasicismul în trăsăturile lui cele mai pozitive : mai puțină preocupare de a rivaliza cu anticii și mai multă grijă în zugrăvirea mediilor și tipurilor din vremea lui ; respect redus față de regulile artelor poetice, dar atenție statornică față de filonul tradițional, popular, al genului pe care l-a ilustrat — comedia.

În secolul al XVII-lea, teatrul tinde să devină, la Paris și în alte cîteva mari orașe ale Franței, ceea ce fusese în evul mediu : o instituție socială, o pasiune colectivă. Nobili, bur-

ghezi, meseriaşi frecventează, pe vremea lui Richelieu, teatrul «Hôtel de Bourgogne» din capitală, nu departe de Hale, şi totodată sala unui alt teatru mai nou, «Marais», ceva mai la răsărit, în cartierul aristocratic dintre Palatul Carnavalet şi Piaţa Regală, de curînd amenajată. În ambele săli se reprezentau tragedii, tragicomedii, pastorale şi comedii, genurile dramatice admise de poetica barocă. La «Hôtel de Bourgogne», însă, spectatorilor li se oferea o atracţie în plus — farsa — care încheia programul, pentru ca toată lumea să plece bine dispusă. O jucau comici celebri ca Turlupin, Gros-Guillaume, Gaultier-Garguille, Guillot Gorju, Bruscambille şi alţii. Subiectele tradiţionale cu soţi încornoraţi, pedanţi ridicoli şi militari lăudăroşi erau împrospătate, ca în *commedia dell'arte* italiană, de inventivitatea interpreţilor, meşteri în glume inedite, una mai deocheată decît alta, presărate cu aluzii la cancanurile zilei şi debitate cu vervă înveselitoare şi mimică adecvată situaţiei. Pe Pont-Neuf, care de curînd lega cele două maluri ale Senei pe la capătul de apus al insulei Cité, alţi farsori, pe estrade în aer liber ; Mondor şi Tabarin grupau acolo, în jurul scenei lor improvizate, pe cei mai mulţi gură-cască, opriţi în drum ca să le-asculte gîlcevile în jurul aventurilor Isabelei şi Francischinei, partenerele lor. În bîlciuri, la Saint-Germain, de pildă, în centrul cartierului cu acelaşi nume, iarăşi barăci în care actori francezi şi italieni jucau farse şi scenete satirice.

Meseria de actor începea să fie căutată într-un oraş mare ca Parisul, în care centralismul caracteristic monarhiei absolute în ascensiune atrăgea mii de provinciali. Însuşi primul-ministru, cardinalul-duce de Richelieu, era un pasionat al Taliei şi Melpomenei : construise o sală de spectacole în palatul său de lîngă Luvru, concepea subiecte de piese pe care le versificau poeţii «casei» sale şi, precursor al unor timpuri mai apropiate de noi, supusese spre semnare lui Ludovic al XIII-lea o ordonanţă (1641), în virtutea căreia slujitorii scenelor nu mai

trebuiau socotiți «infami», ci supuși utili gloriei regelui «preacreștin».

*

În acest Paris al renașterii artei teatrale a venit pe lume, în ianuarie 1622, marele autor și scriitor Jean-Baptiste Poquelin, cunoscut sub numele de Molière. Era fiul unui tapițer din mult agitatul și pitorescul cartier al Halelor. Gustul pentru teatru i s-a iscat și dezvoltat, în mod firesc, la «Hôtel de Bourgogne», unde-l ducea bunicul său dinspre mamă, în barăcile de la Saint-Germain și în fața estradei lui Tabarin. Vocație imperioasă, irezistibilă, în stare să înfrîngă deopotrivă prejudecățile vremii și opunerea tatălui. Poquelin, tapițerul, era un om cu dare de mînă și dorea mult să-și vadă fiul avocat. Năzuința aceasta se încadra în mișcarea micii burghezii spre îndeletnicirile intelectuale, din care monarhia absolută își reeruta sfetnicii și dregătorii. Un avocat cu faimă putea deveni consilier regal și, pe baza acestui titlu mai mult onorific, o înaltă protecție îl împingea destul de ușor spre lucrativa funcție de intendant de provincie. Un capitol mai important din fondurile familiei, sau o zestre cu greutate îi putea cumpăra — da, regele vindea oficial funcțiile — o perședințe de parlament, ceea ce îl introducea în «nobilimea de robă». În politica sa de basculă între nobilimea feudală și burghezie, monarhia se sprijinea tot mai mult pe clasa de mijloc, o atrăgea spre slujbele aparatului de stat, devenit complicat, îi lua bani grei vînzîndu-i oficii și demnități, încuraja prin tot felul de privilegii comerțul maritim și întemeia în Canada, Louisiana și Antile primul imperiu colonial francez.

Împrejurările acestea favorabile ridicării micilor burghezi pe o treaptă socială mai înaltă au determinat pe Poquelin să-și dea fiul la învățătură. A urmat deci patru ani (1636—1640) cursurile colegiului iezuit «Clermont» din Paris, a învățat bine latinește, citind de preferință pe Plaut și pe Terențiu, dar, nemulțumit cu aristotelismul scolastic predat la colegiu sub nu-

mele de filozofie, a audiat «în particular», la colegul său Lhuillier de la Chapelle, lecţiile lui Pierre Gassendi, entuziast adept al lui Epicur şi deci al explicaţiei materialiste a lumii concepute de acel gînditor grec. Iată de ce prima încercare literară a tînărului Poquelin a fost traducerea în versuri franţuzeşti a poemului *De rerum natura* al lui Titus Lucretius Carus, poet-filozof latin, discipol al aceluiaşi Epicur.

Pentru barou mai era nevoie însă şi de o licenţă în drept. Poquelin şi-a luat-o fără multă bătaie de cap (1642) la Orléans, pe Loara, a cărui universitate, credincioasă mai mult decît altele programelor medievale, era renumită pentru indulgenţa examinatorilor săi.

Începutul verii lui 1643 răstoarnă însă toate planurile tapiţerului privitoare la fiul său. Adevărată lovitură de teatru, mai mult la propriu decît la figurat! Poquelin fiul, înscris de curînd în corpul avocaţilor parizieni, titular al funcţiei de valet-tapiţer la curte, transmisă de tatăl său şi pe care o îndeplinise cu un an mai înainte în cursul unei deplasări regale în sudul Franţei, el, nădejdea şi mîndria familiei, declară alor săi că renunţă la cariera burgheză, luminos deschisă în faţa lui, pentru a se închina teatrului! Opta pentru meseria hulită de biserică şi pe care ordonanţa regală din 1641 nu o spălase încă, în faţa opiniei publice, de oprobriul aruncat asupră-i prin străvechi prejudecăţi bigote.

Ruptură între tată şi fiu, mai ales că acesta îşi pretinse, şi obţinu, partea din averea lăsată de mama sa, Maria Cressé, decedată cu vreo unsprezece ani mai înainte. Şi astfel fu întemeiat, în iunie 1643 «Ilustrul teatru», a treia scenă pariziană din primii ani ai regenţei Anei de Austria. Semnau contractul de asociaţie în acest scop mai mulţi tineri, printre care fraţii şi surorile Béjart şi... Molière, numele pe care şi-l lua, pentru scenă, tînărul Poquelin, atît de curajos în a înfrunta ideile ruginite ale mediului său.

«Ilustrul teatru» n-a îndeplinit menirea spre care îl chema numele său. A schimbat vreo două localuri — tot foste săli de

jeu de paume, tenisul vremii — a jucat cîteva din noutăţile repertoriului de atunci şi, mai ales, s-a înglodat în datorii pentru decoruri, costume şi... lumînări. Încasări slabe, fiindcă celelalte două teatre îşi păstrau vadul ! Parisul nu răspundea, precum s-ar fi cuvenit, entuziasmului cu care Molière, fraţii Béjart şi prietenii lor porniseră să întemeieze un nou lăcaş de cultură. Rămînea însă provincia, străbătută, de la începutul secolului, de mai multe trupe ambulante, cea mai cunoscută fiind a lui Valléran-Lecomte, care sfîrşise prin a se statornici în Paris, la «Hôtel de Bourgogne». Avusese un furnizor cu angajament, pe Alexandre Hardy, autor fecund de tragedii, tragicomedii şi pastorale, precursor în unele privinţe al lui Corneille. În anii '40 ai veacului astfel de trupe se înmulţiseră : le atestă documentele ; viaţa lor mizeră, dar plină de pitoresc şi neprevăzut, a evocat-o în *Romanul comic* (1651) scriitorul contemporan Paul Scarron.

Charles du Fresne, directorul uneia din aceste companii, era tocmai în trecere prin Paris, în primele luni ale lui 1645, cu scopul, printre altele, de a-şi recruta elemente noi. «Ilustrul teatru», falimentar, hotărî să nu scape prilejul unei lichidări onorabile şi veni în întregime să întărească trupa lui Du Fresne. Acesta se retrase, de altfel, puţin după aceea şi, prin încrederea colegilor săi, Molière îi fu ales urmaş, desigur pe temeiul experienţei lui regizorale şi administrative de la Paris.

Anii de provincie (1645—1659) au constituit totuşi adevărata ucenicie a lui Molière în ale teatrului.

I-au dovedit, mai întîi, cît este de comod să se sprijine pe protectori puternici şi cu mînă largă — ducele d'Epernon, guvernatorul Guyennei, la Bordeaux ; prinţul de Conti, fostul lui coleg de la «Clermont», în provincia vecină, Languedoc, apoi deputaţii dietei aceluiaşi ţinut, urmaţi în deplasările sesiunilor la Béziers şi Pézénas. L-au învăţat să evite centrele mici, slab remuneratoare, şi să se instaleze pentru mai multe stagiuni în oraşe mari, cu burghezie îmbogăţită prin manufacturi şi comerţ, ca Lyon şi Rouen. L-au deprins să observe îndeaproape fizionomii şi ticuri, moravuri şi dialecte locale, să

urmărească mentalităţi şi pasiuni. Nevoile repertoriului i-au lărgit orizontul literar : farsei populare şi literaturii dramatice naţionale i-a adăugat cunoaşterea comediei spaniole şi mai ales italiene.

După adaptări de farse tradiţionale, adevăratul debut al lui Molière ca autor comic are loc acum, în provincie, şi constă tocmai din ample comedii de intrigă în versuri ca *Nechibzuitul* (jucată la Lyon în 1655) şi *Dragoste cu toane* (Béziers, 1656), prelucrate, cu talent şi multe trăsături originale, după comedii italieneşti din acel timp. La încheierea acestei perioade Molière este un om de teatru în toată puterea cuvîntului : conduce ferm o trupă prosperă, avînd un repertoriu variat, la care contribuie el însuşi cu lucrări proprii ; contactul cu realităţi sociale complexe, precum şi o concepţie nouă despre conţinutul şi menirea artei dramatice îi dau încredere în forţa lui creatoare şi îi inspiră certitudinea elaborării apropiate a unei opere chemate să salte genul comic pe o treaptă superioară.

*

Semnificaţia şi valoarea acestui salt ne apar mai lămurit în lumina evoluţiei comediei în Franţa înainte de marile creaţii ale perioadei pariziene a operei lui Molière. Sub dubla influenţă latină şi italiană, Renaşterea franceză rupsese cu tradiţia farsei medievale şi concepuse o comedie de intrigă destinată mai ales lecturii. *Les Contents* (*Mulţumiţii,* 1584) de Odet de Turnèbe este capodopera acestui gen. În primul pătrar al secolului al XVII-lea, trupele ambulante găsesc însă că spectacolul completat cu cîte o farsă, nu totdeauna delicată în alegerea mijloacelor comice, are avantajul de a spori simţitor încasările. Teatrul «Hôtel de Bourgogne» a menţinut multă vreme această structură a programelor şi a accentuat delăsarea comediei literare în avantajul farsei tradiţionale, cu improvizările ei propice obscenităţilor. Hardy a încercat cu *Les Ramoneurs* (Coşarii) să reia tradiţia comediei literare a Renaşterii,

dar veleitatea lui rămîne izolată în mijlocul unei bogate producții de tragicomedii și pastorale, cu unele elemente comice.

Meritul de a fi reînviat comedia literară de intrigă se cuvine a fi recunoscut lui Pierre Corneille. Înainte de capodopera sa, *Cidul* (1636), el se afirmase mai ales ca autor de comedii, cum sînt: *Melita, Văduva, Doamna de companie, Galeria Palatului de Justiție, Iluzia comică,* cărora le va adăuga mai tîrziu (1644) capodopera sa comică, *Mincinosul.* Erau piese plăcute, bine scrise, cu intrigi țesute meșteșugit, ocazii de dialoguri spirituale și de oarecare analiză psihologică. Inițiativa lui a reactualizat genul acesta atît de bogat în posibilități dramatice, și emulii n-au lipsit să-i exploateze succesul: Georges de Scudéry, abatele de Boisrobert și alți autori mai mărunți au scris multe vodeviluri de acestea, ale căror situații comice nu vor scăpa lui Molière, poate interpret al lor la Bordeaux, Béziers sau Lyon. Își va reaminti mai ales de *Le Pédant joué* (*Pedagogul tras pe sfoară,* 1657) al lui Cyrano de Bergerac, precum și de valeții din comediile lui Scarron, inspirați de teatrul spaniol al epocii.

Simpla comedie de intrigă situată în medii imaginare, sau prea slab legată de realitățile societății, nu satisfăcea însă pe Molière. Poeticile vremii vorbeau tot mai insistent, după Aristotel și Horațiu, de utilitatea literaturii, de menirea ei educativă. Teatrul era, în primul rînd, chemat să-și asume atare funcțiuni, fiindcă devenise accesibil unor pături sociale care nu consumau alt fel de literatură. Comedia de intrigă era însă inaptă să răspundă noii concepții despre artă, cea care va apărea mai tîrziu drept o trăsătură caracteristică a clasicismului francez. Iubiri tinerești contrariate de neînțelegerea și socotelile părinților, cochete aparent insensibile la suspinele adoratorilor, naive prea credule față de jurămintele unor seducători lipsiți de scrupule erau subiecte generatoare de aventuri complicate, dar fără aderență cu realitățile franceze de pe timpul lui Richelieu și al lui Mazarin. Localizarea lor era vagă, și numele convenționale, de rezonanță elenică, date personajelor — Lydias, Clidamant, Doralice — nu con-

tribuiau la o apropiere a lor de lumea spectatorilor. Molière a avut meritul deosebit de a fi înţeles că teatrul, comedia în primul rînd, va interesa şi mai mult dacă va pune intriga în slujba dezbaterii unor probleme actuale, dacă o va apropia şi mai mult de realitate, încredinţîndu-i funcţia de oglindă a societăţii, de educatoare a acesteia. Din atare vederi fecunde se vor naşte capodoperele celor cincisprezece ani de lupte şi triumfuri pariziene ale scriitorului.

*

De la Rouen, unde poposise cu trupa în 1658, Molière îşi pregăti cu grijă întoarcerea în capitală, dar nu o înapoiere umilă, prin spectacole în barăcile de la Saint-Germain sau Saint-Laurent, ceea ce ar fi fost uşor, ci o reintegrare strălucită, reparatorie, în viaţa teatrală a Parisului. A obţinut această satisfacţie prin protecţia lui Conti, care l-a recomandat lui Philippe d'Orléans, propriul frate al regelui, şi astfel trupa lui Molière a debutat chiar la Luvru, în octombrie 1658. Ludovic al XIV-lea şi Curtea lui, care umpleau Sala Gărzilor, amenajată pentru împrejurare, au aplaudat doar de politeţe *Nicomède* al lui Corneille din prima parte a programului, dar au rîs apoi cu poftă la farsa *Doctorul îndrăgostit*, lucrare a lui Molière însuşi din primii ani ai peregrinărilor de-a lungul Franţei.

S-a permis astfel trupei să rămînă în Paris şi a fost instalată în sala de recepţie a palatului Petit-Bourbon de lîngă Luvru. Palatul aparţinea tot monarhiei, de cînd Francisc I îl confiscase de la un conetabil trădător. Acolo Molière şi-a reprezentat primele două comedii din perioada pariziană a activităţii sale : *Preţioasele ridicole* (1659) şi *Sganarel sau Încornoratul închipuit* (1660). Actul unic al *Preţioaselor* are valoarea unei afirmări de principii : este cea dintîi operă a marelui comic scrisă pentru a denunţa — şi îndrepta — o plagă socială, efectele romanelor de aventuri, ca cele ale Madeleinei de Scudéry, asupra mentalităţii fetelor ; precursoare

ale Emmei Bovary din romanul lui Flaubert, aceste tinere lipsite de simțul realității cer vieții mai mult decît le poate ea acorda și adaugă comicului acestei inadaptări ridicolul unui jargon care deformează vocabularul printr-un joc perpetuu de perifraze și metafore.

*

Palatul Petit-Bourbon n-a fost decît o scurtă etapă în manifestările artistice ale trupei lui Molière. Proiectele întinderii Luvrului spre est impuneau demolarea acelei clădiri, ceea ce s-a și început în toamna lui 1660. Molière a fost poftit să împartă cu comicii italieni sala din fostul palat al lui Richelieu, nu departe de locul pe care se înalță astăzi «Casa lui Molière», «Comedia Franceză». Și-a reluat acolo spectacolele în februarie 1661 cu o «comedie-eroică», *Don Garcia de Navarra*, al cărei succes mediocru a fost compensat, patru luni mai tîrziu, de aplauzele cu care publicul i-a răsplătit *Școala bărbaților*, atît de actuală atunci prin pledoaria ei în favoarea unei educații mai realiste a fetelor, în relativă libertate, pentru a cunoaște societatea și a se mărita după înclinări proprii, nu după interesele părinților ori tutorilor.

Actualitatea, într-o serie de portrete în acțiune, străbate și în piesa *Pisălogii* din vara aceluiași an 1661, comedie-balet, înveselită deci prin dansuri și cuplete, gen nou, vestitor al comediei muzicale de mai tîrziu, ingenioasă creație a lui Molière, în a cărui descendență se situează și «cînticelele comice» ale lui Vasile Alecsandri. Viitorul fabulist Jean de La Fontaine, impresionat de veridicitatea zugrăvirii unor tipuri de curteni, a salutat într-o scrisoare piesa aceasta drept piatră de hotar în literatura franceză. «Să nu ne îndepărtăm, de acum înainte, cu nici un pas de la natură», nota el ; avea dreptate : asistase la o afirmare pregnantă a realismului psihologic în teatrul francez, numit mai tîrziu clasic.

Pisălogii — comandată în grabă de Nicolas Fouquet de Belle-Isle, superintendentul finanțelor, mare afacerist și deci

bogătaş unanim linguşit — a fost reprezentată cu fast deosebit în parcul castelului din Vaux-le-Vicomte, la sud-est de Paris, în prezenţa lui Ludovic al XIV-lea. Invitîndu-şi regele în luxoasa locuinţă de pe valea Senei, clădită de Le Vau şi decorată de Lebrun, Fouquet socotea să facă noi progrese în favoarea de care, aparent, se bucura în cugetul suveranului său. Vizita acestuia, atît de costisitoare pentru amfitrion, era însă cu tîlc. Convins prin dovezile lui Colbert că vistiernicul său jefuieşte cu nerușinare banul public — se zicea pe atunci «regal» — venise să vadă cu propriii săi ochi în ce splendori arhitecturale transformase el produsele graselor sale mite şi al sfeterisirilor din numeroasele biruri plătite de Starea a treia. Documentarea la faţa locului a fost concludentă. Nu mult după aceea, Fouquet, destituit, arestat şi judecat, a luat drumul Alpilor, spre a-şi ispăşi pedeapsa în beciurile unui fort izolat.

Prin această măsură autoritară, Ludovic al XIV-lea îşi începea domnia personală, după moartea cardinalului Mazarin, prim-ministru în timpul minorităţii sale. Dorea ca această domnie să rămînă celebră în istorie prin cuceriri, fast şi prosperitatea... claselor avute, plătite toate prin munca imensei majorităţi a poporului francez, alcătuită din ţărani dijmaşi, truditori pe domeniile marilor seniori. În cîteva oraşe progresele capitalismului care începuse să destrame orînduirea feudală înmulţiseră manufacturile, unele întrunind cîteva sute de lucrători. Fabricau îndeosebi textile de lux şi alte mărfuri de acest gen pentru huzurul clasei dominante şi al vîrfurilor burgheziei. Le încuraja, prin felurite privilegii, succesorul lui Fouquet, acel Jean-Baptiste Colbert care îi denunţase fraudele contabiliceşti. Va fi de acum înainte, vreme de un sfert de veac, imaginea vie a conlucrării dintre monarhia absolută şi marea burghezie, spre maximum de profit al ambelor părţi din asociaţia aceasta tacită. Prosperitatea burgheziei comerciale şi manufacturiere revărsa unde aurii de ludovici în tezaurul regal şi contribuia în mod hotărîtor la splendorile curţii încă la Luvru, dar pentru care arhitectul Le Vau

începuse pregătirea cadrului feeric de la Versailles, ajutat, în amenajarea unui parc imens, de peisagistul Le Nôtre.

Tînărul rege ştia, din puţina istorie pe care o învăţase, că o domnie măreaţă trebuie să lase şi amintirea unei perioade de înflorire a literelor şi artelor ; că serbărilor de la curte le şedea bine şi cu premiere teatrale agrementate de balet. Mecenat ieftin şi distracţie rafinată în acelaşi timp. Molière, admirat din nou cu prilejul spectacolului de la Vaux-le-Vicomte, era tocmai omul care îi trebuia, maestrul de spectacole ideal : actor, regizor şi autor totodată. Şi-l va apropia deci tot mai strîns prin subvenţii — li se zicea pe atunci pensii — şi frecvente comenzi. Lăsă însă să treacă furtuna provocată de *Şcoala nevestelor*.

*

A fost prima bătălie înverşunată iscată de noutatea artei lui Molière, de ideile lui înaintate, care luau scena drept tribună, prin urmare, de invidia stîrnită de succesele lui. Căsătoria actorului-scriitor din carnavalul anului 1662 prilejuise comentarii răuvoitoare : se insinua că tînăra lui soaţă, actriţa Armande Béjart, i-ar fi fost fiică, deoarece cu douăzeci de ani mai înainte, în lunile de pregătire a «Ilustrului teatru», directorul trupei de la Palais-Royal iubise pe sora ei mai vîrstnică, Madeleine Béjart. Molière avea însă conştiinţa împăcată : Armande nu era decît o soră tîrzie a frumoasei Madeleine, cum documente autentice de stare civilă, descoperite abia acum un secol şi jumătate, au dovedit-o neîndoielnic.

La sfîrşitul aceluiaşi an, premiera comediei *Şcoala nevestelor* ! Băgaţi de seamă, bogătaşi înecaţi în prejudecăţi, învăţa Molière prin pilda păţaniei lui Arnolphe, nu ţineţi fetele în crasă ignoranţă, departe de societate, cu gîndul că, mărginite şi înapoiate, vă vor fi soţii credincioase ! Glasul naturii găseşte oricum drumul inimii lor, şi căldura primei iubiri le deşteaptă inteligenţa, cum s-a întîmplat cu ingenua Agnès.

Un simplu actor zguduia datine străvechi! Face şi aluzii răutăcioase la cele zece porunci, ba chiar la infernul biblic! Înfăţişează ademenitor farmecul dragostei la vîrsta ei cea mai potrivită şi dă de gîndit şi spectatoarelor trecute de acea vîrstă! Batjocoreşte vigilenţa tutorilor asupra vlăstarelor fragede şi îndeamnă la liberalizarea educaţiei acestora, deci la desfrîu! Au fost numeroase pamflete grăbite să consemneze — şi să exagereze acru — aceste critici ale unor spectatori izbiţi de noutatea unui teatru de idei care lovea în propriile lor convingeri învechite.

Profitul literar al acestei campanii au fost cele două replici demne ale lui Molière din cursul acelui an frămîntat 1663: *Critica Şcolii nevestelor* şi *Improvizaţia de la Versailles*, fiecare în cîte un act. *Critica*, discutînd învinuirile aduse piesei incriminate, exprimă prin glasul personajului Dorante idealul estetic al autorului; *Improvizaţia*, răspuns confraţilor de la «Hôtel de Bourgogne», pledează pentru naturaleţe, deci realism, în arta actoricească.

Curtea regală nu se amestecase direct în această polemică. Molière îi era prea necesar pentru a-l îndepărta. Regele îşi manifestase protecţia prin acordarea unei prime subvenţii, ba acceptase şi năşia celui dintîi născut al nepotrivitei perechi de actori căsătoriţi în 1662. În schimb, Molière lucra rodnic pentru distracţiile regale: la începutul lui 1664 i se jucase la Luvru farsa *Căsătorie cu de-a sila*, agrementată de balete în antracte, regele însuşi ţinînd să danseze deghizat în rom, denumit egiptean în acea vreme. În primăvară, mare agitaţie mondenă! Se inaugura palatul din Versailles, în prima lui formă, încă modestă. Pentru «Serbările Insulei Fermecate», organizate în parc, Molière scrie şi reprezintă piesa mitologică *Prinţesa din Elida*; caută, cu acel prilej, să strecoare şi o nouă comedie, *Tartuffe*, interzisă însă riguros îndată după primele spectacole. Încercarea de a o juca în 1667 este din nou reprimată de autorităţi, şi abia în 1669, cu preţul unui omagiu la adresa regelui, inclus în piesă, comedia aceasta a

putut fi înfăţişată liber la Paris, pe scena de la Palais-Royal.

Campania înverşunată împotriva lui *Tartuffe* adăuga invidioşilor forţe noi, deosebit de puternice: biserica, în frunte cu arhiepiscopul Parisului, Hardouin de Péréfixe, Parlamentul, adică suprema curte de justiţie a regatului, prezidat de un bigot, Guillaume de Lamoignon, toată reacţiunea catolică, într-un cuvînt, grupată în frăţia tainică a «Companiei Sfîntului Sacrament». Aveau şi de ce să se alarmeze! *Tartuffe* denunţa, printr-o admirabilă tipizare, pe toţi făţarnicii cucernici, uşi de biserică în aparenţă, corupţi şi corupători totodată, rîvnind şi la soţia şi la bunurile naivilor care îi ocroteau. *«Nu se cuvine unui actor să facă oamenilor lecţii de morală»*, apostrofa Lamoignon pe Molière în 1667. *«Bine ai făcut, Molière,* îi mulţumim noi; *era datoria ta să înalţi muza comicului prin sarcina de a suna clopoţelul de alarmă în faţa ameninţării unei primejdii sociale, aceea a aşa-zişilor „directori de conştiinţă", laici sau clerici, trîntori, spioni şi intriganţi în casele care îi adăposteau!»*

Între primul *Tartuffe* şi versiunea definitivă din 1669 a acestei capodopere a comediei militante moliereşti s-au perindat la Palais-Royal alte cîteva dintre cele mai valoroase creaţii ale marelui clasic, şi anume: *Don Juan, Mizantropul* şi *Avarul,* iar printre ele, unele farse şi piese ocazionale.

Don Juan (1665) răspundea unei mode care înmulţise în teatrul italian şi francez piesele inspirate de această figură legendară de seducător, dramatizată pentru întîia oară în Spania, ţara sa de origine, de către Tirso de Molina. Seducătorul, ateu pe deasupra, devine la Molière un personaj complex. Acţiunile îi sînt dictate de înseşi contradicţiile sale interne de erou pozitiv prin idei înaintate, dar totodată încarnare a imoralismului clasei pe care o reprezenta — nobilimea feudală.

Mizantropul (1666), considerat de critica dogmatică a clasicismului drept cea mai bună piesă a lui Molière, lăudată ca atare de Boileau în *Arta poetică* din 1674, a fost urmărită

Clubul cărţii digitale 2022

cu interes de scandal de către alţi contemporani pentru presupuse transpuneri dramatice de amărăciuni personale. Alceste, acerbul critic al orînduirilor monarho-feudale, al societăţii aristocratice de atunci şi al fadei «poezii» galante, gustată în saloane, îndrăgostit gelos de cocheta Célimène, ar fi Molière însuşi, chinuit de infidelităţile Armandei şi denumit mizantrop de pe urma acestor nefericiri conjugale. Cheile acestea sînt nesigure şi rămîn puţin convingătoare. Elementul autobiografic, dacă va fi existat, este măiestrit redat în această piesă atît de puţin comică. Se simte însă în ea obida lui Molière din vremea luptelor pentru *Tartuffe*, resentimentele lui faţă de societatea care nu-l aprecia după valoarea lui de om şi de scriitor, ba îl ameninţase chiar cu urgia autorităţilor şi a bisericii. De aici, accentele critice puternice din comedia aceasta a lui Alceste, ruinat de un intrigant fără scrupule şi dus cu vorba de o femeie frivolă, aidoma societăţii aristocratice în care bîrfea şi înşela.

Avarul (1668), cea mai burgheză dintre comediile lui Molière, este realist localizată în Parisul cămătarilor, cu fii risipitori, din mijlocul veacului al XVII-lea. Din *Aulularia* lui Plaut, modelul său îndepărtat, a păstrat destul de puţine trăsături. Piesa aceasta a lui Molière — poate cea mai populară astăzi — fixează o incontestabilă trăsătură a capitalismului de altădată, aspectul cămătăresc al acestuia, generator de avariţie sordidă prin nesiguranţa acestui gen de plasamente.

Din perioada aceasta de apogeu a creaţiei lui Molière datează şi primele lui satire împotriva medicilor: *Amorul medic* (1665) şi *Medicul fără voie* (1666), ultima, veselă farsă inspirată de o anecdotă medievală rămasă vie în conştiinţa populară. Contrast între ignoranţă şi pretenţii; pompos vocabular pseudoştiinţific, dar incapacitate de a tămădui boli; o pretinsă «artă», într-un cuvînt, care nu ţine seamă de datele cele mai elementare ale realităţilor anatomice şi fiziologice — iată medicii şi medicina anilor 1665—1673. Falşi savanţi, într-adevăr, rămaşi la practici învechite, neavînd

habar de descoperirea lui Harvey şi fosilizaţi în observaţiile lui Hipocrat şi ale lui Galien, ceea ce îi dispensa de a mai intui şi experimenta ei înşişi. Molière, bolnav, a suferit încrezător în atotputernicia naturii, pentru a nu se da pe mîinile acelor ordonatori universali de sîngerări şi clistire.

Pentru curtea regală, care se cuvenea cultivată în continuare ca un scut împotriva detractorilor, Molière pregăteşte pastorala *Melicerta* şi actul *Sicilianul sau Amorul pictor*, momente ale unui bogat *Balet al Muzelor* din iarna 1666—1667 ; apoi, în 1668, comedia mitologică *Amphitryon*, cu îndrăzneţe aluzii la amorurile regale în momentul cînd începea «domnia» marchizei de Montespan.

George Dandin, din mijlocul aceluiaşi an 1668, constituie un caz tipic al reutilizării de către Molière a intrigilor din farsele primilor lui ani de provincie. Una din acele farse, *Gelozia mînjitului*, făcea publicul să rîdă pe seama unui încornorat. *George Dandin* ridică acel pretext banal la nivelul unei piese cu implicaţii sociale. Dandin îşi merită întrucîtva soarta, deoarece el, om din popor, îmbogăţit însă, s-a căsătorit cu fiica unor nobili scăpătaţi. Socrii, ţinînd partea fiicei lor aventuroase, pun în lumină nefavorabilă moralitatea tagmei lor, astfel că conflictul soţului înşelat cu familia în care a avut slăbiciunea să intre capătă colorit de răfuială între clase sociale în veche duşmănie, apropiate vremelnic de interese băneşti.

*

Vînătoarea, sportul nobil prin excelenţă după mentalitatea feudală, impunea, cînd era vorba de «regele-soare», deplasări costisitoare în regiuni cu păduri bogate în cerbi şi mistreţi. Unul dintre aceste ţinuturi era Sologne, de sub arcul Loarei mijlocii. Acolo, regele Francisc I construise, tot în scopuri cinegetice, măreţul castel din Chambord, perlă a stilului Renaşterii franceze în arhitectură. Ludovic al XIV-lea obişnuia să se instaleze acolo în octombrie, cu gonacii şi haitele sale

de câini. Curtea îl urma, bineînțeles, ceea ce presupunea baluri și spectacole. În două rînduri, 1669 și 1670, a primit și Molière ordinul să contribuie cu premiere de calitate la acele distracții. În prima lui toamnă de la Chambord a reprezentat farsa-balet *Domnul de Pourceaugnac*, pățaniile unui nobil provincial în Parisul sforăriilor de tot felul, cu noi șfichiuiri pe spinarea medicilor ridicoli.

Anul următor, după ce dăduse pentru carnavalul Curții din castelul de la Saint-Germain comedia-balet *Amanții magnifici*, Molière pregăti pentru anotimpul vînătoresc din Sologne interesantul său *Burghez gentilom*. Comanda regelui era, de data aceasta, însoțită de o sugestie : piesa să fie legată de recenta primire la curte a unei ambasade a sultanului. Molière a rezervat «ceremonia turcească» pentru baletul final și a construit piesa pe o problemă socială în care ținea să-și spună cuvîntul, fiind vorba de o pornire nesăbuită a burgheziei. Prea țineau noii îmbogățiți prin comerț, bancă și manufacturi să imite modul de viață al nobilimii feudale ! Scriitorul a intuit un fenomen caracteristic burgheziei franceze de atunci : nu-și investea capitalurile în noi întreprinderi, cu extensiune mai mare, ci le imobiliza în domenii, castele și palate, în echipaje semețe și lux vestimentar. Căutau alianțe matrimoniale cu nobilimea strîmtorată, ale cărei blazoane cereau imperios aur greu, ca să-și refacă strălucirea, și ei înșiși părăseau cu silă numele lor burgheze pentru a le purta pe cele ale moșiilor de curînd cumpărate. Arnolphe din *Școala nevestelor* nu prefera oare să fie numit Monsieur de La Souche, după cum fiul lui Michel Le Tellier, la un nivel mai înalt, devenise marchizul de Louvois, și cel al lui Colbert, marchiz de Seignelay ?

În *Burghezul gentilom* Molière a reliefat aspectele ridicole ale acestei abdicări a demnității burgheze dintr-o perioadă de amorțire a «tradiționalei» lupte de clasă dintre orășeni și feudali. Jourdain buzunărit de contele Dorante era un avertisment, dar doamna Jourdain, purtătoarea de cuvînt a autorului, îi predica zadarnic revenirea la virtuțile de atunci ale

clasei sale : muncă şi viaţă modestă între cei de seama lor, departe de nobilii escroci şi de marchizele galante.

La Saint-Germain a mai jucat în 1671 o comedioară, *Contesa de Escarbagnas*, în cadrul unui somptuos *Balet al Baletelor*, şi cu acest tablou de moravuri provinciale şi-a încheiat Molière bogata lui carieră de furnizor al curţii. Activitate necesară, obligatorie, dar minimă, inferioară posibilităţilor geniului său. În comediile mari, scrise pentru Palais-Royal, în cele cinci acte în versuri din opere ca *Şcoala nevestelor*, *Tartuffe* şi *Mizantropul*, sau în proza viguroasă din *Don Juan* şi *Avarul*, toate piese cu problematică socială, palpitante de actualitate, regăsim în întregime pe Molière, marele clasic, atent observator al oamenilor din vremea lui, cu slăbiciunile şi ridicolele lor. Totuşi, înclinarea lui de a înnobila comedia prin misiunea de a oglindi critic societatea vremii nu se pierde nici în comediile scrise pentru curtea regală. Este demn de relevat că tocmai în unele din aceste piese a ţinut Molière să înfăţişeze putreziciunea morală a clasei dominante care îl aplauda. Prin Dorante şi Dorimène, *Burghezul gentilom* este cea mai curajoasă dintre aceste critici sociale sub formă de piesă destinată tocmai distracţiei celor vizaţi.

*

Bolnav şi deprimat de năruirea căminului său, Molière n-a mai scris în ultimii ani ai vieţii decît pentru necesităţile scenei sale pariziene.

Înainte de contribuţia sa la *Baletul Baletelor* dăduse (1671) cea mai veselă dintre farsele sale, *Vicleniile lui Scapin*. Pregătea totodată ultima sa mare comedie de moravuri, în cinci acte şi în versuri, *Femeile savante*, reprezentată în primăvara lui 1672. El, care militase pentru educaţia fetelor, combătea acum exagerarea setei de cunoştinţe la femei. Şi de data aceasta a surprins şi a reflectat un fenomen social la începuturile lui. În marea burghezie, unele saloane în care se citeau, ca mai peste tot la Paris, versuri galante şi alte frivolităţi

ale literaturii mondene zise «prețioase», începuseră să se deschidă unei curiozități noi — cea științifică. Femeile, sensibile pînă nu demult doar la poezioarele lui Voiture, se pasionau după astronomie, de cînd cu întemeierea Observatorului, și, în nopțile înstelate, se duceau pe platforma cu lunete a acelei instituții pentru a urmări mersul aștrilor. Unele, ca doamna de La Sablière, protectoarea din acei ani a lui La Fontaine, aveau acasă luneta lor. În discuțiile din cursul sindrofiilor, printre cancanuri și galanterii, se discuta și ceva din filozofia la modă, cea a lui Descartes, pusă la îndemîna celor cu o cultură modestă de tratate «pentru doamne». Vîrtejurile din cosmogonia carteziană, teoriile filozofiei lui despre suflet în opoziție cu «animalele-mașini» erau dezbătute cu pasiune. Bărbații se neliniștea în fața acestui simptom de feminism, mai ales că multe neofite carteziene nu aveau pregătirea necesară pentru înțelegerea acelui sistem, din care spicuiau doar cîteva probleme mai accesibile lor, fragmentînd deci coeziunea concepției despre lume a marelui gînditor raționalist. Pornirea aceasta către știință a femeilor, care în zilele noastre ni s-ar părea cît se poate de firească, a scandalizat acum trei veacuri, mai ales că degenerase, pe ici, pe colo, în pedanterie. Este tocmai cazul femeilor înfățișate de Molière : Philaminte, cumnata ei, Bélise, și fiica ei cea mai mare, Armande. Femeia să «aibă lumini» despre tot, se pronunță scriitorul, să i se dea prin urmare cultura generală necesară demnității ei, dar să nu facă oricînd și oriunde paradă de cunoștințe, să nu se pedantizeze, cu alte cuvinte, că o pîndește ridicolul. Pseudosavante ridicole, dar alături de ele, în aceeași piesă, apăreau și scriitori ridicoli ca Trissotin și Vadius, care se dau în spectacol, atinși reciproc în vanitatea lor de autori.

Actorii de la «Hôtel de Bourgogne» și «Marais», cu încasările scăzute în urma succesului crescînd al trupei de la Palais-Royal, furnizorii lor de comedii, ca Donneau de Visé și Boursault, văduviți de aplauze, prețioasele și savantele, medicii și bigoții, toți dușmanii înrăiți ai lui Molière și ai creației lui își dau din nou mîna, ca în anii de luptă pentru

Şcoala nevestelor şi pentru *Tartuffe*, şi pun la cale compromiterea scriitorului. În 1670—1672 apar noi pamflete împotriva lui. *Elomire hipocondru* — Elomire era anagrama lui Molière — pretinsă comedie semnată de Le Boulanger de Chalussay, un libelist gata să-şi vîndă pana oricui, a fost cea mai veninoasă din aceste scrieri, sinteză de bîrfeli şi îngrămădire de grosolănii la adresa celui mai strălucit clasic francez.

Molière nu a mai ripostat acestei cabale, dar a fost desigur îndurerat de larga răspîndire, prin două ediţii, a dezgustătorului *Elomire*. Boala lui de piept îi impunea cît mai multă linişte. Şi-a adunat puterile în vederea unei noi satire împotriva medicilor exploatatori ai maniilor unor oameni crezuţi bolnavi şi, în ultimele luni ale lui 1672, a scris *Bolnavul închipuit*. Juca el însuşi pe Argan, rolul titular, cînd, la a patra reprezentaţie pe scena de la Palais-Royal, la 17 februarie 1673, s-a simţit rău şi n-a terminat jocul decît cu o sforţare supraomenească de disimulare a durerilor resimţite în piept. A fost transportat acasă în mare grabă şi a închis ochii pe vecie acolo, în modestul său apartament din actuala stradă Richelieu.

Soţia sa, cu care reluase de curînd convieţuirea, a fost nevoită să intervină direct la rege pentru ca noul arhiepiscop al Parisului, Harlay de Champvallon, să-i permită înmormîntarea soţului — mort, oroare, nespovedit şi negrijit! — într-un cimitir, cu ceremonie religioasă.

Regele, pentru care scrisese atîtea «divertismente», l-a uitat repede; era tocmai anul cînd războiul de agresiune împotriva Olandei îi dădea mult de furcă. Prietenii scriitorului l-au plîns însă sincer. Boileau, în *Epistola către Racine*, La Fontaine, într-un epitaf, s-au jeluit într-un glas că murise nu numai Molière, ci comedia însăşi. Cele trei teatre din Paris făceau afaceri tot mai proaste. Ai fi zis că parizienii le frecventau tot mai rar de la dispariţia marelui comic, interpret atît de credincios al sentimentelor populare. Teatrul «Marais» se resemnă să-şi închidă porţile; trupa lui Molière

se mutase în altă sală, fiindcă cea de la Palais-Royal fusese atribuită lui Lulli pentru Operă. În 1680 o ordonanță regală o obligă să fuzioneze cu «Hôtel de Bourgogne». Era actul de întemeiere a «Comediei Franceze», «Casa lui Molière», cum o va numi aproape imediat pietatea mulțimilor.

*

De atunci, «Comedia Franceză» n-a încetat să se considere drept moștenitoarea, continuatoarea teatrului de la Palais-Royal. A jucat, firește, an de an comediile lui Molière, nucleu permanent al repertoriului ei de aproape trei secole. Le-au adoptat apoi alte teatre din Franța și din străinătate. Secolul al XVIII-lea nu se sfîrșise, și Molière devenise incontestabil un clasic al literaturii europene, tradus, jucat, imitat pretutindeni unde pătrunsese cultura franceză. Explicația faptului este aceeași ca pentru oricare alt mare creator în literatură: a fost original față de producția vremii lui; s-a impus prin profunzime umană, prin atitudine critică curajoasă față de tarele societății în care a trăit; a avut o înaltă concepție despre artă și a fost el însuși un mare artist. Un cuvînt acum despre fiecare din aceste merite, solidare și condiționate reciproc în excepționala lui personalitate.

*

Originalitatea lui Molière în materie de subiecte, de situații și procedee comice trebuie înțeleasă după mentalitatea vremii sale. Se admitea — tratatele de poetică încurajau chiar — reluarea unor subiecte din alte literaturi, din cele vechi în primul rînd, cu condiția unei tratări personale, unei replămădiri a materiei la un cît mai înalt nivel artistic. Spre deosebire însă de autorii tragici ai secolului al XVII-lea francez, Molière a uzat destul de moderat de această libertate. De la Plaut a împrumutat *Amphitryon* și ideea unei piese comice despre un avar care își îngroapă comoara. *Adelfii* lui Terențiu,

din aceeaşi literatură latină a epocii republicane, i-a sugerat opoziţia concepţiilor despre educaţia fetelor celor doi fraţi, Ariste şi Sganarel, din *Şcoala bărbaţilor*. Dar ce abilă adaptare a acelor teme la mediul, mentalitatea şi modul de viaţă francez din veacul al XVII-lea, atît în *Avarul*, cît şi în *Şcoala bărbaţilor!*

A studiat îndeaproape şi pe italieni, beneficiari ai prestigiului literaturii strălucitei lor Renaşteri şi încă socotiţi ca maeştri. Admirase la Paris, din copilărie şi pînă la contactul direct cu Scaramouche din anii 1659—1660, comedia lor zisă *dell' arte*, cu teme şi personaje tradiţionale, cu spumosul lor dialog improvizat de iscusiţi actori specializaţi. Farsele sale din provincie, ca *Doctorul îndrăgostit* şi *Gelozia mînjitului*, au reţinut multe trăsături şi procedee din acele *commedie dell' arte* italieneşti. În primele sale piese în versuri, *Nechibzuitul* şi *Dragoste cu toane*, se resimte, în intrigă şi în tipologia personajelor, influenţa autorilor comici italieni de atunci, Barbieri şi Secchi. *Don Juan* îşi datorează afabulaţia şi caracterul eroului nu direct lui Tirso de Molina, ci unei piese cu acelaşi subiect şi titlu a italianului Cicognini. Întîlnim însă şi aici aceeaşi abilă francizare a seducătorului cinic, ca şi a lui Euclio din Plaut, devenit burghezul avar Harpagon. Părinţii cu mentalitate învechită, piedici fericirii tinerilor, fiii lor cheltuitori şi zvînturatici, valeţii isteţi şi servantele intrigante, gata să-i ajute în aventurile lor, medicii ridicoli sînt tot atîtea personaje cu caractere şi comportări fixe venite în Franţa de-a dreptul de peste Alpi.

Mai mult, poate, a împrumutat Molière din literatura patriei sale. *Ţăranul medic*, veche anecdotă versificată în secolul al XIII-lea, transmisă pe cale orală, i-a inspirat *Medicul fără voie*. Din Rabelais a luat amănunte, vorbe de duh, nume de personaje, ca Dandin, precum şi cele două figuri de filozofi din *Căsătorie cu de-a sila*. Obligat să lucreze repede, Molière a recurs de cîteva ori şi la contemporanii săi pentru cîte o scenă de comic savuros, adaptată însă cu o artă superioară contexturii propriei sale creaţii. Astfel, fiul petrecăreţ,

uluit să descopere pe propriul său tată în cămătarul misterios care-l jupuia, înainte de a stîrni hohote de rîs în *Avarul*, înveselise publicul în *Frumoasa procesomană*, vodevil de Boisrobert. Comica tîrguire a lui Géronte din *Vicleniile lui Scapin*: «*Ce naiba căuta pe galera aia?*» se mai auzise în *Pedagogul tras pe sfoară* al lui Cyrano de Bergerac, tot în legătură cu pretinsa răpire a unui fiu imprudent de către niște piraţi turci. Chapelain şi Colletet se complimentaseră, ca apoi să se invectiveze violent, după ce fuseseră atinşi în vanitatea lor de scriitori, cu treizeci şi cinci de ani înainte de Vadius şi Trissotin din *Femeile savante*: scena figurase în *Comedia academiştilor* de Louis d'Etlan şi Charles de Saint-Evremond.

Atît numeric, cît şi ca valoare, împrumuturile reprezintă însă un element constitutiv restrîns în opera lui Molière. Atîtea din marile lui creaţii, ca *Preţioasele ridicole*, *Şcoala nevestelor*, *Tartuffe*, *Mizantropul*, *Burghezul gentilom*, n-au izvoare cărturăreşti esenţiale. În partea cea mai valabilă, deci cea mai viabilă, a operei lui, Molière a fost original, s-a adresat numai propriei sale experienţe de viaţă, marii învăţătoare: practica socială.

*

Din realitatea înconjurătoare a cules el pe romanţioasele mondene Cathas şi Madelon, cu jargonul lor «preţios»; pe Philaminte, în salonul ei îmbîcsit de cărţi şi împodobit cu o enormă lunetă astronomică; pe deocheatul Tartuffe, pe frivola Célimène, pe Jourdain cel ahtiat de nobili şi înnobilare. Prin geniul lui Molière, această realitate sub formă de problematică socială majoră pătrunde larg în genul comic rămas oarecum, pînă atunci, ca o cenuşăreasă a literaturii, după poeticile vremii, ca şi după debilele comedii de intrigă care îl ilustraseră. Să dăm fetelor o educaţie mai modernă, mai liberală, să veghem ca soţiile avide de cultură să nu lunece spre pedanterie; să ne ferim de violenţa bigoţilor, de genti-

lomii seducători şi escroci, de «marchizele» costisitoare ; să rămînem burghezi muncitori şi modeşti, nici avari ca Harpagon, dar nici cu gărgăuni de trădare a clasei, ca Jourdain, fiindcă aşa-zisa «lume bună» mişună de conţi fără para chioară în pungă, de femei intrigante şi de clevetitori.

Iată-ne departe de simpla comedie de intrigă, distractivă, şi nimic mai mult. Molière a înălţat demnitatea scenei, punînd-o în slujba apărării părţii sănătoase a societăţii vremii de molime şi putreziciuni care începeau s-o contamineze. Realismul lui s-a manifestat deci prin atitudini critice faţă de viciile acelei societăţi. Nu vom întîlni, desigur, la el o condamnare sistematică, principială a orînduirii feudale, dar, statornic, o denunţare hotărîtă a celor mai negative din aspectele ei în anii 60—70 ai secolului său.

Monarhul însuşi, adulat în *Tartuffe,* este înfăţişat în *Amphitryon* sub trăsăturile unui Jupiter seducător al doamnelor de la curtea sa, mediu din care Ludovic al XIV-lea îşi alegea favoritele. Deşi, în prefaţa la *Tartuffe,* Molière a susţinut — prudenţa i-o dicta — a fi încarnat în personajul său cucernicia ipocrită, nicidecum pe cea sinceră, clerul contemporan nu s-a înşelat asupra obiectivului piesei : demascarea uneltirilor bisericii catolice, a instrumentelor sale docile, directorii de conştiinţă din familiile bogate, pentru a obţine danii, îmbrobodind cugete, îndobitocindu-le prin bigotism. Iezuitismul în procedee şi vocabular al lui Tartuffe nu lasă nici o îndoială asupra tagmei care îl detaşase cu misiune precisă în casa lui Orgon.

Nobilimea, prin toate straturile ei, a oferit lui Molière galeria cea mai bogată de tipuri şi de vicii demne să intereseze pana lui demascatoare. Pourceaugnac vine din ţinutul Limousin ca să înveselească Parisul cu stîngăciile şi naivităţile lui. Imaginea, întrucîtva caricaturizată, nu este crudă. Pica personală răzbate în insistenţa pusă de scriitor în prezentarea curteanului de la Luvru şi Versailles ; Acaste şi Clitandre din *Mizantropul,* fluşturatici şi îngîmfaţi ; veninosul Oronte din aceeaşi piesă ; Dorante din *Burghezul gentilom,* făcînd lux

şi galanterii cu banii lui Jourdain, întocmai ca Don Juan cu ai lui Monsieur Dimanche. Don Juan, *«mare senior rău la suflet»*, a păstrat totuşi, prin tradiţie, o trăsătură pozitivă: ateismul, reliefat cu deosebită complezenţă de Molière, traducător odinioară al lui Lucreţiu. Prin declaraţia lui că nu crede decît că «două şi cu două fac patru», acest exponent al aristocraţiei putrede capătă complexitatea unui «libertin» al timpului, precursor al celor mai înaintaţi dintre iluminiştii veacului următor. Ceilalţi nobili din galeria lui Molière nu au idei, sau profesează opinii învechite. *«Marchizul este astăzi personajul caraghios al comediilor»*, ne asigură Molière în *Improvizaţia de la Versailles*, ceea ce ne face să ne gîndim îndată la zorzoanele şi la superficialitatea unui conte de Guiche, sau a unui duce de Lauzun, în goană, prin culise, după actriţele de la Palais-Royal, în deplasare la Versailles sau la Saint-Germain.

«Naşterea nu valorează nimic acolo unde nu este virtute!» proclamă tatăl lui Don Juan, veche lozincă burgheză, care distonează în gura unui nobil, dar adevărată sub pana lui Molière! O fixase în literatură, încă din veacul al XIII-lea, Jean de Meun în partea a doua a *Romanului Rozei*. Burghezii, semenii lui Molière, începuseră s-o uite de cînd interesele materiale îi apropiau de clasa dominantă, de cler, ca şi de aristocraţie. În consecinţă, critica socială a lui Molière se îndreaptă, vigilentă, şi către ei. Persistenţa în mentalităţi şi obiceiuri învechite vă dezumanizează, le spune el, deveniţi odioşi, ca Sganarel din *Şcoala bărbaţilor*. Bigotismul vă costă scump, ca pe Orgon, victima lui Tartuffe. Şi mai scump vă costă, fără a mai socoti un spor de ridicol, maimuţăreala modului de viaţă şi a fumurilor aristocratice; chiar înrudirea prin căsătorie cu nobilii vă este fatală onoarei, cum prea tîrziu a aflat-o George Dandin!

Crescut într-un mediu burghez, dar eliberat de prejudecăţile lui prin viaţa de actor, Molière nu numai că a avut clarviziunea şi autoritatea morală de a semnala burgheziei devieri primejdioase, dar simpatia lui sinceră faţă de oamenii

din popor îl așază pe pozițiile acestora, mult deasupra celor mai înaintați scriitori ai timpului său. Valeții săi, de la Mascaril la Scapin, depășesc originea lor literară — italiană în primul rînd — printr-un bun-simț popular dintre cele mai autentice, prin inteligența lor de oameni pățiți și descurcăreți, prin ascuțimea criticii cu care dezvăluie slăbiciunile și defectele stăpînilor. Țăranii lui Molière, victime ale viciilor feudale, ca Pierrot din *Don Juan*, sau *«medici fără voie»*, ca Sganarel, dovedesc aceleași calități morale și intelectuale. Nu se întîlnește printre ei vreun personaj negativ. Prin gura lor, a celor de jos, a lui Mascaril, a lui Moron, a lui Scapin, s-a strecurat ceva din precauta protestare a lui Molière împotriva nedreptăților sociale de pe urma cărora pătimea clasa cea mai numeroasă și mai activă a națiunii.

*

Molière și-a depășit contemporanii nu numai prin realism și combativitate critică nemaiîntîlnite în comedie, dar și prin artă. Om de teatru, el a reflectat serios asupra genului pe care l-a ilustrat. Estetica sa se desprinde luminos din replicile lui Dorante, apologetul său din *Critica Școlii nevestelor*. Comedia, gen greu, pretențios, superior tragediei tocmai pentru că cere zugrăviri după realitate, nu poate fi constrînsă să se conformeze tuturor regulilor inventate de tratatele de poetică. Marea sa regulă este de a plăcea și totodată de a vorbi sensibilității spectatorilor, ceea ce îi asigură efectul educativ. Actorii să-și rostească replicile natural, completează el în *Improvizația de la Versailles*, nu emfatic, ca cei de la «Hôtel de Bourgogne», fiindcă distrug impresia de verosimilitate necesară publicului din sală, al cărui interes se cere captat printr-un joc firesc, nesilit. Realism în comedie, așadar, în situații, în caractere, ca și în regizorat. Aceste imperative ale înaltei arte eficiente Molière a fost primul care le-a formulat acum exact trei secole.

În lumina crezului literar din *Critica Şcolii nevestelor* ne explicăm mai bine de ce Alceste a respins sonetul lui Oronte din *Mizantropul*, preferîndu-i un cîntec popular — este, iarăşi, prima oară cînd un scriitor din acea vreme îşi exprima atari gusturi — şi de ce celălalt sonet ridicol, al lui Trissotin din *Femeile savante*, a fost cules din operele galantului abate Cotin. Este clar : Molière a combătut, în numele realismului, al literaturii serioase de idei marea plagă a vremii, frivolitatea preţioasă, madrigalul fad, hiperbola galantă din versurile de salon, la fel cu extravaganţa din romanele de aventuri sentimentale, care suciseră minţile bietelor Cathos şi Madelon, *«preţioasele ridicole»*.

Molière, om de teatru, se manifestă şi în experienţa cu care înnoadă intrigile, puse toate în serviciul criticii sociale, al zugrăvirii caracterelor proprii epocii sale. Expunerile — amănunţite, clare — ne pun la curent cu mediul, cu punctul de plecare al acţiunii, cu firea personajelor principale. Tartuffe ne este evocat în toate gesturile şi comportările lui de-a lungul primelor două acte, aşa că învăţăm să-l cunoaştem înainte de a-şi face apariţia. Acţiunea se desfăşoară logic, motivat, după firea personajelor, după reacţiile lor naturale în faţa unor piedici, unor ciocniri de interese. Sinceritatea şi onestitatea lui Alceste, mizantropul, ne explică atît ruina lui printr-un proces cu sentinţă scandalos de nedreaptă, cît şi lipsa lui de succes în saloane. Deznodămintele par, dimpotrivă, a fi dezinteresat pe Molière. Le provoacă prin intervenţii neprevăzute dinafară, ca în *Tartuffe*, unde poliţia demască pe impostor în momentul cel mai critic pentru victimele lui ; prin descoperiri de taine, ca în *Avarul* sau *Scapin ;* alteori lasă pur şi simplu pe spectator să continue jocul cu propria lui imaginaţie, nimic neîmpiedicînd ca ceea ce s-a văzut să se mai repete, ca în *George Dandin*.

Ceea ce contemporanii — prietenii şi admiratorii, ca şi duşmanii — au semnalat ca o mare noutate la Molière a fost fidelitatea caracterelor sale, aidoma celor din societatea vremii. Donneau de Visé, detractor înrăit al lui, ni-l descrie în come-

dia *Zélinde* contemplînd cumpărători într-o prăvălie pentru a le studia vorbele şi gesturile.

«Contemplatorul» îl numeau intimii lui. Frămîntările lui Sganarel, gelosul din *Încornoratul închipuit*, au izbit, încă din 1660, prin naturaleţea lor. De atunci, colecţia tipurilor psihologice şi sociale a lui Molière s-a îmbogăţit cu burghezul egoist Arnolphe, cu ipocritul intrigant Tartuffe, cu Don Juan, seducătorul de profesie, cu mizantropul Alceste, critic înverşunat al falsităţii mondene, cu cămătarul avar Harpagon şi cu atîtea fete şi femei, de la ingenue la cochete, de la savante la doamne cu caleaşcă. Tipuri care au rămas. Numele lor au devenit substantive comune : un harpagon, un donjuan, un amfitrion ştim toţi ce însemnează. Exagerarea conştientă a intervenit, pentru a îngroşa unele trăsături, mai cu deosebire la unele tipuri sociale, la marchizul ridicol, de pildă, cu perucile lui pînă la mijloc, cu valuri de panglici de pe umeri pînă la pantofi, cu hohotele lui indiscrete de rîs şi cu eterne inepţii în gură.

Exagerarea era dictată şi de cerinţele genului. Publicul trebuia distrat, şi s-a distrat într-adevăr copios la piesele lui Molière, pînă cînd romanticii au găsit că comicul lui este trist, Balzac zicea chiar atroce, cu gîndul la Orgon, la Alceste, la Harpagon. Comic de gesturi — sacul lui Scapin ! —, de refrene, ca cel cu galera turcească din aceeaşi comedie, dar mai adesea comicul din izvorul lui cel mai sigur : contrastul. Ce este şi ce ţine să pară Harpagon, ce caracter are Alceste şi ce fel de femeie iubeşte, cui îi acordă Orgon o încredere nelimitată ! Antitezele acestea stîrnesc rîs sau barem zîmbete compătimitoare, şi cele mai izbutite scene au ca scop să le accentueze.

Că Molière a depăşit estetica şcolii clasice franceze ne-o învederează şi limba folosită de el. Încă din copilăria lui, bîntuia în saloane şi printre oamenii de litere moda unui purism lingvistic exagerat. Richelieu întemeiase, în 1635, Academia Franceză şi, printre alte sarcini, îi încredinţase şi pe aceea de a veghea asupra purităţii limbii literare. Exponentul acestei

instituţii, Vaugelas, acreditase, în *Observaţii asupra limbii franceze* (1647), ideea că baza limbii literare trebuie să fie nuanţa vorbită la curte şi în «familiile bune» din Paris. Teoreticianul acestui purism social, în timpul activităţii pariziene a lui Molière, era iezuitul Dominique Bouhours, la ale cărui principii rigide şi verdicte severe Boileau şi mai ales Racine se arătau foarte simţitori. Se cerea scriitorilor să evite fonetisme, forme şi construcţii gramaticale, dar mai ales vocabular cu iz de «vulgaritate», ceea ce însemna o ostracizare a francezei populare. Molière n-a urmat aceste recomandări decît în cîteva comedii «de ţinută», ca *Tartuffe* şi *Mizantropul*, şi, firește, în piesele distractive compuse pentru curte. În rest, nu s-a sfiit să introducă, dacă nu chiar pariziana populară, cel puţin limba conversaţiei curente, folosită de mica burghezie, cu unele arhaisme, cu proverbe, cu comparaţii plastice şi chiar cu unele fonetisme populare ca rima *nette-droite* din *Pisălogii*, corectă numai dacă admitem pronunţarea *drète* a maselor populare din capitală. Pentru individualizarea personajelor de obîrşie umilă — valeţi şi ţărani — Molière nu s-a sfiit să le indice starea prin reproducerea particularităţilor fonetice ale graiului lor. Pierrot din *Don Juan* şi Martine din *Femeile savante* vorbesc ca în satul lor. În *Domnul de Pourceaugnac*, în *Vicleniile lui Scapin*, necesităţile intrigii pun alte personaje în situaţia de a imita dialecte mai depărtate de cel din Ile-de-France, baza francezei literare. Gascona, languedociana sau picarda din acele scene sînt reproduceri destul de fidele. Molière le auzise în cursul deplasărilor lui de-a lungul provinciilor şi le reţinuse bine. În proza aceasta energică şi colorată, capabilă să exprime plastic orice şi să caracterizeze de minune personajele, rezidă valoarea de mare scriitor naţional a lui Molière. Mai puţin în versurile sale, corecte, dar, pe alocurea, mai banale prin constrîngeri de ritm şi rimă.

*

Gloria naţională a lui Molière, vie încă din primii ani ai secolului al XVIII-lea, a stîrnit veleităţi de emulaţie în străi-

nătate. Congreve în Anglia, Holberg în Danemarca, Moratin în Spania, Goldoni, mai ales în partea franceză a operei sale, şi-au propus să fie «molieri» ai patriei lor.

La noi, Molière a fost unul dintre marii comici străini intens jucaţi pe scenele noastre şi frecvent traduşi. De cînd elevii lui Gh. Lazăr i-au reprezentat *Avarul* în versiunea lui Erdeli (1818), şi mai ales după cele 4 volume de *Opere* publicate de E.S.P.L.A. în 1955—1958, mai toate piesele importante ale lui Molière au fost traduse şi montate. Scriitori de frunte, precum Costache Negruzzi, sau de notorietate mai redusă, ca Gh. Sion, l-au tradus după posibilităţile limbii noastre din vremea lor. V. Alecsandri i-a împrumutat unele reţete comice şi unele tirade de efect.

Volumul de faţă întruneşte cîteva din comediile lui Molière în versiunea maestrului Tudor Arghezi. Nu o dată, în literatura universală, un mare scriitor s-a odihnit între două creaţii transpunînd în limba sa un alt mare scriitor cu care şi-a desluşit afinităţi. În franceză, tragicii greci redaţi de Leconte de Lisle, sau *Faust* al lui Goethe de Gérard de Nerval sînt exemple cunoscute de atari conlucrări. La noi, odinioară St. O. Iosif, astăzi poetul Al. Philippide au dat excelente traduceri din opere celebre de peste hotare.

Întîlnirea dintre Molière şi Arghezi este demnă de a reţine atenţia istoriei literare. Genurile diferite ilustrate de fiecare dintre ei n-au constituit o piedică a acestei apropieri. O preocupare comună de artă a cuvîntului, de frămîntare a limbii populare spre a-i scoate la iveală firicelele de aur ; aceeaşi atitudine critică faţă de nedreptăţile unor orînduiri întemeiate pe exploatare şi oprimare ; mai ales acelaşi larg, cald umanism în înţelesul de astăzi, iubire de oameni şi luptă pentru apărarea demnităţii lor — iată, desigur, ce i-a alăturat pe aceeaşi copertă.

Dovadă nouă că, pe întreg întinsul pămîntului, Molière continuă să aibă credincioşii lui, anonimi, ca şi iluştri. Îl înconjoară cu aceeaşi dragoste şi încredere ca ale acelor din trupa lui, cînd, la sfîrşitul lui 1660, prin dărîmarea palatului

Petit-Bourbon, director şi actori erau ameninţaţi cu împrăştierea. Au rămas totuşi împreună, fiindcă, notează La Grange în amintirile lui despre acele evenimente în prefaţa din 1682 a operelor fostului său maestru, *«toţi actorii iubeau pe domnul Molière, căpetenia lor, pentru că unea un merit şi o capacitate peste cele obişnuite cu o onestitate şi o purtare atrăgătoare care i-au obligat pe toţi să-l asigure că doreau să împărtăşească totul împreună cu el»*.

N. N. CONDEESCU

TABEL CRONOLOGIC

1624—1642 Ministeriatul cardinalului Armand de Richelieu, perioada copilăriei şi tinereţii lui J.-B. Poquelin, viitorul Molière.

1622 ianuarie : Naşterea la Paris a lui Jean-Baptiste Poquelin, viitorul actor şi autor comic Molière, fiu al unui tapiţer din cartierul Halelor.

1629—1636 Pierre Corneille se afirmă mai ales ca autor comic şi reactualizează comedia literară, gen lăsat în părăsire de la sfîrşitul secolului al XVI-lea.

1636—1640 J.-B. Poquelin, elev al colegiului iezuitic «Clermont» din Paris. Audiază totodată, la colegul său Lhuillier de la Chapelle, lecţiile filozofului Gassendi.

1641 aprilie : Ordonanţa regelui Ludovic al XIII-lea privitoare la actori : din inspiraţia lui Richelieu, meseria acestora nu mai trebuia considerată «infamă» ; biserica continua totuşi să-i trateze ca atare.

1642 J.-B. Poquelin, student al universităţii din Orléans ; obţine licenţa în drept.

În același an însoțește curtea regală într-o călătorie în sudul Franței, în calitate de valet-tapițer al regelui, slujbă transmisă de tatăl său.

1643—1661 Minoritatea lui Ludovic al XIV-lea (regența Anei de Austria și ministeriatul lui Mazarin), epoca debuturilor lui Molière ca actor și autor comic.

1643 iunie : J.-B. Poquelin, urmînd o vocație neînfrîntă, întemeiază cu alți tineri o asociație teatrală. Ia totodată pseudonimul de Molière. Acest «Ilustru teatru» își deschide porțile în ianuarie 1644.

1645 toamna : «Ilustrul teatru», condus de Molière, după o scurtă existență precară, în care timp datoriile i-au întrecut încasările, hotărăște să se contopească cu trupa provincială a lui Charles du Fresne.

1645—1655 Se reprezintă la Paris cu mare succes comediile de intrigă ale lui Paul Scarron, cel mai apreciat autor comic între Corneille și Molière.

1645—1658 Ani petrecuți în provincie cu trupa lui Du Fresne, al cărei director Molière nu întîrzie să devină. Joacă piese din repertoriul vremii (de Corneille, Rotrou, Tristan, Du Ryer ș.a.) la Bordeaux, Lyon, în diferite orașe din Languedoc și, în urmă, la Rouen.
Molière își îmbogățește experiența actoricească și pe cea socială și își începe prin farse activitatea de autor comic.

1655 Prima comedie literară, în versuri, a lui Molière, *L'Etourdi (Nechibzuitul)*, reprezentată la Lyon.

1656 A doua comedie a lui Molière, *Le Dépit amoureux (Dragoste cu toane)*, reprezentată la Béziers, în Languedoc.

1658 *octombrie :* Molière şi trupa sa se întorc la Paris şi joacă în palatul Luvru, în faţa regelui şi a Curţii, o tragedie de Corneille şi farsa *Medicul îndrăgostit* de Molière însuşi. Succesul acestei farse autorizează trupa să rămînă în capitală ; i se acordă o sală în palatul Petit-Bourbon de lîngă Luvru.

1658—1660 Trupa lui Molière în sala de la Petit-Bourbon : îşi cîştigă repede reputaţia de a fi prima din Paris în genul comic ; două noi comedii ale lui Molière contribuie la această faimă :
Les Précieuses ridicules (Preţioasele ridicole), noiembrie 1659, care inaugurează critica de moravuri în teatrul francez clasic, şi
Sganarelle ou le cocu imaginaire (Sganarel sau încornoratul închipuit), mai 1660, farsă după reţetele tradiţionale.

1661 Începutul domniei personale a lui Ludovic al XIV-lea, la a cărui curte fastuoasă Molière a organizat (1664—1671) multe spectacole de comedii-balet.

1661 Palatul Petit-Bourbon fiind demolat, se acordă o nouă sală lui Molière în Palais-Royal, tot lîngă Luvru, fostul palat al lui Richelieu. Noul local este inaugurat în februarie cu comedia eroică a lui Molière *Don Garcie de Navarre ou le prince jaloux (Don Garcia de Navarra sau prinţul gelos)*, schiţă a unui caracter ; succesul i-a fost mediocru.

iunie : Marele succes al comediei *L' Ecole des maris (Şcoala bărbaţilor)*, în care Molière dis-

Clubul cărţii digitale 2022

cută pentru întîia oară problema educației fetelor și a căsătoriei.
august : Comedia *Les Fâcheux (Pisălogii)*, reprezentată în fața lui Ludovic al XIV-lea în parcul castelului din Vaux-le-Vicomte al lui Nicolas Fouquet, superintendentul finanțelor. Este prima comedie-balet a lui Molière, gen nou creat de el. Într-o scrisoare către Maucroix, La Fontaine, prezent la spectacol, salută realismul psihologic al portretizărilor din această piesă, în care vede triumful unei arte noi.

1662 februarie : Căsătoria lui Molière cu Armande Béjart, sora mai mică a Madeleinei Béjart, asociată a «Ilustrului teatru» din 1643.

decembrie : L'Ecole des Femmes (Școala nevestelor), prima capodoperă a lui Molière ; reia și adîncește problema educației fetelor, a dreptului lor la dragoste și căsătorie liber consimțită.

1663 Anul polemicii în jurul comediei *L'Ecole des femmes*. Molière răspunde numeroșilor săi detractori prin piesele într-un act :
La Critique de l'Ecole des femmes (Critica Școlii nevestelor) în iunie 1663, de primă importanță pentru cunoașterea ideilor literare ale autorului, și
L'Impromptu de Versailles (Improvizația de la Versailles) în octombrie 1663, expunere a concepției sale despre arta actorului.

1664 februarie : Comedia-balet *Le Mariage forcé (Căsătorie cu de-a sila)*, reprezentată la Luvru. Molière devine astfel principalul furnizor și organizator al distracțiilor regale.

mai : Comedia-balet *La Princesse d'Elide (Prinţesa din Elida),* divertisment mitologic, scris pentru serbările inaugurării primului castel din Versailles.
Cu aceeaşi ocazie a reprezentat acolo prima versiune a lui *Tartuffe,* în trei acte, piesă în care Molière denunţa curajos cucernicia ipocrită a catolicilor.
Noua operă este îndată interzisă.
Boileau închină lui Molière *Satira a II-a,* recunoscînd strălucitele merite de scriitor ale acestuia.

1664—1665 Molière ajută pe Racine în debuturile sale de autor tragic : îi joacă pe scena teatrului de la Palais-Royal cele dintîi tragedii, *La Thébaïde (Thebaida)* şi *Alexandre le Grand (Alexandru cel Mare).*

1665 februarie : Don Juan, una dintre comediile cele mai complexe ale lui Molière, satiră împotriva nobililor destrăbălaţi şi cinici.
Trupa lui Molière devine «trupă a regelui», care acordă directorului ei o pensie de 6.000 de livre (faţă de 1.000, cît primea începînd din 1662).

septembrie : L'Amour médecin (Amorul medic), nouă comedie-balet, prima din seria în care Molière a ridiculizat ignoranţa şi pedantismul pretenţios al medicilor din timpul său.

1666 iunie : Le Misanthrope (Mizantropul), cea mai apreciată dintre operele lui Molière, critică complexă a moravurilor clasei dominante.
În acelaşi an (august) : *Le Médicin malgré lui (Medicul fără voie),* a doua farsă usturătoare la adresa medicilor.

decembrie : Mélicerte, La Pastorale comique (Pastorala comică) şi *Le Sicilien ou l'amour peintre (Sicilianul sau Amorul pictor)*, scurte comedii-balet (ultima adăugată la începutul lui 1667), scrise pentru un *Balet al Muzelor*, reprezentat la curte.

1667 Lupta pentru a obţine aprobarea reprezentării lui *Tartuffe*. Deşi refăcută şi cu titlul schimbat, piesa este din nou interzisă.

1668 An de creaţie susţinută în cariera lui Molière : *Amphitryon* (ianuarie), comedia mitologică ; cu aluzii critice la curtea lui Ludovic al XIVlea ; *George Dandin* (iulie) tablou comic al unor nenorociri conjugale, şi *L'Avare (Avarul)*, viguroasă zugrăvire a mediilor şi metehnelor burgheziei vremii (septembrie).

1669 *Tartuffe* primeşte autorizaţia de a fi reprezentat pe scena teatrului de la Palais-Royal (februarie), victorie a lui Molière împotriva asociaţiei secrete de bigoţi «Compania Sfîntului Sacrament», care-l persecuta de mai mulţi ani.

octombrie : Monsieur de Pourceaugnac, farsă jucată în faţa Curţii, în castelul din Chambord ; satiră împotriva medicilor, construită în jurul unei figuri ridicole de nobil provincial.

1670 *februarie : Les Amants magnifiques (Amanţii magnifici)*, comedie-balet, jucată în castelul din Saint-Germain.

În acelaşi an (octombrie), *Le Bourgeois gentilhomme (Burghezul gentilom)*, rechizitoriu la

adresa burghezilor grăbiți să imite modul de viață al aristocraților.

1670 Apare pamfletul sub formă de comedie *Elomire hypocondre* de Le Boulanger de Chalussay, cea mai calomnioasă libelă împotriva marelui scriitor.

1671 *ianuarie :* Molière colaborează la spectacolul-balet *Psyché*, jucat în palatul Tuileries din Paris ;
mai : Les Fourberies de Scapin (Vicleniile lui Scapin), una dintre cele mai vesele farse scrise de Molière ;
decembrie : La Comtesse d'Escarbagnas (Contesa d'Escarbagnas), satiră a unor aspecte ale moravurilor provinciale, jucată în castelul din Saint-Germain.

1672 *martie : Les Femmes savantes (Femeile savante)*, ultima comedie de moravuri în 5 acte, în care Molière reia problema educației femeilor sub aspectul ei social.

1673 *februarie : Le Malade imaginaire (Bolnavul închipuit)*, ultima piesă scrisă și jucată de Molière, mort îndată după a patra reprezentație. Arhiepiscopul nu-i acordă autorizația de înmormîntare într-un cimitir decît în urma unei intervenții a regelui.

*

1673 Librarul Barbin din Paris publică, îndată după moartea lui Molière, prima ediție completă a teatrului său (în 7 volume).

1674 Boileau, în *Arta poetică*, cîntul III, critică filonul artei populare din comediile lui Molière.

1677 Boileau, în *Epistola a VII-a,* către Racine, include totuşi un însufleţit elogiu al lui Molière.

1680 Întemeierea «Comediei franceze», prima scenă oficială a Franţei prin contopirea trupelor pariziene de atunci, printre care şi cea a lui Molière.

1682 În fruntea unei noi ediţii de *Opere complete* ale lui Molière, apare prima sa biografie, al cărei autor era actorul La Grange, fost secretar şi casier al trupei de la Palais-Royal.

1694 Exprimînd încă o dată punctul de vedere al bisericii catolice, J.-B. Bossuet, episcop de Meaux, condamnă teatrul lui Molière ca plin de «impietăţi» şi «infamii». (în *Maximes et réflexions sur la comédie).*

1696 În *Les Hommes illustres qui ont paru en France pendant le XVII-e siècle (Oamenii iluştri care au apărut în Franţa în secolul al XVII-lea),* Charles Perrault exprimă admiraţia fără rezerve a generaţiei sale faţă de Molière.

1705 La Vie de Molière (Viaţa lui Molière), de Grimarest, biografie dezvoltată, dar lipsită de spirit critic (reproduce multe anecdote suspecte).

1758 J.-J. Rousseau, în *Lettre à M. d'Alembert sur les spectacles (Scrisoare către M. d'Alembert asupra spectacolelor),* condamnă teatrul lui Molière ca impropriu educaţiei tineretului.

1764 Voltaire publică o *Vie de Molière (Viaţa lui Molière)* în fruntea unor comentarii ale operei acestuia. Viaţa, ca şi comentariile, sînt răuvoitoare şi critică pe nedrept arta lui Molière.

1776 *La Maison de Molière ou la Journée de «Tartuffe»* *(Casa lui Molière sau momentul «Tartuffe»)*, piesă în patru acte de Sébastien Mercier, care înfăţişează pe marele scriitor în luptă cu ipocriţii din timpul său.

1778 Academia Franceză, care ignorase pe Molière în timpul vieţii acestuia, îi aşază bustul în sala sa de şedinţe, cu o inscripţie exprimînd regretul de a nu-l fi numărat printre membrii săi.

1788 *La Mort de Molière (Moartea lui Molière)*, piesă de Cubières-Palmézeaux ; documentează asupra ideii pe care şi-o făcuse secolul al XVIII-lea despre Molière ca teoretician al clasicismului.

1790 *Le Philinte de Molière*, piesă de Ph. Fabre d'Eglantine, continuare a comediei *Le Misanthrope*, în care Philinte este prezentat ca personaj negativ, servind să sublinieze puternic onestitatea şi generozitatea lui Alceste.

1818 Elevii lui Gh. Lazăr joacă în Bucureşti prima comedie de Molière în limba romînă : *Zgîrcitul (L'Avare)*, în traducerea lui L. Erdeli.

1825—1827 Scrisori ale lui Goethe conţinînd elogii fără rezerve la adresa lui Molière.

1827 În prefaţa la *Cromwell*, V. Hugo omagiază «dramatismul» comediilor lui Molière, precum şi talentul poetic al scriitorului.

1835 Apare *Amphitryon*, în traducerea lui I. Heliade-Rădulescu, prima dintr-o serie de traduceri romîneşti din comediile lui Molière iniţiate de «Filarmonica» bucureşteană.

1840 În poemul *Une soirée perdue (O seară pierdută)*, Alfred de Musset formulează interpretarea, curentă la romantici, că în teatrul lui Molière veselia acoperă un fond de tristeţe.

1840—1846 Teatrul romînesc din Iaşi joacă mai multe comedii de Molière, printre care *Avarul*, *Burghezul gentilom* şi *Vicleniile lui Scapin*.

1843 Statuia în bronz a lui Molière este înălţată la Paris, pe strada Richelieu, în faţa casei în care a murit scriitorul.

1849 Apare în revista *Zimbrul* comedia *Femeile învăţate*, în traducerea lui Costache Negruzzi.

1854 Poetul G. Sion dă o bună traducere romînească a comediei *Mizantropul*.

1873—1900 Apar cele 13 volume de *Opere complete* ale lui Molière în ediţia critică pregătită de Eug. Despois, P. Mesnard şi Desfeuilles (Paris, «Hachette», «Collection des Grands Ecrivains»), monument de erudiţie închinat memoriei marelui comic.

1879—1889 O revistă, *Le Moliériste*, publică exclusiv, sub conducerea lui G. Monval, studii şi documente despre Molière.

1922 Cu prilejul tricentenarului naşterii lui Molière, Jacques Copeau montează şi joacă pe scena teatrului «Vieux-Colombier» din Paris principalele comedii ale marelui scriitor într-o interpretare nouă şi în decoruri inspirate din concepţiile lui Stanislavski.

1922 Gustave Michaut începe să publice seria sa de studii consacrate lui Molière : *La Jeunesse de Molière (Tinerețea lui Molière), Les Débuts de Molière (Debuturile lui Molière), Les Luttes de Molière (Luptele lui Molière)* ș.a.

1955—1958 Molière, *Opere*, 4 volume însumînd peste 2.000 de pagini, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, prima culgere în limba romînă a celor mai bune comedii ale marelui clasic francez.

MIZANTROPUL

COMEDIE
ÎN CINCI ACTE
ÎN VERSURI

1666

PERSOANELE

ALCEST — ibovnicul Celimenei
FILINT — prietenul lui Alcest
ORONTE — ibovnicul Celimenei
CELIMENA — ibovnica lui Alcest
ELIANTA — verişoara Celimenei
ARSINOE — prietena Celimenei
ACAST, CLITANDRU } marchizi
BASC — valetul Celimenei
UN JANDARM
DU BOIS — valetul lui Alcest

ACTUL I

SCENA 1

FILINT, ALCEST

FILINT

Ce s-a-ntîmplat ? Ce este ?

ALCEST

(şezînd)

Te rog lasă-mă-n pace.

FILINT

Nu te-nţeleg, fă bine şi spune, nu te face...

ALCEST

Cată-ţi de treabă, n-auzi ? Aş vrea să mă slăbeşti.

FILINT

Întîi asculţi şi numai apoi te necăjeşti.

ALCEST

La mine-ncepe àltfel, nu vreau s-ascult nimic.

FILINT

Pîrţagului matale, un sfat de bun amic...
Sfatul meu, de prieten apropiat, consistă...

ALCEST

(sculîndu-se repede de pe scaun)

Eu prieten dumitale ?! Rog şterge-mă din listă.
Am fost odată, parcă, şi, poate, nu mai vreau.
Acum mai bine lipsă, ţi-o spui, cum vezi, pe şleau.

FILINT

Sînt cu ceva de vină, Alcest, faţă de... tine ?

ALCEST

Ar trebui să-ţi crape obrazul de ruşine,
Şi-n ce mă mai priveşte nu te-aş putea ierta.
Oricui îi vine greaţă, să zic, de dumneata.
Îmbrăţişezi pe cine îţi iese înnainte,
N-ai dezmierdări destule, destule simţiminte ;
Îl covîrşeşti, te bucuri, te juri, dar, spune drept,
Ce te silea să-l mîngîi, să-l iei să-l strîngi la piept
Şi să-l sufoci cu graiul atîta de fierbinte ?
Te-ntreb cine e domnul, şi nici nu-l mai ţii minte.
Te-ai despărţit de-o clipă de el şi eşti în stare
Să-l pomeneşti în lipsă, rînjind cu nepăsare.
Murdară stîrpitură şi ticăloasă cutră !
Dă-ţi cu mocirlă-n suflet şi palme peste mutră.
Din întîmplare dacă aş fi făcut ca tine,
Aş căuta frînghia şi-un cui s-o ţină bine.

FILINT

În ce mă cam priveşte nu cred că mi se pare
A fi un caz de moarte şi de spînzurătoare,
Şi, dacă nu te superi, suspendă judecata :
Mă-mpotrivesc frînghia să-mi curme beregata.

ALCEST

Se potriveşte gluma ca nuca în părete.

FILINT

Cu seriozitatea ce vrei să faci, băiete ?

ALCEST

Eu vreau sinceritate cinstită şi frumoasă :
Tot ce din gură iese, din inimă să iasă.

FILINT

Cui, fericit şi vesel, îţi iese înnainte
Îi dai aceeaş marfă : el cumpără ce vinde.
Răspunzi cum poţi mai dulce, plăcere la plăcere ;
Nu ţi se-oferă ceea ce-n schimb nu ţi se cere.

ALCEST

Nu prea mă-mpac cu felul acesta de metodă,
Al oamenilor voştri, ajuns acum la modă :
Închinăciuni, smerenii, tertipuri şi tîrcoale
Ţin loc de miez şi suflet al vorbei voastre goale.
De făcători de graiuri şi pupăcioşi mi-e groază.
Îi văd cercînd un ifos şi învîrtind o frază,
Declamatori de mofturi, orişicum fac şi dreg,
Ei preţuiesc optimea cît preţ dau pe întreg.
Ce treabă e aceea că vin să te sărute,
Să-ţi jure cîte-n soare, şi vrute şi nevrute,
Să te ridice-n slavă, şi-apòi, călcînd la fel,
Zălog să-şi puie zelul la cel dintîi mişel ?...
Un suflet, de-o croială deosebită, n-are
Ce face cu o ştofă de-asemenea culoare.
Prea mulţumesc, mi-e scîrbă de-aşa cinstire, dragă,
Eu nu rîvnesc amestec şi cîrd cu lumea-ntreagă.
Simţirea risipită e fără de temei
Şi nu poţi laolaltă cinsti pe toţi cîţi vrei.
Te dai şi tu cu vremea şi-n zmîrcul ei te laşi :
Noi nu putem alături să facem nici doi paşi.
O dragoste a toate, aşa, pe nealese,
Nu are pentru mine temeiuri înţelese.
Eu vreau un loc aparte şi mă sileşti să-ţi spui
Că prietenul meu nu e amicul orişicui.

FILINT

Dar dacă facem parte din lumea domnilor,
Se cade observarea obişnuinţei lor.

ALCEST

Eu pedepsesc năravul minciunilor senine
Şi-al dragostei spoite cu fard, ca o ruşine.
Fii om ! În fapt, în vorbă, voiesc să se cunoască
Adevăratul suflet şi chipul fără mască.

FILINT

Se nimereşte-adesea că-i rău să scoţi din guşe,
Şi caraghios, băiete, ce ai şi în căpuşe.
Şi, uneori, să ierte severa ta făptură,
Nu-i bine să-ţi atîrne prea mult limba din gură.
La ce folos răspunde să spui ce zici în gînd
Oricui se ploconeşte şi tuturor pe rînd,
Şi cînd nu poţi să-l suferi pe unul, într-un fel,
E vreo nevoie, oare, să spui ce crezi de el ?

ALCEST

Fireşte !

FILINT

Să-i spui babei, de-o seamă cu bunica,
Aşa : «Că prost îţi şade făcînd pe tinerica»
Şi că : «De la o poştă se vede sulimanul» ?

ALCEST

Desigur !

FILINT

Să-i spui ălui de-ţi ciocăne timpanul
Că oboseşte lumea, cîntînd nitam-nisam,
Bravura lui măreaţă şi dragostea de neam ?

ALCEST

Fireşte !

FILINT

Rîzi de mine.

ALCEST

Ba să mă ierţi, deloc,
Şi pun aci, vezi bine, pe toată lumea-n joc.
Şi Curtea şi Oraşul, m-am săturat, sînt plin,
M-au otrăvit cu soiuri şi feluri de venin.
Sînt îngrozit de ceea ce văd că se petrece
Cu liniştе senină, uşor, cu sînge rece.
Văd numai linguşire-mprejur, neruşinare,
Trădare, lăcomie şi lucruri de vînzare.
De neagra deznădejde de vreau acum să scap,
Trebui să iau ciomagul, să dau cu el la cap.

FILINT

Necazul filosofic şi duhul mohorît
Te chinuiesc de-a surda şi mă cam fac să rîd.
Şi după cît îmi pare că mi-amintesc, eu sper
C-aş semăna cu nişte eroi de-ai lui Molière.

ALCEST

De searbădele astea nepotriviri mă cruţă.

FILINT

Ai vrea să umble drumul, cum văd, după căruţă,
Vrei să se schimbe lumea din jur, că te încurcă,
Dar fiindcă adevărul îţi dă atît de furcă,
Ţi-aş spune şi eu unul că boala ce te roade
Face pe toată lumea să rîdă cum se cade,
Şi că mînia faţă de timpuri şi de lume
Te face pretutindeni eroul unei glume.

ALCEST

Prea bine, foarte bine, mai mult nici nu doresc.
Semn foarte bun ! Am dreptul încai să mă făiesc.

Mi-e un dezgust de oameni încît n-ar avea rost
În ochii lor să nu trec de caraghios şi prost.

FILINT

N-ai pentru omenire nici milă, nici iertare.

ALCEST

Mi-e neclintită ura şi mi-e îngrozitoare.

FILINT

Toţi muritorii, oare, pînă la unul, sînt
Cuprinşi, nefericiţii,-n acelaş simţimînt ?
Poate că tot mai scapă din ei... Ia vezi, nu poţi ?...

ALCEST

Nu ! Ura-i generală. Eu îi urăsc pe toţi.
Unii sînt buni cu răii, alţii sînt răi cu bunii,
Şi cinstea urii drepte n-o au din ei nici unii.
Din ocrotiri tăcute şi consimţiri au dat
Temeiurilor vieţii un înţeles trunchiat.
Un ticălos dispare, alt ticălos apare.
Subt masca lui, — tariful, — stă marfa de vînzare.
Privirea plîngăreaţă şi glasul din otrepe
Buna-credinţă-nşeală a cui nu se pricepe.
Se ştie ce mijloace, în slujba lui murdară,
Au ridicat slugoiul ajuns în cap de scară,
Şi că de sus, de-acolo, acest nemernic ins
Mînjeşte cuviinţa şi meritul atins.
Oricîte ruşinoase cinstiri i s-ar aduce,
Cinstirea lui e totuş mereu la o răscruce.
Fă-l cum vei vrea, numeşte-l oricum te-ai învăţat,
Nu te dezminte nimeni că e un scelerat.
Şi totuş viclenia lui e binevenită :
Primită pretutindeni cu zîmbete, poftită,
Şi dacă vre o treaptă a mai rămas cumva,
El biruie şi drepturi, şi merite, şi-o ia.

Ascultă ! Mă răneşte de moarte şi mă doare
Că putregaiul ţine-n grădină loc de floare ;
Şi uneori îmi vine şi ura ş-o desjug,
Şi, dezgustat de oameni şi dregători, să fug.

FILINT

Eu drept să-ţi spui, nu face. E firea omenească
Să mai închidem ochii, să nu ne chinuiască.
Să nu privim din ceruri, prea aspru şi-ncruntat,
Căci chiar înţelepciunea e lucru cumpătat.
Păcatele-au şi ele, mai mici, mai mari, nevoie
De-o judecată blîndă şi-un pic de bunăvoie.
Virtuţile în viaţă, la oameni, vai de mine,
Nu ştii că sînt mai bune-ndulcite şi blajine ?
O cinste-ntărîtată şi-o regulă prea dreaptă
Ne supără, şi timpul de-acum nici nu le-aşteaptă ;
Cer de la noi prea multe şi mari desăvîrşiri.
Apleacă-te mai bine decît să te mai miri
Şi uită nebunia de-a te-ncăpăţîna
Să-ndrepţi ce-i strîmb în lume tu, cu spinarea ta.
Şi eu văd sumedenii de lucruri zi cu zi
Ce s-ar putea mai bine-ndruma şi cumpăni,
Dar orişice părere-ai avea-n ce mă priveşte,
Mînia mi-e tăcută şi nu mă stăpîneşte.
Iau oamenii uşure, cum îi cunosc că sînt,
Obişnuind răbdarea cu drumul tras rotund.
Şi cred că şi la Curte, şi-n lume, nu se ştie,
Şi felul meu se leagă cu o filosofie.

ALCEST

Dar felul dumitale, dac-aş putea să zic,
Gîndeşte-te mai bine, nu-l zguduie nimic.
Şi dacă se întîmplă că prietenul te fură,
Vîrît pe nesimţite într-o întorsătură,
Că te lucrează-n taină cu şoapta şi cu zvonul,
Nu-ţi izbucneşte ciuda, şi-ţi mai dezmierzi coconul ?

FILINT

Ştiu că te fac să suferi adînc şi să murmùri
Scăderile acestei prea omeneşti naturi.
Nici mie, se-nţelege, prea bine n-o să-mi pară
Deosebì să nu pot pe om de-o simplă fiară.

ALCEST

Mă tai în bucăţele, mă vinzi, mă furi, mă minţi,
Şi eu să rabd !... Povaţa mă scoate chiar din minţi.

FILINT

Eu cred că e mai bine s-o laşi niţel mai moale
Cu prìcina şi omul procesului matale.
Dar nu-ţi uita procesul şi ţine-l mai de scurt.

ALCEST

Am spus că,-n ce priveşte procesul, nu te-ascult.

FILINT

Păi cine vrei să umble în locul dumitale ?

ALCEST

Dreptatea mea ! Ea n-are nevoie de tîrcoale.

FILINT

Nu vrei să vezi, din vreme, nici un judecător ?

ALCEST

Dreptatea mea nu sare în ochii tuturor ?
Şi prìcina mea poate da loc la îndoială ?

FILINT

Nu zic, dar sînt primejdii. Să n-o laşi pe tînjală.

ALCEST

Sînt hotărît să nu fac un pas, mă înţelegi ?
Am sau nu am dreptate.

FILINT

De ce vrei să te legi ?

ALCEST

Nu voi mişca un deget.

FILINT

Nu ştii ce o să iasă...
Te lupţi cu unul mare şi tare.

ALCEST

Nici nu-mi pasă !

FILINT

Te cam înşeli.

ALCEST

Şi dacă ? Să văd cum o să ies.

FILINT

Dar...

ALCEST

O să am plăcerea de-a pierde un proces.

FILINT

Glumeşti.

ALCEST

Vreau limbuţia s-o văd de este-n stare
De-atîta ticăloasă şi rea neobrăzare
Încît, sfruntînd şi noimă şi simţ, nişte beţegi
Să mă nedreptăţească în faţa lumii-ntregi.

FILINT

Ce om !

ALCEST

Nu îţi închipui, aş da averea mea
De dragul ăstui lucru, să pierd, de s-ar putea.

FILINT

Cumvà să te audă vorbind de-aşa noroc,
Te-ar lua, Alcest, oricine-n bătaia lui de joc.

ALCEST

Să-i fie lui de bine.

FILINT

Dar să te-ntreb acum,
O fire-atît de dreaptă şi bine trasă, cum
S-o potrivi cu-aceea pe care o iubeşti ?
Eu sînt mirat în mine că find aşa cum eşti,
Certat cu omenirea, ai luat din omenire
Ceea ce te încîntă mai cu deosebire.
Ba mă uimeşte încă decît orice mai tare
Ciudata slăbiciune de care eşti în stare.
Arsinoe, sfiioasa, te soarbe, nu mai poate ;
Inima Eliantei, naivă, i se zbate,
Şi totuş de-amîndouă te lepezi şi te scuturi
Şi cazi la Celimena în tolba ei cu fluturi.
Isteaţă şi fudulă şi bună bîrfitoare,
Năravurile vremii le are, mi se pare.
Cum faci, fiind ştiutul duşman al lor de moarte,
Că nu îţi par la dînsa, la fel, nici pe departe ?
Păcatele se schimbă aşa, după persoane ?
Nu le mai vezi ? Sau poate le ierţi ? Ciudate toane !

ALCEST

Robit nu-s într-atîta să nu văd prin zăbrele
Cusururile-acestei vădane tinerele.
Îmi dau prea bine seama, oricît mi-ar fi de greu,
Şi le-osîndesc, te-asigur, la tribunalul meu.

Cu toate-acestea zise, mărturisesc, îmi place,
Are cusururi, însă dar şi pe vino-ncoace,
Şi slăbiciunea mea e, mărturisesc, întreagă,
Pe cît de vinovată-i, pe-atît îmi e mai dragă.
Ispita e mai tare, dar, cred, se va putea
Să-i spele urma vremii toată iubirea mea.

FILINT

Asemenea ispravă n-ar fi o faptă mică.
Dar te iubeşte ?

ALCEST

De-asta, te rog, nu-ţi fie frică !
Crezi c-aş iubi-o dacă n-aş fi şi eu iubit ?

FILINT

Dacă simţirea voastră atît s-a potrivit,
De ce te temi de alţii şi suferi de-o părere ?

ALCEST

Vrea inima : deplină şi singură putere.
Venii chiar pentru asta, să-i spui cît mă frămînt
Şi şoaptele din suflet, cuvînt după cuvînt.

FILINT

Pe blînda Eliantă eu pentru-ntîia oară
O plîng nedreptăţită, ca pe o verişoară.
Inima ei gingaşă şi bună e cinstită,
Şi potrivirea voastră mai netăgăduită.

ALCEST

E drept, înţelepciunea ne-o spune, ne-o tot spune,
Dar pravila iubirii nu este-nţelepciune.

FILINT

Vezi nu cumvà să-ţi iasă şi pravila pe dos.

SCENA 2

ORONTE, ALCEST, FILINT

ORONTE

Aflai că Elianta, văzînd că-i timp frumos,
S-a dus cu Celimena în tîrg. Şi-am mai aflat
Că v-aţi întors, şi-ndată m-am şi înfăţişat,
Ca să vă fac ştiută cu caldă-nsufleţire
Neţărmurita stimă de care n-aveaţi ştire,
Şi să vă spui că stima mă-mpinge nencetat
Să fiu al dumneavoastră cu totul devotat.
Inimii mele-i place la merit să se-nchine
Şi ard de nerăbdare să fiţi la fel cu mine.
Cred că o prietenie de-nsemnătatea mea
Nu e făcută pentru a nu se încerca.
Mă rog, vorbirea asta e pentru dumneata.

(Alcest pare aci visător, ca şi cum Oronte nici nu vorbeşte cu el.)

ALCEST

Vorbeaţi cu mine ?

ORONTE

Tocmai. Şi v-am jignit cumvà ?

ALCEST

Deloc. Însă uimirea-mi creşte din ce în ce mai mare.
Nu aşteptam această mărime de onoare.

ORONTE

Să nu vă mire stima ce vi se dovedeşte,
Căci Universul însuş întreg v-o datoreşte.

ALCEST

Domnule...

ORONTE

Statul n-are nimic asemuit
Cu meritele care vi s-au descoperit.

ALCEST

Domnule...

ORONTE

În ce-mi priveşte părerea, vreau să zic,
În faţa dumneavoastră e lucru de nimic.

ALCEST

Domnule...

ORONTE

Cadă cerul pe-acela care minte!
Ca să vă fac dovada, lăsaţi-mă, cuminte
Să vă cuprind în braţe, la piept, să vă sărut,
Că miezul prieteniei deplin l-am cunoscut.
Daţi mîna, strîngeţi bine, vă rog. Făgăduiţi
Această prietenie?

ALCEST

Domnule?...

ORONTE

Nu primiţi?

ALCEST

Domnule, cinstea mare ce-mi faceţi e prea mare
Şi cere-n prietenie o taină oareşicare,
Şi-i ca o pîngărire s-o pui oriunde-ţi vine.
Ea iese din măsura purtărilor, mai bine.
Nainte de-a o face între noi doi, se naşte,
Şi trebuieşte unul şi altu-a ne cunoaşte.
Îmi zic: ia seama bine ca din cuvîntul tău
Să nu iasă mîhnirea părerilor de rău.

ORONTE

Nu-i vorba ! E cuminte ce-aţi spus, de cînd v-ascult,
Şi vă stimez, să credeţi, din ce în ce mai mult.
Să aşteptăm şi timpul să-şi facă ale sale ;
Dar pînă una-alta sînt sluga dumitale.
De ai cumvà nevoie de-o vorbă còlo sus,
Ştii că pe lîngă rege am trecere, s-a spus,
Mă ia în seamă, face ce-i zic şi ţine minte :
Cînd vrei, ai de la mine vreo cîteva cuvinte.
Mă rog, al dumitale sînt, cum vrei şi orişicînd.
Şi fiindcă-n prietenie să fim avem de gînd,
Vreau să-ţi arăt îndată, modestul început,
Sonetul cel din urmă pe care l-am făcut.
Să ştiu că, dacă merge, să-l dau şi la tipar.

ALCEST

În de-alde astea nu mă pricep şi n-am habar.
Scuzaţi-mă.

ORONTE

Cum asta ? N-am învăţat s-aştept.

ALCEST

Am nepermisa, reaua scădere că spui drept.

ORONTE

E ce vreau şi ce caut şi eu. Căci într-alt fel
M-aş plînge, autorul să-l judeci cum vrea el
Şi prefăcut în vorbe să-l lauzi cum îţi vine.

ALCEST

Dacă te-mpaci cu asta, citeşte. Foarte bine.

ORONTE

Sonet... Bucata se numeşte sonet. Este
O dragoste, desigur, fierbinte, şi-o poveste.

Speranța... Nu e vorba de versuri mari, umflate;
Sînt niște stihuri scurte, gingășe, întristate.

(La toate aceste întreruperi Oronte se uită la Alcest.)

ALCEST

O să vedem ce este.

ORONTE

Speranța... Stilul, poate,
Nu e destul de simplu și clar, și dacă toate
Cuvintele-au fost bine alese nu prea știu.

ALCEST

O să se vadă-ndată.

ORONTE

De altfel, vă previu
Că nu mi-a luat în totul decît un sfert de ceas.

ALCEST

Ce are-a face timpul? E vorba ce-a rămas.

ORONTE

Speranța, este drept, ne ușurează,
Ne leagănă-n momentul dureros,
Filis, dar nu e de nici un folos
Cînd după ea nimic nu mai urmează.

FILINT

De pe acum simt vraja acestui giuvaer.

ALCEST

Cum? Îndrăznești să-ți placă? Parc-ai căzut din cer!

ORONTE

Ți-am cunoscut eu toată eleganța,
Dar trebuia să ție mai puțin

Şi să ne cruţi de-atîta chin,
De vreme ce îmi laşi numai speranţa.

FILINT

Ce bine a întors-o ! Frumoasă poezie !

ALCEST

(încet)

Linguşitor făţarnic ! Nu vezi ? E-o porcărie !

ORONTE

Dar dacă aşteptarea pe vecie
Să-mi pierd răbdarea o să mă îmbie,
O hotărîre am, şi numai una :

Văd un mormînt cu un grilaj de fier,
Filis, frumoaso, căci o să disper
Sperînd zadarnic pentru totdeauna.

FILINT

Sfîrşitul e-o minune, o perlă, ce frumos !

ALCEST

(încet)

A dracului minune ! Doamne ! ce ticălos !
Sfîrşeşte tu mai bine, şi toaca să-ţi mai tacă.

FILINT

N-am pomenit de cînd sînt aşa sonet să-mi placă !

ALCEST

Poftim !

ORONTE

Mă măguleşti prea mult... Vrei să mă lauzi.

FILINT

Nu laud.

ALCEST

(încet)

Nu laudă, potaia linguşitoare, i-auzi !

ORONTE

În ceea ce priveşte părerea dumitale,
Ne-am înţeles să n-aibă zigzaguri şi ocoale.

ALCEST

Vezi, domnule, tărîmul acesta-i cam gingaş,
S-aşteaptă ca răspunsul să fie drăgălaş.
Mi-aduc ceva aminte şi-acî se potriveşte :
Vorbind aşa, odată, cinstit şi prieteneşte,
Cu cineva, cu cine nu aş putea să spui,
I-am spus, citind o parte din versurile lui,
Că omul de ispravă se stăpîneşte de-i
Cuprins de mîncărime de condei ;
Că strechea trebuieşte înfrîntă cînd te-apucă
Să călăreşti, nu iapă, ci nălucă —
În rîvna prea aprinsă ca să te dai pe faţă,
Te pomeneşti că, poate, joci roluri de paiaţă.

ORONTE

Ori dai să se-nţeleagă pe cale-ntortochiată
Că nu mă prinde bine...

ALCEST

Nu zic aşa, dar iată
Că îi spuneam acelui că scrisul fără vlagă
Zadarnic e, şi poate strica o viaţă-ntreagă
De muncă şi de tihnă şi că un om de soi
E judecat, din pricini de scris, drept maimuţoi.

ORONTE

Sonetul meu *Speranţa* nu este bine scris ?

ALCEST

N-am zis aşa, dar ochii acelui i-am deschis
Că setea de cerneală a păcălit pe mulţi.

ORONTE

Scriu va să zică şi eu prost, dacă vrei s-asculţi.

ALCEST

N-am zis aşa, dar nu m-am putut opri să-i spui
Că nu-i de-ajuns o rimă : *cucui* după *gutui*,
Şi să-l întreb : «Ce naiba te-mpinge la tipar ?
Poţi trece cu vederea o carte proastă doar
Cînd autorul scrie pentr-un coltuc de pîine.
Ascultă — i-am adaos acelui porc-de-cîine —
Şi lasă-te de versuri, păstrează-ţi mai degrabă
Un nume, dacă-l meriţi cumvà, de om detreabă
Decît să capeţi titlul, de la tipografie,
De scriitor ridicul, ce n-a ştiut să scrie.»
Iată ce-am vrut pe-acela să-l fac să înţeleagă.

ORONTE

Prea bine, dar sonetul mi-l uiţi, domnule dragă ?

ALCEST

Îţi spun fără înconjur şi, — ce mai moş pe groş ? —
Sonetul dumitale poţi să-l arunci la coş.
Ţi-ai luat modèle proaste, atîta pot să zic,
În toată vorbăria rimată nu-i nimic,
Ce-i asta, că *speranţa*, cum spui, *ne uşurează ?...*
Şi asta, că *speranţei nimic nu mai urmează ?...*
Şi alta, că *răbdarea*, — auzi ? — *o să mă-mbie ?...*
Şi *aşteptarea* aia, din strofă, *pe vecie !*
Ce sens : *Filis, frumoaso*, ce rost : *o să disper*
Sperînd zadarnic pentru totdeauna ?
Caricaturi de-acestea, de stil şi umplutură,
Se nimeresc în versuri ca o înjurătură.

Joc de cuvinte sterpe şi vorbe cu fasoane :
Aşa vorbeşte omul şi gura lui, cucoane ?
Acest prost-gust al vremii e bun să te leşine.
Părinţii n-aveau fumuri, că le-ar fi fost ruşine..
Decît ce se admiră acum ca lucru bun,
Mai bine-mi place-un cîntec ca ăsta ; să ţi-l spun :

Dacă vodă m-ar chema
Şi mi-ar da orice aş vrea
Numai să mă las de-o fată
Ce mi-e dragă, sprîncenată,

Şi dacă m-ar întreba,
I-aş răspunde : «Doamne, ba !»
Dacă ar veni şi tata,
Nu dau fata, nu las fata.

Nu e bogată rima, şi forma este veche,
Dar sună bine versul şi rima în ureche,
Şi-n loc de-o izmeneală savantă, fără gust,
Are căldură bună, şi versul e cu must.

Dacă vodă m-ar chema
Şi mi-ar da orice aş vrea
Numai să mă las de-o fată
Ce mi-e dragă, sprîncenată,

Şi dacă m-ar întreba,
I-aş răspunde : «Doamne, ba !»
Dacă ar veni şi tata,
Nu dau fata, nu las fata.

Uite ce ştie omul din inimă să zică.

(Către Filint.)

Da, domnule de còlo, care rînjeşti, mi-e frică,
Nu este-aşa ? că, puse la rînd şi-alăturate,
Perlele dumneavoastră pălesc falsificate.

ORONTE

Dar eu găsesc sonetul că este foarte bun.

ALCEST

Aveţi motive, scumpe, şi nici nu mă opun...
Lăsaţi-mi mie dreptul să mă lipsesc de ele
Şi să le ţiu de-asemeni deoparte pe-ale mele.

ORONTE

Mi-e de ajuns că alţii pun preţ pe versul meu.

ALCEST

Ei pot să se prefacă, însă nu mint şi eu.

ORONTE

Te crezi chemat să judeci aşa de răspicat ?

ALCEST

De-aş lăuda *Sonetul,* aş fi şi mai chemat...

ORONTE

Mă pot lipsi prea bine de laude domneşti.

ALCEST

Nici nu poţi face àltfel, decît să te lipseşti.

ORONTE

Aş vrea să văd ce versuri ai fi să faci în stare
Şi dumneata-n aceeaş gingàşă-mprejurare.

ALCEST

Le-aş face, din păcate, tot ca domnia-ta.
Cu o deosebire : că nu le-aş arăta.

ORONTE

Ţi-e vorba înţepată şi-ai vrea să mă rămîie.

ALCEST

Cată-ţi un om, mai bine făcut pentru tămîie.

ORONTE

Ei, tinere, e timpul s-o laşi nitel mai moale.

ALCEST

Cum crezi că se cuvine figurii dumitale.

FILINT

(întrerupîndu-i)

Dar, domnilor, luaţi seama c-aţi întrecut măsura.
A nu vorbi necazul, dacă vorbeşte gura.

ORONTE

Ah ! Am greşit, mă iartă, dar voi pleca îndată ;
Sînt sluga dumitale, de-acuma, prea plecată.

ALCEST

La rîndul meu, de-asemeni, umil ţi-s servitor.
Spre mulţumirea noastră de-aci, şi-a tuturor.

SCENA 3

FILINT, ALCEST

FILINT

Mai înţelege dacă ceva se înţelege.
Cinstita judecată văzuşi cu ce se-alege ?
Cu orice preţ Oronte vrea laudă degeaba.
Explică-ţi şi mîndria lui searbădă şi graba.
Dacă-l lăsai să plece ceva mai mulţumit...

ALCEST

Slăbeşte-mă !

FILINT

Iar vorbe ?...

ALCEST

Acum sînt lecuit.

FILINT

Te-ntreci.

ALCEST

Lasă-mă, du-te.

FILINT

Dar dacă...

ALCEST

Vorbă multă.

FILINT

Ce naiba !

ALCEST

N-aud.

FILINT

Şi-àpoi.

ALCEST

Nu mă mai laşi ?

FILINT

Insultă...

ALCEST

Lasă-mă-odată singur, pricepe-mă mai bine.

FILINT

Glumeşti, nu-i cu putinţă, trebui' să stai cu mine.

ACTUL II

SCENA 1

ALCEST, CELIMENA

ALCEST

Vrei adevărul, doamnă ? Nu sînt prea mulţumit,
Căci felul dumitale cam lasă de dorit.
Am adunat în mine atît venin, că voi
Să vie-odată vremea s-o rupem amîndoi.
De ţi-aş vorbi într-àlt fel, te-aş amăgi, că vine,
Fără nici o-ndoială, ruptura de la sine.
Orice făgăduinţă rămîne vorbă-n vînt,
Nu se mai poate ţine cuvîntul de cuvînt.

CELIMENA

De asta, va să zică, pentru aşa ispravă
M-ai însoţit acasă. Îţi arde de gîlceavă.

ALCEST

Ba firea dumitale, coniţă,-i prea uşoară ;
Dă nas oricui îţi iese în drum întîia oară.
Prea multe cunoştinţe. Nu-nseamnă, dacă tac,
Că-mi este cu putinţă cu toate să mă-mpac.

CELIMENA

Poţi să mă faci pe mine de-atîta vinovată
Şi pot să-mpiedic lumea de-a fi civilizată ?

Cînd cere să mă vadă, ce vrei să mi se pară ?
Să iau ciomagu-n mînă, s-o dau pe uşă-afară ?

ALCEST

Nu de ciomag e vorba. Dar să te ţii mai tare,
Să nu-ncolţească gîndul ascuns în aşteptare.
Pe cei atraşi de-o vrajă, pe care-o ai din fire,
Nu-i laşi să se desprindă din plasa lui subţire,
Şi piedica plăcută în care-au dat întîi
Ţi-i pune la picioare,-n genunchi, şi la călcîi.
Nădejdea prea zglobie în zîmbete şi grai
Îi ţine strînşi de dînsa, de vreme ce le-o dai.
Un fel de-a fi mai rece, mai chibzuit oleacă,
I-ar pune la distanţă, şi-atuncea cîrdul pleacă.
Ia spune-mi, dragă doamnă, măcar, prin ce noroc
Clitandrul dumitale ocupă-atîta loc ?
Pe ce fel de temeiuri şi însuşiri ce fel
Aşezi onoarea stimei pe care-o pierzi cu el ?
Şi-a dobîndit-o, poate, prin meritul, îmi zic,
Al unghiei ce-o poartă la degetul cel mic ?
Sau cucereşte, boala cinstirei cînd v-apucă,
Strălucitoarea, blonda şi marea lui perucă ?
Genunchii de dantelă ţi-l fac atît de scump,
Sau claia lui de pànglici greoaie, ca de plumb ?
Ori mai degrabă turii nădragilor cu funde
Te-au captivat făcîndu-ţi închinăciuni rotunde ?
Sau rîsul lui, sau ghiersul piţigăiat, de curcă,
Ţi-au pus în suflet taina în care te încurcă ?

CELIMENA

Cu cîtă răutate te superi, frate dragă !
Doar ştii de omul ăsta anume ce mă leagă.
Mi-a dat făgăduiala să facă, la proces,
Ca prietenii să puie un dram de interes.

ALCEST

Pierde procesul, doamnă, frumos, cavalereşte,
Şi-nlătură rivalul greţos, ce mă jigneşte.

CELIMENA

Gelos pe Universul întreg eşti, vai de mine!

ALCEST

Păi dacă Universul întreg este primit cu bine?

CELIMENA

Îţi trebuia dovadă mai bună şi reală
Decît că mi-e purtarea faţă de toţi egală?
Ar avea rost să bănui şi buna mea credinţă,
Cînd ai vedea la mine că am o preferinţă.

ALCEST

Dar mie, scumpă doamnă, gelosului, cum zici,
Ce-mi dai ca tuturora mai mult, poţi să-mi explici?

CELIMENA

Ce? Fericirea, dragă, de-a şti că eşti iubit.

ALCEST

Sufletul meu dovada o cere, chinuit.

CELIMENA

De vreme ce am grijă cum auzişi să-ţi spui,
Mărturisirea face dovadă orişicui.

ALCEST

Dar ce mă-ncredinţează că, singură cu el,
N-ai spune fiecărui din toţi ceilalţi la fel?

CELIMENA

Desigur, şoapta dulce ne place, ne răsfaţă,
Dar îmi spuseşi prea multe cuvinte grele-n faţă.

Vreau să te scap de grijă, prietenul meu drag,
Şi tot ce-am spus din parte-mi supărător, retrag.
De înşelat te-nşeală simţirea şi greşeşte.
Eşti împăcat!

ALCEST

Mai tare iubesc, mai nebuneşte!
Dar sufletul cu mîna să-l iau napoi, să pot,
Pe-această fericire aş da, drăguţă, tot.
Ce să-ţi ascund?! Mă chînui să zmulg din mine pirul,
Şi el mă cotropeşte şi-şi tot îngroaşă firul.
Strădaniile toate,-n zadar, nu biruiesc,
Şi grelele păcate mă-mping de te iubesc.

CELIMENA

Atîta-nflăcărare, e drept, n-am pomenit.

ALCEST

Sînt în privinţa asta cu greu de-nchipuit.
Iubirea mea desfide întreaga omenire,
Şi nimeni nu cunoaşte asemenea iubire.

CELIMENA

Metoda însă-i nouă de tot, într-adevăr,
Căci cînd iubeşti mai bine, atuncea ţii de păr;
Îţi izbucneşte focul din inimă pe gură,
Şi dragostea fierbinte dă fum şi multă zgură.

ALCEST

De dumneata atîrnă să nu ia vorba foc.
Dar să nu dăm mîhnirii de-acuma nici un loc.
Şi să vorbim pe faţă, ca slova pe hîrtie.

SCENA 2

CELIMENA, ALCEST, BASC

CELIMENA

Ce vrei ?

BASC

Acast aşteaptă, e jos.

CELIMENA

Spune-i să vie.

SCENA 3

CELIMENA, ALCEST

ALCEST

Nu poţi vorbi cu omul şi dumneata o dată,
C-ai şi primit pe cine trecea pe drum, îndată.
Cum ? Nu se poate, doamna cînd vizita se-ndeasă,
Să sufere o dată să nu fie acasă ?

CELIMENA

Vrei să mă cert cu dînsul ? Ce-ai vrea, mă rog,
să fac ?

ALCEST

Îţi umblă nişte lucruri prin cap care nu-mi plac.

CELIMENA

Omul acesta, crede, nu mi-ar ierta nici mort
Să nu mă port cu dînsul aşa precum mă port.

ALCEST

Dar ce te face oare să-ţi pese-aşa de tare ?

CELIMENA

Bunăvoinţa-i bună, a domnilor Cutare.
Nu ştiu cum de se face că ei au cîştigat
Dreptul să-şi spuie gîndul pe faţă la palat.
Se introduc, iau parte şi, vai de capul tău :
Nu pot să facă treabă, dar ştiu să facă rău.
Şi orice fel de sprijin ai de la cei mai mari,
Să nu te cerţi, e bine, cu-aceşti solemni măgari.

ALCEST

Dar orişicum se face şi-n orice-mprejurare
Găseşti motive bune să rabzi pe fiecare.
Măsurile pe care vrei să le iei pe dos...

SCENA 4

BASC, ALCEST, CELIMENA

BASC

Soseşte şi Clitandru.

ALCEST

(care vrea să plece)

Să vie sănătos.

CELIMENA

Unde te duci ?

ALCEST

Plec.

CELIMENA

Nu vreau.

ALCEST

De ce să mai rămîi ?

CELIMENA

Vreau să rămîi.

ALCEST

La ce bun ?

CELIMENA

Pentru că vreau.

ALCEST

Întîi,
Asemenea palavre mă plictisesc cumplit,
Şi nu sînt pentru ele deloc binevenit.

CELIMENA

Ţin eu să stai, să nu pleci.

ALCEST

Îmi e cu neputinţă.

CELIMENA

Atuncea du-te, pleacă şi ia la cunoştinţă.

SCENA 5

ELIANŢA, FILINT, ACAST, CLITANDRU, ALCEST, CELIMENA, BASC

ELIANTA

Odată cu noi urcă cei doi marchizi. Ştiai ?

CELIMENA

Sînt scaune destule.

(Către Alcest.)

Te-ai hotărît să stai?

ALCEST

Deloc, stimată doamnă, dar ai o datorie:
Să dai o socoteală, sau dumnealor, sau mie.

CELIMENA

Taci.

ALCEST

Astăzi trebuieşte-ntr-un fel să te explici.

CELIMENA

Vino-ţi în fire.

ALCEST

Nu plec pînă atunci de-aici.

CELIMENA

Ah!

ALCEST

Ai s-alegi.

CELIMENA

E-o glumă, socot, dar e destul.

ALCEST

Nu. Vei alege-ndată. E prea mult. Sînt sătul.

CLITANDRU

Vin, doamnă, de la Luvru. Cleont, prin poleială,
Şi-a scos caraghioslîcul spoielii la iveală.

Nu are nici un prieten care-ar putea să-l scape
Să nu mai calce-n strâchini, c-un sfat mai de
aproape?

CELIMENA

La prima-nfăţişare, ciudat de o cam dată,
Înfăţişarea-n lume i-e tare încurcată;
Şi după-o lipsă scurtă, de-l vezi din nou, îţi pare
Într-o încurcătură ciudată şi mai mare.

ACAST

Pentru că vine vorba de-asemenea confraţi,
Am dat şi eu de unul, vă rog să mă scuzaţi,
Dàmon cugetătorul. Am stat cu capu-n soare
Un ceas, să-i meargă gura pedant cicălitoare.

CELIMENA

Limbut e din născare şi are meşteşug
Să nu spuie nimica, vorbind cu mult belşug.
Discursurile-i vaste n-au nici un înţeles,
Se-aude numai zgomot şi sunet gol şi des.

ELIANTA

(către Filint)

E bine începutul şi văd că merge strună
Pe socoteala celor ce nu-s aci-mpreună.

CLITANDRU

Dar nici Timante, doamnă, nu e de lepădat.

CELIMENA

Din cap pînă-n picioare e om şi el ciudat,
Ţi-aruncă o privire, în treacăt, rătăcită,
Şi fără nici o muncă i-e firea istovită.
Vorbind, mai mult se strîmbă, neştiind ce-ar vrea
să spuie,
Îţi bate capul pînă ţi-l umple de cucuie.
Întotdeauna are o şoaptă şi-un secret,

Şi n-are nici atîta, e alb ca un şervet.
Din orice fleac el face ceva fără pereche
Şi-ţi dă şi bună ziua în taină, la ureche.

ACAST

Dar de Gerald ce ziceţi ?

CELIMENA

O ! Ce plictisitor !
De-o seamă cu mai-marii şi cei de teapa lor,
I-amestecă în vorbă cu el şi nu mai iese,
Citînd pe toţi pe nume, din duci şi din prinţese.
Înfumurat de titluri, vorbeşte, dînd din mîini,
Numai de echipaje, numai de cai şi cîini,
Şi tutuieşte-n lipsă, şi vorba «domn» o tace,
Nu i-a trecut pe buze, cu domni n-are de-a face.

CLITANDRU

Gerald şi cu Beliza sînt prieteni, cred, la toartă.

CELIMENA

Femeie fără spirit şi cu vorbirea moartă.
Cînd vine pe la mine,-aş pleca, de s-ar putea ;
Asud să caut gîndul să-l înţeleagă ea.
Din mintea ei, săraca, greu gîndul i se rupe
Şi la tot pasul vorba stă-n loc şi se-ntrerupe.
Ca să îi mişti tăcerea stupidă, cerci în van
Subiectele banale, cu ochii pe tavan.
Timpul frumos şi ploaia sau frigul şi căldura
Se isprăvesc îndată şi-nţepeneşte gura.
Totuş, ea stă pe scaun, întîrzie, lungeşte,
Şi vizita şi-o face, întreagă, pe muteşte.
Degeaba la ceasornic te uiţi, şi caşti degeaba,
Ea stă pe jeţ, ca lemnul, şi nu ştie ce-i graba.

ACAST

Adrast cum vi se pare ?

CELIMENA

Ah, Doamne, ce trufie!
Se umflă-n pene parcă ar fi ce cine ştie.
De Curte niciodată nu este mulţumit
Şi bombăneşte-ntruna, jignit şi hămesit.
I s-ar părea că slujbe şi sarcinile date
Le-ar merita el singur, de-a pururea, pe toate.

CLITANDRU

De tînărul Cleon, acuma la putere,
La care-aleargă lumea de zor, ai vreo părere?

CELIMENA

Bucătăria este-nsuşirea lui aleasă.
Se îmbulzeşte lumea la el, dar pentru masă.

ELIANTA

Dar masa lui e fină: e grija lui semeaţă.

CELIMENA

Aş prefera-o fără să fie el de faţă.
Persoana lui neroadă e prost fel de bucate,
Care le strică gustul la celelalte toate.

FILINT

Se face caz acum de unchiul lui, Damìs.
Ce-aveţi de zis?

CELIMENA

Mi-e prieten Damìs. Ce am de zis?

FILINT

Om cumsecade, doamnă, şi om foarte cuminte.

CELIMENA

Dar vrea să aibă minte prea multă, şi se minte.
Se crede, se iubeşte, şi-n tot ce spune vezi

Că s-a căznit să-şi facă vorbe cu tîlc şi miez.
De cînd în cap ideea-i s-a-nfipt că e dibaci,
Nu ştii cum să-i mai intri în voie şi să-i placi.
E dificil, găseşte defecte-n ce se scrie,
Nu laudă pe nimeni, nimic, din fudulie.
Găseşte nod în papuri: ce vrei, aşa-i savant!
Numai un prost admiră: el tace elegant.
Dezaprobînd în dreapta şi-n stînga, îşi aşează
Deasupra tuturora, şi-a vremii, finţa brează.
Şi chiar să stea de vorbă înjositor îi pare
Şi nu binevoieşte, ca noi, să se scoboare.
Din înnălţimea minţii, faţă de ce-ai de spus,
El se milostiveşte privindu-te de sus.

ACAST

Pe legea mea, portretul îi seamănă leit.

CLITANDRU

Aveţi un admirabil talent la zugrăvit.

ALCEST

Hai, daţi-i înnainte, buni prieteni de la Curte,
Luaţi-i pe rînd şi-i puneţi în şţreanguri lungi şi scurte.
Cu toate-acestea, unul din ei cînd se arată,
Toţi îi săriţi nainte şi vă sculaţi odată,
Şi-l sărutaţi, jurîndu-i, linguşitori, c-o rugă
Să-l ia pe fiecare din voi ca pe o slugă.

CLITANDRU

Ce-aveţi cu noi? Jignire? În caz de răfuială,
Doamna-i aci de faţă, şi cereţi socoteală.

ALCEST

Nu. Rîsul dumneavoastră îndeamnă cu momeală
Priceperile doamnei la znoavă şi bîrfeală.
Tămîia linguşirii îi dă curaj şi spor,

Şi limba nu mai ştie să stea după zăvor.
Linguşitorii numai, ei singuri sînt de vină
Că omenirea zace pînă la nas în tină.

FILINT

Pe nişte inşi pe care-i condamni nu ţi se pare
Ciudat că simţi nevoia să-i iei în apărare?

CELIMENA

Ce, vreţi cumvă ca domnul să nu ne contrazică?
Să fie de-o părere cu noi? Nu vă e frică?
Să nu-şi expuie-n public, mintosul coconaş,
Blagoslovitul, sfîntul nărav de cîrcotaş?
Părerea cui o are nu e pe placul lui.
El nu e de părerea nicicînd a nimănui.
Se teme să nu cadă-ntre oamenii de rînd
Dacă se potriveşte cu altul gînd la gînd.
Onoarea cîrtitoare îl farmecă-ntr-atîta,
Că-şi cată ceartă singur şi-şi dă în cap cu bîta.
Părerile lui proprii şi cele-adevărate,
Cînd le susţine altul, jignit, el le combate.

ALCEST

Cei care rîd sînt, doamnă, de partea dumitale;
Nu le opri avîntul la jumătate cale.

FILINT

Dar adevărul este, nu-ncape supărare,
Că firea dumitale e ciorovăitoare.
Şi-mpinsă de-o mîhnire mereu întărîtată,
Nici lauda n-o sùferi, nici blamul, niciodată.

ALCEST

Dar niciodată nimeni n-are gîndirea dreaptă.
Mîhnirea e o stare de spirit înţeleaptă.

Nu văd în jurul nostru decît, zicèţi ce vreţi,
Lăudatori obraznici şi critici îndrăzneţi.

CELIMENA

Dar...

ALCEST

Ce atîta vorbă de clacă, în sfîrşit ?
Ai nişte gusturi, doamnă, pe care nu le-nghit.
Şi-i trist că-s linguşite la dumneata pe prag
Defectele ce-aiurea-ţi sînt date în vileag.

CLITANDRU

Cît mă priveşte, nu ştiu, mărturisesc complect,
Că pînă-acuma doamna n-avea nici un defect.

ACAST

Atracţii văd că are cîte pofteşti şi vrei,
Însă defecte, drept e, n-apar ochilor mei.

ALCEST

Dar ochiul meu le vede încă de la-nceput ;
Poate să spuie doamna de cînd i le imput.
Cu cît iubeşti, cu-atîta baţi mai puţin în coardă,
Iertînd prea mult, iubirea înseamnă că e moartă.
M-aş lepăda de cei ce că mă iubesc pretind,
Supuşi să-mi facă cheful, voind şi nevoind.
Şi laşi în prietenie, şi urmărind răsplata,
Ţin la tot pasul fumul cădelniţilor gata.

CELIMENA

Dac-ar primì iubirea asemeni călăuze,
Ar trebuì plăcerea vorbirii s-o refuze,
Şi dragostea deplină ar fi, cînd hotărăşti,
Pe cei ce-ţi sînt aproape şi scumpi să-i ocărăşti.

ELIANTA

Iubirea e supusă de obicei la legi
Care te fac să-ţi placă ceea ce îţi alegi.
Nu judeci, şi sentinţe nu dai ; e de prisos,
Iubirea şi urîtul îl face drăgăstos.
Defectele-s plăcute ca nişte însuşiri,
Şi capătă duioase şi pure denumiri.
Bălana e asemeni cu-o gingaşă petală,
Şi ocheşa-ncruntată o brună ideală,
Cea slabă are coapsa şi gleznа cea mai fină,
Cea grasă-i majestuoasă, distinsă şi senină ;
Costumul pus cu furca şi atîrnat ca-n cui
Arată-o frumuseţe distrată nu ştiu cui.
O uriaşă pare ca o divinitate,
Gheboasa, prescurtarea pînă la jumătate,
Trufaşa este demnă de sceptru şi cunună,
Perfida e deşteaptă, şi proasta este bună ;
Trăncănitoarea-ţi sparge urechea : e plăcută,
Şi ruşinoasă-n cinste modesta fată mută.
De-aceea cînd iubeşte-un bărbat, cu-adevărat,
Defectul nu-i ce este, păcatul nu-i păcat.

ALCEST

Sînt însă de părere...

CELIMENA

Mai bine las-o baltă.
Să facem o plimbare cu toţii laolaltă.
Ce, aţi plecat ?

CLITANDRU şi ACAST

Nu, doamnă, şi nici n-avem de gînd.

ALCEST

Ţi-e frică să nu plece aceştia prea curînd.
Duceţi-vă, rămîneţi, cum vreţi, dar luaţi aminte
Că, domnii mei, eu nu voi pleca mai înnainte.

ACAST

Afară dacă nu văd că doamna obosește,
Să nu stau toată ziua, nimic nu mă oprește.

CLITANDRU

Numai să fiu la rege la ora de culcare.
Sînt slobod toată ziua, la rîndu-mi, prin urmare.

CELIMENA

Vrei să glumești, pesemne?

ALCEST

Dar nu glumesc, rămîi.
O să vedem noi cine ar vrea să plece-ntîi.

SCENA 6

BASC, ALCEST, CELIMENA, ELIANTA, ACAST, FILINT, CLITANDRU

BASC

Un om cu dumneavoastră dorește să vorbească.
Afacere urgentă. Să-i spui ca să poftească?

ALCEST

Spune-i că n-am afaceri atîta de grăbite.

BASC

Poartă jachetă lungă și cute încrețite,
Și aur pe deasupra.

CELIMENA

Vezi cine-i și ce vrea.
Sau bagă-l înnăuntru.

ALCEST

Cu mine ai ceva ?

Pofteşte-ncoa.

SCENA 7

JANDARMUL, ALCEST, CELIMENA, ELIANTA, ACAST, FILINT, CLITANDRU

JANDARMUL

Doar două cuvinte am de zis.

ALCEST

Poţi să vorbeşti mai tare. Dar cine te-a trimis ?

JANDARMUL

Sînteţi poftit, din ordin, la domnii mareşali.

ALCEST

Eu ?

JANDARMUL

Dumneavoastră.

ALCEST

Pentru ?

FILINT

Conflict de papagali.

Conflictul lui Oronte cu dumneata, nu ştii ?

CELIMENA

Ce spui ?

FILINT

S-au luat la harță pe niște poezii.
Ăla făcuse versuri, ăsta le-a combătut,
Și-acum vor să-nnăbușe conflictul început.

ALCEST

Nu pot să fiu acuma, e clar, de-altă părere.

FILINT

Porunca se urmează, și fără-ntîrziere.

ALCEST

Ce împăcare poate aici să mai încapă ?
Domnii aceștia ce vor ? Vor să mă tragă-n țeapă
Că versurile proaste, pe care ne-am certat,
Au devenit mai bune de cînd am fost chemat ?
Sînt proaste, foarte proaste.

FILINT

Dar ia-o mai blajin...

ALCEST

Nici nu se pot mai proaste ! Și-acuma să mă-nchin ?

FILINT

Fă o dovadă, frate, de-o mică bunătate.
Hai să plecăm.

ALCEST

Îndată, nu-i posibilitate
Să mă dezic.

FILINT

Prea bine, dar vino pînă-atunci.

ALCEST

Afară numai dacă dă regele porunci
Ca versurile proaste să se găsească bune.

Nu pot să fac eu singur asemenea minune.
Un autor ca ăsta e bun de spînzurat.

(Către Clitandru şi Acast, care rîd.)

Jur, domnilor, pe cinste, că nu credeam să pat
Ce am păţit.

CELIMENA

Degrabă, găteşte-te şi du-te.

ALCEST

Mă duc degrabă, doamnă, dar mă întorc mai iute...

ACTUL III

SCENA 1

CLITANDRU, ACAST

CLITANDRU

Marchize, te văd vesel şi plin de bucurie.
Te mulţumeşte totul, şi totul te îmbie.
Dar, drept vorbind şi fără să vrei să te-amăgeşti,
Crezi c-ai avea cuvinte să fii aşa cum eşti ?

ACAST

M-aş cerceta degeaba să dau de oarecare
Motive de mîhnire şi de îngrijorare.
Averea nu-mi lipseşte, şi tinereţe am ;
Mai pune şi norocul că sînt vlăstar de neam ;
Nu cred să fie ranguri la care să n-am dreptul.
Aşa că, vezi, în viaţă eu am călcat cu dreptul.
Curajul, dacă-i vorba să ne gîndim puţin,
Pot să mă laud, poate, că nu mi-ar fi străin.
Ba, de mi-aduc aminte, a fost o-mprejurare
Cînd arătai destulă iuţeală şi vigoare.
La gust şi-ntr-ale minţii încaltea pot să zic
Că mă pricep şi nu mă cam sperie nimic.
La teatru, pasiunea mea crîncenă, ştiu face
Figură bună-n staluri, decid cum să se joace,
Bat, unde e nevoie, din palme cu putere
Cînd izbuteşte textul şi meritul o cere.
Dibaci sînt, este sigur, sînt zvelt, înnalt, stau bine,

Şi mai cu seamă dinţii îmi sînt frumoşi. Vezi, cine
S-ar măsura cu mine să biruiască, dacă,
Pentru-a-ţi intra subt piele, ar vrea să mă întreacă ?
Sexul frumos mă place, cel tînăr şi bătrînul
De o potrivă, ş-apoi sînt bine cu stăpînul.
Cu-acestea laolaltă, marchize dragă, pot
În orice loc din lume fi mulţumit de tot.

CLITANDRU

Da, dar găsind aiurea vînat mai lesnicios,
De ce oftezi aicea, pe loc, fără folos ?

ACAST

Ce-ai spus ? Dar nici mîndria, nici firea nu mă
lasă
Să mă ţiu scai de una pentru că-i doar frumoasă.
Numai neispăviţii şi morţii pe picioare
Se simt atraşi de nişte femei nesimţitoare,
Tîrîndu-se subt scaun, răbdînd asprimea lor,
Cerînd de la suspine şi lacrimi ajutor,
Cătînd să dobîndească prin stăruinţa rugii
Ce se refuză neted plîngociului şi slugii.
Dar oamenii ca mine, marchize, să se ştie,
Nu pot iubi în rate şi nici pe datorie.
Oricare-ar fi femeia şi preţul ei semeţ,
Cred că şi noi, bărbaţii, avem de-aşijderi preţ ;
Şi ca să se înfrupte dintr-un bărbat ca mine,
Să cheltuiască şi ea ceva, cumvà, de ţine,
Sau cîntărind dobînda pe tirizie nouă,
Să fie cheltuiala şi-arvuna pe din două.

CLITANDRU

Dar cum te simţi, marchize, aci ?

ACAST

Destul de bine.

CLITANDRU

Lipseşte-te de visuri aşa copilăreşti,
Te lauzi de pomană şi ţii să te orbeşti.

ACAST

Într-adevăr, mă laud şi sînt de fapt orbit.

CLITANDRU

Cum de te crezi atuncea atît de fericit?

ACAST

Mă laud.

CLITANDRU

Ce te face să bănui? Ai vreo bază?

ACAST

Sînt orb.

CLITANDRU

Pe ce nădejdea ţi se întemeiază?

ACAST

Mă simt.

CLITANDRU

Şi de la sine, din proprie pornire,
Să-ţi fi făcut ea ţie vre o mărturisire?

ACAST

Îşi bate joc de mine.

CLITANDRU

Răspunde ce te rog.

ACAST

Mă prigoneşte groaznic.

CLITANDRU

Vrei singur să-ţi baţi joc.
Răspunde, ce nădejde ţi-a dat, dacă ţi-a dat?

ACAST

Eu sînt nenorocitul, şi tu eşti cel bogat.
Îi e de mine-o scîrbă cum nici nu pot să spui.
Şi zilele acestea mă spînzur de un cui.

CLITANDRU

Ascultă, vrei, marchize, ca să scurtăm o boală,
Să facem împreună o mică învoială?
Cel ce-o putea dovadă întemeiată face
Că Celimena singur din doi pe el îl place,
Se scapă de rivalul ce n-a avut noroc
Şi va rămîne singur stăpîn pe-un singur loc.

ACAST

Dar ştii, îmi place tare ce spui, dacă-nţeleg,
Fac învoiala-ntocmai, primesc, subscriu, mă leg.
Tăcere!

SCENA 2

CELIMENA, ACAST, CLITANDRU

CELIMENA

Tot aicea?

CLITANDRU

Iubirea ne-ntîrzie.

CELIMENA

Aud parc-o trăsură. Cine-ar putea să fie?
Ştii cine e?

CLITANDRU

Nu!

SCENA 3

BASC, CELIMENA, ACAST, CLITANDRU

BASC

Doamnă, Arsinoe adastă
Să intre să vă vadă.

CELIMENA

Ce-o mai fi vrînd şi asta?

BASC

O ţine Elianta de vorbă jos la scară.

CELIMENA

Ce caută la mine această surioară?

ACAST

Mironosiţa crede că n-o ghiceşte nimeni.

CELIMENA

Ce prefăcut şi straşnic de dulce ipochimen!
Pe-ascuns îi place viaţa şi-ar vrea să puie mîna
Pe cîte unul, care îi scapă-ntotdeauna.
Ar vrea să fie-n locul femeii căutate,
Pe care-o pizmuieşte c-un gînd de răutate,
Şi, ocolită,-n vreme ce ochii ei vă cer,

Ea îşi ridică pumnii strînşi, cu necaz, la cer.
Ca să-şi ascundă golul şi groaza ce-o omoară,
Ia aere candide şi pure, de fecioară.
Ea socoteşte crimă şi face imputare
Pentru că alta are ceea ce dînsa n-are.
Totuş, cucoana tare-şi mai caută părechea.
Alcest o înfioară şi a lovit-o strechea.
O turbură că-l ştie niţel amorezat
Şi vrea să creadă, pare, că i l-aş fi furat.
Şi-amărăciunea pizmei, ce şi-o ascunde greu
De mine, izbucneşte oriunde şi mereu.
Nici n-am văzut vreodată atîta nesimţire,
Şi-obrăznicia doamnei mă scoate iar din fire.

SCENA 4

ARSINOE, CELIMENA

CELIMENA

Ce fericire, doamnă! Să fie-ntr-un ceas bun.
Mă apucase dorul de tot, ce să-ţi mai spun?

ARSINOE

Crezui că este bine să-mi fac o datorie.

CELIMENA

Simt, nici nu îţi închipui, ce multă bucurie.

ARSINOE

Nici nu puteau să plece la timp mai potrivit.

CELIMENA

Nu stăm puţin de vorbă?

ARSINOE

Nu de-asta am venit.
Eu cred că prietenia nu trebuie să scape
Prilejurile care o pot privi de-aproape.
Şi pentru că se cade, după a mea credinţă,
Să apărăm onoarea şi buna-cuviinţă,
Vreau ca prin ştirea proastă pe care ţi-o aduc
Să-ţi dau dovezi din suflet de mare prieteşug.
Eram ieri într-o casă cinstită, undeva ;
Din vorbă-n vorbă, vorba veni de dumneata.
Şi-acolo, sînt silită să-ţi spui că, din păcate,
Purtările nu-ţi fură de nimeni lăudate.
Grămada asta mare de oameni, vezi, de casă,
Şi vorbele ce umblă, de care nici nu-ţi pasă,
Au fost întîmpinate cu multă necruţare.
Pentru că nu pot spune că lucrul nu mă doare,
N-am pregetat o clipă, încă de la-nceput,
Pricepi, ca să te apăr atît cît s-a putut.
Am lămurit că altul e gîndul decît pare,
Te-am luat subt o aripă atotocrotitoare.
Dar ştii că-mprejurarea e-aşa, cîte odată,
Că nu poţi lămurirea să o rosteşti pe toată.
Şi mă văzui adusă să cad la învoială
Că felul cum duci viaţa dă loc la bănuială
Şi că se-nfăţişează urît, fără să vrei,
Dînd naştere la zvonuri lipsite de temei ;
Dar că atîrnă numai de voia dumitale
Ca bîrfele acestea s-apuce altă cale.
Nu doar c-aş crede cinstea că ar fi fost jignită ;
Să mă păzească Cerul de-asemenea ispită.
Dar după umbră judeci, şi iată că nu-i bine
Viaţa s-o duci curată ştiută doar de tine.
Am, doamna mea, credinţa că judeci serios
Şi că din povestire vei trage un folos.
Şi că vei înţelege ce cred c-ai înţeles,
Că ţi-am vorbit din suflet şi fără interes.

CELIMENA

Doamnă, de toate-acestea ţi-s recunoscătoare :
Nu voi uita nici gîndul, nici sfatul, prin urmare.
Şi ca să-ţi dau dovada, să-ţi spui şi eu anume
Ce-mi auzì şi mie urechea mea prin lume.
Aflîndu-mă-ntr-o casă cinstită, de curînd,
Şi cîteva persoane distinse cunoscînd,
Veni, nu ştiu cum, vorba, aşa, din întîmplare,
De dumneata, şi, doamnă, nu prea măgulitoare.
Blîndeţea înnăsprită ce-o porţi cu mare zel
Nu e prea socotită drept cel mai bun model.
Spoiala-nfăţişării, ce crezi că-ţi şade bine,
Înţelepciunea asta, — şi cinste şi ruşine, —
Şi strîmbătura asta de nas, cînd te-ai strîmbat
Că-ntr-un cuvînt în treacăt surprinzi un vinovat,
Părerea asta înnaltă pe care-o ai, trufaşă,
De dumneata, privirea miloasă şi pizmaşă,
Şi lecţii, numai lecţii, sentinţe şi sentinţe,
La nevinovăţie curată şi credinţe ;
Acestea toate, doamnă, au fost, de vrei să ştii,
Numite laolaltă, de toţi, ticăloşii.
De ce această mutră, spuneau ei, prea sfiioasă,
Această modestie smerită, mincinoasă ?
În rugăciuni e gata cum nici nu se mai poate,
Dar nu plăteşte leafa, şi slugile le bate.
Unde sînt popi şi slujbe e veşnic nelipsită,
Dar dă cu sulimanuri şi iese-n tîrg vopsită.
Tablourile goale le-ascunde subt figură,
Iubind realitatea afară de pictură.
Te-am apărat, fireşte, cît am putut, şi-am spus
Că lumea-i bîrfitoare, de jos şi pînă sus,
Dar nimănui părerea să-i schimb nu s-a putut.
Ca încheiere, iată ce am cam priceput :
Ai face foarte bine, a fost găsit cu cale,
Să-ţi bagi mai bine nasul în oala dumitale.

Să te scrutezi pe sine, cînd rolul ţi l-ai luat
Să împărţeşti osînda cu vîrf şi îndesat,
La judecarea celor mai slabi la judecată
Este nevoie viaţa să-ţi fie fără pată,
Şi poate că-i mai bine s-o laşi, pînă te-ntreabă,
Pe seama celor care sînt puşi pe-această treabă.
Am, doamna mea, credinţa că judeci serios
Şi că din povestire vei trage un folos.
Şi că vei înţelege ce cred c-ai înţeles,
Că ţi-am vorbit din suflet şi fără interes.

ARSINOE

Că este trebuinţă de un răspuns de dat,
Mărturisesc la asta că nu m-am aşteptat.
Dar din acreala vorbei văd ce adînc răneşte
Sinceritatea pusă-n cuvinte prieteneşte.

CELIMENA

Te-nşeli, stimată doamnă, asemenea cuvinte
Ar trebui să fie bine ţinute minte :
Căci s-ar curma orbirea pe care fiecare
Din noi, în ce-o priveşte, o cugetă şi-o are.
De dumneata atîrnă ca, fie zis în treacăt,
De o potrivă slujba s-o facem pîn' la capăt.
Să luăm însărcinarea de-a ne comunica
Ce-aflăm una de alta. Şi eu, şi dumneata.

ARSINOE

De dumneata, o, doamnă, n-am de aflat nimic.
Numai de mine poate-ar mai fi ceva să zic.

CELIMENA

Orişice lucru poate să fie strîmb sau just,
Dreptatea-i chestiune de vîrstă şi de gust.
După cum e o vreme ca să petreci, şi gata !
E una şi de-a face pe-atotnevinovata.

Neavînd ce face alta, ne împăcăm şi-aşa,
Cînd tinereţea-şi stinge văpaia ce-o-ncălzea :
Ne-mpodobim necazul cu ce putem mai bine.
Nu zic că vremea asta nu vine şi la mine :
Cu vîrsta vine totul, nu face nici doi bani
Să faci pe ipocrita la douăzeci de ani.

ARSINOE

Te lauzi c-o avere cam şubredă şi baţi
În toba tinereţii cu pumnii încleştaţi.
Ce ar putea şi alta să aibă mult mai bine,
Nu dă loc la-ngîmfare şi laudă de sine.
Dar nu ştiu ce se-ntîmplă acum cu dumneata
Că te mînii atîta şi mă aţîţi aşa.

CELIMENA

Nu ştiu ce fel de toane ai, doamna mea, nici eu,
Că unde deschizi gura, te ţii de capul meu.
Dacă nu-ţi calcă nimeni în casă niciodată,
Orice necaz te-apucă, mă scoţi tot vinovată.
Dacă stîrnesc mişcare şi viaţă-n jurul meu
Şi dacă, pretutindeni întîmpinată, eu
Primesc închinăciunea pe care-ai vrea s-o iei,
Nu-i vina mea, cucoană, poţi crede tot ce vrei.
Eşti liberă stăpînă, dar ce pot eu să fac
Dacă se-ntîmplă domnii rîvniţi că nu te plac ?

ARSINOE

Îmi sînt o suferinţă, poţi dumneata să crezi,
Flăcăii mulţi cu care atît te-nfumurezi,
Şi că e greu să judeci cu-nvăţături de viaţă
Cît face preţul astăzi cu care-i iei din piaţă ?
Crezi dumneata că numai şi numai calitatea
Atrage haita asta ce-ţi dă întîietatea ?
Că dragostea ei mare e-atîta de cinstită,
Că de-nsuşiri ce poate-ai avea e-ndrăgostită ?

Legat la ochi nu-i nimeni şi nici nu poţi să-l legi,
Nu-i nimeni prost, şi nu e nici greu să înţelegi.
Cunoaştem fete bune cu suflet înzestrat
Care n-ajung să ţie pe loc nici un bărbat ;
Şi tragem încheierea aceasta împreună
Că numai sufleteşte bărbaţii nu te-adună.
Că doar de ochii noştri nu-i vorba, dragă fată :
Prinosul stăruinţei se capătă cu plată.
Nu te umfla în pene atîta, aşadar,
De nişte diamante de ţăndări de cleştar,
Şi micşorează bine trufia că ne bîrui.
Căci greu destul te-apasă, şi fără cinste bîrui.
Aci stă toată taina, şi taine multe nu-s,
Mai lasă puţin nasul, nu te uita de sus.
Dac-am pofti victorii şi bunuri de-aşa soi,
Nimic n-ar fi mai lesne să facem ca şi voi,
Şi fără să ne pese cît inimile-ncap,
Amanţi putem, de-aceştia, s-avem cît păr în cap.

CELIMENA

Aibi cîţi pofteşti, cucoană ! Secretul ăsta mare,
Să ai, să îţi ajute, mai multă căutare.

ARSINOE

Să punem punct. E timpul. Ne-aprindem fiecare.
Aş fi sfîrşit-o, doamnă, de mult şi-aş fi plecat,
Dar singură trăsura m-a tot întîrziat.

CELIMENA

Stai, doamnă, cît îţi place şi-aşteaptă-o să vie,
Nu te goneşte nimeni, nu te grăbi, dar mie
O să-mi dai voie-alături să trec. Şi am noroc
Un mai plăcut tovarăş să-ţi las acum în loc.
Cu domnul ce soseşte la timp, din întîmplare,
Poţi sta pe îndelete de vorbă, prin urmare.

Alcest, mă duc alături, am puţintică treabă,
Să scriu cîteva rînduri cuiva, acum, în grabă.
Ţine de vorbă doamna, care-o să fie bună
Să-mi ierte mojicia, lăsîndu-vă-mpreună.

SCENA 5

ALCEST, ARSINOE

ARSINOE

Aştept să-mi vie birja, dar nu numai atît ;
Mă-nsărcinează gazda să-ţi ţiu şi de urît.
Fermecător prilejul de-a te fi întîlnit !
N-ar fi putut să-mi facă un dar mai potrivit.
Adevărat, sînt oameni care prin firea lor
Atrag şi simţimîntul, şi stima tuturor.
A dumitale are un farmec nenţeles
Şi-mi duce gîndul, iată, la dumneata mai des.
Aş vrea ca de la Curte, pe calea cuvenită,
Valoarea dumitale să fie socotită :
Ai a te plînge, drept e, şi-s foarte supărată
Că nu ţi se mai face dreptate niciodată.

ALCEST

Eu, doamnă ? Ce motive sau merite-aş avea
Ca să pretind vreodată eu Statului ceva ?
Ce am făcut, nu-mi spuneţi, atît de strălucit
Ca să mă plîng la Curte că n-am fost răsplătit ?

ARSINOE

Toţi cei pe care Curtea îi are în vedere
Ne-au dat întotdeauna ce crezi că li se cere.
Aştepţi o-mprejurare, dorind ca să fii pus
La locul dumitale, cu meritele, sus.

ALCEST

Daţi meritul deoparte, vă rog, de astă dată,
Vă rog lăsaţi şi Curtea niţel despovărată.
Căci ar avea de furcă, scrutîndu-se de-aproape,
Din meritele noastre să stea să ne dezgroape.

ARSINOE

Un merit se dezgroapă şi iese de la sine.
O lume te vorbeşte pe dumneata de bine.
Şi află de la mine că oameni cu puteri
Te lăudau la mine, nu mai departe, ieri.

ALCEST

Ei, doamnă ! Lăudată e toată lumea azi,
De laudele multe nu-i loc nici ca să cazi.
Totul e plin de merit la cub sau la pătrat
Şi nu mai e o cinste să fii nici lăudat :
Belşuguri de elogii, scrise pe zid cu cretă,
Feciorul meu din casă apare la gazetă.

ARSINOE

O sarcină la Curte îmi pare rău că nu e
Menită să te-mbie, în loc să indispuie.
Numai să vrei în treacăt niţel din ochi clipi,
Şi pui maşinăria pe loc a se-nvîrti.
În mîna mea stau cîrma şi oameni care-ţi vor
Desface drumul neted şi lin, foarte uşor.

ALCEST

Şi ce-ai vrea, doamnă,-acolo-ajuns, să pot să fac ?
Din fire ştiu atîta : de timp să mă desfac,
Căci la născare Cerul un suflet slut mi-a dat,
Nepotrivit cu aer de Curte şi palat.
Nu am nici o-nsuşire din cele necesare
De-a izbuti acolo vreo procopseală mare.
A fi deschis şi sincer mi-e singurul talent,
Nu ştiu să trag pe sfoară, vorbind ca pretendent.

Pe cine n-are darul ca să-şi ascundă gîndul,
În ţara asta bună, nu-l mai ajunge rîndul.
Numai la Curte, drept e, ai sprijin şi găseşti
Şi titlul de onoare pe care-l foloseşti,
Dar şi fără de-atîta tot ai şi-o mulţumire :
Că n-ai să faci pe prostul, dacă nu eşti din fire,
Că nu te calcă nimeni şi orişicînd pe coadă,
Că n-ai să lauzi versuri de domnul Ix cu spadă,
Că nu tămîi pe doamna Cutare şi nu-nghiţi
Marchizi cu căpăţînă, nerozi şi fericiţi.

ARSINOE

Să dăm deoparte Curtea şi s-o lăsăm în pace.
Dar ce ţi se întîmplă în dragoste nu-mi place.
Ţi-o spun fără înconjur şi ţi-aş dori-o foarte
Ca inima să-ţi ardă cu jar dintr-altă parte.
Ţi se cuvine, cred eu, cu totul altceva,
Şi idolul ce-ţi place-i nedemn de dumneata.

ALCEST

Spunînd aceste lucruri, de care poate-mi pasă,
Vrei să vorbeşti pesemne de prietena din casă.

ARSINOE

Da, mi-e destul conştiinţa într-adevăr rănită,
Ca să mai rabd o stare aşa nenorocită.
Nu-ţi pot ascunde, sufăr cu dumneata odată.
Deschide bine ochii, nădejdea ţi-e trădată.

ALCEST

E-o înştiinţare care mă mişcă, doamnă dragă,
Şi-mi voi aduce-aminte de ea o viaţă întreagă.

ARSINOE

Da, prietenă ce-mi este şi nu ştiu dacă vom
Rămîne-mprietenite, nu-i demnă de-aşa om.
Inima ei te minte, ascultă, nu te-ncrede.

ALCEST

Se poate, doamnă, nu zic, în inimi nu se vede.
Dar cred că puteai face mai multă bunătate
Lăsîndu-mi bănuiala streină de-astea toate.

ARSINOE

Dacă primeşti să nu ştii şi-ai fi mai bucuros,
Te-am turburat degeaba şi nu-mi stă prea frumos.

ALCEST

Vezi că-ntr-aceste lucruri, orice de ni s-ar spune,
Se-amestecă-ndoiala cu multă-amărăciune.
Aş vrea să mi se spuie, cînd mi s-a spus, măcar
Un lucru cu dovadă, dar hotărît şi clar.

ARSINOE

Prea bine, foarte lesne. Dovada e deplină.
Nentîrziat, îndată, ai să primeşti lumină.
O vei vedea cu ochii şi limpede-nţeleasă.
Dă-mi braţul dumitale să mergem pîn-acasă.
Am netăgăduita dovadă că te-nşeală
Frumoasa dumitale, şi fără de sfiială.
Şi dacă-ţi plac şi ochii vecinei, ni se cere
Să-ţi dăm şi cuvenita plăcută mîngîiere.

ACTUL IV

SCENA 1

ELIANTA, FILINT

FILINT

N-am mai văzut pe lume aşa soi de catîr.
Nu ştie să se-ndoaie, să facă un hatîr :
Degeaba de aproape l-au luat şi pe departe,
A apucat să zică, şi-o ţine pîn' la moarte.
Şi cred că mareşalii ar căuta în van
Să judece vreodată proces mai năzdrăvan.
«Nu, domnilor, zicea el, nu, nu retrag nimic,
Cedez pe alte puncte, aci nu mă dezic.
Şi care-i supărarea ? Şi ce vrea de la mine ?
Îi încetează slava dacă nu scrie bine ?
Părerea mea îi strică ceva ? Copilării !
Poţi fi om cumsecade şi să nu ştii să scrii.
N-ating deloc onoarea aceste amănunte ;
Îl socotesc în toate ca pe un om de frunte,
Şi om de calitate, drept, bun şi muncitor,
Tot ce doriţi, dar, totuş, mă rog, prost autor.
Pot să îi laud viaţa, averea, rangul, pot
Priceperea la arme, la cai, la dans, la tot.
Dar ca să-i laud strofa şi versul, mulţumesc.
Cînd nu poţi face bune şi nu se nimeresc,
Nu-ncape supărare, te laşi şi, pace bună,

De ţi-ar tăia şi capul cu mîna dimpreună.»
Şi ca să-şi dovedească dorinţa de-mpăcare,
Căznindu-se s-o dreagă, pe cît a fost în stare,
Mai puse, crede dînsul, niţică miere-n stil
Şi zise: «Rău îmi pare că sînt cam dificil.
Aş vrea cu dinadinsul, din inimă o spun,
Sonetul dumitale să-mi fi părut mai bun.»
Şi-ntr-o îmbrăţişare în aer, cu căldură,
Învăluì şi prinse întreaga procedură.

ELIANTA

Are un soi de fire ciudată, însă mie,
Mărturisesc, aş zice că-mi face bucurie
Sinceritatea asta, cu nişte secături,
Are noblețea dîrză a unei mari bravuri.
Virtutea este rară în vremile de faţă
Şi-aş vrea să dau de dînsa mai deseori în viaţă.

FILINT

Eu, cît îl văd, pe-atîta, de patima în care
S-a-mpotmolit de-a surda, mă minunez mai tare.
Cu firea lui sucită n-am priceput cum poate
Un om să mai iubească măcar pe jumătate;
Ba, aş pricepe poate mai greu, căci lesne nu-i,
Că vara dumitale ar fi pe gustul lui.

ELIANTA

Se vede, simţimîntul acesta de iubire
Nu este totdeauna născut din potrivire,
Şi despre aşa-zisul motiv de simpatie,
Nici pilda lui n-aduce mai multă chezăşie.

FILINT

Crezi c-ar putea să fie iubit, pe cît se vede?

ELIANTA

Nu poţi să ştii lăuntrul şi nu-i de-ajuns a crede.
Cum ai putea cunoaşte că l-ar iubi şi cine
Poate să fie sigur, în inimă, de sine ?
Căci uneori iubeşte şi fără să-şi dea seamă
Sau crede că iubeşte cînd nu e nici o teamă.

FILINT

Cred că-i va da de furcă această verişoară
Bietului nostru prieten, tras uşurel pe sfoară.
În locul lui, eu, unul, n-aş stărui ca el,
Şi altă socoteală mi-aş face, şi-ntr-alt fel,
Şi, alegînd mai bine, mi-aş face leagăn moale
Din bunătatea, doamnă, a inimii matale.

ELIANTA

Cît m-ar privi pe mine, primesc, şi cuviinţa
Să n-avem două feţe o cere trebuinţa.
Nu mă opun poruncii lui sufleteşti deloc ;
Cu totul dimpotrivă, eu îi doresc noroc,
Şi dacă doar de mine s-atîrne ar putea,
Eu i-aş uni-mpreună acum, cu mîna mea.
Dar dacă însă soarta, adeseori nedreaptă,
Se-mpotriveşte celui ce suferă şi-aşteaptă,
Şi dacă altul este alesul, vreau să spui,
Atuncea se prea poate să vreau să fiu a lui.
Refuzul ca întregul să-l mai primească nu mă
Scîrbeşte să iau partea cît a rămas din sumă.

FILINT

Din parte-mi, scumpă doamnă, nici eu nu m-aş opune
La bunătatea cestor frumoase gînduri bune.
Poate să spuie singur tot ce vorbind i-am spus
Din cele-aci grăite de noi, ceva mai sus.
Dar dacă întîmplarea-i uneşte cum doreşti,
Şi nu mai e nevoie suspinul să-i primeşti,

Suspinul meu atuncea va încerca să tragă
Foloasele pe care lui i le dai s-aleagă :
Preafericit în cazul cînd lucrul nu se poate,
Le poţi lăsa să cadă asupra mea pe toate.

ELIANTA

Vrei să glumeşti, Filinte.

FILINT

Dar, vai de mine, ce se
Vorbeşte-aci, acuma, din sufletul meu iese.
Aştept numai prilejul închinăciunii-adînci,
Şi gîndurile mele dau ceasurilor brînci.

SCENA 2

ALCEST, ELIANTA, FILINT

ALCEST

Ajută-mă, cer, doamnă, să bîrui o jignire
Ce-a biruit în mine tot ce-a mai fost simţire.

ELIANTA

Ce s-a-ntîmplat că poate-ntr-atîta să te doară ?

ALCEST

Ce s-a-ntîmplat cu mine e greu din cale-afară.
Dezlănţuirea-ntreagă a firii peste mine
Aş suferi-o-n clipa de-acuma, cred, mai bine.
S-a isprăvit... Iubirea s-a dus... Mă lasă mut.

ELIANTA

Încearcă şi-aminteşte-ţi de ce s-a petrecut.

ALCEST

O, Doamne, cum se poate amestec în neştire
De-atîta gingăşie şi-atîta înjosire ?

ELIANTA

Dar înc-o dată, ce e ?

ALCEST

S-a prăbuşit un vis.
Sînt înşelat cum nu pot să cred, şi sînt ucis.
Vorbesc de Celimena... Cine-a putut să creadă !
Mă-nşeală Celimena, auzi ? Am şi dovadă.

ELIANTA

Îţi reazimi bănuiala pe lucru cu temei ?

FILINT

Uşor e să dai vina greşelei pe femei.
Gelos cum eşti din fire, te iei după năluci.

ALCEST

Eu nu te-am pus, ascultă, de grijă tu să-mi duci.
Sînt foarte şi prea sigur de jalnica trădare,
Cu mîna ei e scrisă şi-o am prin buzunare.
Da, doamnă, o scrisoare trimisă lui Oront
Un fel de călăuză-ntr-un fel de orizont.
Oronte mi se pare de gîndul ei străin,
Şi dintre toţi rivalii-l temeam cel mai puţin.

FILINT

Scrisorile adesea pot lesnicios să-nşele
Şi nu-s, dintre păcate, cele mai mari şi grele.

ALCEST

Domnule, înc-o dată, păstrează-ţi îndoiala,
Şi să nu-ţi mai bagi nasul unde nu-ţi fierbe oala.

ELIANTA

Mai potoleşte-ţi ciuda şi,-ntrucît eşti jignit...

ALCEST

Ca să m-ajuţi, de-aceea, cumva, am şi venit.
Inima mea aleargă la dumneata acasă
S-o scapi de greutate şi-urîtul ce-o apasă.
Răzbună-mă de-o rudă ingrată şi vicleană,
Din sufletul meu zmulge vrăjita buruiană,
Răzbună-mă de groază şi scîrbă dumneata.

ELIANTA

Să te răzbun ? Cum asta ?

ALCEST

Primind inima mea.
Primeşte-o, doamnă, în locul nevrednicei de care
E singurul acesta mijlòc de răzbunare.
Voi pedepsi-o, doamnă, prin mii de jurăminte,
Prin grijă respectuoasă şi dragoste fierbinte,
Prin stăruinţă dîrză în datorii şi fapte,
A jocului simţirii înnăbuşit de noapte.

ELIANTA

Desigur că iau parte la chinul dumitale
Şi a-ţi respinge gîndul nu aş găsi cu cale,
Dar răul poate nu e pe cît îl crezi de mare
Şi poţi lăsa să treacă un dor de răzbunare.
Injuria cînd vine de la ceva ce-ţi place,
Uiţi, orişicîte planuri să-l chinuieşti ţi-ai face.
Şi poţi avea dreptate oricîtă deocamdată :
Iubita vinovată e iar nevinovată.
Se risipeşte iute necazul cel mai tare
Şi ştim ce va să zică atare supărare.

ALCEST

Nu, doamnă, niciodată : jignirea e fatală,
Nu mă mai pot întoarce, ruptura e totală.
Nimic nu se mai poate schimba, e hotărît :
M-aş pedepsi eu însumi să fac un pas urît.
Poftim, uite-o că vine. Mi s-a-ndoit necazul,
Îi voi da-ndată preţul cît i-l plăteşte-obrazul,
Şi după ce voi face-o, cu probe, de ruşine,
Îţi voi aduce darul : tot sufletul din mine.

SCENA 3

CELIMENA, ALCEST

ALCEST

O, Doamne, dă-mi putere acum şi stăpînire.

CELIMENA

Mă rog, ce turburare te scoate-aşa din fire ?
Şi ce-nsemnează-aceste oftaturi mari şi dese,
Şi încruntări ca astea, de ochi, neînţelese ?

ALCEST

Că nici o grozăvie de care-aş fi în stare
Cu jocul dumitale nu are-asemănare.
Că soarta, cerul, dracii, împleticiţi în ură,
N-au mai făcut pe lume asemenea făptură.

CELIMENA

Frumoase şi simţite cuvinte, le admir.

ALCEST

Să nu glumeşti, nu rîde, nu-s vorbe fără şir.
Roşeşte mai degrabă, ar fi întemeiat.

Am probe nendoioase, — auzi ? — că m-ai trădat.
De mult îmi spune gîndul de ce poţi fi în stare,
Şi-a fost îndreptăţită atîta turburare.
Trezit la bănuială, şi supărat, fireşte,
Am dibuit un lucru ce-acum se dovedeşte,
Şi toată dibăcia s-ascunzi ce-ţi era greu
Se-mpiedica la mine de simţimîntul meu.
Să nu-ţi închipui însă că fără răzbunare
Mai pot răbda jignirea, treptat otrăvitoare.
Ştiu, inima nu poate de voia ei să bată,
Că dragostea se naşte şi stă neatîrnată,
Că-n suflete nu intri cu sila să le iei,
Că slobod eşti stăpînul să ţi-l alegi cum vrei.
M-aş mai putea eu plînge ca de o datorie,
Că adevărul n-a fost decît făţărnicie
De m-ai fi dat deoparte, cinstit, de la-nceput ?
Numai cu nenorocul să lupt aş fi avut.
Dar să primeşti dorinţa, s-o-ndemni, poate să fie
Ceva ce nu-i trădare şi nici ticăloşie ?
Nici o pedeapsă nu e acum destul de mare
Şi sînt în drept, — păzeşte ! — să caut răzbunare.
Poţi să te temi de-acuma de-orice şi de-orişicine,
Nu mai sînt eu acelaş, şi nici stăpîn pe mine.
Străpuns de lovitura cuţitului în vis,
Nu mai ascult de mine acum cînd sînt ucis.
Supus numai mîniei, care rămîne vie,
Nu mai răspund de ceea ce poate să mai vie.

CELIMENA

De unde iese-o ură atît de-ntărîtată ?
Nu-ţi mai rămîne nici un crîmpei de judecată ?

ALCEST

Da, mi-am pierdut-o toată de cînd te-am întîlnit
Şi am gustat otrava de care-s otrăvit,

De cînd mi se păruse, furat şi fermecat,
Că am găsit iubirea şi că m-am înşelat.

CELIMENA

Ce vorbă e trădarea de care-mi tot vorbeşti ?

ALCEST

Cum te pricepi a-ntoarce de bine ! Cine eşti !
Ca să curmăm odată, am tot ce-mi trebuieşte :
Aruncă-ţi ochii-ncoace, cunoşti, te rog citeşte.
După biletul ăsta cred c-ai să taci chitic,
În faţa unui martor nu-i de răspuns nimic.

CELIMENA

Cum, de aci îţi vine atîta turburare ?

ALCEST

Cum, nu roşeşti de-această penibilă scrisoare ?

CELIMENA

Vrei să roşesc, nu-ţi place culoarea naturală ?

ALCEST

La prefăcătorie mai pui şi îndrăzneală.
Deşi neiscălită, o poţi tăgădui ?

CELIMENA

De ce, cînd este scrisă de mîna mea ? Ei şi ?

ALCEST

Şi poţi s-o vezi în mînă la mine dintr-odată
Fără să simţi că slova te face vinovată ?

CELIMENA

Ai un copoi în sînge, cu nasul fin şi treaz.

ALCEST

Pe-această mărturie atîta dai ? Un haz ?

Oronte din scrisoarea trimisă tocmai lui,
Jignire şi ruşine n-aduce nimănui?

CELIMENA

Oronte! Cine-ţi spune că-i scrisă pentru el?

ALCEST

Cei ce mi-au dat scrisoarea, şi eu o spui la fel.
Dar hai să zic că nu e, că-i pentru altul. Poate,
Se-mpuţinează dreptul la cinste şi dreptate?
Şi-ai fi faţă de mine, crezi, mai nevinovată?

CELIMENA

Dar dac-a fost trimisă unei femei, ce cată
Jignirea dumitale, vinovăţia mea?

ALCEST

Hai, învîrteşte-o bine, să iasă cum ai vrea.
Nu m-aşteptam să-ntîmpin asemeni amănunt
Şi nu eram cu totul convins; acuma sunt.
Cutèzi s-alergi la soiul acesta de mijloace?
Crezi într-atît pe oameni de proşti? Ascultă-ncoace.
Dar să vedem prin ce calibru şi fel de şmecherie
Poţi apăra minciuna şi spune cum se scrie
Unei femei biletul atît de-nflăcărat
Ca să nu pară, doamnă, trimis unui bărbat?
Hai, ca să scapi încaltea cu faţă mai curată,
Încearcă, potriveşte ce-am să-ţi citesc îndată.

CELIMENA

Îmi place acest ìfos ce-ţi dai, de stăpînire,
Şi-atîta îndrăzneală începe să mă mire.

ALCEST

Mă rog, fii liniştită şi, fără supărare,
Să-mi lămureşti atuncea cuvintele-următoare.

CELIMENA

Ştii ce ? La urma urmei, s-o iei oricum îţi place,
Nu-ncape lămurire, crezi ce pofteşti, şi pace !

ALCEST

O simplă rugăciune, şi spune tot ce vrei :
Arată-mi că biletul e scris unei femei.

CELIMENA

E scris pentru Oronte, i-adevărat, m-ai prins.
Nu-ţi mai ascund, Oronte m-a-nnebunit, m-a-nvins,
L-admir în tot ce face, îl preţuiesc, l-ascult,
Părerea dumitale e şi a mea de mult.
Eşti mulţumit ? Ţi-ajunge ? Înghite-acuma hapul,
Vei face cum vei crede şi nu-mi mai bate capul.

ALCEST

Poate să fie, Doamne ! mai multă necruţare
Şi-n dragostea curată cruzime-atît de mare ?
Viu supărat, am dreptul, mă plîng de cum se poartă,
Şi tot ea vrea să aibă dreptate şi mă ceartă.
Durerea bănuielii mi-e aţîţată, pot
Să cred tot ce îmi trece prin minte, totul, tot.
Şi totuş am în mine destulă laşitate
Şi văd că lanţul ăsta să-l sfarăm nu se poate,
Şi nici să-mi fac o armă cinstită din dispreţ
Ca să dobor un idol pe care mai pun preţ.
Cît te pricepi, perfidă, să te slujeşti de bine
De-această slăbiciune ! Ce poţi să faci din mine !
Să-mi biruie voinţa şi să găseşti folos
Într-al iubirii mele fatale trist prisos.
Ce-aş face să te aperi de fapta ce m-apasă
Fără să joci cu mine o glumă mincinoasă ?
Biletul ăsta fă-mi-l, de poţi, nevinovat.
Îţi dau şi ajutorul să ieşi obraz curat.

Căznește-te să-mi pară că poți fi credincioasă ;
Și mă căznesc la rîndu-mi să cred ; și nu-mi mai pasă.

CELIMENA

Te face gelozia nebun, îți arătai,
Și nicidecum nu meriți iubirea ce o ai.
Ce m-ar putea anume sili, la drept vorbind,
Să mă scobor atîta încît și să te mint ?
Iar inima de-ar trage într-alt cîntar mai greu,
De ce m-aș mai ascunde de simțimîntul meu ?
Asigurarea dată de voia mea nu este
De-ajuns să mă scutească de-asemenea poveste ?
E bănuiala, dară, mai tare și, grămadă,
Poate să-mi fie viața dată-ndoielii pradă ?
De vreme ce noi facem sforțarea cea mai grea
Să hotărîm să spunem cînd ne e drag ceva,
De vreme ce onoarea, protivnică iubirii,
Se-mpotrivește crîncen, de fapt, mărturisirii,
Bărbatul pentru care-au căzut aceste piedici
Mai are el și dreptul la îndoieli și predici ?
Și nu e, ia gîndește, el vinovat că-ncepe
Să afle-abia la sfadă ce n-a putut pricepe ?
Știi ? Bănuiala asta îmi e supărătoare,
Și prețul dumitale nu face cît mă doare.
Sînt proastă și mi-e ciudă că după-acestea toate
Mai pot avea în mine nițică bunătate ;
Ar trebui aiurea simțirea să mi-o leg
Și să-ncetez să măsur și să te înțeleg.

ALCEST

Ah ! slăbiciunea mea e ciudată ca o boală !
Cu-o vorbă-atît de dulce mă-nșeli, fără-ndoială.
Dar voi urma destinul, precum îmi este scris.
Mă las întreg în voia lui, că mi te-a trimis.

Vreau să cunosc sfîrşitul şi inima de-n stare
Va fi să îmi ascundă subt vorbe o trădare.

CELIMENA

Nu mă iubeşti cît este nevoie să iubeşti !...

ALCEST

A ! De iubirea asta, a mea, mai te-ndoieşti ?
Dogoarea ei mă arde pîn-a nu şti ce spui
Şi-o spovedesc cu ciudă şi gînd rău orişicui.
Da, aş dori ca nimeni defel să nu te placă,
Să ai o soartă tristă şi vitregă, săracă,
Că la născare Cerul să nu-ţi fi dat nimic,
Nici rang, nici neam, nici bunuri, nici nume, vreau să zic ;
Ca sufletul meu singur să poată-avea chemare
Să-ndrepte nedreptatea şi-un rău atît de mare.
Şi bucuria asta s-o am, că toate cele
Le poţi avea din mîna doar a iubirii mele.

CELIMENA

Ciudata-nfăţişare a binelui dorit !
Să mă păzească Cerul să fie împlinit.
Domnul Du Bois soseşte în carne şi în oase.

SCENA 4

DU BOIS, CELIMENA, ALCEST

ALCEST

Ce-s aerele astea, băiete, caraghioase,
Ce e ?

DU BOIS

Mă rog.

ALCEST

Ei, ce e ?

DU BOIS

Mistere şi mistere.

ALCEST

Ce ?

DU BOIS

Treburile noastre stau rău şi n-am putere.

ALCEST

Ce-i ?

DU BOIS

Pot vorbi mai tare ?

ALCEST

Fireşte, şi degrabă !

DU BOIS

Nu-i nimenea pe-aicea ?...

ALCEST

Întîrzie şi-ntreabă...
Vrei să vorbeşti odată ?

DU BOIS

Rog luaţi-o la picior.

ALCEST

Ce-ai zis ?

DU BOIS

Plecaţi de-aicea degrab' şi binişor.

ALCEST

De ce?

DU BOIS

Fiindcă-i nevoie şi pentru că se cere.

ALCEST

Dar pentru ce?

DU BOIS

Nu ziceţi măcar la revedere.

ALCEST

Motivul, dă-mi motivul! ăsta-i caraghioslîcul.

DU BOIS

Motivul ca motivul. Ia fă-ţi calabalîcul.

ALCEST

Îţi sparg, mai bine, capul, de o mai ţii aşa!
Vorbeşte, lămureşte, ca să-nţeleg ceva.

DU BOIS

Un om în haine negre şi negru şi la faţă
Aduse o hîrtie acum, de dimineaţă,
Cu slovele-ncurcate ca lîna şi bumbacul,
Că n-o citeşte, scrisă cum este ea, nici dracul.
Mi-nchipui că e vorba, aşa zic, de proces
Şi mă gîndesc că parcă nimic n-am înţeles.

ALCEST

De unde pînă unde atuncea legătura
Să plec la repezeală, cum tot îi dai cu gura?

DU BOIS

Findcă, vedeţi, pe urmă a mai venit acasă
Şi-un domn ce vine-adesea şi nepoftit la masă.

V-a căutat cu grabă, dar, cum nu v-a găsit,
M-a-nsărcinat pe mine să spui ce mi-a şoptit,
Ştiind că vă sînt slugă plecată, bag de seamă...
Staţi să-mi aduc aminte cum spuse că îl cheamă...

ALCEST

Nerodule ! Ia spune mai bine ce ţi-a spus.

DU BOIS

E vorba de un prieten, atîta-i de ajuns.
Mi-a spus că unde sînteţi aţi fi ameninţat
Şi că puteţi aicea să fiţi şi arestat.

ALCEST

Şi în privinţa asta nu ţi-a mai spus ce ştie ?

DU BOIS

Ba mi-a cerut atuncea cerneală şi hîrtie
Şi v-a şi scris o vorbă, din care cred că poate
Vă dumiriţi mai bine despre acestea toate.

ALCEST

Păi, dă-o-ncoa !

CELIMENA

Ce-o fi şi-aicea, dedesubt ?

ALCEST

Nu ştiu şi, ca să aflu ce este, mă şi lupt.
N-ai mai găsit-o ? Nu e ? sau nu mai vrea să iasă ?

DU BOIS

(după ce a căutat-o mult)

Stăpîne, mi se pare că am lăsat-o-acasă.

ALCEST

Îmi vine să-l...

CELIMENA

Dă-l naibii şi nu te supăra.
Du-te de vezi ce este şi nu mai aştepta.

ALCEST

S-ar zice că norocul, oricît l-aş căuta,
Nu vrea să stau de vorbă, cînd vreau, cu dumneata.
Ca să-l învinge, dă-i voie şi inimii să-ţi ceară
Să te mai vadă, doamnă, o dată, astă-seară.

ACTUL V

SCENA 1

ALCEST, FILINT

ALCEST

Îţi spui că hotărîrea e luată, şi de tot.

FILINT

Oricum ar fi, greşeala ce-o faci s-aprob nu pot.

ALCEST

Poţi face şi poţi spune, eşti slobod, orice vrei,
Nimic nu mai mă-ntoarce, mişeii-s tot mişei.
Ticăloşia vremii domneşte-atotstăpînă
Şi trebuie de mine departe să rămînă.
Cum ? Împotriva celor cu care stau şi lupt
Mă sprijină onoarea şi legea nentrerupt ;
Pricina pretutindeni e socotită dreaptă
Şi, tare pe dreptatea ei sigură, aşteaptă.
Dar iată că mă-nşeală-n proces sfîrşitul lui :
Dreptatea e cu mine, procesul îl pierdui !
Un ticălos, a cărui poveste-i cunoscută,
A biruit şi cinstea şi legea, sută-n sută.
Bună-credinţa cade, un hoit m-a doborît.
El şi-a găsit dreptatea strîngîndu-mă de gît.
Căutătura-i strîmbă, obrazul lui smolit
Răstoarnă judecata, la care a minţit.
Fărădelegea este sfinţită de-o sentinţă.

Şi fără să-i ajungă această biruinţă,
El răspîndeşte-n lume o carte anonimă
A căreia citire e singură o crimă,
O carte ticluită aşa încît, vezi bine,
Să pară că e scrisă de cine crezi ? De mine.
Oronte, care-n versuri şi-a cam scrîntit piciorul,
Mărturiseşte bărem că eu sînt autorul,
Pentru c-am fost odată sincer şi drept cu el,
Cu un milog de care nu-mi pare rău defel.
Venise peste mine să-mi ceară o părere
Asupra unor versuri, şi care nu se cere,
Şi pentru că părerea mea, dreaptă şi cinstită,
N-a vrut să fie nici el minţit, nici ea minţită,
Acuma el m-acuză de-o crimă-nchipuită !
Literatura noastră mi-l dă duşmân de moarte,
De-aşa literatură şi adversari am parte,
Findcă avui părerea că nu e bun sonetul.
Ce să mă fac, — vai mie ! — am supărat poetul.
Trufia dă năravul acestui soi de fapte,
Buna-credinţă, cinstea sînt bune pentru şoapte.
Prea multă suferinţă, prea multă îndurare,
Hai să ieşim odată din beznă şi strîmtoare.
De vreme ce-ntre oameni trăim ca între fiare,
Eu plec să-mi văd de treabă : e singura scăpare.

FILINT

Te cam pripeşti cu gîndul prea mult, ascultă-ncoace.
Şi nu e răul mare pe cît să-l vezi îţi place.
Cele ce adversarul cutează să-ţi impute
N-au dus la arestare, căci nici n-au fost crezute,
Hîrtia lui e falsă şi cursa e hoţească :
Poate să cadă-ntr-însa, şi tot el s-o păţească.

ALCEST

El ? De, crezi că se teme de lucrul neiertat ?
El are toată voia să fie scelerat.

Şi fără s-o păţească, cum zici, puţin îi pasă,
Azi stă-n balcon, şi mîine iese mai sus, pe casă.

FILINT

De fapt n-a dat crezare mai nimeni unui zvon
Stîrnit de răutatea acestui filfison,
Deci, dinspre partea asta fii foarte liniştit.
Acum, în ce priveşte procesul, negreşit,
Poţi face judecata din nou, nu-i greutate,
Şi hotărîrea asta...

ALCEST

La mine nu se poate.
Rămîn la hotărîre, oricît mă poate ţine,
Şi nu caut casare; aşa-mi stă mie bine.
Că drepturile toate, e clar, au fost călcate,
Vreau să rămîie pildă pentru posteritate,
Semn fără de tăgadă şi bună mărturie
A veacului de faţă de grea ticăloşie.
În franci o să mă ţie vreo douăzeci de mii,
Dar pot la preţul ăsta să zbier, să urlu, ştii,
Şi împotriva firii umane blestemate
Să-mi fac măcar prin ura mea groaznică, dreptate.

FILINT

Dar bine, bine...

ALCEST

Bine, cuvinte în zadar,
Mai poţi ceva răspunde, ia spune? Aşadar,
Ai îndrăzni în faţă şi fără de ruşine
Să scuzi fărădelegea ce s-a făcut cu mine?

FILINT

Deloc: sînt de părerea ce-ţi place dumitale.
Din interes şi-n umbră se pune-orice la cale:
Făţărnicie-i totul şi tragere pe sfoară,

Şi-ar trebui să-l facem pe om a doua oară.
Dar e cuvînt, de vreme ce lumea este asta
Pe care-o ştii, dintr-însa să te retragi, şi basta?
Păcatele ei multe, oricîte-ar fi să fie,
Ne dau mijloace bune pentru filosofie.
Virtutea îşi găseşte frumoasa ei menire,
Căci dac-am duce viaţa într-altă omenire,
Mai dreaptă, mai onestă, c-un cuget mai frumos,
Virtuţile-ar rămîne aproape de prisos
De vreme ce cu ele putem răbda de toate,
Şi drepturile noastre jignite şi călcate.
Şi, după cum un suflet puternic în virtute...

ALCEST

Ştiu că vorbeşti, uşure, şi vrute şi nevrute,
Şi-n vorbe chibzuite rămîi neîntrecut,
Dar prăpădeşti discursul şi este timp pierdut.
De mă retrag din lume, o fac doar pentru mine,
Nu pot la limbă frînă să-mi pui, şi asta-i bine.
Căci nu se ştie bine de ce-or mai fi în stare,
Şi mă trezesc şi cu-alte belele în spinare.
Aştept pe Celimena, te rog, te du, mă lasă,
Ea trebuie-nvoirea să-şi dea la ce m-apasă,
Şi o să văd iubirea ce-o are pentru mine
În clipa următoare, şi ultima, mai bine.

FILINT

Hai sus la Elianta, în aşteptarea ei.

ALCEST

Nu, sufletul de gînduri mi-e-mpovărat. Nu vrei?
Hai, du-te singur, haide, şi lasă-mă-n neştire,
Într-un ungher de umbră, cu neagra mea mîhnire.

FILINT

Tovărăşia asta nu-i bună-n aşteptare,
Voi spune Eliantei, atunci, să se coboare.

SCENA 2

ORONTE, CELIMENA, ALCEST

ORONTE

Din partea dumitale să ştiu, mi se cuvine,
Vrei, sau nu vrei poteca să ţi-o-mpleteşti cu mine ?
Îmi trebuie în suflet deplină-ncredinţare :
În cumpănă, iubirii nu-i place legănare.
Dacă văpaia-mi vie te-a încălzit, să-mi spui,
De-ascuns de-aci-nnainte putinţă cred că nu-i.
Dovada cea mai mică pe care-o pot dori :
Opreşte pe Alcest de-a mai nădăjdui.
Iubirea, doamnă, îndată o jertfă o să-ţi ceară ;
Te rog ca încă astăzi să-l dai pe uşă-afară.

CELIMENA

Ce lucru împotriva lui într-atît te pune,
Cînd ştiu că te rostiseşi de el cu vorbe bune ?

ORONTE

Nu este vorba, doamnă, să facem dări de seamă,
Ci de-a se şti alesul anume cum se cheamă.
Nu şovăi, alege pe unul dintre noi.
De dumneata atîrnă să hotărăşti din doi.

ALCEST

(ieşind din ungherul lui)

Are dreptate domnul : ai, doamnă, de ales.
Sîntem de o părere, parcă ne-am fi-nţeles.
Şi mie mi-e degrabă ; zorit pentru ispravă,
Iubirea mea voieşte un semn fără zăbavă.
Tărăgănire nu mai încape,-auzi ? Nici una !
Explică-te o dată şi pentru totdeauna.

ORONTE

N-aş vrea ca din greşeală şi nu găsesc cu cale
Să turbur, fără noimă, norocul dumitale.

ALCEST

Gelos ori nu, totuna, cu dumneata,-n sfîrşit,
Aş vrea să n-am dintr-însa nimic de împărţit.

ORONTE

Dacă voieşte mie cumva să te prefere...

ALCEST

Dacă te are cît de puţin însă-n vedere...

ORONTE

Jur că de-acì încolo nimic nu voi pretinde.

ALCEST

Eu nu voi mai vedea-o de astăzi înnainte.

ORONTE

Doamnă, vorbeşte-acuma pe şleau şi răspicat.

ALCEST

Doamnă, poţi fără teamă grăi adevărat.

ORONTE

Ai de răspuns atîta : la care te gîndeşti ?

ALCEST

Ai de ales : pe care din doi vrei să-l opreşti ?

ORONTE

Cum ? Ţi-este greu pe unul să ţi-l alegi din noi ?

ALCEST

Cum ? Pari nehotărîtă şi şovăi şi te-ndoi ?

CELIMENA

O, Doamne ! stăruinţa ce rău e aşezată,
Şi dovediţi aşa de puţină judecată.
Ştiu să prefer ce-mi place. C-aş fi nehotărîtă
E-o vorbă care poate tăcerea mi-o-ntărîtă.
Inima mea n-atîrnă aşa,-ntre amîndoi,
Şi nu-i nimic mai lesne decît să spun ce voi.
Dar simt o stîngăcie, şi gîndul mă îngheaţă
Să fac o mărturie de-a dreptul şi pe faţă.
Cuvintele acestea, cumva supărătoare,
Nu se pot spune faţă de oameni orişicare,
Inima dă-nţelesul simţirii de la sine,
Fără să pui în vorbe ceea ce se cuvine,
Dovezile blajine sînt foarte de ajuns
Să spuie adevărul curat, ce stă ascuns.

ORONTE

Mărturisirea crudă pe mine nu mă doare.

ALCEST

Iar eu o cer întreagă, cît de supărătoare.
Să ne păstrezi de-a valma e cazna dumitale,
Dar amînarea duce la simţăminte goale.
O lămurire-ntreagă cinstit e aşteptată,
Sau iau tăcerea ca o sentinţă-ntortochiată.
De àltfel, eu tăcerea voi şti să mi-o explic,
Şi să o iau drept ceea ce cuget, nu-i nimic.

ORONTE

Îţi mulţumesc din suflet findcă te-ai necăjit
Şi-i spun aceleaşi lucruri şi eu, nemijlocit.

CELIMENA

Ah, cît mă oboseşte această silnicie !
Sîntèţi în drept să-mi cereţi àstfel de lucru mie ?
Şi nu v-am spus pricìna ce mă opreşte, oare ?
O fac pe Elianta, de-acum, judecătoare.

SCENA 3

ELIANTA, FILINT, CELIMENA, ORONTE, ALCEST

CELIMENA

Sînt, verişoară dragă, aci persecutată
De nişte oameni care s-au înţeles îndată.
Vor amîndoi cu-aceeaş căldură să le spui
Pe care-aleg dintr-înşii pentru iubirea lui.
Şi printr-o hotărîre, ce le-o voi spune-n faţă,
Pe unul să-l înlătur, sau să-l păstrez pe viaţă.
Ia spune, e-obiceiul acesta undeva ?

ELIANTA

Nu pot să-mi dau părerea despre aşa ceva.
Dar întrebarea pusă nu trebuia nicicînd.
Sînt pentru cei ce n-àscund de oameni nici un gînd.

ORONTE

Doamnă,-n deşert te lepezi, vreau să vorbim deschis.

ALCEST

Tertipurile nu prind, croite cu dischis.

ORONTE

Vorbeşte, doamnă,-acuma, şi fără şovăire.

ALCEST

Sau taci mai bine, doamnă. Nimic n-o să mă mire.

ORONTE

O vorbă, numai una, ca să sfîrşim cu ea.

ALCEST

Eu te-nţeleg prea bine şi dacă vei tăcea.

ULTIMA SCENĂ

ACAST, CLITANDRU, ARSINOE, FILINT, ELIANTA, ORONTE, CELIMENA, ALCEST

ACAST

Doamnă, venirăm şi noi şi, fără de minciună,
Să lămurim o treabă cu toţii dimpreună.

CLITANDRU

Se nimereşte bine să fiţi aci-adunaţi
Şi dumneavoastră, care sîntèţi amestecaţi.

ARSINOE

Că mă vedeţi aicea, vă vine, doamnă, greu,
Dar domnii-aceştia singuri sînt vinovaţi, nu eu.
Găsindu-mă cu dînşii,-mi făcură cunoscut
Un lucru care nu cred că s-ar fi petrecut.
Eu îţi păstrez, desigur, o prea înnaltă stimă
Ca să te cred în stare de-această mare crimă.
Am dezminţit dovada văzută, pipăită,
Şi prietenia veche, rămasă neştirbită,
M-a îndemnat aicea să-i însoţesc, să vie
Ca să-ţi spălăm obrazul curat de-o calomnie.

ACAST

Da, doamnă, aşadară, e vorba de văzut
Cum trebuie-acest lucru mai bine priceput.
Scrisoarea lui Clitandru i-ai scris-o ? Cum ai zis ?...

CLITANDRU

Biletul ăsta dulce pentru Acast l-ai scris ?

ACAST

Domnilor, scrisul ăsta e-al doamnei, prin urmare,
Şi îl cunoaşte bine, firește, fiecare,
Căci nobila ei mînă e îndatoritoare.

Dar să îi dăm citire acum cu voce tare:

«Ciudat om eşti dumneata cînd osîndeşti firea mea zglobie şi mă mustrezi că niciodată nu simt mai multă bucurie ca atunci cînd nu sînt cu dumneata. Nimic mai neadevărat, şi dacă nu vii degrabă la mine să-mi ceri iertare de această jignire, nu te voi ierta niciodată. Mălăieţul nostru de viconte...»

Ar trebui să fie faţă.

«Mălăieţul nostru de viconte, cu care îţi începi plîngerea, nu e un om pe gustul meu, şi de cînd l-am văzut, timp de trei sferturi de ceas, scuipînd într-un puţ ca să facă rotogoale în apă, nu mai pot avea o bună părere despre el. Cît priveşte pe micuţul de marchiz...»

E vorba chiar de mine, fără de-nfumurare...

«Cît priveşte pe micuţul de marchiz, care m-a ţinut ieri multă vreme de mînă, cred că nu e nimic mai străveziu ca persoana lui întreagă; şi sînt merite de acestea numai de sabie şi de pinteni. Omul cu panglicile verzi[1]*...»*

E rîndul dumitale, domnule,

«Omul cu panglici verzi mă-nveseleşte cîteodată cu mojiciile lui şi cu mîhnirile lui bosumflate; dar sînt clipe cînd mă plictiseşte de îmi vine să zbier. Omul cu sonetul...»

Uite un cadou pentru dumneata...

«Omul cu sonetul, care s-a băgat în artele frumoase şi vrea să fie autor împotriva lumii întregi, nici nu-mi pot da osteneala să ascult ce spune; proza

[1] Alcest poartă pe umăr un nod de panglici verzi (n.r.).

lui mă obosește, cît și versurile lui. Să-ți intre bine în cap că nu sînt întotdeauna veselă atît pe cît crezi ; că sînt mîhnită de lipsa dumitale mai mult decît vreau, pretutindeni unde mă duc silită de alții ; și că prezența celor pe care îi iubești se potrivește minunat cu plăcerile pe care le guști.»

CLITANDRU

Iată-mă acum pe mine.

«Clitandrul dumitale, de care îmi vorbești și care este atît de dulceag, e ultimul dintre oamenii pentru care aș simți o prietenie. E nemaipomenit cînd caută să se convingă că este iubit pe cît ești și dumneata, cînd crezi că nu ești. Dacă vrei să fii cuminte, schimbă simțimintele dumitale cu ale lui și caută să mă vezi cît vei putea de des, ca să mă ajuți să rabd tristețea că mă gîndesc prea mult la dumneata.»

E un model aicea, frumos, de caracter,
Știi, doamnă, cum se cheamă, căzut senin din cer ?
Ne ducem pretutindeni de-acum, e de ajuns,
Să arătăm portretul și sufletu-ți ascuns.

ACAST

Eu aș avea prea multe de zis, dacă aș vrea,
Dar te socot nedemnă și de mînia mea ;
Și-o să-ți arăt la timp că marchizii mititei
Se mîngîie cu inimi mai mari, cu cîte vrei.

ORONTE

Ce, în felul ăsta mă văd acum descris,
După atîtea cîte de-atîtea ori mi-ai scris ?!
Inima dumitale, gătită cu zorzoane,
Se dă pe rînd ; bărbații sînt multe milioane.
M-am păcălit, de-acuma nu voi mai fi un prost,
Îmi faci un bine mare că te cunosc ce-ai fost.

Mă folosesc de asta, iau inima-nnapoi,
Şi răzbunarea-ntreagă pe care-acum o voi.

(Către Alcest.)

La focul dumitale nimic nu se opune,
Poţi liniştit cu doamna să faci împăcăciune.

ARSINOE

Isprava dintre toate cea mai întunecată.
Nu pot să tac, mi-e groază, mai mult ca niciodată.
S-au pomenit vreodată asemenea mijloace ?
Eu partea nimănuia n-o iau, dar ce-are-a face !
Domnu-şi pusese gîndul şi-ntreaga-i fericire
La dumneata, cu cinste şi cu neprihănire.
Şi te-a iubit ca nimeni, şi cu idolatrie !
Ce-nseamnă ?

ALCEST

Doamnă, rîndul e-al meu, lasă-mi-l mie,
Şi lasă să mă apăr eu singur. Nu-i nevoie
Să-ţi baţi dumneata capul şi, doamnă Arsinoe,
Oricît mi-ai ţine partea, nu pot să fiu în stare
Să răsplătesc atîtea frumoase ajutoare.
Nu-mi era gîndul, drept spui, cum crezi, la dumneata
Acum, cînd caut felul de a mă răzbuna.

ARSINOE

Cum ? Ai crezut de asta că am venit, poftim !
Ca să te-avem, dăm fuga, sau să te-ndreptăţim ?
Găsesc că-ţi este mintea-ncărcată de trufie
Dacă se măguleşte cu-această nerozie.
Căci resturile doamnei sînt marfă aruncată,
Şi nu doreşte nimeni s-o mai mănînce-o dată.
Trezeşte-te, ce naiba, n-o lua aşa de sus,
Pentru bărbaţi de-aceştia femei ca mine nu-s.

Ai face mult mai bine să-i dai tot ei oftatul
Şi-aş vrea să-ţi ici nevasta şi ea să-şi ia bărbatul.

(Iese.)

ALCEST

Deşi văzui atîtea, ei bine, am tăcut.
Toţi au vorbit întruna, de cum au început.
M-am stăpînit puternic şi cu-ncăpăţînare.
Acuma pot?...

CELIMENA

Ai dreptul, vorbeşte cît de tare.
Şi cum vei vrea, de vreme ce-ai să te plîngi de mine.
Mărturisesc, poţi crede, mi-e greu şi mi-e ruşine.
Sufletul meu trist geme şi-mi tremură pe buze
Şi nu-ţi încearcă-auzul cu nici un fel de scuze.
Dispreţuind mînia argaţilor de rînd,
Eu dreptul dumitale ţi-l recunosc şi-n gînd.
Mîhnirea dumitale e dreaptă astă dată,
Ştiu cît îţi par acuma de tare vinovată,
Că totul îţi vorbeşte acuma de trădare,
Că ai motiv de ură şi mare supărare.
Urăşte-mă, ai dreptul.

ALCEST

Dar nu mă-ntrebi de pot?
Pot biruì eu àstfel iubirea, şi de tot?
Şi deşì am cuvinte să te urăsc mai multe,
Găsesc eu simţimîntul în mine să m-asculte?

(Către Elianta şi Filint.)

Vedeţi ce e iubirea nedemnă, nebunie;
Iau slăbiciunii mele a voastră mărturie.
Dar drept vorbind, nu-i totul, a mai rămas o parte,
Şi-o s-o vedeţi întinsă acum şi mai departe.
Zadarnic gura lumii ne-a poreclit cuminţi,

Orişice om o dată e un sărit din minţi.
Da, voi uita, vezi bine, cumplitul vicleşug,
Voi da uitării totul, urzit cu meşteşug,
Acoperind cu nume de slăbiciuni glumeţe
Un viciu-n care timpul ia chip de tinereţe,
Numai să vrei supusă tovarăşă să-mi fii
În gîndul meu de fugă din lume, dintre vii,
Şi în pustietate, unde-am jurat să mor,
Să mă urmezi îndată, în văzul tuturor.
Numai aşa se poate să ştergi pe două coale
Ce-ai scris odinioară cu mîna dumitale.
Şi cu dovada asta făcută lumii, parcă
Îi e permis iubirii din nou să se întoarcă.

CELIMENA

Eu, să renunţ la lume, de tînără ! Ai vrea
Să merg de bunăvoie-n mormînt cu dumneata !

ALCEST

Şi focului meu dacă răspunde-acelaş foc,
Ce poate să-ţi dea lumea să fie pus în loc ?
Dorinţele cu mine nu-ţi sînt îndestulate ?

CELIMENA

La douăzeci de ani vrei să ceri singurătate ?
Nu sînt destul de mare şi nici destul de tare
Să mă-nvoiesc de silă cu un proiect atare.
Dacă-ţi ajunge mîna pe care ţi-o întind,
Poate-aş putea să caut s-o strîngem, fără jind ;
Şi, prin căsătorie...

ALCEST

Acuma, ura, iată,
A izbucnit ; răspunsul o iscă dintr-odată.
Pentru că nu-ţi ajung eu, cum mi-ai ajunge mie,
Refuz, rupîndu-mi lanţul ruşinii pe vecie.

(Celimena iese, şi Alcest vorbeşte cu Elianta.)

Doamnă, virtuţi o sută-ţi împodobesc fiinţa,
Sinceritatea-ţi este întreagă, şi credinţa ;
Şi mă gîndesc la ele de mult şi de aproape,
Mărturisirii mele dă-i voie-acum să scape.
Dar iartă-mi dac-adesea,-n durere, ispitită,
Nu-ţi cade la picioare o inimă strivită.
Mă simt nedemn de cinste şi-ncep să înţeleg
Că nu-s făcut de ceruri în stare să aleg ;
C-ar fi prinosul jalnic ca să aduc, să-ţi las
Din inimă un petic, atît cît a rămas,
Şi că-n sfîrşit...

ELIANTA

Urmează gîndirea următoare :
Ca să se lase mîna nu-mi e şovăitoare.
Amicul dumitale de-acì, de l-aş ruga,
Poate-ar primi-o fără a se mai întreba.

FILINT

Această cinste, doamnă, răspunde unui dor
Şi-mi voi jertfì şi sînge şi viaţă-n viitor.

ALCEST

Fie ca fiecare pentru cellalt să-şi ţie
Nestinsă legătura de suflet şi frăţie.
Trădat de toată lumea şi frînt de lanţuri grele,
Eu voi ieşì ,din rîpa de stricăciuni şi rele,
Şi-oi căuta pămîntul şi-un ascunziş ferit,
Unde e slobod omul să fie om cinstit.

FILINT

Să-mpiedicăm prin orice mijloace povîrnişul
Şi să ne punem, doamnă, în drum de-a curmezişul.

GEORGE DANDIN

sau

SOȚUL PĂCĂLIT

COMEDIE-BALET
ÎN TREI ACTE
ÎN PROZĂ

1668

PERSOANELE

GEORGE DANDIN — ţăran bogat, soţul Angelicăi
ANGELICA — soţia lui George Dandin şi fiica domnului de Sotenville
DOMNUL DE SOTENVILLE — boier de ţară, tatăl Angelicăi
DOAMNA DE SOTENVILLE — soţia lui
CLITANDRU — iubitul Angelicăi
CLAUDINA — slujnica Angelicăi
LUBIN — ţăran în slujba lui Clitandru
COLIN — valetul lui George Dandin

Acţiunea se petrece în faţa casei lui George Dandin

PROLOG

Ne aflăm aproape, deci,
În o mie șase sute șaptezeci,
An în care întîi a fost jucat
Opusul alăturat.

Sire, sîntem la Versailles :
Iată teatru, Curte, cîntec și alai.
Ai sosit din luptă, sire, și-ai venit biruitor.
Lulli [1] și Molière, primește-i, ca să-ți cînte-n felul lor.
Ca să-ți fie mai plăcute ascultarea și povara,
Unul pune comedia, celălalt a pus vioara.
Eu, maestrul Philidor,
Intim colaborator,
Am pus legănarea mîinii și bătaia din picior.
Comedia se compune
Din trei acte foarte bune,
Și la fiecare act,
Ca să fie mai compact
Și mai gingaș totodată,
Muzica-i intercalată.

---

[1] *Jean-Baptiste Lulli* (1632—1687), compozitor și om de teatru la curtea lui Ludovic al XIV-lea. A compus, printre altele, muzica baletelor regelui și a comediilor-balet scrise de Molière (n.r.).

Noi, pe micul element,
L-am numit *divertisment.*

Numele,
Legumele,
Se mai pot schimba oleacă : sire, carnea să vă placă.

ARGUMENTUL ACTULUI I

Întors din drum, întîmplător, acasă,
Țăranul nostru boierit
Aude că nevasta lui se lasă
Îndrăgostită de îndrăgostit.
Se duce necăjit la socrii lui
Și li se plînge că e înșelat ;
Dar i s-a întîmplat, ca nimănui,
Un lucru nemaiîntîmplat :
Cum mai la vale scrie și se spune,
A fost silit să ceară iertăciune.

ACTUL I

SCENA 1

GEORGE DANDIN

Mare pacoste mai e o nevastă de neam ! Însurătoarea mea să fie învăţare de minte pentru bărbaţii care ţin să-şi iasă din teapă pentru a se încuscri, ca mine, cu casele boiereşti. E bună boieria, n-am ce zice, e lucru mare, dar se loveşte de atîtea încurcături şi împrejurări, că e mai bine să te laşi păgubaş. În privinţa asta, multe am învăţat pe pielea mea şi am aflat felul cum ne primesc pe noi, ăştia, boierii în neamurile lor. Ei umblă nu după noi, ci după chimirul nostru. Aşa bogat cum sînt, aş fi făcut mai cuminte să nu mă bag şi să nu mă însor cu o femeie care nu era de nasul meu, mînioasă că o cheamă ca pe mine şi încredinţată că toate paralele mele nu au fost în stare să plătească îndeajuns locul meu de bărbat însurat. George Dandin, George Dandin, ai făcut o mare dobitocie ! Casa mi-a ajuns nesuferită, şi, de cîte ori mă întorc subt acoperişul meu, dau de cîte-o supărare nouă.

SCENA 2

GEORGE DANDIN, LUBIN

GEORGE DANDIN

(aparte, văzînd că iese Lubin din casa lui)

Ce naiba o fi căutat şi ăla la mine ?

LUBIN

(aparte, zărindu-l pe George Dandin)

Cine-o fi ăsta de se uită aşa ?

GEORGE DANDIN

(aparte)

Văz că nu mă cunoaşte.

LUBIN

(aparte)

Are vreo bănuială.

GEORGE DANDIN

(aparte)

Nu-i cam vine să dea bună ziua.

LUBIN

(aparte)

Tare mă tem să nu mă spuie că m-a văzut.

GEORGE DANDIN

Ziua bună.

LUBIN

Sluga dumitale.

GEORGE DANDIN

Nu prea se vede c-ai fi de pe aici.

LUBIN

Bine zici. Am venit numai în vederea sărbătorii de mîine.

GEORGE DANDIN

Ia spune-mi, te rog, n-ai ieşit din casa asta ?

LUBIN

Sşşt !

GEORGE DANDIN

Ce vorbă-i asta ?

LUBIN

Taci din gură.

GEORGE DANDIN

Ce zici ?

LUBIN

Nu pricepi ? Să nu care cumva să spui că m-ai văzut că am ieşit de-aici.

GEORGE DANDIN

Şi de ce, mă rog ?

LUBIN

Findcă... vezi dumneata...

GEORGE DANDIN

Zău ?

LUBIN

Mai încet ! Să nu ne audă cineva.

GEORGE DANDIN

Nu-ţi fie teamă.

LUBIN

Fusei pînă la cucoana asta de colo şi-i spusei ceva din partea unui domn care nu mai poate după ea. Nu trebuie să se afle nimic, înţelegi ?

GEORGE DANDIN

Da.

LUBIN

Am poruncă să bag de seamă să nu mă zărească nimeni şi te rog să nu cumva să spui ceva.

GEORGE DANDIN

Fii pe pace.

LUBIN

Mă bucur că pot lucra în secret, cum a fost vorba.

GEORGE DANDIN

Bine faci.

LUBIN

După cum aud, bărbatul e grozav de gelos şi ar fi în stare nu ştiu ce să facă dacă ar simţi ceva. Cred că înţelegi !

GEORGE DANDIN

Cum să nu înţeleg !

LUBIN

Nu trebuie să ştie nimic.

GEORGE DANDIN

Am priceput.

LUBIN

Trebuie păcălit fără să simtă. Nu-i aşa că pricepi foarte bine ?

GEORGE DANDIN

Neînchipuit de bine.

LUBIN

Dacă i-ai spune cumva că m-ai văzut ieşind din casa lui, ai strica toată treaba. Nu-i aşa ?

GEORGE DANDIN

Da, da. Dar cum ziseşi că-i zice ăluia de te-a trimis la cucoana asta ?

LUBIN

E boierul din judeţul nostru... domnul viconte, zi-i pe nume... Stai să mă gîndesc cum naiba-l cheamă, are un nume pocit. Domnul Cli... Clitandru.

GEORGE DANDIN

Domnişorul care stă coleă ?

LUBIN

Da. Prin împrejurimi.

GEORGE DANDIN

(aparte)

Va să zică de-aia s-a mutat pe lîngă mine ciocoiaşul ăsta pomădat ? Mi-a mirosit mie a ceva şi am avut un soi de bănuială.

LUBIN

Nici n-am văzut un om aşa de cumsecade. Mi-a dat trei galbeni, numai ca să mă duc să-i spui că o iubeşte şi că i-ar face mare cinste să stea de vorbă cu ea. Face oboseala cît bacşişul ? Cînd te gîndeşti că, după o zi de muncă la cîmp, abia cîştigi cîteva lăscăi...

GEORGE DANDIN

Dar ţi-ai făcut datoria ?

LUBIN

Sigur. Am dat acolo de o jupînească Claudina, care numaidecît a priceput şi m-a dus la stăpînă-sa.

GEORGE DANDIN

(aparte)

Slugă ticăloasă !

LUBIN

Afurisita ! Claudina asta ştii că e foarte drăguţă ? am pus ochii pe ea şi, dacă o vrea, o iau şi de nevastă.

GEORGE DANDIN

Şi ce răspuns i-a dat stăpîn'sa domnişorului care te-a trimis ?

LUBIN

Mi-a spus să-i spui... stai, nu ştiu dacă aş putea să-mi aduc aminte ce mi-a spus... Că dînsa e foarte mişcată de ceea ce simte dînsul pentru dînsa, dar că din pricina bărbatului ei, care-i un ursuz, să se păzească să nu dea loc la bănuială, dar să găsească vre un tertip să poată sta de vorbă amîndoi.

GEORGE DANDIN

(aparte)

Blestemată muiere !

LUBIN

Na ! Bărbatul gelos nu o să bănuiască nimic din toată urzeala asta şi, o să vezi, o să-i dea cu tifla. Nu ?

GEORGE DANDIN

E-adevărat.

LUBIN

Adio ! Pune lacăt la gură. Să nu ştie bărbatul nimic.

GEORGE DANDIN

Da, da.

LUBIN

Eu mă fac că nu ştiu nimic ; sînt un mare şiret, nici usturoi n-am mîncat, nici gura nu mi-a mirosit.

SCENA 3

GEORGE DANDIN

(singur)

Văzuşi, domnule George Dandin, cum te găteşte nevasta dumitale ?! Bine te chibzuişi cînd ai luat de nevastă o cucoană. Face din dumneata tot ce binevoieşte, fără să te poţi răzbuna : boieria te leagă burduf, de mîini şi de picioare. Dacă rămîneai în lumea dumitale, cinstea casnică a bărbatului avea cel puţin voia să se poată supăra, şi dacă nevasta ţi-ar fi de teapa dumitale, nu te-ar ţine nimeni de coate ca să-ţi faci dreptate şi să-i tragi o sfîntă de bătaie. Dar ai vrut să te dai cu boierii ; nu ţi-a plăcut să fii stăpîn la dumneata acasă. Ah, îmi vine să turbez şi să mă iau la palme ! I-auzi dumneata ! să stai să asculţi cu neruşinare cum iubeşte o lichea şi să te mai faci că n-ai băgat de seamă. Pleznesc ! Nu pot

lăsa să treacă un lucru ca ăsta. Trebuie să mă duc numaidecît să mă plîng socrilor mei şi să-i iau pe ei martorii necazurilor şi mîhnirilor pe care mi le pricinuieşte fata lor. Dar s-a potrivit bine : uite-i că vin amîndoi.

SCENA 4

DOMNUL *şi* DOAMNA DE SOTENVILLE, GEORGE DANDIN

DOAMNA DE SOTENVILLE

Ce ai, ginere ? Pari turburat.

GEORGE DANDIN

Am şi pentru ce, şi...

DOAMNA DE SOTENVILLE

Dar ce naiba, ginere, tare eşti nepoliticos ; să nu saluţi persoanele cu care te întîlneşti !

GEORGES DANDIN

Vezi, mamă-soacră, mi-e capul plin de alte lucruri, şi...

DOAMNA DE SOTENVILLE

Iar, frate ? Este cu putinţă, ginere, să nu ştii pe ce lume te găseşti ? şi nu mai înveţi cum să te porţi cu persoanele sus-puse ?

GEORGE DANDIN

Cum ?

DOAMNA DE SOTENVILLE

Nu te mai lepezi niciodată faţă de mine de această cumetrie ? «Mamă-soacră» în sus, «mamă-soacră» în jos, şi nu vrei să te mai deprinzi să-mi zici, cum se cuvine, «doamnă» ?

GEORGE DANDIN

Păi dacă dumneata zici ginere, mi se pare că şi eu pot zice soacră.

DOAMNA DE SOTENVILLE

Nu prea e totuna, gîndesc. Află, te rog, că dumneata nu te poţi sluji de acel cuvînt cu o persoană de rangul meu ; căci oricît ne-ai fi de ginere nouă, e o deosebire între dumneata şi noi, şi dumneata ai datoria să te cunoşti.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Ajunge, drăgălaşa mea, să păşim mai departe.

DOAMNA DE SOTENVILLE

Vai, domnule de Sotenville, domnia-ta are un fel de a trece cu vederea care-i numai al domniei-tale, şi domnia-ta nu ştie să ceară de la lume ceea ce i se datoreşte.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Aici, să avem iertare : orice învăţătură este de prisos ; am ştiut să arăt în viaţa mea, prin douăzeci de fapte, că nu sînt omul care să mă dau cu un deget înnapoi de la drepturile mele. Este de ajuns că i-am făcut o mică punere în vedere. Aş voi să aflu, ginere, ce lucru munceşte mintea dumitale.

GEORGE DANDIN

Fiindcă trebuie să vorbesc răspicat, trebuie să vă spun, domnule de Sotenville, că am cuvinte să...

DOMNUL DE SOTENVILLE

Încet, ginere, încet. Află că nu este cuviincios să le spui oamenilor pe nume. Acelora care sînt mai presus de noi le zicem «domnule», scurt.

GEORGE DANDIN

Ei bine, domnule scurt, şi nu domnule de Sotenville, vreau să vă spui că nevastă-mea îmi dă...

DOMNUL DE SOTENVILLE

Foarte frumos ! Află, de asemenea, că nu trebuie să zici «nevastă-mea» cînd vorbeşti de fiica noastră.

GEORGE DANDIN

Stai, că m-apucă dracii. Cum ? Nevastă-mea nu mi-e nevastă ?

DOAMNA DE SOTENVILLE

Da, ginere, e soţia dumitale, însă nu-ţi este iertat să o numeşti astfel ; ar fi fost cazul dacă luai în căsătorie una de rîndul dumitale.

GEORGE DANDIN

(aparte)

Aoleu ! George Dandin, în ce te-ai vîrît ? *(Tare.)* Ştii ceva, să punem, vă rog, niţeluş boieriile deoparte şi să mă lăsaţi să vorbesc cum mă taie capul. *(Aparte.)* Dau dracului toate mofturile astea *(domnului de Sotenville)* şi vă spui una şi bună, că nu sînt mulţumit de însurătoarea mea !

DOMNUL DE SOTENVILLE

Pricina, ginere ?

DOAMNA DE SOTENVILLE

Cum ! Vorbeşti aşa de o căsătorie din care ai tras foloase atît de mari ?

GEORGE DANDIN

Ce fel de foloase, doamnă ?... — findcă ne găsim cu doamna. Întîmplarea n-a fost rea pentru dumneavoastră, căci fără mine afacerile dumnevoastră, dacă îmi daţi voie, erau foarte vătămate, şi bănişorii mei au slujit să astupe destule găuri măricele ; dar mie ce foloase mi-a adus, mă rog, afară de o prelungire a numelui meu ? Mă chema George Dandin, şi am căpătat numele de domnul de la Dandinière.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Nu preţuieşte, ginere, nimic folosul de a te fi unit cu casa de Sotenville ?

DOAMNA DE SOTENVILLE

Şi cu casa de la Prudoterie, din care am cinstea să fi ieşit eu : pîntecul familiei poartă harul nobleţii, şi prin această mare însuşire copiii dumitale vor putea intra în aristocraţia adevărată.

GEORGE DANDIN

Asta mă bucură tare, că vor fi copiii mei nobili ; dar în ceea ce mă priveşte pe mine personal, dacă nu luăm măsuri, sînt gata să-mi crească o pereche de coarne.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Ce însemnare să dau, ginere, acestor cuvinte ?

GEORGE DANDIN

Că fata dumneavoastră nu se poartă aşa cum ar trebui să se poarte o soţie şi că face lucruri nepotrivite cu cinstea căsniciei.

DOAMNA DE SOTENVILLE

Poftim ! Bagă de seamă ce spui ! Fiica mea iese dintr-un neam de oameni prea plini de virtuţi ca să se coboare vreodată pînă la un lucru care ar putea să-i rănească onestitatea. În casa de la Prudoterie, de mai bine de trei sute de ani, nu s-a văzut, slavă Domnului, nici o femeie despre care s-ar fi putut spune ceva.

DOMNUL DE SOTENVILLE

I-auzi dumneata ! În casa de Sotenville nu s-a văzut nici o uşuratică niciodată, şi vitejia nu se moşteneşte mai mult în partea bărbătească decît în partea femeiască cinstea.

DOAMNA DE SOTENVILLE

Noi am avut o Jacqueline de la Prudoterie care n-a voit niciodată să devie întreţinuta unui duce, guvernatorul provinciei noastre.

DOMNUL DE SOTENVILLE

A existat o Mathurine de Sotenville. Ea a dat cu piciorul la douăzeci de mii de ducaţi ai unui favorit al regelui, care îi cerea numai mila de a vorbi cu el.

GEORGE DANDIN

O ! Fata dumneavoastră nu este atît de năzuroasă ; de cînd e cu mine, s-a domesticit.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Lămureşte-ne, ginere. Noi nu sîntem oamenii care să-i iertăm o ispravă rea şi îţi vom da dreptate cei dintîi, maică-sa şi eu.

DOAMNA DE SOTENVILLE

Noi cinstea nu o luăm în glumă şi ne-am crescut fata cu toată asprimea cuvenită.

GEORGE DANDIN

Tot ce vă pot spune este că se găseşte aici un filfizon oarecare, de la Curte, pe care l-aţi văzut şi dumneavoastră, care s-a îndrăgostit de ea subt nasul meu şi care i-a făcut declaraţii de dragoste ascultate foarte omeneşte.

DOAMNA DE SOTENVILLE

Dumnezeule ! O strîng de gît cu mîinile mele dacă va fi batjocorit cinstea mamei sale.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Nici vorbă ! Îi voi străpunge cu spada mea şi pe ea şi pe el, dacă va fi mînjit cinstea ei de femeie.

GEORGE DANDIN

V-am adus la cunoştinţă cele întîmplate, ca să mă plîng, şi vă cer să luaţi lucrurile de scurt.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Fii liniştit în privinţa asta. Sînt o mînă de fier, şi nimic nu-mi stă împotrivă. Dar eşti într-adevăr sigur de cele ce ne spui ?

GEORGE DANDIN

Cît se poate de sigur.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Bagă de seamă, pentru oamenii sus-puşi asemenea lucruri sînt cît se poate de gingăşe şi nu încape nici o şovăire.

GEORGE DANDIN

Tot ce am spus este adevărat.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Drăguță, du-te dumneata și vorbește cu fata, și noi doi vom vorbi cu ăla.

DOAMNA DE SOTENVILLE

S-ar putea, drăguțule, să fi uitat atît de mult de sine, după înțeleapta pildă pe care știi bine că i-am dat-o ?

DOMNUL DE SOTENVILLE

O să limpezim noi treaba asta. Vino cu mine, ginere, și nu-ți face bătaie de cap : vei vedea ce știm să facem noi cînd sînt în joc aceia care ar putea să fie de-ai noștri.

GEORGE DANDIN

Uite-l că vine.

SCENA 5

DOMNUL DE SOTENVILLE, CLITANDRU, GEORGE DANDIN

DOMNUL DE SOTENVILLE

Domnule, vă sînt oare cunoscut ?

CLITANDRU

După cîte știu, domnule, nu.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Mă numesc baronul de Sotenville.

CLITANDRU

Sînt foarte bucuros.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Numele meu e cunoscut la Curte şi am avut cinstea, în tinereţe, să fiu primul între cei chemaţi subt drapel din contingentul meu, la Nancy.

CLITANDRU

Mă simt fericit.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Domnule, tatăl meu, Jean-Gilles de Sotenville, avu gloria să asiste în persoană la marele asalt de la Montauban.

CLITANDRU

Mă simt încîntat.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Şi am avut un străbun, Bertrand de Sotenville, care a fost atît de bine văzut în timpul său, încît i s-a dat voie să-şi vîndă întreaga avere pentru o călătorie la Ierusalim.

CLITANDRU

Vă cred.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Mi s-a adus la cunoştinţă, domnule, că iubiţi şi urmăriţi o persoană tînără care este fiica mea, de care mă interesez *(arătînd spre George Dandin)* ca şi de omul ce vedeţi, ce are cinstea să fie ginerele meu.

CLITANDRU

Cine, eu ?

DOMNUL DE SOTENVILLE

Da. Şi mă bucur că pot să vă vorbesc, pentru a primi de la dumneavoastră o lămurire.

CLITANDRU

Ciudată clevetire. Cine v-a spus aşa, domnule ?

DOMNUL DE SOTENVILLE

Cineva care crede că ştie.

CLITANDRU

Acest cineva a minţit. Sînt un om cinstit. Mă socotiţi în stare de o faptă atît de laşă ? Eu să iubesc o persoană tînără şi frumoasă, care are onoarea să fie fiica domnului baron de Sotenville ! Vă respect prea mult şi sînt prea mult sluga dumneavoastră. Cel care v-a spus aşa e un prost.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Ei, ginere ?

GEORGE DANDIN

Cum ?

CLITANDRU

E un zevzec şi un tîmpit.

DOMNUL DE SOTENVILLE

(către George Dandin)

Nu răspunzi nimic ?

GEORGE DANDIN

Răspunde dumneata.

CLITANDRU

Dacă aş putea şti cine este, chiar în faţa dumneavoastră i-aş vîrî sabia în burtă.

DOMNUL DE SOTENVILLE

(către George Dandin)

Argumentează !

GEORGE DANDIN

S-a argumentat : este adevărat.

CLITANDRU

Nu cumva e ginerele dumneavoastră ?

DOMNUL DE SOTENVILLE

Da, chiar el mi s-a plîns.

CLITANDRU

Să vă fie recunoscător dumneavoastră că nu mă apuc să-l învăţ cum trebuie să vorbească de cineva ca mine.

SCENA 6

DOMNUL *şi* DOAMNA DE SOTENVILLE, ANGELICA, CLITANDRU, GEORGE DANDIN, CLAUDINA

DOAMNA DE SOTENVILLE

Tare-i ciudată gelozia. Aduc pe fata mea aici, ca să desluşim lucrurile faţă de toată lumea.

CLITANDRU

(către Angelica)

Cum, dumneavoastră aţi spus soţului dumneavoastră că sînt îndrăgostit de dumneavoastră ?

ANGELICA

Eu ?! Cum i-aş fi spus aşa ceva ? Se poate una ca asta ? Aş dori, într-adevăr, să te văd îndrăgostit de mine. Poftim, îndrăzneşte, şi ai să vezi ! Te sfătuiesc să îndrăzneşti. Întrebuinţează, ca să vezi, toate şiretlicurile dumitale. Încearcă şi trimite-mi vorbe, scrie-mi într-ascuns bileţele, pîndeşte cînd bărbatul

meu nu e acasă, sau momentele cînd ies, şi bate-mi capul cu dragostea dumitale. Te poftesc să vii, şi vei fi primit aşa cum trebuie.

CLITANDRU

Mai încetişor, doamnă. Nu am trebuinţă de atîtea lecţii şi nu e nevoie să vă scandalizaţi atît. Cine v-a spus că m-aş gîndi să vă iubesc ?

ANGELICA

Ştiu eu ? Aşa văd că se spune aici.

CLITANDRU

Dumnealui poate spune ce vrea, dar dumneavoastră ştiţi mai bine dacă v-am vorbit de dragoste cînd v-am întîlnit.

ANGELICA

Puteai foarte bine, şi ai fi văzut !

CLITANDRU

Vă încredinţez că nu aveţi a vă teme de mine. Nu sînt un om care pot să mîhnesc o fiinţă încîntătoare. Şi vă respect prea mult, şi pe dumneavoastră şi pe părinţii dumneavoastră, ca să mă mai gîndesc să fiu îndrăgostit de dumneavoastră.

DOAMNA DE SOTENVILLE

(către George Dandin)

Ei ! Îţi văzuşi visul cu ochii.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Iată-te mulţumit, ginere. Ce-ai de zis ?

GEORGE DANDIN

Zic că toate astea sînt fleacuri. Ştiu eu bine ce ştiu. Ca să vorbim pe faţă, adineaori ea a primit un om din partea lui.

ANGELICA

De mine vorbeşti ?

CLITANDRU

Am trimis eu pe cineva ?

ANGELICA

Claudina !

CLITANDRU

(către Claudina)

Este adevărat ?

CLAUDINA

Cîtă mai minciuna ! Pe ochii mei !

GEORGE DANDIN

Tacă-ţi gura, lichea ! Ce, crezi că nu ştiu ? Tu l-ai băgat în casă.

CLAUDINA

Eu ?

GEORGE DANDIN

Ba bine că nu ! Nu te mai preface.

CLAUDINA

Doamne, plină mai e lumea de răutate ! Să mă bănuiţi tocmai pe mine, nevinovăţia în carne şi oase !

GEORGE DANDIN

Cărnaxi, poamă bună ! Nu mai umbla cu şoalda. Te ştiu cine eşti !

CLAUDINA

(către Angelica)

Cuconiţă dragă !...

GEORGE DANDIN

Tacă-ţi gura, ţi-am spus ! Rabdă şi tu, că nici tat'tu nu a fost nobil.

ANGELICA

E nemaipomenit, şi îmi este inima atît de jignită, încît nici nu mai am puterea să răspund. E nemaipomenit să te vezi învinovăţită de soţul tău de nişte lucruri la care nici nu te-ai gîndit. Vai de mine ! Dacă merit ocara pentru ceva, este că m-am purtat prea bine cu el.

CLAUDINA

Foarte adevărat.

ANGELICA

Toată nenorocirea mea vine de-acolo că ţiu prea mult la el, şi dacă aş fi fost în stare să rabd, cum spune, să-mi facă cineva curte, poate că nu aş fi atît de mult de plîns. Adio ! mă retrag, nu mai pot îndura atîta grosolănie.

SCENA 7

DOMNUL *şi* DOAMNA DE SOTENVILLE CLITANDRU, GEORGE DANDIN, CLAUDINA

DOAMNA DE SOTENVILLE

(către George Dandin)

Să mă crezi ce-ţi spui : soţia onestă ce ţi s-a dat nu face de dumneata.

CLAUDINA

Vă spui drept că ar merita altceva, şi dacă aş fi în locul coniţei, nu m-aş uita, i-aş trînti-o. *(Către Clitandru.)* Da, domnule, ca să-i trageţi o lecţie să o ţie minte, ar trebui să n-o mai slăbiţi pe stăpînămea. Vă spui să nu vă codiţi ; o să meargă foarte bine, şi vă ajut şi eu ; cel puţin să aibă ăsta de ce să mă înjure.

(Claudina iese.)

DOMNUL DE SOTENVILLE

Face să ţi se spuie, ginere, tot ce auzişi. Manierele dumitale îţi pun toată lumea împotrivă.

DOAMNA DE SOTENVILLE

Ascultă, poartă-te mai bine cu o domnişoară de rangul ei, şi bagă de seamă : nu mai face buclucuri.

GEORGE DANDIN

(aparte)

Îmi vine să turbez că n-am dreptate cînd am avut dreptate.

SCENA 8

DOMNUL DE SOTENVILLE, CLITANDRU, GEORGE DANDIN

CLITANDRU

(către Domnul de Sotenville)

Domnule, aţi văzut că am fost învinovăţit degeaba. Sîntèţi un om care cunoaşteţi principiile punctului de onoare. Vă cer satisfacţie pentru ofensa ce mi s-a adus.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Foarte drept. Aşa poruncesc principiile. Haide, ginere, dă domnului satisfacţia cuvenită.

GEORGE DANDIN

Ce ? Să-i mai dau şi satisfacţii ?

DOMNUL DE SOTENVILLE

Fireşte. Aşa e regula, de vreme ce l-ai acuzat pe nedrept.

GEORGE DANDIN

Nu sînt de părere că l-aş fi acuzat pe nedrept, si ceea ce gîndesc mă priveşte.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Treaba dumitale. Cu orice părere ai fi rămas, domnul a tăgăduit ; persoanelor jignite li se datoreşte o satisfacţie, şi n-avem nici un cuvînt să ne plîngem de un om care dezminte.

GEORGE DANDIN

Va să zică, dacă l-aş fi găsit în pat cu nevastămea, era de ajuns ca dumnealui să tăgăduiască.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Mă rog, fără vorbă. Fă-i scuzele cerute.

GEORGE DANDIN

Eu ? Să-i mai fac şi scuze !

DOMNUL DE SOTENVILLE

Haide, îţi spui. Nu începe codeală şi nu te teme că ai să faci scuze mai multe de cît e nevoie, deoarece ţi le conduc eu.

GEORGE DANDIN

N-aş putea...

DOMNUL DE SOTENVILLE

Ia seama, ginere, să nu mă scoţi din fire ; nu mă face să mă asociez cu dumnealui împotriva dumitale. Haide, lasă-mă să te conduc cum ştiu eu.

GEORGE DANDIN

(aparte)

A ! George Dandin !

DOMNUL DE SOTENVILLE

Întîi scoate pălăria, — domnul e nobil, dumneata nu eşti, — şi te rog să-i faci aceste două reverenţe.

GEORGE DANDIN

(aparte, cu pălăria în mînă)

Pleznesc !

DOMNUL DE SOTENVILLE

Repetă după mine : «Domnule...»

GEORGE DANDIN

Domnule...

DOMNUL DE SOTENVILLE

«Vă cer iertăciune.» *(Vede că ginerele său nu prea vrea să asculte.)* Cum ?

GEORGE DANDIN

Vă cer iertăciune...

DOMNUL DE SOTENVILLE

«Pentru greşitele gînduri pe care le-am avut despre dumneavoastră.»

GEORGE DANDIN

Pentru greşitele gînduri pe care le-am avut despre dumneavoastră...

DOMNUL DE SOTENVILLE

«Nu avusesem onoarea să vă cunosc.»

GEORGE DANDIN

Nu avusesem onoarea să vă cunosc.

DOMNUL DE SOTENVILLE

«Şi vă rog să credeţi.»

GEORGE DANDIN

Şi vă rog să credeţi...

DOMNUL DE SOTENVILLE

«Că sînt sluga dumneavoastră.»

GEORGE DANDIN

Dumneata vrei să mai fiu şi sluga unui om care doreşte să-mi puie coarne ?

DOMNUL DE SOTENVILLE

(ameninţîndu-l din nou)

Cum ?

CLITANDRU

Este de ajuns, domnule.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Nu. Vreau să isprăvească, pentru ca totul să rămîie în formă... «Că sînt sluga dumneavoastră.»

GEORGE DANDIN

Că sînt sluga dumneavoastră.

CLITANDRU

(către George Dandin)

Domnule, sînt şi eu a dumneavoastră din toată inima şi nici nu mă mai gîndesc la cele întîmplate. *(Către Domnul de Sotenville.)* În ce vă priveşte, dom-

nule, daţi-mi voie să vă salut şi sînt mîhnit de micul necaz pe care l-aţi avut.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Mă închin ; şi cînd veţi binevoi, vom putea trage un iepure împreună.

CLITANDRU

Prea multă bunăvoinţă.

(Clitandru iese.)

DOMNUL DE SOTENVILLE

Uite, ginere, aşa se procedează. Adio ! Află că ai intrat într-o familie care îţi dă tot sprijinul ei şi care nu va îngădui să ţi se aducă nici o supărare.

SCENA 9

GEORGE DANDIN

Nu-mi vine să cred... Aşa-ţi trebuie, aşa-ţi trebuie, George Dandin, aşa îţi trebuie ; îţi stă foarte bine, şi ia te uită cum ai fost de bine potrivit : ai găsit ce căutai. E vorba acum să convingem însă pe socri, şi poate să izbutesc.

PRIMUL INTERMEDIU

Văzîndu-se jignit cum nu i se cuvine,
Dandin nu se mai simte bine.
Dar e-ntrerupt de-o păstoriță care
Îi povestește dureroasa întîmplare
A deznădejdii niscai doi păstori.
El pleacă supărat, cum e de multe ori.
Vine Clorisa, care-și cîntă
Durerile și-o dragoste înfrîntă.

ARGUMENTUL ACTULUI II

Dandin mîhnit e că,-n trufia-i proastă,
Şi-a căutat asemenea nevastă.
Ea îi vorbeşte soţului de sus.
Ce află el? Şi cine să-i fi spus?
Bărbatul şi-a ieşit acum din fire.
Ibovnicul e-n casă cu ea. Nenorocire!
Îşi cheamă iarăş socrii-n ajutor.
Dar ce, te pui cu fata lor?
Ea se preface, cum i-a fost învăţul,
Şi îl snopeşte tot pe soţ cu băţul.

ACTUL II

SCENA 1

CLAUDINA, LUBIN

CLAUDINA

Am ghicit bine că s-a aflat de la tine că i-ai spus ceva cuiva, de la care a auzit stăpînu-meu.

LUBIN

Am atins o vorbă în treacăt, cu un om, ca să nu mă spuie că m-a văzut cînd am ieşit. Tare mai sînt limbuţi oamenii de pe la voi.

CLAUDINA

Dar şi domnul viconte bine-şi mai alege oamenii, ca să te trimită tocmai pe tine. S-a slujit de un om care ştie să calce strîmb.

LUBIN

Ce să-i faci ? Altă dată o să fiu mai şiret şi o să iau seama mai bine.

CLAUDINA

Cam a sosit şi timpul.

LUBIN

Haide să nu mai vorbim de ce-a fost. Ascultă !

CLAUDINA

Ce vrei s-ascult ?

LUBIN

Întoarce niţel obrăjorul încoace.

CLAUDINA

Dar ce te-a apucat ?

LUBIN

Claudino !

CLAUDINA

Ce-i ?

LUBIN

Ba nu, zău, nu bănuieşti ce vreau să spui ?

CLAUDINA

Defel.

LUBIN

Păi, mi-eşti dragă !

CLAUDINA

Serios ?

LUBIN

Da, să mă ia dracu dacă nu mă crezi !

CLAUDINA

Îmi pare bine.

LUBIN

Cînd mă uit la tine, nu ştiu cum îmi vine.

CLAUDINA

Îmi pare bine.

LUBIN

Ce faci tu că eşti aşa de frumoasă ?

CLAUDINA

Fac ce fac toate.

LUBIN

Vorba ceea, ce s-o mai lungim ? Dacă vrei să-mi fii soţie, eu o să-ţi fiu soţ, şi vom fi amîndoi soţ şi soţie.

CLAUDINA

Poate că ai să fii tot atît de gelos cît şi stăpînu-meu.

LUBIN

S-ar putea ?...

CLAUDINA

Mi-e silă de bărbaţii bănuitori şi aş căuta unul care să nu se sperie de nimic, un bărbat plin de atîta încredere şi atît de sigur de cinstea mea, încît să fie fără grijă chiar dacă m-ar vedea cu treizeci de bărbaţi.

LUBIN

Eu sînt ăla.

CLAUDINA

Nimic nu-i mai prost pe lume decît să nu te încrezi în nevastă şi să o tot chinuieşti. Nu-i nimic de cîştigat pentru nimeni : femeia se satură, şi adeseori numai bărbaţii sînt de vină că li s-a întîmplat ceea ce li se întîmplă.

LUBIN

Eşti slobodă să faci tot ce-ţi place.

CLAUDINA

Aşa se procedează ca să nu fii înşelat. Cînd un bărbat se lasă pe noi, noi ne luăm numai atîta libertate cîtă ne trebuie. Cînd cineva îşi deschide punga şi-ţi zice «ia», te foloseşti cinstit şi cu măsură. Cînd se caliceşte, îl jupoi fără cruţare.

LUBIN

Bine. Voi fi din aceia care şi-au deschis punga. Poţi să te măriţi cu mine.

CLAUDINA

Este de văzut.

LUBIN

Vino-ncoace, Claudino.

CLAUDINA

Ce vrei ?

LUBIN

Îţi spui să vii încoace.

CLAUDINA

Ia-o încetişor.

LUBIN

E ! o firimiţă de prietenie !

CLAUDINA

Lasă-mă, te rog, nu-mi place gluma.

LUBIN

Claudino !

CLAUDINA

(respingîndu-l pe Lubin)

Ia fă bine !

LUBIN

Nu ţi-e milă deloc. Urît îţi mai stă să faci pe reaua. Nu ţi-e ruşine să fii frumoasă şi să nu mă laşi să te mîngîi ?! Fată !

CLAUDINA

Vezi să nu te cîrpesc !

LUBIN

Uite, domnule, ce mofturoasă ! Urîto ! Nesimţitoareo !

CLAUDINA

O iei cam repede !

LUBIN

Şi ce te-ar costa să mă laşi niţeluş ?

CLAUDINA

Trebuie să ai răbdare.

LUBIN

Numai o guriţă, o arvună asupra căsătoriei.

CLAUDINA

Sluga dumitale.

LUBIN

Te rog, Claudino. O să fie o guriţă mai puţin de luat mai tîrziu.

CLAUDINA

Pune-ţi pofta-n cui ! Am mai păţit-o eu. Umblă sănătos. Du-te şi spune-i domnului viconte că voi avea grijă să-i dau biletul.

LUBIN

La revedere, frumuseţe brută.

CLAUDINA

E-o mîngîiere de iubire.

LUBIN

La revedere, stîncă, bolovan, piatră de construcţie şi tot ce-i mai tare pe lume.

CLAUDINA

(singură)

Mă duc să-i dau biletul vicontelui... Dar e cu bărbat'su ; să aşteptăm să fie singură.

SCENA 2

GEORGE DANDIN, ANGELICA, CLITANDRU

GEORGE DANDIN

Să nu crezi că m-ai putut păcăli aşa de lesne. Sînt foarte sigur că cele ce mi s-au comunicat sînt adevărate. Ochii îmi sînt mai buni decît se crede, şi bîlbîiala dumitale de azi nu m-a orbit.

CLITANDRU

(aparte, în fundul scenei)

A ! uite-o. Dar e cu bărbat'su.

GEORGE DANDIN

(fără să-l vadă pe Clitandru)

Printre strîmbăturile dumitale, am văzut adevărul ce mi s-a spus şi puţinul dumitale respect pentru legătura care ne strînge laolaltă. *(Angelica salută pe Clitandru, prefăcîndu-se că se ploconeşte dinaintea soţului ei.)* Te rog ! mai slăbeşte-mă cu compli-

mentele ; nu e vorba despre acest soi de respect, şi degeaba vrei să-ţi baţi joc de el.

ANGELICA

Mi-am bătut joc, eu ? Nici gînd.

GEORGE DANDIN

Ştiu la ce te gîndeşti şi cunosc... *(Angelica schimbă încă un salut cu Clitandru.)* Iar ? Te rog, la o parte cu gluma ! Ştiu că din pricina nobleţii dumitale m-ai pus cu mult mai prejos de dumneata, şi respectul despre care îţi vorbesc nu e pentru persoana mea. Am în vedere acel respect pe care îl datorezi legăturilor venerabile ale căsătoriei... *(Angelica face un semn lui Clitandru.)* Nu mai da din umeri, că nu spui nerozii.

ANGELICA

Nici nu m-am gîndit să dau din umeri.

GEORGE DANDIN

Parcă nu se vede deslușit ? Îţi mai spui o dată : căsătoria e un lanţ căruia i se datoreşte tot respectul, îţi stă foarte prost să te porţi cum te porţi. Da, da, foarte prost... *(Alt semn al Angelicăi către Clitandru.)* Şi nu pricep de ce tot dai din cap şi te strîmbi la mine.

ANGELICA

Eu ? Ce vrei să zici ?

GEORGE DANDIN

Ştiu foarte bine ce vreau să zic, şi dispreţul dumitale îmi este cunoscut. Dacă nu sînt nobil, fac parte, în schimb, dintr-un soi de oameni curaţi, şi familia Dandin...

CLITANDRU

(în spatele Angelicăi, nevăzut de Dandin)

Un moment de întîlnire.

GEORGE DANDIN

(fără să vadă pe Clitandru)

Ce-ai spus ?

ANGELICA

N-am spus nimic.

(George Dandin se învîrteşte în jurul soţiei lui şi Clitandru se retrage făcînd o plecăciune lui George Dandin.)

SCENA 3

GEORGE DANDIN, ANGELICA

GEORGE DANDIN

Uite-l, îţi dă tîrcoale.

ANGELICA

Şi ce, sînt de vină eu ? Ce vrei să fac ?

GEORGE DANDIN

Vreau să faci ceea ce face o femeie care vrea să-i placă numai bărbatului ei. Orice s-ar spune, bărbaţii nu se ţin decît după femeile care primesc, atraşi de dulcegărie ca muştele la miere. Femeile cinstite au o purtare care-i pune pe goană.

ANGELICA

Să-i pui pe goană, eu ? Şi pentru ce, mă rog ? Nu mă supăr cînd mă găseşte cineva binefăcută, ba-mi face plăcere.

GEORGE DANDIN

Bine, dar ce rol vrei să joace bărbatul în timpul galanteriei ?

ANGELICA

Un rol de om cumsecade, foarte mulţumit că-şi vede femeia luată-n seamă.

GEORGE DANDIN

Sluga dumitale. Asta mie nu-mi vine la socoteală. Dandinii nu sînt obişnuiţi cu aşa modă.

ANGELICA

O ! Dandinii se vor obişnui cu ea, dacă vor voi. În ceea ce mă priveşte, îţi declar că nu doresc să renunţ la lume şi să mă îngrop de vie pentru un bărbat. Va să zică, şi-a pus un bărbat de gînd să te ia de nevastă, şi numaidecît toate au luat sfîrşit pentru tine. Tu trebuie să rupi toate legăturile cu cei vii. E minunată această tiranie a domnilor bărbaţi, care vor să-ţi omori toate plăcerile ca să trăieşti numai pentru dumnealor. Mie prea puţin îmi pasă şi nu vreau să mor aşa de tînără.

GEORGE DANDIN

Aşa te ţii dumneata de cuvîntul dat în faţa lumii ?

ANGELICA

Eu ? Nu ţi l-am dat din toată inima şi mi l-ai zmuls fără voie. Mi-ai cerut consimţămîntul meu înnainte de căsătorie ? M-ai întrebat dacă erai după pofta inimii mele ? Ai stat de vorbă cu tata şi cu mama ; de fapt, dumneata te-ai căsătorit cu ei, nu cu mine. Altă dată să faci bine ca la orice nemulţumire să te plîngi lor, şi nu mie. Eu, care nu ţi-am cerut să mă iei de nevastă şi pe care m-ai luat

fără să mă întrebi dacă vreau, îţi cer să nu fiu silită să mă supui voinţei dumitale ca o sclavă, şi vreau să mă bucur, te rog să crezi, de cele cîteva zile frumoase ale tinereţii, să-mi iau plăcutele libertăţi permise de vîrstă, să văd lumea, să ascult şi să gust plăcutele cuvinte măgulitoare. Pregăteşte-te la răbdare, drept pedeapsă, şi mulţumeşte lui Dumnezeu că nu sînt în stare şi de alte lucruri, mai rele...

GEORGE DANDIN

A ! aşa o iei, care va să zică ? Sînt soţul dumitale şi-ţi spun că nu înţeleg aşa.

ANGELICA

Eu sînt soţia dumitale şi-ţi spun că aşa înţeleg.

GEORGE DANDIN

(aparte)

Îmi vine să-i borşesc botul în aşa hal, ca să le treacă pofta de ea pe toată viaţa amatorilor de vorbe umflate. Ah ! George Dandin, mai bine s-o luăm din loc, că de-abia mă mai stăpînesc !

SCENA 4

CLAUDINA, ANGELICA

CLAUDINA

Am aşteptat cu nerăbdare să plece, coniţă, ca să vă dau un bileţel, ştiţi de la cine.

ANGELICA

Dă-l încoa'.

CLAUDINA

(aparte)

După cît văd, nu-i prea face neplăcere ce-i scrie.

ANGELICA

Ah ! Claudino, ce frumos vorbeşte bileţelul ăsta ! Ce va să zică să fii nobil ! În toate cuvintele şi faptele lor oamenii de la Curte au ceva plăcut, şi, pe lîngă ei, provincialii noştri nici nu există.

CLAUDINA

Bănuiesc că, după ce i-aţi cunoscut, Dandinii nu prea vă plac.

ANGELICA

Aşteaptă-mă, să-ţi aduc răspunsul.

CLAUDINA

(singură)

Nu e nevoie, cred, să-i spui să scrie un răspuns cu lipici. Poftim !

SCENA 5

CLITANDRU, LUBIN, CLAUDINA

CLAUDINA

Vă spun drept, domnule, aţi nimerit un comisionar dibaci.

CLITANDRU

N-am voit să trimit pe unul din oamenii mei. Dar, dragă Claudino, trebuie să te răsplătesc pentru

bunele servicii pe care mi le-ai făcut. *(Se scotoceşte prin buzunare.)*

CLAUDINA

Nu e, domnule, nevoie. Nu trebuie să vă supăraţi, serviciile mele sînt meritate. Simt pentru dumneavoastră o pornire din inimă.

CLITANDRU

(dînd bani Claudinei)

Îţi sînt recunoscător.

LUBIN

(către Claudina)

Pentru că ne căsătorim, dă-mi mie bacşişul, să-l pun la un loc cu ai mei.

CLAUDINA

Las', că-l păstrez eu, lîngă guriţa făgăduită.

CLITANDRU

Nu mi-ai spus — i-ai dat frumoasei tale stăpîne bileţelul ?

CLAUDINA

Da. S-a dus să scrie răspunsul.

CLITANDRU

N-aş putea, Claudino, să-i vorbesc ?

CLAUDINA

Ba da. Veniţi numai cu mine.

CLITANDRU

Dar ce-o să zică stăpîna ta ? Şi nu am să mă tem de nimic ?

Clubul cărţii digitale 2022

CLAUDINA

De nimic. Bărbatul coniței nu-i acasă, și nu de dînsul duce grijă coniţa, ci de tatăl și de mama coniței, dar de vreme ce părinţii n-au nimic de zis, restul merge de la sine.

CLITANDRU

Mă las în seama ta.

LUBIN

Bravo mie! O să am o nevastă deșteaptă. Are minte cît șapte.

SCENA 6

GEORGE DANDIN, LUBIN

GEORGE DANDIN

(încet, aparte)

Uite omul cu pricina. Facă cerul ca să se hotărască să dea mărturie părinţilor despre lucrul pe care ei nu vor să-l creadă.

LUBIN

A! dumneata eşti, domnule limbut: tocmai pe dumneata te-am rugat să nu vorbeşti, și tocmai dumneata mi-ai făgăduit. Va să zică, dumneata nu ştii să taci și dai pe faţă ceea ce ţi se spune în taină.

GEORGE DANDIN

Eu?

LUBIN

Da. Te-ai dus și i-ai spus bărbatului tot ce ai

auzit, şi din pricina dumitale s-a făcut tărăboi. Sînt încîntat să ştiu că ai mîncărime de limbă ! Asta m-a învăţat să nu-ţi mai spui nimic.

GEORGE DANDIN

I-ascultă, dragă...

LUBIN

Dacă nu trăncăneai, ţi-aş fi spus ce anume se petrece în clipa de faţă, dar, ca să te pedepsesc, nu vei afla nimic.

GEORGE DANDIN

Cum ? Ce se petrece ?

LUBIN

Nimic, nimic. Iată ce va să zică să-ţi umble gura : nu mai pupi nimic ! Te-am înţărcat.

GEORGE DANDIN

Stai o leacă.

LUBIN

Deloc.

GEORGE DANDIN

Numai o vorbă.

LUBIN

Înţeleg. Ai vrea să mă ispiteşti.

GEORGE DANDIN

Nici vorbă de asta.

LUBIN

Tare mai eşti deştept. Mă iei subţire.

GEORGE DANDIN

Altceva vreau să-ţi spun. Stai niţel.

LUBIN

Să mă slăbeşti. Ai vrea să-ţi spui că domnul viconte i-a dat un bacşiş Claudinei şi că ea l-a dus pe domnul viconte la stăpîn'sa ? Lasă, că nu sînt prost de două ori.

GEORGE DANDIN

Te rog !

LUBIN

Nu.

GEORGE DANDIN

Îţi dau...

LUBIN

O să-mi dai...

SCENA 7

GEORGE DANDIN

(singur)

Nu mă putui folosi de acest netot pentru ceea ce îmi pusesem în gînd. Dar tot i-a scăpat din gură ceva de care mă pot folosi foarte bine. Dacă amorezul se găseşte acum în casa mea, ce dovadă mai bună, faţă de socri, de neobrăzarea fetei lor ? Un singur neajuns se iveşte : nu ştiu cum trebuie să încep. Dacă mă duc peste ei, acasă, individul o şterge, şi, orice aş fi putut vedea cu ochii mei din necinstirea casei mele, nu voi fi crezut pe cuvînt şi mi se va răspunde că am visat. Dacă, pe de altă parte, mă duc să-mi iau socrul şi soacra cu mine, fără să fiu

sigur că găsesc la întoarcere pe individ la mine în casă, este acelaş lucru, — şi tot eu rămîn de ocară. Cum aş putea să aflu, pe nesimţite, că încă nu a plecat ? Ah ! Doamne, nici nu mai încape îndoială : îl zăresc pe gaura uşii. Destinul îmi trimite prilejul să-mi dau pe faţă duşmanul şi, pentru a împlini toată dorinţa, iată că mi i-a trimis la timp şi pe judecătorii de care aveam nevoie.

SCENA 8

DOMNUL *şi* DOAMNA DE SOTENVILLE, GEORGE DANDIN

GEORGE DANDIN

N-aţi voit să mă credeţi azi şi i-aţi dat dreptate fetei dumneavoastră. Dar am în mînă dovada felului cum mă lucrează, şi, slavă Domnului, dezonoarea mea este atît de limpede acum, încît nu vă mai puteţi îndoi.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Ginere dragă, tot acolo eşti ?

GEORGE DANDIN

Tot acolo sînt, şi niciodată mai mult ca acum.

DOAMNA DE SOTENVILLE

Iar vii să ne baţi capul ?

GEORGE DANDIN

Da, doamnă, capul meu a păţit-o şi mai rău.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Nu mai oboseşti să tot o iei anapoda ?

GEORGE DANDIN

Nu. Am obosit însă de tot să fiu caraghios.

DOAMNA DE SOTENVILLE

Nu te mai laşi de ce ţi se năzare ?

GEORGE DANDIN

Nu, doamnă. Aş ţine însă mult să mă las de o nevastă care mă necinsteşte.

DOAMNA DE SOTENVILLE

Ia seama, ginere, învaţă-te o dată să vorbeşti.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Ascultă, alege cuvinte mai puţin jignitoare.

GEORGE DANDIN

N-am nici un chef de glumă, vă mărturisesc.

DOAMNA DE SOTENVILLE

Adu-ţi aminte că ai luat în căsătorie o fată de familie mare.

GEORGE DANDIN

Îmi aduc aminte îndeajuns, şi-mi voi aduce aminte cu vîrf şi îndesat.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Dacă-ţi aduci aminte, atunci vorbeşte de ea cu mai mult respect.

GEORGE DANDIN

Dar de ce nu se gîndeşte dînsa mai bine să se poarte cu mine mai frumos ? Va să zică, dacă e de neam, ea are voie să-mi facă ce vrea, fără să crîcnesc ?

DOMNUL DE SOTENVILLE

Ce ţi-a venit şi ce ai de zis ? N-ai văzut azi-dimineaţă că nici nu cunoştea pe acela despre care îmi vorbiseşi ?

GEORGE DANDIN

Ia răspunde, ce-ai zice dumneata dacă ţi-aş arăta că *acela* se găseşte acum cu ea ?

DOAMNA DE SOTENVILLE

Cu ea ?

GEORGE DANDIN

Da, cu ea, şi în casa mea.

DOMNUL DE SOTENVILLE

În casa dumitale ?

GEORGE DANDIN

Chiar în casa mea.

DOAMNA DE SOTENVILLE

Dacă este adevărat, noi trecem de partea dumitale împotriva ei.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Onoarea familiei noastre ne este mai scumpă decît totul, şi dacă dumneata spui adevărul, vom lepăda-o de la noi şi vom lăsa-o pradă mîniei dumitale.

GEORGE DANDIN

Veniţi cu mine.

DOAMNA DE SOTENVILLE

Vezi să nu te înşeli.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Numai să n-o izbeşti ca azi-dimineaţă.

GEORGE DANDIN

O să vedeţi cu ochii dumneavoastră. *(Arătîndu-l pe Clitandru, care iese cu Angelica.)* Poftiţi. Am minţit ?

SCENA 9

ANGELICA, CLITANDRU, CLAUDINA, DOMNUL şi DOAMNA DE SOTENVILLE şi GEORGE DANDIN *în spatele scenei*

ANGELICA

(către Clitandru)

La revedere. Mă tem să nu te găsească şi am anumite îndatoriri de păzit.

CLITANDRU

Făgăduiţi-mi, doamnă, că vă voi putea vorbi la noapte.

ANGELICA

O să mă căznesc.

GEORGE DANDIN

(către Domnul şi Doamna de Sotenville)

Să ne apropiem încet pe din dos şi cu băgare de seamă.

CLAUDINA

(către Angelica)

A ! cuconiţă, s-a isprăvit. Uite, cucoana-mare şi domnul-mare, cu conaşul.

CLITANDRU

Doamne !

ANGELICA

(încet, către Clitandru şi Claudina)

Faceţi-vă că nu ştiţi nimic şi lăsaţi-mă să o scot singură la capăt. *(Tare, către Clitandru.)* Ce ! mai îndrăzneşti, după cele petrecute azi-dimineaţă, şi aşa procedezi dumneata ca să-ţi ascunzi îndrăzneala ? Mi se spune că mă iubeşti şi că ţi-ai pus de gînd să izbuteşti. Mi-e silă, domnule, şi vreau să te lămuresc limpede în faţa tuturora. Ai tăgăduit din răsputeri şi mi-ai jurat că nici nu-ţi trece prin gînd să mă jigneşti ; şi totuş, în aceeaş zi, ai îndrăzneala să vii în casa mea, să mă vizitezi. Îmi spui că mă iubeşti şi-mi povesteşti basme, ca să mă îndupleci să răspund nebuniilor dumitale, ca şi cum eu aş fi o femeie care aş putea să calc jurămîntul făcut soţului meu şi să mă depărtez de virtuţile învăţate de la părinţi ! Dacă părintele meu ar afla, te-ar învăţa să-ţi treacă gustul să mai încerci. Unei femei cinstite nu-i place gălăgia. Nu-i voi spune nimic *(după ce a făcut un semn Claudinei să-i aducă un baston)* şi vreau să-ţi arăt că, femeie cum sînt, nu-mi lipseşte cîtuş de puţin curajul de-a răzbuna singură jignirile ce mi se aduc. Ceea ce ai făcut dumneata nu e demn de un gentilom şi nici nu mă voi purta cu dumneata ca faţă de un gentilom. *(Ea pune mîna pe baston şi, în loc de Clitandru, dă în bărbatul ei, care se pune între amîndoi.)*

CLITANDRU

(ţipînd, ca şi cum ar fi fost lovit)

Ah ! a ! a ! Mai încet.

SCENA 10

DOMNUL *şi* DOAMNA DE SOTENVILLE, ANGELICA, GEORGE DANDIN, CLAUDINA

CLAUDINA

Dă, conită, tare, dă cum trebuie !

ANGELICA

(făcîndu-se că vorbeşte cu Clitandru)

Dacă îţi rămîne ceva de zis, sînt gata să răspund.

CLAUDINA

Ai văzut cu cine te joci ?

ANGELICA

(făcînd pe mirata)

Tată ! erai aici ?

DOMNUL DE SOTENVILLE

Da, copila mea, şi văd că înţelepciunea şi curajul tău sînt demne de un vlăstar al casei de Sotenville. Vino, dragă, vino să te sărut...

DOAMNA DE SOTENVILLE

Sărută-mă şi pe mine, fata mea. Îmi vine să plîng de bucurie şi recunosc sîngele meu în cele ce făcuşi.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Ginere, cît trebuie să fii de fermecat şi ce plină e întîmplarea asta de dulci bucurii pentru dumneata ! Ai avut dreptate să-ţi ieşi din fire, dar bănuielile dumitale s-au risipit cît se poate de frumos.

DOAMNA DE SOTENVILLE

Fără îndoială, ginere, şi cred că acum eşti bărbatul cel mai mulţumit.

CLAUDINA

Desigur. O femeie şi jumătate ; sînteţi un soţ fericit şi ar trebui să-i sărutaţi urmele paşilor, cînd trece.

GEORGE DANDIN

(aparte)

Pezevenche !

DOMNUL DE SOTENVILLE

Ce ai, ginere ? De ce nu dai o mulţumire soţiei dumitale pentru prietenia ce o are faţă de dumneata ?

ANGELICA

Nu, nu, nu, tată, nu este nevoie. N-are nici o datorie faţă de cele ce a văzut, şi tot ce fac este din respectul faţă de mine însămi.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Unde te duci, fiica mea ?

ANGELICA

Mă retrag, tată, ca să nu mă văd silită să primesc felicitări.

CLAUDINA

(către George Dandin)

Are dreptate să fie supărată. Cuconiţa e o persoană care ar trebui să fie adorată, şi dumneavoastră nu vă purtaţi cu coniţa cum ar trebui.

GEORGE DANDIN

(aparte)

Putoare !

SCENA 11

DOMNUL şi DOAMNA DE SOTENVILLE, GEORGE, DANDIN

DOMNUL DE SOTENVILLE

E mîhnită de azi dinaintea prînzului, dar totul va trece cu cîteva mîngîieri. La revedere, ginere, iată-te liniştit. Du-te şi împăcaţi-vă amîndoi şi caută să o potoleşti, cerîndu-i iertare că ai supărat-o.

DOAMNA DE SOTENVILLE

Trebuie să ai în vedere că e o fată crescută în virtuţi şi neobişnuită să se vadă bănuită de fapte urîte. La revedere. Sînt încîntată că necazurile voastre au luat sfîrşit şi că eşti acum în culmea bucuriei.

SCENA 12

GEORGE DANDIN

(singur)

Nici nu suflu vorbă, căci nu mă ajută la nimic să vorbesc ; niciodată, niciodată, — auzi dumneata ? — nu s-a văzut ceva la fel cu ceea ce se petrece cu mine. Admir nenorocirea mea şi priceperea drăcească ce o are ticăloasa mea de nevastă ca să iasă totdeauna cu faţa curată. Este cu putinţă oare să fie totdeauna aşa, să se întoarcă toate lucrurile mereu numai împotriva mea şi să nu ajung eu să o-nfund pe obraznica asta ? Dumnezeule ! Ajută gîndurilor mele şi fie-ţi milă de mine, să pot arăta lumii cum mi-a necinstit casa nevasta.

AL II-LEA INTERMEDIU

Dandin rămase trist şi amărît,
Sătul de toate pînă-n gît.
Aceeaş păstoriţă îi întrerupe iar
Al gîndurilor fir amar.
Nu a murit nici Tirsus, nici Philene,
Îi povesteşte fata cu lacrimile-n gene,
Şi îi arată şase marinari
Ce i-au scăpat din valurile mari.
Dandin, tot supărat, refuză
Să vadă, să cunoască şi s-auză,
Iar marinarii, veseli de răsplata lor,
Joacă şi sar în cîte un picior.

AL III-LEA INTERMEDIU

Dandin, de cum scapă,
Vrea să se-arunce-n apă.
Un prieten îl opreşte
Şi îl povăţuieşte
Necazul să-şi înnece-n vin.
Iată că şi păstorii vin
În alai de oboaie,
De viori şi cimpoaie.

ARGUMENTUL ACTULUI III

Durerea lui Dandin e-atît de mare
Că-ntrece orişice răbdare.
Nevasta şi amantul, dimpreună,
Ies la plimbare,-ndrăgostiţi, pe lună.
Cînd se întoarce doamna, e uşa încuiată,
Să-i vie ameţeală de odată.
Se roagă, se boceşte ; zăvorul stă închis.
Dandin, să vie socrii la dînsul, a trimis.
Ce să mai facă doamna ? S-o fi şi sinucis.
De groază, soţul iese-n cercetare
Prin întuneric cu o lumînare.
Tiptil, soţia-n casă se strecoară
Şi îşi încuie ea bărbatu-afară.
Şi vin şi socrii. Socrii au aflat
Cum că Dandin s-ar fi-mbătat.
Şi socrul, subt ameninţare,
Pune pe soţ să-i ceară nevesti-si iertare.

ACTUL III

SCENA 1

CLITANDRU, LUBIN

CLITANDRU

E întuneric beznă, şi mă tem să nu fie prea tîrziu. Nu văd pe unde calc, Lubin.

LUBIN

Domnule!

CLITANDRU

Pe-aici?

LUBIN

Aşa cred... A dracului noapte, neagră mai e!

CLITANDRU

Urîtă, desigur. Dar dacă, pe de o parte, ne împiedică să vedem, pe de altă parte, ne împiedică să fim văzuţi.

LUBIN

Aveţi dreptate, nu e chiar atît de a dracului! Aş dori să ştiu de la dumneavoastră, care sînteţi om învăţat, de ce noaptea nu e lumină?

CLITANDRU

E o daraveră întortochiată, Lubin. Eşti cam curios, Lubin.

LUBIN

Dacă învăţam carte, m-aş fi gîndit la nişte lucruri la care nu se gîndeşte nimeni.

CLITANDRU

Te cred. După mutră pari deştept şi pătrunzător.

LUBIN

Ştiţi că e adevărat? Uite, înţeleg latineşte fără să fi învăţat. Văzînd ieri scris pe o poartă mare *Collegium,* am ghicit că asta înseamnă colegiu.

CLITANDRU

Minunat! Va să zică, ştii să citeşti, Lubin?

LUBIN

Da. Ştiu să citesc literele săpate, dar niciodată nu am putut să învăţ să scriu.

CLITANDRU

Uite casa... *(Bate din mîini.)* Mi-a dat semnalul ăsta Claudina.

LUBIN

Pe legea mea! Straşnică fată. Şi eu o iubesc din toată inima.

CLITANDRU

De-aia te-am şi luat cu mine, ca să o ţii de vorbă.

LUBIN

Domnule, vă urmez...

CLITANDRU

Sst! Se aude zgomot.

SCENA 2

ANGELICA, CLAUDINA, CLITANDRU, LUBIN

ANGELICA

Claudino !

CLAUDINA

Poftiţi !

ANGELICA

Lasă uşa crăpată.

CLAUDINA

S-a făcut.

(Scenă de noapte, actorii se caută unii pe alţii prin beznă.)

CLITANDRU

(către Lubin)

Ele sînt. St !

ANGELICA

St !

LUBIN

St !

CLAUDINA

St !

CLITANDRU

(către Claudina, pe care o ia drept Angelica)

Doamnă !

ANGELICA

(către Lubin, pe care îl ia drept Clitandru)

Ce-i ?

LUBIN

(către Angelica, pe care o ia drept Claudina)

Claudino !

CLAUDINA

(către Clitandru, pe care îl ia drept Lubin)

Ce este ?

CLITANDRU

(către Claudina, crezînd că vorbeşte cu Angelica)

A ! Doamnă, ce fericit sînt !

LUBIN

(către Angelica, crezînd că vorbeşte cu Claudina)

Claudino, dragă Claudino !

CLAUDINA

(către Clitandru)

Încet, domnule.

ANGELICA

(către Lubin)

Uşurel, Lubin.

CLITANDRU

Tu eşti, Claudino ?

CLAUDINA

Da.

LUBIN

Dumneavoastră sînteţi, cuconiţă ?

ANGELICA

Da.

CLAUDINA

Aţi luat-o pe una drept cealaltă.

LUBIN

(către Angelica)

Nu se vede boabă chioară.

ANGELICA

Dumneata eşti, Clitandru ?

CLITANDRU

Da, doamnă.

ANGELICA

Bărbatul meu sforăie bine şi putem să stăm de vorbă.

CLITANDRU

Să căutăm un loc să stăm jos.

CLAUDINA

V-aţi gîndit foarte bine.

(Angelica, Clitandru şi Claudina se duc să stea în fundul scenei.)

LUBIN

(căutînd-o pe Claudina)

Claudino, unde eşti ?

SCENA 5

ANGELICA, CLITANDRU, CLAUDINA *aşezaţi în fundul scenei*, GEORGE DANDIN *pe jumătate dezbrăcat*, LUBIN

GEORGE DANDIN

(aparte)

Am auzit că nevastă-mea se dă jos şi m-am îmbrăcat repede ca să mă dau jos după ea. Unde s-o fi dus? Să fi plecat de acasă?

LUBIN

(cătînd pe Claudina şi luînd pe George Dandin drept Claudina)

Unde erai, Claudino? În sfîrşit! Pe legea mea, stăpîn'tu e foarte frumos legat la gard, şi nostimada asta îmi aduce aminte bastoanele pe care le-a mîncat azi. Stăpînă-ta zice că sforăie acum ca un păcătos, şi el nu ştie că domnul viconte stă cu ea, pe cînd el doarme. Tare-aş vrea să ştiu ce visează el acuş. Îmi vine să mă prăpădesc de rîs! Mai pofteşte să fie gelos pe nevastă-sa şi să vrea să fie numai a lui. E un mojic, şi domnul viconte îi face prea multă onoare. Nu spui nimic, Claudino? Hai să facem ca ei şi dă-mi mînuţa să ţi-o pup. Ah! cît e de dulce! Mi se pare că mănînc prăjituri. *(Sărutîndu-i mîna lui Dandin, Dandin îi dă cu dosul mîinii peste gură.)* Ce naiba! Aşa se face? Cam ţeapănă mînuţă!

GEORGE DANDIN

Cine eşti?

Clubul cărţii digitale 2022

LUBIN

Nimeni.

GEORGE DANDIN

Fuge după ce mi-a vorbit despre noua fățărnicie a jumătății mele. Fără întîrziere, trebuie să chem pe tatăl şi pe mama nevestei. Isprava asta să-mi slujească la despărțirea mea de ea. Hei ! Colin ! Colin !

SCENA 4

ANGELICA, CLITANDRU, CLAUDINA, LUBIN *aşezați în fundul scenei*, GEORGE DANDIN, COLIN

COLIN

(la fereastră)

Conaşule !

GEORGE DANDIN

Haide, vino iute !

COLIN

(sărind pe fereastră înnăuntru)

Iată că vin, nu se poate mai repede.

GEORGE DANDIN

Ai venit ?

COLIN

Da, conaşule.

GEORGE DANDIN

(pe cînd se duce să-i vorbească la dreapta, Colin o ia la stînga şi adoarme)

Încet, vorbeşte încet. Ascultă : du-te la socru-meu şi la soacră-mea şi spune-le că-i rog foarte serios să vină numaidecît. M-ai auzit ? Ei ! Colin ! Colin !

COLIN

(în partea cealaltă, trezindu-se)

Conaşule !

GEORGE DANDIN

Unde dracu eşti ?

COLIN

Aici.

(Ducîndu-se amîndoi să se caute, fiecare trece în partea celuilalt.)

GEORGE DANDIN

Fire-ai afurisit, că te depărtezi de mine. Îţi spun : du-te numaidecît la socru-meu şi la soacră-mea şi spune-le că-i rog să vină aici de-a fuga. M-auzi ? Răspunde ! Colin ! Colin !

COLIN

(din partea opusă, trezindu-se)

Conaşule !

GEORGE DANDIN

Uite un blestemat care mă face să turbez. Vino la mine. *(Se ciocnesc amîndoi şi cad.)* Ah, procopsitule ! M-a schilodit. Unde eşti ? Vino încoace, să-ţi dau o mie de ghionţi ! Cred că se fereşte de mine.

COLIN

Ba bine că nu.

GEORGE DANDIN

Nu vrei să vii ?

COLIN

Ai vrea să viu !

GEORGE DANDIN

Vino, îţi mai spun o dată !

COLIN

Vrei să mă baţi.

GEORGE DANDIN

Nu, mă. Nu-ţi fac nimic.

COLIN

Serios ?

GEORGE DANDIN

Da, da. Apropie-te ! *(Lui Colin, pe care-l ţine de braţ.)* Bine ! Fii fericit că am şi eu nevoie o dată de tine. Du-te iute şi roagă pe socru-meu şi pe soacră-mea să vină încoace cît vor putea mai curînd şi spune-le că îi chem pentru o afacere de cea mai mare importanţă. Dacă se vor codi din pricină că e prea tîrziu, fă-i să înţeleagă că trebuie totuş neapărat să vină, în orice stare s-ar afla. M-ai înţeles ?

COLIN

Da, conaşule.

GEORGE DANDIN

Du-te repede şi vino tot aşa. *(Crezîndu-se singur.)* Eu mă întorc în casă şi aştept... Dar aud ceva. Nu cumva e nevastă-mea ? Trebuie să ascult şi să mă ascund.

(George Dandin se aşează aproape de uşa casei sale.)

SCENA 5

CLITANDRU, ANGELICA, GEORGE DANDIN, CLAUDINA, LUBIN

ANGELICA

(către Clitandru)

La revedere ! E momentul să ne despărţim.

CLITANDRU

Cum ? Aşa devreme ?

ANGELICA

Am stat destul împreună.

CLITANDRU

Ah ! Doamnă, ar putea să fie destul vreodată şi aş putea eu să găsesc aşa de iute toate cuvintele de care aş avea nevoie ? Mi-ar trebui zile, zile întregi, pentru a vă spune tot ce simt, şi nu v-am spus aproape nimic din tot ce am de spus.

ANGELICA

Altă dată o să ascult mai mult.

CLITANDRU

Vai ! cu ce săgeată îmi străpungeţi inima, cînd îmi spuneţi să ne despărţim. Cu cîtă mîhnire mă lăsaţi acum.

ANGELICA

Voi găsi mijlocul să ne mai vedem.

CLITANDRU

Da. Mă gîndesc însă că, despărţindu-vă de mine, vă duceţi să vă găsiţi soţul. Gîndul acesta mă ucide.

Foloasele de care se bucură soţii sînt crude pentru un îndrăgostit care iubeşte într-adevăr.

ANGELICA

Vei fi atît de slab ca să te laşi cuprins de turburare şi crezi că un soţ oarecare ar putea să fie iubit ? Te măriţi cu el pentru că eşti fără apărare şi atîrni de părinţi ; ei nu caută decît averea ; dar vine răsplata, şi prea puţin îţi pasă într-o zi dacă soţul e considerat mai prejos decît merită.

GEORGE DANDIN

(aparte)

Uite ticăloasele noastre de neveste !

CLITANDRU

A ! Trebuie să mărturisim că cel ce vi s-a dat e prea puţin demn de onoarea pe care a primit-o şi că împărechierea ce s-a făcut între o persoană ca dumneavoastră şi un om ca el e neaşteptată.

GEORGE DANDIN

(aparte)

Bieţii bărbaţi ! Uite la ce-aţi ajuns !

CLITANDRU

Aţi merita, fără îndoială, cu totul altă soartă. Cerul nu v-a făcut să fiţi soţia unui ţărănoi.

GEORGE DANDIN

Păcat că n-a fost a ta. Cum ţi-ai mai fi schimbat glăsciorul. Haide acasă. Mi-ajunge. *(Intră şi închide uşa.)*

SCENA 6

ANGELICA, CLITANDRU, CLAUDINA, LUBIN

CLAUDINA

Coniță, dacă mai aveți de vorbit de rău de bărbatul dumneavoastră, grăbiți-vă, că e tîrziu.

CLITANDRU

Claudino, tare mai ești rea!

ANGELICA

(către Clitandru)

Are dreptate. Să ne despărțim.

CLITANDRU

Trebuie să mă hotărăsc, de vreme ce voiți așa. Vă rog cel puțin să mă plîngeți pentru momentele grele prin care voi avea să trec.

ANGELICA

La revedere.

LUBIN

Unde ești, Claudino, ca să-ți zic noapte bună?

CLAUDINA

Du-te sănătos, primesc și din depărtare. Îți voi întoarce noaptea bună tot așa și eu.

SCENA 7

ANGELICA, CLAUDINA

ANGELICA

Să nu facem zgomot.

CLAUDINA

Uşa s-a închis.

ANGELICA

Am o cheie.

CLAUDINA

Deschideţi încet.

ANGELICA

E încuiată pe dinăuntru şi nu ştiu ce să facem.

CLAUDINA

Chemaţi rîndaşul, doarme colea.

ANGELICA

Colin ! Colin ! Colin !

SCENA 8

GEORGE DANDIN, ANGELICA, CLAUDINA

GEORGE DANDIN

(cu capul în fereastră)

Colin ! Colin ! Ah ! te-am prins, cucoană nevastă ; dumneata o iei la sănătoasa, pe cînd eu dorm ! Îmi pare bine că stai afară la ceasul ăsta.

ANGELICA

Ei bine, ce crimă este să ieşi la răcoare noaptea ?

GEORGE DANDIN

Timpu-i şi potrivit pentru răcoare ! Mai bine zis, pentru căldură, doamnă secătură. Las', că ştiu eu toată urzeala cu întîlnirea şi cu cuconaşu. Am auzit

curtenitoarea voastră convorbire şi frumoasele laude pe care mi le-aţi adus amîndoi. Dar mă mîngîi că voi fi răzbunat şi că tatăl şi mama dumitale se vor încredinţa în sfîrşit de dreptatea plîngerilor mele şi de purtările dumitale. Am trimis să-i cheme şi vor sosi numaidecît.

ANGELICA

(aparte)

Dumnezeule !

CLAUDINA

Coniţă !

GEORGE DANDIN

Iată ceva la care nu te aşteptai. Ceasul izbîndei mele a sunat, şi pot să pui trufia dumitale subt picior şi să-ţi dau şiretlicurile pe faţă. Pîn-acum ai putut întoarce pe dos învinovăţirile mele, ţi-ai orbit părinţii şi te-ai jucat cu toţi. Orice am văzut şi am spus, dibăciile dumitale au fost mai tari decît dreptu-rile mele şi ai găsit mereu mijlocul să ieşi basmă curată. De data asta, slavă Domnului, vom limpezi toată povestea, şi neobrăzarea dumitale va fi pedepsită.

ANGELICA

Ascultă, te rog, deschide-mi poarta...

GEORGE DANDIN

Mă rog, mă rog ! Să aşteptăm sosirea celor ce vor veni, căci vreau să te găsească la ceasul ăsta afară. Pînă vor veni, gîndeşte-te dacă vrei şi caută o snoavă nouă ca să scapi din încurcătură, o născocire ca să te justifici, un şiretlic ca să îmbrobodeşti lumea şi să pari nevinovată, un pretext de plimbare la întu-

neric, vreo prietenă lăuză pe care ai ajutat-o să nască.

ANGELICA

Nu mă gîndesc să ascund nimic. Nu vreau să mă apăr, nici să tăgăduiesc, de vreme ce ştii.

GEORGE DANDIN

Va să zică, vezi că nimic nu mai poate prinde şi că, orice ai născoci, mi-este uşor să-ţi dovedesc minciuna.

ANGELICA

Mărturisesc că am greşit şi că ai dreptul să te superi. Dar te rog să fii bun şi să nu mă laşi la placul părinţilor mei. Te rog să-mi deschizi.

GEORGE DANDIN

Sărut mînuşiţele !

ANGELICA

Scumpul meu bărbăţel, te rog din suflet !

GEORGE DANDIN

Zău ? Scumpul meu bărbăţel ? Am ajuns bărbăţel, pentru că ţi-am pus mîna-n ceafă ? Sînt încîntat : niciodată nu mi-ai spus cuvinte aşa de dulci.

ANGELICA

Îţi făgăduiesc să nu-ţi mai fac nici o neplăcere şi...

GEORGE DANDIN

Toate astea nu fac doi bani. Nu vreau să pierd prilejul şi ţin să deslušim odată felul purtărilor dumitale.

ANGELICA

Te rog, vreau să-ţi spun ceva. Îţi cer o ascultare de o clipă.

GEORGE DANDIN

Spune, ce este ?

ANGELICA

E adevărat că n-am făcut bine, ţi-o spun încă o dată, şi necazul dumitale e drept ; m-am folosit de somnul dumitale ca să ies şi m-am întîlnit cu persoana pe care o ştii. Dar asemenea greşeli trebuie să mi le ierţi din pricina vîrstei, tinereţea este de vină, tinereţea care nu ştie nimic, care abia intră în viaţă şi îşi ia, fără nici un gînd rău, nişte libertăţi, de fapt nevinovate...

GEORGE DANDIN

De vreme ce vorbeşti dumneata, trebuie să te cred în genunchi.

ANGELICA

Nu vreau să şterg vina mea faţă de dumneata, ai bunătatea numai să dai uitării o jignire de care te rog din toată inima să mă ierţi şi să mă cruţi de mustrările chinuitoare ale tatii şi ale mamei. Dacă vei binevoi să-mi dai iertarea pe care te rog să mi-o dai, bunătatea dumitale mă va cîştiga cu totul. Ea îmi va atinge inima şi va da prilejul să se nască într-însa, pentru dumneata, ceea ce nici puterea părintească, nici legăturile căsătoriei n-au putut să stîrnească. Într-un cuvînt, voi renunţa la toate copilăriile şi nu mă voi simţi legată decît de dumneata. Îţi dau cuvîntul meu că de aci înnainte vei găsi în mine cea mai bună soţie de pe lume şi că îţi voi dovedi atîta dragoste, atîta dragoste, încît vei fi mulţumit.

GEORGE DANDIN

Ah! crocodil care linguşeşti oamenii ca să-i sugrumi.

ANGELICA

Fă bunătatea asta.

GEORGE DANDIN

Fără tocmeală. Sînt şi rămîn hotărît.

ANGELICA

Arată-te cruţător.

GEORGE DANDIN

Nu.

ANGELICA

Te rog.

GEORGE DANDIN

Deloc.

ANGELICA

Din toată inima te rog.

GEORGE DANDIN

Nu, nu, nu! Vreau să se facă lumină şi vina dumitale să iasă la iveală.

ANGELICA

Foarte bine, dar mă duci la deznădejde. Îţi fac cunoscut că o femeie ca mine e în stare de orice şi că voi face ceva de care o să-ţi pară rău.

GEORGE DANDIN

Şi ce-ai să faci, mă rog?

ANGELICA

Voi fi împinsă pînă la cele din urmă hotărîri, şi cu acest cuţit pe care-l vezi mă voi ucide în faţa dumitale.

GEORGE DANDIN

Ah ! Foarte bine.

ANGELICA

Nu atît de bine pe cît îţi închipui. Toată lumea cunoaşte neînţelegerile noastre şi mîhnirile neîncetate pe care ţi le pricinuiesc. Cînd va fi găsit cadavrul meu, nimeni nu se va îndoi că nu m-ai ucis dumneata ; şi părinţii mei nu sînt oameni de aceia care ar putea să lase această moarte nepedepsită, şi va cădea asupra dumitale toată osînda la care le vor da dreptul judecata şi ura lor. În felul acesta mă voi răzbuna, şi eu nu voi fi cea dintîi femeie care a alergat la o asemenea răzbunare şi care s-a sinucis ca să ducă la pierzare pe acei ce au avut cruzimea să ne împingă dincolo de orice răbdare.

GEORGE DANDIN

Sluga dumitale. Nimeni nu-şi mai bate capul să se omoare, a trecut moda de mult.

ANGELICA

Poţi să fii sigur de ceea ce-ţi spun ; şi dacă stăruieşti în refuzul dumitale, dacă nu mă laşi să intru, îţi jur că numaidecît îţi voi arăta pînă unde poate să ajungă hotărîrea deznădejdii.

GEORGE DANDIN

Vorbe de clacă. Crezi că mă sperii.

ANGELICA

Bine ! Aşa vrei, aşa ţi se va întîmpla, vom fi mulţumiţi amîndoi, şi vei vedea cine glumeşte. *(După ce s-a prefăcut că se omoară.)* Facă-se ca moartea mea să fie răzbunată după cum o doresc, şi ca acela care a pricinuit-o să-şi primească pedeapsa, pentru nesimţirea lui faţă de mine.

GEORGE DANDIN

Măă ! Să fie atît de îndrăcită şi să se omoare ca să mă spînzure pe mine ? Ia să luăm un muc de lumînare şi să ne uităm.

SCENA 9

ANGELICA, CLAUDINA

ANGELICA

(şoptind către Claudina)

St ! Bagă de seamă. Să ne ascundem fiecare în dreapta şi în stînga uşii.

SCENA 10

ANGELICA, CLAUDINA *intrînd în casă în clipa cînd George Dandin iese şi închizînd uşa pe dinăuntru,* GEORGE DANDIN *ieşind cu o lumînare în mînă*

GEORGE DANDIN

Răutatea unei femei poate să meargă pînă acolo ? *(Singur, după ce a privit în toate părţile.)* Nu se vede nimic. Am bănuit eu. Blestemata a şters-o, văzînd că nu cîştigă nimic de la mine, nici cu rugămintea, nici cu ameninţarea. Nu-i nimic, o să iasă şi mai rău pentru dînsa, şi tatăl şi mamă-sa, care trebuie să sosească, vor vedea şi mai limpede ticăloşia ei ! *(După ce a ajuns la uşa casei, pentru a intra.)* A ! dar s-a închis uşa ! Hei ! să vină cineva. Deschide numaidecît.

ANGELICA

(la fereastră, cu Claudina)

Tu erai? De unde-mi vii, stricatule? Acum te întorci dumneata acasă, cînd se luminează de ziuă? Aşa se poartă un bărbat cinstit?

CLAUDINA

Va să zică, dumneata umbli toată noaptea prin cîrciumi şi laşi o biată soţie tînără singură acasă?

GEORGE DANDIN

Cum? Aţi...

ANGELICA

Bine, bine, ticălosule, m-am săturat de purtările tale şi mă voi plînge fără întîrziere părinţilor mei.

GEORGE DANDIN

Va să zică, ai îndrăznit...

SCENA 11

DOMNUL *şi* DOAMNA DE SOTENVILLE, COLIN, ANGELICA, CLAUDINA, GEORGE DANDIN

(Domnul şi Doamna de Sotenville sînt în costum de noapte, conduşi de Colin cu un felinar.)

ANGELICA

(către Domnul şi Doamna de Sotenville)

Apropiaţi-vă, vă rog, să priviţi la cea mai mare obrăznicie de pe lume a unui soţ căruia băutura şi gelozia i-au tulburat în aşa hal creierii, că nu mai ştie nici ce spune, nici ce face, şi care el însuş a

trimis să vă cheme ca să fiţi martori la isprava cea mai ciudată ce s-a pomenit. Uitaţi-vă că se întoarce, cum vedeţi, după ce a fost aşteptat toată noaptea ; şi dacă vreţi să-l ascultaţi, vă va spune că are să se plîngă grozav împotriva mea ; că, pe cînd dormea, m-am ascuns şi m-am dus să umblu haimana şi alte poveşti de acelaş soi, pe care le visează.

GEORGE DANDIN

(aparte)

A dracului putoare !

CLAUDINA

A vrut să ne facă să credem că el era în casă şi că noi ne găseam afară ; nebunia asta n-o să i-o scoată nimeni din cap.

DOMNUL DE SOTENVILLE

(către George Dandin)

Ce va să zică asta ?

DOAMNA DE SOTENVILLE

Şi ai mai avut neruşinarea să ne chemi ?

GEORGE DANDIN

Nu este-aşa.

ANGELICA

Nu, dragă tată, nu mai pot răbda un asemenea bărbat. Răbdarea mi s-a sfîrşit. Şi m-a înjurat cum i-a plăcut.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Eşti un ticălos.

CLAUDINA

O biată soţie tînără nu poate fi batjocorită aşa, fără răzbunare.

GEORGE DANDIN

Pot să...

DOAMNA DE SOTENVILLE

Ia te rog, ar trebui să mori de ruşine !

GEORGE DANDIN

Lăsaţi-mă să spui două vorbe.

ANGELICA

Ascultaţi-l. O să auziţi nişte poveşti !..

GEORGE DANDIN

(aparte)

Îmi vine să crăp !

CLAUDINA

A băut atîta, că mirosul băuturii se urcă pînă la noi.

GEORGE DANDIN

Domnule socru, te rog...

DOMNUL DE SOTENVILLE

Pleacă de-aci, nu vezi că puţi a băutură ?

GEORGE DANDIN

Doamnă, vă rog...

DOAMNA DE SOTENVILLE

Te rog, nu te apropia de mine, că mă bate putoarea la cap.

GEORGE DANDIN

(către Domnul de Sotenville)

Vă rog să...

DOMNUL DE SOTENVILLE

Pleacă ţi-am spus, că puţi.

GEORGE DANDIN

Vă rog, daţi-mi voie, să...

DOAMNA DE SOTENVILLE

Pf ! mă înneci. Vorbeşte, dacă vrei, de departe.

GEORGE DANDIN

Bine ! O să vorbesc de departe. Vă jur că nu m-am mişcat de-acasă şi că ea a plecat.

ANGELICA

Ce v-am spus eu ?

CLAUDINA

Uitaţi-vă numai la faţa lui.

DOMNUL DE SOTENVILLE

(către George Dandin)

Dumneata îţi baţi joc de lume. Dă-te jos, fiica mea, şi vino încoace.

SCENA 12

DOMNUL şi DOAMNA DE SOTENVILLE, GEORGE DANDIN, LUBIN

GEORGE DANDIN

Iau mărturie cerul că eram acasă şi că...

DOAMNA DE SOTENVILLE

Taci din gură, nu mai pot auzi nimic.

GEORGE DANDIN

Să mă trăznească Dumnezeu dacă...

DOMNUL DE SOTENVILLE

Nu te mai face. Gîndeşte-te mai bine să ceri iertare soţiei.

GEORGE DANDIN

Să cer iertare, eu ?

DOMNUL DE SOTENVILLE

Da, numaidecît...

GEORGE DANDIN

Cum ? Eu...

DOMNUL DE SOTENVILLE

Dacă-mi mai răspunzi, te-nvăţ cum să te joci cu noi.

GEORGE DANDIN

Ah, George Dandin !

SCENA 13

DOMNUL şi DOAMNA DE SOTENVILLE, ANGELICA, GEORGE DANDIN, CLAUDINA, COLIN

DOMNUL DE SOTENVILLE

Haide, fata mea, vino să-ţi ceară soţul tău iertare.

ANGELICA

Eu ? să-l iert de tot ce mi-a spus ? Nu, nu, tată, îmi este cu neputinţă să mă hotărăsc şi te rog să mă despărţeşti de un bărbat cu care n-aş mai putea să trăiesc.

CLAUDINA

Cum să mai poată trăi ?

DOMNUL DE SOTENVILLE

Fata mea, asemenea despărţiri nu se pot face fără mare scandal, trebuie să te arăţi mai înţeleaptă ca el şi să mai ai o dată răbdare.

ANGELICA

Ce răbdare mai poţi avea după atîtea ticăloşii ? Nu, tată, nu mă învoiesc.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Trebuie, fiica mea, îţi poruncesc eu.

ANGELICA

Acest cuvînt îmi taie graiul. Dumneata ai asupră-mi o putere fără margini.

CLAUDINA

Cîtă blîndeţe !

ANGELICA

Este greu să fii silită să uiţi asemenea insultă ; dar oricît mi-ar fi de greu, trebuie să mă supun.

CLAUDINA

Săraca mironosiţă !

DOMNUL DE SOTENVILLE

(către Angelica)

Mai aproape.

ANGELICA

Tot ce mă sileşti să fac nu foloseşte la nimic şi vei vedea că mîine o luăm de la început.

DOMNUL DE SOTENVILLE

O să vedem. *(Către George Dandin.)* Haide, pun'te-n genunchi.

GEORGE DANDIN

În genunchi ?

DOMNUL DE SOTENVILLE

În genunchi şi neîntîrziat.

GEORGE DANDIN

(se pune în genunchi, cu lumînarea în mînă, aparte)

Dumnezeule ! *(Către Domnul de Sotenville.)* Ce trebuie să zic ?

DOMNUL DE SOTENVILLE

«Doamnă, te rog să mă ierţi...»

GEORGE DANDIN

Doamnă, te rog să mă ierţi...

DOMNUL DE SOTENVILLE

«De dobitocia pe care am făcut-o...»

GEORGE DANDIN

De dobitocia pe care am făcut-o... *(aparte)* că ne-am luat de nevastă.

DOMNUL DE SOTENVILLE

«Şi făgăduiesc să mă port mai bine pe viitor.»

GEORGE DANDIN

Şi făgăduiesc să mă port mai bine pe viitor.

DOMNUL DE SOTENVILLE

(către George Dandin)

Bagă de seamă că este ultima dumitale obrăznicie pe care o mai răbdăm.

DOAMNA DE SOTENVILLE

Dacă mai începi, te vom învăţa să respecţi după datorinţă nevasta şi pe cei din care a ieşit.

DOMNUL DE SOTENVILLE

Se face ziuă. La revedere. *(Către George Dandin.)* Duceţi-vă acasă şi gîndiţi-vă să fiţi cuminţi. *(Către doamna de Sotenville.)* Şi noi, drăguţă, hai să ne culcăm.

SCENA 14

GEORGE DANDIN

(singur)

Mă duc, nu mai pot, boala e fără leac. Cînd te-însurat ca mine, cu o femeie a dracului, tot ce rămîne de făcut este să te arunci în puţ.

AVARUL

COMEDIE
ÎN CINCI ACTE
ÎN PROZĂ

1668

PERSOANELE

HARPAGON — tatăl lui Cleant şi al Elizei, îndrăgostit de Mariana
CLEANT — fiul lui Harpagon, iubitul Marianei
ELIZA — fiica lui Harpagon, îndrăgostită de Valeriu
VALERIU — fiul lui Anselm, îndrăgostit de Eliza
MARIANA — îndrăgostită de Cleant şi iubită de Harpagon
ANSELM — tatăl lui Valeriu şi al Marianei
FROSINA — mijlocitoare
MAESTRUL SIMON — zaraf
JUPÎN JACQUES — bucătar şi vizitiu al lui Harpagon
LA FLÈCHE — servitorul lui Cleant
ŢAŢA CLAUDIA — slujitoare la Harpagon
BRINDAVOINE, LA MERLUCHE } lachei la Harpagon
PROCURORUL şi GREFIERUL

Acţiunea se petrece la Paris

ACTUL I

SCENA 1

VALERIU, ELIZA

(Personajele vorbesc afectat.)

VALERIU

Ce se petrece, încîntătoare Eliza, că pari tristă tocmai atunci cînd ai avut bunătatea să-mi dai atîtea dovezi de încredere în mine ? Eu mă bucur, şi dumneata oftezi. Spune-mi, de ce ? Pentru că m-ai făcut fericit ? Te căieşti ?

ELIZA

Nu, Valeriu, n-ar putea să-mi pară rău de ceea ce am făcut pentru dumneata. Dimpotrivă, mă simt stăpînită de o putere afară din cale de dulce şi nici n-aş fi în stare să doresc altceva. Dar mă nelinişteşte sfîrşitul, şi tare mi-e teamă că te iubesc mai mult decît ar trebui.

VALERIU

Ce te-ar mai putea face să-ţi fie teamă, Eliza ?

ELIZA

Sumedenii de lucruri : mînia unui părinte, mustrările familiei şi gura lumii ; dar mai presus de toate, schimbarea inimii dumitale şi acea răceală criminală cu care bărbaţii îngheaţă mărturisirile prea pripite ale iubirii nevinovate.

VALERIU

Vai ! cruță-mă de judecata prin alții. Bănuiește-mă de tot ce vrei, afară de ceea ce-ți rămîn dator : eu te iubesc prea mult, și dragostea mea va ține cît viața.

ELIZA

Negreșit, Valeriu, fiecare spune același lucru. În cuvintele pe care le vorbesc, toți bărbații sînt la fel ; singure faptele îi deosibesc...

VALERIU

De vreme ce numai pe fapte se poate întemeia o părere, așteaptă și judecă-mi inima măcar după ele, nu mă face vinovat de temerile nedrepte ale unei prevederi cu orice preț. Te rog, nu mă ucide cu armele bănuielilor jignitoare și dă-mi răgazul să te încredințez, prin toate mijloacele, de onestitatea simțirilor mele.

ELIZA

Vai ! cu cîtă ușurință ne lăsăm convinse de cei pe care îi iubim ! E-adevărat, Valeriu, nu bănuiesc că ești în stare să te joci cu inima mea. Cred că mă iubești cu adevărat și că o să-mi fii credincios. Nu vreau să mă îndoiesc și îmi opresc mîhnirea pînă acolo unde începe grija de ce va zice lumea.

VALERIU

Și de ce această îngrijorare ?

ELIZA

N-aș avea de ce să mă îngrijorez dacă toată lumea te-ar vedea cu ochii mei. Eu găsesc în ființa dumitale îndreptățire la tot ce fac. Inima mea se apără cu meritele dumitale, sprijinită pe ajutorul recunoștinței. Îmi aduc aminte neîncetat primejdia

ciudată care ne-a scos pe unul înnaintea celuilalt; îmi aduc aminte surprinzătoarea generozitate cu care ţi-ai pus viaţa în joc ca să mă scapi cînd mă-nnecam; îmi aduc aminte însufleţirea dumitale drăgăstoasă după ce m-ai scos la mal şi dovezile neostenite ale acestei iubiri, pe care nici timpul, nici piedicile n-au putut să o micşoreze şi care, făcîndu-te să uiţi şi părinţii şi patria, ţi-au oprit paşii în locurile acestea. Ca să mă poţi vedea de aproape, ţi-ai ascuns numele şi rangul pentru mine şi ai intrat în serviciul casei tatălui meu. Toate astea sînt prea măgulitoare pentru mine şi justifică îndestul făgăduiala pe care ţi-am dat-o; dar poate că ele nu sînt de ajuns pentru o justificare faţă de ceilalţi şi nu sînt sigură că ei mă vor putea înţelege.

VALERIU

După tot ce mi-ai spus, nu cer să-mi faci un merit oarecare decît numai din dragostea mea. Cît priveşte temerile şi îngrijorările de ce vor spune alţii, tatăl dumitale face tot ce poate ca să-ţi uşureze în ochii lumii orice justificare. Groaznica lui avariţie şi felul în care trăieşte cu copiii lui ar putea să permită lucruri şi mai nepermise. Iartă-mă, fermecătoare Eliza, dacă-ţi vorbesc aşa. Ştii prea bine că despre acest capitol nu se poate vorbi mai frumos. Dar, în sfîrşit, dacă voi putea, cum nădăjduiesc, să-mi iau legăturile din nou cu părinţii mei, nu o să ne fie prea greu să-l înduplecăm. Aştept cu nerăbdare veşti, şi dacă vor mai întîrzia, voi pleca eu în căutarea lor.

ELIZA

Valeriu, te rog, nu te mişca de-aci şi gîndeşte-te la un singur lucru: să-i placi în toate privinţele tatălui meu.

VALERIU

Ai văzut cum știu să lucrez și cîtă dibăcie mi-a trebuit ca să mă bag slugă la el, ce mască de simpatie să-mi pun, în ce simțiminte să mă travestesc ca să-i plac și ce fel de personagiu să joc ca să-l cîștig. Fac niște progrese admirabile, și constat că nu e nici un mijloc mai bun ca să pui mîna pe oameni decît să te împodobești cu slăbiciunile lor, să te mîngîi cu principiile lor, să le tămîiezi păcatele și să bați din palme la tot ce fac. Să nu te temi niciodată că ți-e prea albă ori prea groasă ața cu care coși ; cu cît se zărește mai mult, cu atît e mai bine, cei mai șireți sînt cei mai ușor de lingușit ; și nu e neobrăzare și nu-s caraghioslîcuri care să nu poată fi înghițite cînd sînt bine preparate. Sinceritatea cam lasă de dorit în așa meserie, dar cînd ai nevoie de oameni, e bine să te potrivești după ei, și dacă nu-i poți trage àltfel de partea dumitale, vina nu e a celor ce lingușesc, ci a celor cărora le place să fie lingușiți.

ELIZA

De ce nu cauți să dobîndești și sprijinul fratelui meu, dacă servitoarea ar avea de gînd să ne dea de gol ?

VALERIU

Nu poți împăca și pe unul și pe celălalt, firea tatălui și a fiului sînt două lucruri atît de contrarii, încît este greu să le împletești împreună într-un singur scop. Vorbește-i dumneata fratelui dumitale și folosește-l în interesul nostru. Uite-l că vine, eu mă retrag. Ar fi momentul să vorbești cu el și dă-i pe față din treburile noastre numai atît cît crezi că e nimerit.

ELIZA

Nu ştiu dacă voi avea puterea să-i fac o mărturisire.

SCENA 2

CLEANT, ELIZA

CLEANT

Mă bucur că te găsesc singură, surioară. Ardeam de nerăbdare să-ţi vorbesc şi să-ţi dezvălui un secret.

ELIZA

Sînt gata să te ascult, frăţioare. Ce vrei să-mi spui ?

CLEANT

Multe de tot, surioară, cuprinse într-un singur cuvînt : sînt îndrăgostit.

ELIZA

Eşti îndrăgostit ?

CLEANT

Da, sînt îndrăgostit. Dar, înnainte de-a păşi mai departe, ştiu că atîrn de un tată şi că însuşirea de fiu mă supune voinţei lui ; că nu putem să ne legăm sufletul fără voia acelora ce ne-au dat viaţă ; că Cerul i-a făcut stăpînii dorinţelor noastre şi că ne este dat să nu ne putem folosi de ele cum vrem ; că nefiind stăpîniţi de patima noastră, ei se pot înşela mult mai puţin decît noi şi pot să vadă mai limpede împrejurările noastre ; că trebuie să ne încredem mai mult în judecata lor socotită, decît în orbirea noas-

tră ; şi că pripirea tinereţii ne poate duce adeseori în prăpastie... Ţi-am spus toate acestea, surioară, ca să nu te mai osteneşti să mi le spui tu ; căci vreau să ştii un lucru, dragostea mea nu vrea s-audă de nimic şi te rog să nu te-apuci să mă ţii de rău.

ELIZA

Ţi-ai dat cuvîntul, frăţioare, faţă de aceea pe care o iubeşti ?

CLEANT

Nu, dar sînt hotărît să o fac, şi te mai rog încă o dată, nu încerca să-mi dai sfaturi să renunţ.

ELIZA

Să fiu eu, oare, o fiinţă atît de ciudată, frate ?

CLEANT

Nu, surioară, dar vezi, tu nu iubeşti : tu nu cunoşti cutremurul dulce pe care o dragoste gingăşă îl dă inimii noastre, şi mă tem de cumînţenia ta.

ELIZA

Dragă frăţioare, să nu mai vorbim de cumînţenia surorii tale ; nimeni nu se poate lăuda că nu duce lipsă de ea, cel puţin o dată în viaţa lui. Dacă mi-aş deschide sufletul, poate că aş rămîne în ochii tăi mai puţin cuminte decît tine.

CLEANT

Ah ! facă Cerul ca sufletul tău, ca şi al meu, să...

ELIZA

Să isprăvim întîi cu tine. Spune-mi de cine te-ai îndrăgostit.

CLEANT

O fată care stă de cîtva timp pe-aci prin apro-

piere şi care pare făcută să aprindă inima oricui o vede. Natura nu a făcut nimic mai dulce şi m-am simţit ieşit din fire de cum am zărit-o. O cheamă Mariana, şi stă cu maică-sa, o bătrînică, mai totdeauna bolnavă, biata femeie, şi faţă de care fata are o purtare de grijă şi o gingăşie de neînchipuit. O caută de beteşugurile ei, o plînge şi o mîngîie ca pe un copil dezmierdat. Tot ce face capătă farmec, şi toate mişcările îi sînt înconjurate de seninătatea unui har luminos ; o blîndeţe atrăgătoare, o bunătate care te prinde, o cinste curată, o... Dragă surioară, aş vrea s-o vezi.

ELIZA

Din ce-mi spui tu, frate, parc-aş fi şi văzut-o, şi ca să pot înţelege cum este, îmi este de ajuns că o iubeşti.

CLEANT

Am aflat că nu prea le ajunge ce au şi că economia tăinuită în care trăiesc numai cu mare greutate poate face faţă nevoilor vieţii. Ce bucurie poate fi mai mare, surioară, decît să-i poţi fi de un ajutor fiinţei care ţi-e dragă, decît să poţi adăoga ceva, cu băgare de seamă, la mijloacele neînsemnate ale unei familii cinstite ? Dar poţi să vezi cît mi-e de mare amărăciunea. Din pricina zgîrceniei tatii, sînt neputincios să gust această bucurie şi să-i dau frumoasei pe care o iubesc cea mai mică dovadă de dragostea mea.

ELIZA

Îţi înţeleg foarte bine, frate, mîhnirea.

CLEANT

Dragă surioară, mîhnirea e mai mare decît îţi vine să crezi. Căci, drept vorbind, poate fi ceva mai rău

decît atîta zgîrcenie aspră în care sîntem ţinuţi, decît mizeria la care sîntem osîndiţi ? De ce folos mai poate să ne fie o avuţie care va veni într-un timp cînd vîrsta frumoasă a trecut şi cînd nu ne mai putem bucura de ea, dacă acum trebuie să alerg, ca să pot trăi, după împrumuturi şi dacă sîntem siliţi amîndoi să căutăm sprijin la negustori, ca să avem cu ce ne îmbrăca ? Am ţinut să vorbesc cu tine, ca să-l pipăim niţel pe tata. Dacă-l voi vedea împotrivindu-se, m-am hotărît să plec împreună cu încîntătoarea fiinţă despre care-ţi vorbesc şi să mă mulţumesc cu ce dă Dumnezeu. În vederea acestui scop caut peste tot locul bani cu împrumut, şi acum, dragă surioară, dacă asemenea lucruri ţi se întîmplă şi ţie, şi dacă tata se împotriveşte la gîndul nostru, să plecăm odată cu toţii şi să scăpăm de robia în care ne ţine nesuferita lui calicie.

ELIZA

Este foarte adevărat, nu e zi în care să nu ne facă să ne pară rău că mama a murit...

CLEANT

Vine cineva. Hai să stăm de vorbă într-altă parte. Cu puteri unite să ne întoarcem să lovim în simţirea lui împietrită.

SCENA 3

HARPAGON, LA FLÈCHE

HARPAGON

Pleacă numaidecît şi ţine-ţi gura. Cărăbăneşte-te din casa mea, pezevenchiule, pungaşule, vedea-te-aş cu ştreangul de gît !

LA FLÈCHE

(aparte)

N-am pomenit unchiaş mai blestemat şi, Dumnezeu să mă ierte, parcă are-n pielea lui pe dracu.

HARPAGON

Murmuri printre dinţi, hai?

LA FLÈCHE

Aş vrea să ştiu de ce mă daţi afară.

HARPAGON

Îndrăzneşti să mă întrebi, spînzuratule? Hai, cară-te, că te bat!

LA FLÈCHE

Dar ce v-am făcut?

HARPAGON

Ce mi-ai făcut, ce nu mi-ai făcut, ieşi!

LA FLÈCHE

Stăpînul meu, fiul dumneavoastră, mi-a poruncit să-l aştept.

HARPAGON

Du-te şi aşteaptă-l pe stradă, nu mai sta înfipt în casa mea, ca un stîlp, să iei seama la toate şi să tragi din fiecare lucru un folos. Nu vreau să am mereu dinaintea mea un spion al treburilor mele, un trădător, cu ochii pe mine ca să mă mănînce şi strecurîndu-se peste tot ca să vadă ce poate fura.

LA FLÈCHE

Cum naiba v-ar putea fura cineva? Sîntèţi dumneavoastră un om care poate să fie furat, cînd încuiaţi fiecare lucru şi staţi zi şi noapte de sentinelă?

HARPAGON

Am dreptul să încui ce vreau şi să stau de sentinelă după placul meu. Poftim ! spionul cum mă urmăreşte. Îmi vine rău cînd mă gîndesc că o fi bănuit ceva despre bani... Ai fi în stare să baţi toba că ţin în casă bani ascunşi.

LA FLÈCHE

Aveţi bani ascunşi ?

HARPAGON

N-am spus aşa, haimana ! *(Aparte.)* M-apucă turbarea. *(Tare.)* Te-am întrebat dacă din duşmănie nu te-ai apuca să spui aşa ceva.

LA FLÈCHE

Dar ce mă priveşte că aveţi, sau că nu aveţi, dacă-i totuna pentru mine ?

HARPAGON

Faci pe deşteptul. O să-ţi scot eu deşteptăciunea pe urechi ! *(Ridică palma să-l lovească.)* Îţi mai spui o dată : ieşi !

LA FLÈCHE

Foarte bine ! Plec.

HARPAGON

Ia stai ! N-ai furat ceva ?

LA FLÈCHE

Ce să fur ?

HARPAGON

Vreau să văd. Deschide mîinile !

LA FLÈCHE

Poftim.

HARPAGON

Pe celelalte.

LA FLÈCHE

Pe care, pe celelalte ?

HARPAGON

Pe cealaltă.

LA FLÈCHE

Poftim.

HARPAGON

N-ai pus nimic prin căptuşeală ?

LA FLÈCHE

Uite. Căutaţi-mă dumneavoastră.

HARPAGON

(îl pipăie jos, la picioare)

În burta nădragilor ăstora pot încăpea o grămadă de lucruri şterpelite ; nu mă las pînă nu spînzur pe unul.

LA FLÈCHE

Ce bine s-ar potrivi cu el lucrul de care-i e frică ! Ce poftă aş avea să fur ceva de la el !

HARPAGON

Cum ?

LA FLÈCHE

Mă rog ?

HARPAGON

Ce vorbeşti să furi ?

LA FLÈCHE

Am spus că mă scotociţi parcă v-aş fi furat ceva.

HARPAGON

Ba bine că nu ! *(Îl caută pe La Flèche în buzunare.)*

LA FLÈCHE

Dracu' s-o ia de zgîrcenie şi să-i ia dracu' de zgîrciţi !

HARPAGON

Ce-ai zis ?

LA FLÈCHE

Ce-am zis ?

HARPAGON

Da, ce-ai zis de zgîrcenie şi de zgîrciţi ?

LA FLÈCHE

Am zis că-i dau dracului pe toţi.

HARPAGON

De cine vrei să spui ?

LA FLÈCHE

De oamenii zgîrciţi.

HARPAGON

Şi cine sînt oamenii ăştia zgîrciţi ?

LA FLÈCHE

Nişte scîrboşi, nişte oameni care-şi mănîncă de subt unghii.

HARPAGON

Dar pe cine ai în vedere ?

LA FLÈCHE

Şi ce v-ar putea supăra pe dumneavoastră ?

HARPAGON

Ştiu eu de ce mă supăr.

LA FLÈCHE

Credeţi cumva că mă gîndesc la dumneavoastră ?

HARPAGON

Ce cred şi ce nu, mă priveşte : vreau să ştiu cu cine vorbeşti cînd vorbeşti aşa.

LA FLÈCHE

Cu cine să vorbesc ?... cu pălăria mea.

HARPAGON

Dar dacă mi-ar veni şi mie poftă să stau de vorbă cu chica ta ?

LA FLÈCHE

Mă puteţi împiedica să-mi fie silă de oamenii zgîrciţi ?

HARPAGON

Nu. Dar te voi împiedica să trăncăneşti şi să fii obraznic. Tacă-ţi gura !

LA FLÈCHE

N-am rostit nici un nume.

HARPAGON

Vezi să nu te pleznesc !

LA FLÈCHE

Cui îi curge nasul să şi-l şteargă.

HARPAGON

Nu vrei să taci ?

LA FLÈCHE

N-am ce face.

HARPAGON

Să te-nveţi minte.

LA FLÈCHE

(arătînd un buzunar de la haină)

Uitaţi-vă, mai am un buzunar în care n-aţi căutat.

HARPAGON

Haide, scoate fără să te mai caut !

LA FLÈCHE

Ce să scot ?

HARPAGON

Ce mi-ai luat.

LA FLÈCHE

Nu v-am luat nimic.

HARPAGON

E-adevărat ?

LA FLÈCHE

Foarte adevărat.

HARPAGON

Să ne vedem sănătoşi ; du-te la dracu' !

LA FLÈCHE

Frumos sînt dat afară !...

HARPAGON

Cel puţin să-ţi fie de cap ce mi-ai luat. I-auzi dumneata, să mă stînjenească pe mine un tîlhar de lacheu, o javră pe care nu mai pot să-l văz în ochi !

SCENA 4

ELIZA, CLEANT, HARPAGON

HARPAGON

Negreşit, nu-i o grijă mică să ţii acasă o sumă mare de bani şi fericesc pe acela care a ştiut să-i dea bine cu împrumut, păstrînd la el numai atît cît îi trebuie de cheltuială. Nu-i deloc uşor să născoceşti o ascunzătoare credincioasă ; casele de bani sînt suspecte : n-am nici o încredere în ele. Nici nu le pot face poftă mai lesne hoţilor, care se reped de-a dreptul la ele. Nu ştiu dacă am făcut bine să îngrop în grădină cei zece mii de galbeni care mi-au fost plătiţi ieri. Zece mii de bucăţi de aur acasă, e-o sumă destul de...

(Vin fratele şi sora, vorbind pe şoptite.)

Aoleo ! m-am trădat singur ; m-am aprins şi mi se pare că am vorbit prea tare. Ce vreţi ?

CLEANT

Nimic, tată.

HARPAGON

Eraţi de mult aici ?

ELIZA

Abia sosim.

HARPAGON

Aţi auzit ?

CLEANT

Ce să auzim, tată ?

HARPAGON

Hai, spune !

ELIZA

Anume, ce ?

HARPAGON

Ceea ce am spus.

CLEANT

Nu ştiu.

HARPAGON

Ba da, ba da !

ELIZA

Iartă-mă...

HARPAGON

Văd eu bine că aţi auzit ceva. Vorbeam singur. Îmi spuneam cît e de greu astăzi să mai găseşti bani şi spuneam cît trebuie să fie de fericit omul care poate avea zece mii de galbeni în casa lui.

CLEANT

Ne codeam să vorbim, ca să nu te întrerupem.

HARPAGON

Îmi pare bine că v-am lămurit, ca să nu cumva să fi înţeles pe dos şi să vă închipuiţi că aş fi spus că cei zece mii de galbeni sînt ai mei.

CLEANT

Nu ne băgăm în treburile dumitale.

HARPAGON

Unde dă Dumnezeu să am eu zece mii de galbeni !

CLEANT

Ce să mai vorbim !

HARPAGON

Ar fi un noroc pentru mine.

ELIZA

Lucrurile astea...

HARPAGON

Aş avea mare nevoie.

CLEANT

Cred că...

HARPAGON

Ar veni foarte bine.

ELIZA

Dumneata...

HARPAGON

Şi nu m-aş plînge ca acum, că vremurile sînt grele.

CLEANT

Să-ţi spui drept, nu prea ai de ce să te plîngi. Se ştie că ai destulă avere.

HARPAGON

De unde pînă unde ? Cei care spun aşa spun minciuni. Nimic mai fals ; zvonurile astea vin de la nişte secături.

ELIZA

Nu te mai mînia aşa.

HARPAGON

E foarte ciudat că tocmai copiii mei mă trădează şi sînt duşmanii mei.

CLEANT

Va să zică, cine spune că ai avere e duşmanul dumitale.

HARPAGON

Da ; vorbe ca astea şi cheltuielile tale vor face ca într-o bună zi să vină cineva să-mi taie gîtul, crezînd că sînt bogat putred.

CLEANT

Dar ce cheltuieli fac eu ?

HARPAGON

Mai întrebi ? Poate fi ceva mai scandalos decît luxul orbitor cu care vă fuduliţi prin oraş ? Ieri ţineam de rău pe soră-ta, dar tu te întreci cu firea. Nu vă e frică de pedeapsa lui Dumnezeu ? Dacă v-aş dezbrăca de sus pînă jos, aş face din zorzoanele voastre o adevărată marfă. Ţi-am mai spus de zeci de ori, fătul meu, nu-mi place felul tău cîtuş de puţin : prea calci a marchiz ; şi, ca să te poţi găti cum te găteşti, nu se poate să nu mă buzunăreşti.

CLEANT

Nu înţeleg. Cum să te buzunăresc ?

HARPAGON

Ştiu eu ? De unde iei banii cu care te îmbraci aşa ?

CLEANT

De unde să-i iau ? De la joc. Mi-e mîna norocoasă, tată, şi tot ce cîştig pun pe mine.

HARPAGON

Foarte rău. Dacă ai noroc la joc, ar trebui să profiţi şi să-ţi dai banii, pe care i-ai cîştigat, cu o dobîndă cinstită, ca să-i poţi găsi la nevoie. Aş vrea să ştiu la ce folosesc toate panglicile astea, cu care te înzorzonezi de sus pînă jos ? Nu ţi-ai putea prinde pantalonii de haină cu cîteva şireturi ? E nevoie să arunci banii pe peruci, cînd poţi purta foarte bine părul tău din născare, care nu costă parale ? Fac prinsoare că numai în panglici şi în zulufi ai băgat o avere ; fă socoteala în aur, în argint şi în gologani cît ar aduce pe an dacă i-ai da cu împrumut, nu cu mai mult, numai patruzeci la sută[1].

CLEANT

Ai dreptate.

HARPAGON

Dar să mai vorbim şi de altceva. Ce-i asta ? *(Încet.)* Îşi fac semne, ca să-mi fure punga. *(Tare.)* Ce tot vă strîmbaţi aşa unul la altul ?

ELIZA

Ne îndemnăm care să vorbească întîi : avem fiecare de spus cîte ceva.

HARPAGON

Am şi eu ceva să vă spui la amîndoi.

CLEANT

Vrem să vorbim cu dumneata despre căsătorie.

[1] În realitate, dobînda legală era de 5% (n.r.).

HARPAGON

Tot de căsătorie vreau şi eu să vă vorbesc.

ELIZA

Zău, tată ?

HARPAGON

Ce te miri ? Ce te sperie aşa, fetica mea : cuvîntul, ori fapta ?

CLEANT

Căsătoria ne poate speria pe amîndoi, după felul cum o vei înţelege dumneata. Ni-e teamă ca nu cumva inima noastră să nu se poată potrivi cu planurile dumitale.

HARPAGON

Puţintică răbdare. Nu vă ieşiţi din fire. Ştiu ce vă trebuie fiecăruia din voi şi nu o să aveţi nici unul să vă plîngeţi de ce am pus de gînd să fac. Să începem de la început : spuneţi-mi, aţi văzut o persoană tînără, anume Mariana, care nu stă departe de aci ?

CLEANT

Da, tată.

HARPAGON

Dar tu ?

ELIZA

Am auzit de ea.

HARPAGON

Cum ţi se pare, băiatule, fata asta ?

CLEANT

Încîntătoare.

HARPAGON

Fizionomia ei ?

CLEANT

Plină de cinste şi de simţ.

HARPAGON

Aerul şi felul ei ?

CLEANT

Admirabile, fireşte.

HARPAGON

Ce credeţi de o fată ca asta ? face să te gîndeşti la dînsa ?

CLEANT

Da, tată.

HARPAGON

Că ar putea să fie o partidă bună ?

CLEANT

Foarte bună.

HARPAGON

Că pare într-adevăr făcută pentru o căsnicie serioasă ?

CLEANT

Fără îndoială.

HARPAGON

Şi că un soţ ar fi mulţumit de ea ?

CLEANT

Fireşte.

HARPAGON

O singură piedică : mi-e teamă că tot ce are e pe ea.

CLEANT

Tată, averea nu trebuie avută în vedere, cînd e vorba să faci o àstfel de căsătorie.

HARPAGON

Ba să mă ierţi dumneata. Este însă adevărat că şi lipsa unei averi dorite poate fi împlinită într-un fel.

CLEANT

Bineînţeles.

HARPAGON

Ce să vă spun, sînt foarte mulţumit că sînteţi de părerea mea ; căci purtările ei frumoase şi blîndeţea ei m-au cîştigat şi m-au hotărît să mă căsătoresc cu dînsa, numai să aibă ceva zestre.

CLEANT

Dumneata ?

HARPAGON

Ce vrei să zici ?

CLEANT

Te-ai hotărît, zici ?...

HARPAGON

Să mă însor cu Mariana.

CLEANT

Cine ? Dumneata ?! Dumneata ?!

HARPAGON

Păi cine dacă nu eu?! Eu, eu, eu! Ce înseamnă asta?

CLEANT

M-a apucat aşa, deodată, o ameţeală, şi aş vrea să ies.

HARPAGON

Nu-i nimic. Du-te repede la bucătărie şi ia un pahar cu apă. Poftim! Domnişorii ăştia subţirei sînt slabi ca nişte găini. Asta am hotărît-o pentru mine. Fratelui tău o să-i dau o văduvă despre care mi s-a vorbit chiar azi de dimineaţă, iar pe tine te dau după domnul Anselm.

ELIZA

După Anselm?

HARPAGON

Da, un om copt la minte, prudent şi înţelept, care n-are mai mult de cincizeci de ani şi de a căruia mare avere se vorbeşte.

ELIZA

(face o reverenţă)

Tată! Nu vreau să mă mărit, te rog!

HARPAGON

(maimuţăreşte reverenţa)

Eu însă, fetiţa mea mititică, vreau să te măriţi, te rog!

ELIZA

Să-mi fie cu iertare, tată.

HARPAGON

Să-mi fie cu iertare, fata mea.

ELIZA

Sînt preaplecata slugă a domnului Anselm, dar, cu voia dumitale, nu mă mărit cu el.

HARPAGON

Sînt preaplecatul dumitale servitor, dar, cu voia dumitale, ai să te măriţi cu el chiar astă-seară.

ELIZA

Astă-seară ?

HARPAGON

Chiar astă-seară.

ELIZA

Asta nu se va întîmpla, tată.

HARPAGON

Aşa va fi cum zic eu, fata mea.

ELIZA

Ba nu.

HARPAGON

Ba da.

ELIZA

Îţi spui că nu.

HARPAGON

Îţi spui că da.

ELIZA

Nu mă voi da bătută.

HARPAGON

Ai să te dai bătută.

ELIZA

Decît să mă mărit cu aşa bărbat, mai bine mor !

HARPAGON

N-ai să mori şi ai să te măriţi cu el. Dar cîtă îndrăzneală ! Aşa vorbeşte o fată cu tatăl ei ?

ELIZA

Dar aşa îşi mărită fiica un părinte ?

HARPAGON

E o partidă împotriva căreia nu se poate cîrti. Oricine va zice, pun rămăşag, că am ales bine.

ELIZA

Eu pun rămăşag că nici un om în toate minţile nu va fi de aceeaş părere cu dumneata.

HARPAGON

Uite-l şi pe Valeriu. Vrei să-l facem judecător între noi ?

ELIZA

Primesc.

HARPAGON

Te supui judecăţii lui ?

ELIZA

Da, mă voi resemna la ce va zice el.

HARPAGON

Bun.

SCENA 5

VALERIU, HARPAGON, ELIZA

HARPAGON

Vii la timp, Valeriu. Te-am ales pe tine ca să ne spui cine are dreptate : fata mea, sau eu ?

VALERIU

Dumneavoastră, domnule, fără nici o îndoială.

HARPAGON

Păi ştii despre ce este vorba ?

VALERIU

Nu ; dar dumneavoastră nu puteţi greşi, dumneavoastră aveţi dreptate orişicum.

HARPAGON

Vreau să-i dau astă-seară de soţ un om tot atît de bogat cît şi de înţelept, — şi secătura asta de fată îmi spune batjocoritor, în faţă, că nici n-are de gînd să-l ia. Ce spui tu de asta ?

VALERIU

Ce spun eu ?

HARPAGON

Da.

VALERIU

Ştiu eu ?

HARPAGON

Ce zici ?

VALERIU

Zic că de fapt sînt de părerea dumneavoastră, şi dumneavoastră nu puteţi să nu aveţi dreptate. Totuş, nici dînsa nu e cu totul lipsită de dreptate, şi...

HARPAGON

Înţelegi tu ? Domnul Anselm e o partidă însemnată, un gentilom care este nobil, blajin, aşezat, înţelept, avut ; din prima căsătorie nu are nici un copil. Poate să dea de ceva mai bun ?

VALERIU

E foarte adevărat. Dar domnişoara ar putea să vă spuie că graba e prea mare şi că ar fi nevoie măcar de un oarecare timp ca să se încredinţeze că s-ar putea potrivi cu...

HARPAGON

Împrejurarea trebuie folosită numaidecît, e fără de pereche. Se angajează s-o ia fără nici o zestre.

VALERIU

Fără nici o zestre ?

HARPAGON

Tocmai.

VALERIU

Nu mai pot zice nimic. E la mintea omului, nu mai e de şovăit, e hotărîtor.

HARPAGON

Îmi face o mare economie.

VALERIU

Desigur, nu încape împotrivire. Este adevărat că domnişoara ar putea să spună că măritişul e o treabă

mai grea decît s-ar putea crede; că e vorba de o fericire sau de o nenorocire pe toată viaţa şi că o legătură care trebuie să ţie pînă la moarte nu poate să fie făcută decît cu multă băgare de seamă.

HARPAGON

Fără nici o zestre.

VALERIU

Înţeleg, asta e totul, e limpede. Unii oameni v-ar putea spune că în àstfel de împrejurări voia unei fete este un lucru de care, desigur, trebuie să se ţină socoteală; şi că marea nepotrivire de vîrstă, de fire şi de simţire, e o ameninţare pentru o căsătorie.

HARPAGON

Fără nici o zestre.

VALERIU

Nici vorbă, e ştiut; cine naiba ar putea tăgădui? Dar sînt mulţi părinţi care ar ţine să păstreze mai mult mulţumirea fetelor decît banii pe care i-ar putea da de zestre; care n-ar voi să jertfească fetele pentru àstfel de foloase şi care ar căuta mai mult decît orice altceva, într-o căsătorie, acea înţelegere blîndă care sprijineşte cinstea, liniştea şi bucuria şi care...

HARPAGON

Fără nici o zestre.

VALERIU

Într-adevăr, aceste cuvinte închid gura la toate; *fără nici o zestre.* Poftim de te împotriveşte.

HARPAGON

(se uită spre grădină)

Aoleo ! Parcă aud un cîine lătrînd. Să ştii că umblă cineva la banii mei. Nu vă mişcaţi, mă întorc numaidecît. *(Iese.)*

ELIZA

Ce-ţi veni să-i vorbeşti aşa ?

VALERIU

Ca să nu-l înnăcresc şi ca s-o duc mai bine la capăt. A lovi de-a dreptul în părerile lui e un mijloc de a strica totul. Sînt oameni pe care trebuie să-i iei pe ocolite, vrăjmaşi ai oricărei împotriviri, firi încăpăţînate. Adevărul îi aţîţă, se înţepeneşte în drum şi nu-i duci, la locul unde vrei să ajungi, decît de-a curmezişul. Fă-te că te învoieşti cu tot ce vrea el şi o să izbuteşti mai bine.

ELIZA

Dar căsătoria asta, Valeriu ?

VALERIU

Vom căuta chichiţe ca s-o rupem.

ELIZA

Dar ce rămîne de născocit, dacă trebuie isprăvită astă-seară ?

VALERIU

Trebuie să ceri un răgaz : fă pe bolnàva.

ELIZA

Dar se va descoperi prefăcătoria de către medici.

VALERIU

Glumeşti ? Mult se mai pricep ei ! Fii fără grijă, poţi avea orice boală îţi alegi, ei vor găsi întotdeauna de unde vine.

HARPAGON

Slavă Domnului, nu a fost nimic.

VALERIU

În sfîrşit, ultima noastră scăpare, fuga, ne poate pune la adăpost de orişice, şi dacă dragostea ta, frumoasă Eliza, este în stare să fie tare... *(Vede venind pe Harpagon.)* Da, o fată trebuie să asculte de tatăl ei. Nu trebuie nicidecum să se uite cum e făcut un bărbat, şi atunci cînd mai e vorba, întîmplător, şi de norocul *fără nici o zestre*, ea trebuie să fie gata să ia orice i se dă.

HARPAGON

Foarte bine. Aşa înţeleg.

VALERIU

Vă cer iertare dacă v-am cam necăjit şi-i vorbesc aşa.

HARPAGON

Ba sînt încîntat şi doresc să capeţi asupra ei o putere absolută. Da, poţi tu să te lepezi. Îi trec lui autoritatea pe care mi-a dat-o asupră-ţi Dumnezeu, şi vreau să faci tot ce-ţi va spune el.

VALERIU

Poftim şi te mai împotriveşte dojenilor mele! Domnule, vreau să o urmez, ca să nu se întrerupă lecţiile începute.

HARPAGON

Da, mă îndatorezi. Hotărît...

VALERIU

E bine să i se ţină căpăstrul mai din scurt.

HARPAGON

E drept. Trebuieşte...

VALERIU

Să nu vă mai bateţi capul. Cred că voi birui.

HARPAGON

Te rog, te rog! Eu mă duc niţel pînă în oraş şi mă întorc îndată.

VALERIU

(adresîndu-se Elizei)

Într-adevăr, banii sînt mai preţioşi decît toate de pe lumea asta, şi mulţumeşte lui Dumnezeu, domnişoară, pentru minunatul tată ce ţi-a dat. Domnia-sa ştie ce însemnează a trăi. Cînd o fată este cerută *fără nici o zestre*, nu te mai uiţi mai departe. Totul e strîns aci, şi *fără nici o zestre* înseamnează frumuseţe, tinereţe, naştere, cinste, înţelepciune şi bună rînduială.

HARPAGON

Ce băiat cumsecade! Vorbeşte ca din carte. Fericit cine poate să aibă asemenea slugă!

ACTUL II

SCENA 1

CLEANT, LA FLÈCHE

CLEANT

Unde te-ai vîrît, ticălosule ? Nu ţi-am poruncit să... ?

LA FLÈCHE

Ba da, domnule, şi am venit şi v-am aşteptat cum trebuia, dar domnul, părintele dumneavoastră, cel mai puţin înţelegător dintre oameni, m-a luat pur şi simplu la goană, şi era cît pe-aci să fiu şi bătut.

CLEANT

Cum merge treaba ? Sînt mai grăbit ca-ntotdeauna, şi de cînd nu te-am mai văzut, am făcut descoperirea că tata îmi este rival.

LA FLÈCHE

Tatăl dumneavoastră, îndrăgostit ?

CLEANT

Da, şi m-am căznit din răsputeri să-mi ascund tulburarea care m-a cuprins aflînd aşa noutate.

LA FLÈCHE

Să se pună tocmai el pe iubit ! Ce dracu' l-a apu-

cat ? Îşi bate joc de lume ? Ce, iubirea e făcută pentru oameni ca el ?

CLEANT

Pesemne că aşa i-a fost scris, pentru păcatele mele, să-i intre patima asta în cap.

LA FLÈCHE

Dar de ce să-i ascundeţi dragostea dumneavoastră ?

CLEANT

Ca să aibă mai puţine bănuieli şi ca să-mi păstrez, la nevoie, mijloace mai uşoare pentru a înlătura căsătoria. Ce răspuns îmi aduci ?

LA FLÈCHE

Ce să vă spun, domnule ?... Cei care împrumută sînt într-adevăr nişte nenorociţi ; şi trebuie să te loveşti de tot soiul de lucruri cînd eşti silit să te dai în mîinile cămătarilor, ca dumneavoastră.

CLEANT

Nu se face afacerea ?

LA FLÈCHE

Dimpotrivă. Cumătrul Simon, samsarul ce vi s-a dat, om neobosit şi plin de zel, zice că s-a spetit alergînd pentru dumneavoastră, şi că numai fizionomia dumneavoastră i-a cîştigat inima.

CLEANT

Pot să am cei cincisprezece mii de franci pe care-i cer ?

LA FLÈCHE

Da, însă cu cîteva mici condiţii, pe care e nevoie să le primiţi, dacă aveţi de gînd să iasă bine.

CLEANT

Te-a pus să vorbeşti cu împrumutătorul ?

LA FLÈCHE

Aş ! Nu merge chiar aşa de uşor. El are şi mai multă grije decît dumneavoastră ca să se ascundă, şi nici nu vă închipuiţi în ce mistere am intrat. Nu vrea deloc să i se ştie numele, şi astăzi trebuie să vă întîlniţi împreună într-o casă străină, ca să audă chiar din gura dumneavoastră ce avere aveţi şi din ce familie faceţi parte. Fără îndoială că numai numele tatălui dumneavoastră va fi de ajuns ca să se facă treaba

CLEANT

Şi mai ales că, mama noastră fiind moartă, nu mi se poate lua averea ei.

LA FLÈCHE

Uite cîteva clauze, dictate chiar de el samsarului nostru, ca să vă fie arătate de mai nainte :

«Considerînd că împrumutătorul se va vedea asigurat întru totul şi că împrumutatul va fi major şi dintr-o familie în care averea să fie, în mare, asigurată, solidă, limpede şi curată de orice piedici, o bună şi exactă obligaţie va fi făcută dinaintea unui notar, cel mai cinstit cu putinţă, ales de către împrumutător, care mai ţine că actul să fie scris şi subtscris.»

CLEANT

Nimic de zis.

LA FLÈCHE

Împrumutătorul, pentru a nu-şi împovăra conştiinţa cu nici un scrupul, susţine să dea banii cu o dobîndă de cinci la sută şi nouă zecimi.

CLEANT

Numai cu atîta ? E o dobîndă onestă. Nu mă pot plînge.

LA FLÈCHE

Tot aşa zic şi eu.

«Însă cum zisul împrumutător nu are asupra lui suma despre care se vorbeşte, şi pentru că ţine să-i facă împrumutatului plăcere, şi este el însuş constrîns să se împrumute de la altcineva, cu douăzeci la sută, se cuvine ca zisul împrumutat în primul rînd să plătească această dobîndă, fără să prejudece asupra restului, considerînd că numai pentru ca să-l îndatoreze zisul împrumutător se angajează în acest împrumut.»

CLEANT

Ce va să zică asta ? Ce fel de ovrei, sau ce fel de arab e ăsta ? Dobînda trece de douăzeci şi cinci la sută !

LA FLÈCHE

Aşa am zis şi eu. O să vedeţi.

CLEANT

Ce vrei să văd ? Am trebuinţă de bani, sînt nevoit să primesc orişicum.

LA FLÈCHE

Cum am răspuns şi eu.

CLEANT

Mai este ceva ?

LA FLÈCHE

Mai e un articolaş.

«Din cincisprezece mii de franci, cît se cere, împrumutătorul nu va putea număra în bani decît dou-

sprezece mii de franci, iar pentru restul de trei mii de franci va trebui ca împrumutatul să ia obiectele şi bijuteriile cuprinse în memoriul alăturat şi pe care zisul împrumutător le-a pus, de bună-credinţă, cu preţurile cele mai mici cu putinţă.»

CLEANT

Ce mai e şi asta ?

LA FLÈCHE

Ascultaţi memoriul.

«Întîi, un pat cu patru picioare, cu broderii de jurîmprejur, aplicate frumos pe un macat verzui, plus şase scaune şi o velinţă la fel ; toate bine păstrate şi căptuşite cu mătase bătînd în două culori, albastră şi roşie.

De asemenea, un polog cu coadă, de cea mai bună mătase trandafirie, cu ciucuri de mătase.»

CLEANT

Ce vrea să fac eu cu ele ?

LA FLÈCHE

Mai ascultaţi niţel !

«O draperie de părete reprezintînd o idilă pastorală.

Idem, o masă mare de nuc, cu douăsprezece coloane sau stîlpi daţi la strung, masă care se întinde la amîndouă capetele, dimpreună cu o garnitură de şase scaune fără spate.»

CLEANT

Ce să fac cu ele ?

LA FLÈCHE

Aveţi puţintică răbdare.

«Idem, trei puşti cu ţeava lungă, împodobită cu

sidef de perlă, dimpreună cu furcile de răzimat în ele.

Idem, o sobă de cărămidă, cu două alambicuri şi trei cazane, foarte trebuincioase celor care au curiozitatea să distileze.»

CLEANT

M-apucă turbarea !

LA FLÈCHE

Încet, vă rog !

«Idem, o vioară de Bolonia, cu toate coardele ei, sau aproape.

Idem, un biliard de damă şi un şah oriental cu pătrăţele, foarte potrivite pentru distracţie, cînd n-ai nimic de făcut.

Idem, o piele de şopîrlă, de trei coţi şi jumătate, împăiată, curiozitate plăcută, de atîrnat în tavanul unei odăi.

Toate acestea mai sus menţionate avînd o valoare cinstită de peste patru mii cinci sute de franci şi micşorată la valoarea de trei mii de franci, prin discreţia împrumutătorului.»

CLEANT

Să dea ciuma în discreţia lui de ticălos şi de călău ! Ai mai pomenit o camătă ca asta ? Şi nu se mulţumeşte cu nemaipomenita dobîndă pe care o cere, mai vrea să mă silească să iau de trei mii de franci zdrenţele lui din gunoaie ? Toate nu fac nici două sute de franci, şi totuş trebuie neapărat să mă hotărăsc să primesc tot ce vrea el, că aşa e împrejurarea şi mi-a pus, blestematul, cuţitul la gît.

LA FLÈCHE

Nu vă supăraţi, domnule, dar văd că aţi apucat drumul lui Panurge, care se ruina luînd bani înnainte,

cumpărînd scump, vînzînd ieftin şi mîncîndu-şi grîul abia încolţit.

CLEANT

Ce vrei să fac ? Aici e adus tineretul de zgîrcenia părinţilor, şi să te mai miri că tinerii doresc moartea bătrînilor.

LA FLÈCHE

Trebuie mărturisit că bătrînul dumneavoastră e în stare să scoată din pepeni şi pe omul cel mai cuminte. În ce mă priveşte, nu am, slavă Domnului, slăbiciuni care ar putea să mă ducă la spînzurătoare ; mă pricep să mă strecor cu bine printre semenii mei amestecaţi în sumedenii de daraveri mărunţele, şi cu multă băgare de seamă mă descurc din orice aventură care ar mirosi cît de puţin a streang. Dar vă spui drept, are nişte procedee care mă ispitesc să-l fur, şi aş avea încredinţarea, furîndu-l, că fac o faptă bună.

CLEANT

Mai dă-mi niţel memoriul să-l văd.

SCENA 2

MAESTRUL SIMON, HARPAGON, CLEANT, LA FLÈCHE

MAESTRUL SIMON

E un băiat care are nevoie de bani. Nevoia îl sileşte să-i găsească, şi el se supune la toate condiţiile cu putinţă.

HARPAGON

Crezi, maestre, că nu-i nici o primejdie? Şi cunoşti numele, averea şi familia aceluia de care vorbeşti?

MAESTRUL SIMON

N-aş putea să vă dau toate amănuntele, că numai din întîmplare am fost pus în legătură cu el. Despre toate acestea veţi fi lămurit chiar de dînsul. Omul lui mi-a spus că o să fiţi mulţumit cînd o să-l cunoaşteţi. Tot ce aş putea să vă spui este că familia lui e foarte bogată, că mama nu-i mai trăieşte şi că el se poate obliga, dacă voiţi, ca tatăl său să moară înnainte de opt luni.

HARPAGON

Este şi asta ceva. Dragostea de oameni, maestre Simon, ne obligă să fim îndatoritori faţă de ei ori de cîte ori putem.

MAESTRUL SIMON

Bineînţeles.

LA FLÈCHE

(încet, către Cleant)

Ce însemnează asta? Maestrul Simon al vostru stă de vorbă cu tatăl dumneavoastră!

CLEANT

(încet, către La Flèche)

I s-a spus cumva cine sînt? Ai fi tu în stare să mă trădezi?

MAESTRUL SIMON

(lui La Flèche)

Tare mai sînteţi grăbiţi, frate! Cine v-a spus că

întîlnirea trebuia să aibă loc aici ? Să mă credeți, domnule, că nu eu le-am dat numele și adresa dumneavoastră. Dar, după părerea mea, nu e cine știe ce pagubă. Vă puteți explica împreună, persoanele sînt discrete.

HARPAGON

Ce spui ?

MAESTRUL SIMON

Domnul este persoana care vrea să ia împrumut cei cincisprezece mii de franci despre care v-am vorbit.

HARPAGON

Va să zică, tu ești ticălosul ăla care se lasă pradă acestor vinovate traficuri !

CLEANT

Va să zică, dumneata ești autorul acestor fapte nerușinate !

HARPAGON

Tu vrei să te ruinezi prin împrumuturi atît de condamnabile ?

CLEANT

Dumneata cauți să te îmbogățești printr-o cămătărie atît de tîlhărească ?

HARPAGON

Și mai îndrăznești să te arăți înnaintea mea ?

CLEANT

Și mai îndrăznești dumneata să ieși în fața lumii ?

HARPAGON

Nu-ţi crapă obrazul de ruşine, spune, să ajungi în halul în care te găseşti ? Să te vîri în cheltuieli înspăimîntătoare ? Să dai pe gîrlă o avere pe care părinţii tăi au adunat-o cu atîta sudoare ?

CLEANT

Mă mir că nu roşeşti, scoborîndu-te din rangul dumitale pînă la treapta de zaraf, jertfind slavă şi renume poftei nesăţioase de-a îngrămădi franc peste franc şi dînd înnainte, în ceea ce priveşte dobînda, şi celor mai murdare tertipuri născocite de cei mai renumiţi cămătari.

HARPAGON

Piei din ochii mei, puşlama ! Piei din ochii mei !

CLEANT

Care din doi e mai tîlhar, după părerea dumitale : cel care cumpără un ban de care are trebuinţă, sau acela care fură un ban cu care n-are ce face ?

HARPAGON

Pleacă, îţi zic, şi nu-mi mai bate capul ! Nu sînt supărat de această întîmplare. Văd numai că de-aci înnainte trebuie să te am în de aproape vedere.

SCENA 3

FROSINA, HARPAGON

FROSINA

Domnule !

HARPAGON

Stai niţel, mă întorc numaidecît să stăm de vorbă. A venit timpul să fac o mică învîrteală cu gologanii mei.

SCENA 4

LA FLÈCHE, FROSINA

LA FLÈCHE

Ciudată afacere! Trebuie să aibă pe undeva o mare magazie de vechituri, fiindcă din memoriu n-am cunoscut nimic.

FROSINA

Tu eşti, dragă la Flèche? Cum se face că ne întîlnim?

LA FLÈCHE

A, tu eşti, Frosino! Ce faci pe-aici?

FROSINA

Ceea ce fac peste tot locul: mijlocesc, servesc şi mă folosesc pe cît pot mai bine de micile mele însuşiri. Tu ştii că în lumea de azi trebuie să fii deştept ca să trăieşti, şi oamenilor de felul meu Dumnezeu nu le-a dat alte venituri decît din tertipuri şi tragere pe sfoară.

LA FLÈCHE

Ai ceva cu stăpînul acestei case?

FROSINA

Da, umblu după niscai nevoi de-ale lui şi nădăjduiesc să capăt ceva.

LA FLÈCHE

De la el ? Ca să scoţi ceva de la el, trebuie mult şiretlic. Te înştiinţez că aici banul e foarte scump.

FROSINA

Sînt anumite servicii care lovesc drept în ţintă.

LA FLÈCHE

Sluga dumitale, dar tu încă nu cunoşti pe boier Harpagon. Boierul Harpagon este, dintre toţi oamenii, omul de cea mai puţină omenie, muritorul dintre toţi muritorii cel mai împietrit şi mai strîns. Nu este nici un serviciu pe lume care să-i împingă recunoştinţa într-atît încît să-l facă să-şi deschidă mîna. Laudă, stimă şi bunăvoinţă cu vorba, ori prietenie — cît pofteşti ; dar bani — asta, nu ! Nimic mai uscat şi mai sterp ca o bunătate a lui, ca o mîngîiere a lui ; şi de cuvîntul *«dau»* îi este atîta silă, încît el nu zice niciodată : *«Îţi dau bună ziua»*, ci *«Îţi împrumut bună ziua»*.

FROSINA

După pricepere. Eu cunosc meşteşugul să mulg oamenii, am secretul să le deschid şi să le gîdîl inima şi le găsesc coarda simţitoare.

LA FLÈCHE

Astea sînt fleacuri aici. Te desfid să-l înmoi, în ce priveşte gologanii, pe omul cu pricina. E turc în treaba asta, dar de un turcism care te deznădăjduieşte ; poţi să crăpi, şi nu-l clatini din loc. Ce mai încoa' şi-ncolo... ţine la ban mai mult decît la faimă, decît la cinste şi decît la virtute, şi numai la gîndul că i-ar putea cineva cere, se cutremură. Asta îl loveşte de moarte, îi străpunge inima, îi zmulge mărunţaiele, şi dacă... Uite-l că vine ! Plec.

SCENA 5

HARPAGON, FROSINA

HARPAGON

(încet)

Totul merge după dorinţă. Ei, ce mai e nou, Frosina ?

FROSINA

Ce bine te găsesc ! Ai o figură plină de sănătate.

HARPAGON

Cine, eu ?

FROSINA

Niciodată nu te-am văzut atît de proaspăt şi atît de vesel.

HARPAGON

Serios ?

FROSINA

Păi, niciodată n-ai fost aşa de tînăr ca acum. Ştiu tineri de douăzeci şi cinci de ani care, la vîrsta lor, sînt mai bătrîni ca dumneata.

HARPAGON

Şi, cu toate acestea, Frosina, am şaizeci de ani în cap.

FROSINA

Ce-are-a face ! Şaizeci de ani înseamnă floarea vîrstei, şi dumneata intri acum în timpul frumos al vieţii de bărbat.

HARPAGON

E-adevărat, dar cu vreo douăzeci de ani mai puţin nu mi-ar cam sta rău.

FROSINA

Glumeşti. N-ai nevoie, ai o cherestea... să trăieşti o sută de ani.

HARPAGON

Aşa crezi tu ?

FROSINA

Desigur. Ai toate semnele vădite. Ia stai niţel aşa. Ei, ce ţi-am spus ? Ai aici, între sprîncene, un semn de viaţă lungă.

HARPAGON

Te pricepi în de-astea ?

FROSINA

Ba bine că nu ! Arată-mi palma. Doamne, ce mai linie a vieţii !

HARPAGON

Ce spui ?

FROSINA

Ia uită-te pînă unde se întinde !

HARPAGON

Şi ce înseamnă asta ?

FROSINA

Îmi vine să rîd ! Ziceam o sută de ani, şi se arată o sută douăzeci.

HARPAGON

E cu putinţă ?

FROSINA

Nu scapă atît de uşor duşmanii de dumneata : ai să-ţi îngropi copiii şi copiii copiilor dumitale.

HARPAGON

Atît mai bine. Cum merge afacerea ?

FROSINA

Mai trebuie să mă întrebi ? Mă bag eu în ceva fără să izbutesc ? Mai ales pentru căsătorii am o pricepere deosebită : nu se pomenesc partide pe lume pentru care să nu găsesc repede un mijloc de a le împărechia, şi cred că, dacă mi-aş pune în cap, aş însura pe turci cu Republica Veneţiei. Nu erau, fără îndoială, piedici aşa de mari în această treabă. De vreme ce mă duc pe la ele, le-am vorbit amîndurora cum se cuvine de dumneata şi i-am spus mamei gîndul dumitale pentru Mariana, pe care ai văzut-o trecînd pe stradă şi stînd la fereastră.

HARPAGON

Şi ce a răspuns ?...

FROSINA

A primit propunerea cu bucurie ; şi cînd i-am spus că dumneata ţii ca fata să ia parte, diseară, la logodna fetei dumitale, a primit numaidecît şi mi-a spus că o lasă astă-seară cu mine.

HARPAGON

Va să zică, sînt silit să-i dau o masă domnului Anselm şi mă voi simţi mulţumit să fie şi ea cu noi.

FROSINA

Ai dreptate. După prînz, ea trebuie să-i facă o vizită fiicei dumitale, şi gîndeşte după aceea să se ducă la bîlci, şi va veni apoi la masă.

HARPAGON

Bine, or să se ducă împreună, cu trăsura mea, pe care le-o împrumut.

FROSINA

E tocmai ce trebuieşte.

HARPAGON

Frosina, dar ai vorbit ceva cu maică-sa despre zestre ? I-ai spus că o să trebuie să se ostenească niţel ? Că, orişicum, nu iei o fată de nevastă, fără să-ţi aducă nimic.

FROSINA

Nici vorbă ! Fata asta îţi aduce douăspreze mii de livre rentă.

HARPAGON

Douăsprezece mii ?!

FROSINA

Da. Întîi, fata este hrănită şi crescută într-o mare economie a gurii : obişnuită cu saladă, cu lapte, cu brînză şi cu mere. Nu va fi nevoie, prin urmare, nici de masă bine servită, nici de supă grasă, nici de tot felul de suplimente costisitoare, pretinse de alte femei ; şi toate acestea nu sînt atît de neînsemnate încît să nu se urce anual la cel puţin trei mii de franci. Apoi, nici nu simte nevoie decît de o foarte simplă eleganţă, nu-i plac rochiile arătoase, nici bijuteriile scumpe, nici mobilierul bogat, după care altele se prăpădesc : încă un capitol care face mai bine de

patru mii de franci pe an. Mai ales urăşte groaznic jocul de cărţi, lucru neobişnuit la femeile de azi ; cunosc una, de prin cartierul nostru, care a pierdut anul ăsta la joc douăzeci de mii de franci. Să nu socotim decît un sfert din sumă. Cinci mii de franci de la cărţi, pe an, şi patru mii de la îmbrăcăminte şi bijuterii, asta face nouă mii de franci, şi trei mii de franci de la coşniţă, — iată douăsprezece mii de franci pe an dintr-un singur condei.

HARPAGON

Nu zic, este ceva, dar în socoteala ta nu e nimic pipăibil.

FROSINA

Ba să mă ierţi dumneata. Cum, asta nu e nimic, să ţi se aducă la însurătoare o mare cumpătate, moştenirea unei mari iubiri pentru simplitatea în găteală şi căpătarea unui mare capital de ură împotriva risipei ?

HARPAGON

Nu-i bătaie de joc asta ? Faci o zestre din toate cheltuielile nefăcute. Nu pot să dau chitanţă pentru ce nu primesc, şi trebuie orişicum să iau ceva.

FROSINA

O să iei, fii pe pace, destul. Ele mi-au vorbit şi de proprietatea dintr-o provincie, care o să fie a dumitale.

HARPAGON

Vom vedea ce va mai fi. Dar mai e un lucru care mă îngrijorează, Frosina. Fata e tînără, cum vezi, şi tinerilor le place de obicei tot tineretul, şi ei caută numai tovărăşia lor. Mă tem că un om de vîrsta

mea nu va fi pe placul ei, şi să nu se iveaască, în casa mea, cumva, cine ştie ce neorînduială care să-mi strice liniştea.

FROSINA

Cel puţin o cunoşti ! Tocmai vream să-ţi vorbesc despre o particularitate a ei. Are, faţă de toţi tinerii, un dezgust nemaipomenit şi-i plac numai şi numai bătrînii.

HARPAGON

Ei ?

FROSINA

Da, ei ! Aş vrea s-o auzi vorbind. Nu poate suferi să dea cu ochii de vre un băiat, dar e încîntată, după cum spune, să vadă un bătrîior frumos, cu barba impunătoare. Cei mai bătrîni sînt pentru dînsa cei mai fermecători şi te înştiinţez să nu cumva să te faci mai tînăr decît eşti. Ţine să fie un bărbat cel puţin de şaizeci de ani, şi nici nu s-au împlinit patru luni de cînd, fiind gata să se mărite, a rupt scurt cu căsătoria, din pricină că pretendentul avea numai cincizeci şi şase, şi pentru că nu şi-a pus, pentru iscălirea contractului, ochelari.

HARPAGON

Să fi fost singura pricină ?

FROSINA

Da. Ea spune că cincizeci şi şase de ani nu o mulţumesc, şi mai ales este pentru nasul care poartă ochelari.

HARPAGON

Vezi, asta nu mi-ai spus-o pînă azi.

FROSINA

Merge şi mai departe decît se poate spune. În odaia ei sînt cîteva tablouri şi gravuri. Ce crezi c-ar putea să fie ? Adonis [1] ? Ce folos ! Paris [2] ? Apolo [3] ? Nu : frumoasele portrete ale lui Saturn [4], ale regelui Priam [5], ale bătrînului Nestor [6] şi a bunului tată Anchise [7], purtat pe umerii fiului lui.

HARPAGON

Admirabil ! Nici nu m-aş fi gîndit, şi îmi pare bine să aflu că are această fire. Într-adevăr, dacă aş fi fost femeie, nu mi-ar fi plăcut băieţii tineri.

FROSINA

Te cred. Cum să-ţi poată plăcea nişte maimuţoi spilcuiţi, nişte mucoşi, nişte paiaţe, — ca să rîmneşti la ele ?! Aş vrea mult să ştiu ce fel de gust are sosul lor.

HARPAGON

Nu pricep deloc şi nu ştiu de ce femeile ţin la ei aşa de mult.

---

[1] Zeu al primăverii, de o mare frumuseţe, în mitologia elină (n.r.).

[2] Personaj din *Iliada*, fiu al lui Priam, care, răpind-o pe Elena, a dezlănţuit războiul Troiei (n.r.).

[3] Personaj mitologic, zeu al soarelui şi al poeziei, de o frumuseţe desăvîrşită (n.r.).

[4] Personaj mitologic, tatăl lui Zeus, înfăţişat totdeauna ca moşneag (n.r.).

[5] Personaj din *Iliada*, bătrîn rege al Troiei (n.r.).

[6] Personaj din *Iliada*, unul dintre conducătorii troienilor, respectat pentru înţelepciunea şi vîrsta lui înaintată (n.r.).

[7] Personaj din *Iliada*, tatăl lui Aeneas. Acesta l-a purtat în cîrcă, pînă la corabie, după ce Troia a fost incendiată (n.r.).

FROSINA

Culmea nebuniei! Să-ţi pară tinereţea plăcută! Ce lipsă de bun-simţ. Spălăciţii ăştia sînt nişte bărbaţi? Poţi să simţi ceva pentru astfel de caricaturi?

HARPAGON

Asta spui şi eu în toate zilele: gălbejiţii ăştia gingăşi, cu trei tuleie zbîrlite la colţul gurii, ca la pisici, cu peruci de cîlţi, cu pantalonii la modă, lăbărţaţi la burtă, cu pieptul cămăşii umflat peste cingătoare.

FROSINA

Uite o persoană bine făcută. Astfel de bărbat înţeleg. Îţi satură privirea. Aşa trebuie să fii clădit şi îmbrăcat, ca să fii iubit.

HARPAGON

Va să zică, mă găseşti bine?

FROSINA

Mai întrebi? Eşti răpitor şi ai o figură demnă de pictat. Te rog, întoarce-te niţeluş. Nici nu se poate mai bine. Fă doi, trei paşi. Poftim! Corp bine croit, liber, uşor, aşa cum trebuie, şi zdravăn!

HARPAGON

Nu prea pot, slavă Domnului, să mă plîng. Dacă nu m-ar apuca tusea din cînd în cînd...

FROSINA

Asta nu e nimic. Tusea nu-ţi şade rău, şi ai un fel de a tuşi, cînd te apucă, foarte plăcut.

HARPAGON

Ia spune-mi un lucru: Mariana încă nu m-a văzut? Nu a băgat de seamă cînd treceam?

FROSINA

Nu. Dar am vorbit mult împreună de dumneata. I-am făcut portretul persoanei dumitale şi nu am pierdut prilejurile să-i descriu meritele şi foloasele de care s-ar bucura cu un asemenea bărbat.

HARPAGON

Bine ai făcut şi îţi mulţumesc.

FROSINA

Aş avea, domnule, o mică rugăciune la dumneata. *(El ia o expresie severă.)* Sînt într-un proces şi ameninţată să-l pierd din lipsa unei neînsemnate sume de bani ; şi dumneata ai putea lesne să mă faci să-l cîştig, dacă ai avea nitică bunăvoinţă faţă de mine. Nu poţi să crezi cu cîtă plăcere o să te vadă. *(El ia o expresie veselă.)* Cît ai să-i placi de mult ! Şi ce influenţă o să aibă asupra ei modelul antic al gulerului dumitale ! Dar ce o să farmece mai mult este betelia pantalonului, prinsă de haină cu şireturi ; o s-o înnebuneşti. Un pretendent cu şireturi va fi pentru ea minunat.

HARPAGON

Să mă crezi, sînt fericit.

FROSINA

Vă spun drept, domnule, procesul are pentru mine nişte urmări cumplite. *(El îşi reia expresia severă.)* Rămîn pe drumuri dacă-l pierd, şi un neînsemnat ajutor m-ar pune pe picioare. Ar fi trebuit să-i vezi figura cînd îi vorbeam de dumneata. *(Îşi reia veselia.)* Îi străluceau ochii de bucurie, cînd îi povesteam calităţile dumitale, şi am pus-o într-o stare de mare nerăbdare ca să vadă, însfîrşit, căsătoria făcută.

HARPAGON

Mi-ai făcut multă plăcere, Frosina, şi îţi mărturisesc că îţi rămîn neînchipuit de dator.

FROSINA

Fii bun, te rog, şi dă-mi ajutorul pe care ţi-l cer *(el îşi reia seriozitatea)* ca să pot să-mi vin şi eu în fire, şi îţi voi rămîne veşnic recunoscătoare.

HARPAGON

Umblă sănătoasă. Trebuie să-mi isprăvesc scrisorile.

FROSINA

Te asigur, domnule, că mă scapi de o mare greutate.

HARPAGON

Voi da ordin să fie trăsura gata, ca să vă ducă la bîlci.

FROSINA

Nu te-aş fi supărat niciodată, dacă n-aş fi fost silită de o mare nevoie.

HARPAGON

Şi voi avea grije să se mănînce devreme, ca să nu vă cadă mîncarea greu la stomac.

FROSINA

Îţi faci o mare pomană, nu mă refuza. Nici nu-ţi închipui plăcerea pe care ai să i-o...

HARPAGON

Sînt nevoit să plec. Mă cheamă. La revedere.

FROSINA

(singură)

Lovi-te-ar damblaua de cîine calic! Al dracului, nu s-a lăsat! Dar nici eu nu mă las, şi duc lucrurile înnainte; cel puţin de dincolo sînt sigură că o să scot ceva.

ACTUL III

SCENA 1

HARPAGON, CLEANT, ELIZA, VALERIU, ŢAŢA CLAUDIA, JUPÎN JACQUES, BRINDAVOINE, LA MERLUCHE

HARPÀGON

Haideţi, veniţi fiecare să primiţi poruncile mele şi să vă luaţi locul pentru diseară. Apropie-te, ţaţă Claudia. Să începem cu dumneata. *(Ea ţine o mătură.)* Bun, eşti cu arma gata. Îţi dau în grije să deretici peste tot, dar bagă de seamă să nu freci scaunele şi dulapurile prea mult, că se tocesc. Te mai pun, în timpul mesei, să supraveghezi sticlele ; dacă piere vre una sau se sparge ceva, răspunzi cu leafa.

JUPÎN JACQUES

Bună poliţie !

HARPAGON

Dumneata, Brindavoine, şi dumneata, La Merluche, vă dau sarcina să spălaţi paharele şi să turnaţi vin, însă numai la sete, şi nu după obiceiul unor feciori obraznici, care stîrnesc musafirii şi le aduc aminte să bea cînd nici nu se gîndesc. Să aşteptaţi să vi se ceară de mai multe ori, şi nu uitaţi să puneţi cît mai multă apă.

JUPÎN JACQUES

Vinul crud se urcă la cap.

LA MERLUCHE

Domnule, să ne scoatem halatele ?

HARPAGON

Numai cînd îi vedeţi că sosesc, şi păziţi-vă hainele, să nu le murdăriţi.

BRINDAVOINE

Ştiţi bine, domnule, că pe haina mea e o pată de gaz de la lampă.

LA MERLUCHE

Şi fundul pantalonilor mei e găurit, şi, să mă iertaţi, se vede prin el.

HARPAGON

Nu-i nimic. Pune frumos gaura la părete şi arată-te numai pe dinainte. *(Harpagon îşi ascunde haina cu pălăria, ca să-i arate lui Brindavoine cum trebuie să-şi ascundă pata de ulei.)* Serveşte cu pălăria şi ţine-o tot mereu aşa. Tu, fata mea, ţine ochiul bine deschis asupra serviciului şi vezi să nu se facă nici o risipă. Aşa-i stă bine unei fete. Şi pregăteşte-te să primeşti bine pe iubita mea, care vine la tine în vizită şi te ia cu dînsa la bîlci. Înţelegi ce-ţi spui ?

ELIZA

Da, tată.

HARPAGON

Şi nici dumitale, domnişorule, fiul meu, căruia am bunătatea să-i iert daravera de mai nainte, să nu-ţi vină să-i faci cumva mutre.

CLEANT

Eu, tată, să-i fac mutre ? ! Şi de ce ?

HARPAGON

Dă ! cam ştim ce se petrece în capul copiilor al căror tată se însoară, şi cu ce fel de ochi se cam uită la mama lor de-a doua. Dar dacă doreşti să pierd amintirea ultimei tale isprăvi, îţi recomand să primeşti cu o figură mulţumită persoana şi să-i faci primirea cea mai bună cu putinţă.

CLEANT

Drept să-ţi spun, tată, nu-ţi pot făgădui să mă simt foarte bine că o să fie mama mea : dacă aş spune aşa ceva, aş minţi ; dar cît priveşte buna primire şi figura, îţi făgăduiesc să te ascult cu de-amănuntul.

HARPAGON

E măcar o datorie.

CLEANT

O să vezi că n-ai de ce să te plîngi.

HARPAGON

Aşa e cuminte. Valeriu, dă-mi o mînă de ajutor. Dumneata de colo, jupîne Jacques, vino mai lîngă mine, te-am păstrat pentru la urmă.

JUPÎN JACQUES

Cu cine voiţi să vorbiţi, domnule, cu vizitiul, ori cu bucătarul dumneavoastră ? Căci eu sînt amîndoi.

HARPAGON

Cu amîndoi.

JUPÎN JACQUES

Dar cu cine din doi întîi ?

HARPAGON

Cu bucătarul.

JUPÎN JACQUES

Aşteptaţi, vă rog! *(Îşi scoate haina de vizitiu şi rămîne bucătar.)*

HARPAGON

Ce naiba de ceremonie mai e şi asta?

JUPÎN JACQUES

Spuneţi acum.

HARPAGON

M-am angajat, jupîne bucătar, să dau diseară o masă.

JUPÎN JACQUES

Minune mare!

HARPAGON

Dă-ne să mîncăm bine!

JUPÎN JACQUES

Vă dau, numai daţi-mi bani.

HARPAGON

Ce dracu', numai bani! N-are niciodată altceva de spus: «Bani, bani şi iar bani». Atîta ştie să le zică gura: «Bani»! E vorba întotdeauna de bani. Asta-i perna lor de căpătîi: bani.

VALERIU

N-am mai pomenit un răspuns atît de obraznic! Mare descoperire: mîncare bună cu bani mulţi — nimic nu-i mai lesne, orice nerod se pricepe la asta; dar un om deştept face mîncare bună cu bani puţini.

JUPÎN JACQUES

Mîncare bună cu bani puțini!

VALERIU

Da.

JUPÎN JACQUES

Îți jur, domnule intendent, că ți-aș rămîne recunoscător să ne înveți acest secret și să iei asupra dumitale sarcina mea de bucătar, dacă pe toate le știi și le poți.

HARPAGON

Tacă-vă gura! Ce ne trebuie?

JUPÎN JACQUES

Domnul intendent vă va face mîncare bună cu bani puțini.

HARPAGON

Răspunde la întrebare!

JUPÎN JACQUES

Cîți veți fi la masă?

HARPAGON

Opt sau zece persoane, însă socotește numai opt: unde mănîncă opt, mănîncă și zece.

VALERIU

De la sine înțeles.

JUPÎN JACQUES

Ce să trebuiască! Patru castroane cu supă și cinci tăvi... Bucate... Mezeluri...

HARPAGON

Ce dracu'! ajunge să saturi un oraș întreg.

JUPÎN JACQUES

Frip...

HARPAGON

(îi pune mîna la gură)

Ticălosule, o să-mi mănînci tot ce am!

JUPÎN JACQUES

Suplimente...

HARPAGON

Mai sînt?

VALERIU

Ce, vrei să omori lumea? Domnul şi-a poftit musafirii ca să-i ucidă cu mîncăruri? Du-te şi mai citeşte o dată prescripţiile sănătăţii şi întreabă medicii dacă poate fi ceva mai rău pentru om decît mîncarea prea multă.

HARPAGON

Are dreptate.

VALERIU

Află, jupîne Jacques, dumneata, şi să afle toţi ca dumneata, că o masă cu prea multe feluri de bucate e ca o cursă întinsă; că prietenia faţă de musafiri se arată prin frugalitatea mesei la care îi pofteşti şi că, după o vorbă veche, *trebuie să mănînci ca să trăieşti, nu să trăieşti ca să mănînci* [1].

HARPAGON

Ah, ce bine zisă e vorba asta! Vino să te sărut. E cel mai frumos proverb pe care l-am auzit în viaţa

[1] Proverb citat în *Retorica pentru Herennius* (IV, 28), considerată ca făcînd parte din operele lui Cicero. Plutarh o atribuie lui Socrate (n.r.).

mea. *Trebuie să trăieşti ca să mănînci, şi nu să mănînci ca să tră...* Nu, nu e aşa. Cum ziseşi adineauri ?

VALERIU

Că trebuie să mănînci ca să trăieşti, nu să trăieşti ca să mănînci.

HARPAGON

Ai priceput ? Cine e marele om care a zis aşa ?

VALERIU

Nu-mi aduc aminte acum numele lui.

HARPAGON

Nu uita să-mi scrii aceste cuvinte ; vreau să le săp cu litere de aur pe păretele din sală.

VALERIU

O să le scriu. Cît priveşte masa de diseară, lăsaţi pe mine : voi face tot ce se cuvine.

HARPAGON

Fă cum crezi.

JUPÎN JACQUES

Foarte bine ! voi avea mai puţină bătaie de cap.

HARPAGON

Trebuie făcute nişte feluri de bucate dintr-acelea care nu se prea mănîncă şi care satură repede : vreo tocană bună, foarte grasă, cu cîteva pateuri umplute cu castane multe.

VALERIU

Lăsaţi pe mine.

HARPAGON

Acum, jupîne Jacques, trebuie curăţată trăsura.

JUPÎN JACQUES

O clipă. Aceste cuvinte sînt adresate vizitiului. *(Îşi pune iar haina.)* Aţi spus...

HARPAGON

Că trebuie curăţată trăsura şi ţinuţi caii gata ca să mergeţi la bîlci.

JUPÎN JACQUES

Caii dumneavoastră, domnule? Credeţi că sînt în stare să umble? N-am să vă spun că bietele animale zac pe paie, că nici atît nu au; n-aş vrea să vorbesc de rău, dar le-aţi pus la un post atît de aspru, că nu mai sînt decît nişte idei sau nişte fantome, nişte umbre de cai.

HARPAGON

S-au îmbolnăvit că nu fac nimic.

JUPÎN JACQUES

Şi dacă nu fac nimic, trebuie să nu mănînce nimic? Le-ar merge mai bine, bietelor animale, să muncească mult şi să mănînce mult. Mi se rupe inima cînd le văd atît de sleite de puteri; căci am pentru caii mei o adevărată slăbiciune, mi se pare că sufăr eu cînd îi văd că suferă; îmi iau pentru ei pîinea de la gură; şi trebuie să fii, domnule, de piatră ca să nu-ţi fie milă de aproapele tău.

HARPAGON

Un drum pînă la bîlci nu e o muncă mare.

JUPÎN JACQUES

Nu, domnule, nu mă simt în stare să-i duc, şi m-ar mustră cugetul să dau în ei cu biciul. Cum să poată trage la trăsură, cînd ei nu pot nici să se tîrască singuri?

VALERIU

O să-l pui pe capră pe vecinul Picard, căci de el avem nevoie la bucătărie.

JUPÎN JACQUES

Prea bine : sînt mai mulţumit să moară de mîna altuia decît de-a mea.

VALERIU

Jupînul Jacques face pe încăpăţînatul.

JUPÎN JACQUES

Domnul intendent face pe grozavul.

HARPAGON

Linişte !

JUPÎN JACQUES

Dar nu pot suferi, domnule, linguşitorii, şi tot ce face ăsta, — control mereu la pîine şi vin, la lemne, la sare şi la lumînări, — este ca să vă gîdîle şi ca să vă desfete. M-apucă turbarea şi mă supăr în toate zilele auzind cum sînteţi bîrfit ; căci de fapt am dragoste de dumneavoastră, orişicum. După cai, sînteţi persoana pe care o iubesc mai mult.

HARPAGON

Aş putea afla de la dumneata, jupîne Jacques, ce se vorbeşte pe socoteala mea ?

JUPÎN JACQUES

Da, dacă aş fi sigur că nu vă supăraţi.

HARPAGON

De ce să mă supăr ?

JUPÎN JACQUES

Iertaţi-mă, ştiu că v-aş necăji.

HARPAGON

Cîtuş de puţin : dimpotrivă, îmi face plăcere şi mi-ar părea bine să aflu ce se zice despre mine.

JUPÎN JACQUES

Pentru că ţineţi să vă vorbesc, vă voi spune pe faţă că sînteţi bătaia de joc a tuturor ; că din toate părţile sînteţi înjurat ; că fiecare vă spurcă cum îi vine la gură şi că nu e vorba niciodată decît de zgîrcenia şi lăcomia dumneavoastră. Unul zice că tipăriţi calendare într-adins, pentru casa dumneavoastră, cu zilele de post şi de ajunare îndoite, ca să trageţi folos din nemîncarea la care supuneţi personalul. Altul, că aveţi întotdeauna pentru servitori o ceartă gata pregătită de sărbătorile cînd se dau daruri sau de ziua plecării din serviciu, ca să aveţi cuvînt să nu le daţi nimic. Ăsta spune că odată aţi dat în judecată pisica unui vecin pentru că v-a mîncat o rămăşiţă de pulpă de berbec. Celălalt zice că v-a prins într-o noapte furînd ovăzul chiar al cailor dumneavoastră şi că vizitiul, care era înnaintea mea, v-a tras, prin întuneric, nu mai ştiu cîte ciomege, despre care nici n-aţi voit să vorbiţi. Şi vreţi să vă mai spun ceva ? Oriunde te duci, nu e vorba decît de dumneavoastră, toată lumea vă face cu ou şi cu oţet. Sînteţi gluma şi bătaia de joc a fiecăruia, şi niciodată nu se pomeneşte nicăieri numele dumneavoastră fără să fie însoţit de cuvintele : zgîrcitul, ticălosul, murdarul şi cămătarul.

HARPAGON

(îl ia la bătaie)

Tîmpitule, haimana, pungaşule, neobrăzatule !

JUPÎN JACQUES

Ei vezi? N-am ghicit bine? Nu m-aţi crezut cînd vă spuneam că vă supăraţi dacă vă spui adevărul?

HARPAGON

Să te înveţi minte!

SCENA 2

JUPÎN JACQUES, VALERIU

VALERIU

După cît văd, jupîne Jacques, sinceritatea dumitale e răsplătită prost.

JUPÎN JACQUES

Domnule noule-sosit, care faci pe omul cu însemnătate, asta nu te priveşte. Dacă vrei să rîzi, rîzi de bastoanele pe care le vei primi dumneata, nu de-ale mele.

VALERIU

A! Domnule jupîne Jacques, te rog să nu te superi.

JUPÎN JACQUES

O ia cu blîndeţea! Stai să fac pe viteazul, şi dacă e atît de prost încît să-i fie frică de mine, o să-l frec niţeluş. I-ascultă, domnule care ştii să rîzi: eu nu rîd deloc, şi dacă mă mai plictiseşti, o să te fac să rîzi într-alt fel. *(Jupîn Jacques împinge pe Valeriu pînă în fundul scenei, ameninţîndu-l.)*

VALERIU

Ei, mai încet!

JUPÎN JACQUES

Cum mai încet? Ce, aşa merge?

VALERIU

Te rog.

JUPÎN JACQUES

Neobrăzatule!

VALERIU

Domnule jupîne Jacques...

JUPÎN JACQUES

Nu mă lua subţire, cu «domnule jupîne Jacques»! Să nu pui mîna pe un băţ şi să-ţi trag cîteva!

VALERIU

Ce-ai zis?! Un băţ?! *(Valeriu îl împinge înnapoi, cum a fost împins şi el.)*

JUPÎN JACQUES

Păi n-a fost vorba aşa.

VALERIU

Păi ştii dumneata, domnule prostule, că pot să-ţi trag şi eu cîteva?

JUPÎN JACQUES

Nici nu mă îndoiesc.

VALERIU

Că nu eşti decît o javră de bucătar?

JUPÎN JACQUES

Asta o ştiu bine.

VALERIU

Şi că încă nu mă cunoşti ?

JUPÎN JACQUES

Te rog să mă ierţi.

VALERIU

Zici că vrei să mă baţi.

JUPÎN JACQUES

Ziceam în glumă.

VALERIU

Eu n-am poftă de gluma dumitale. *(Îi trage cîteva bastoane.)* Află că eşti un glumeţ prost !

JUPÎN JACQUES

Să mai fii sincer, poftim ! Greu meşteşug ! O să renunţ, şi n-am să mai spui adevărul. Din partea lui stăpînu-meu, mai merge : el are întrucîtva dreptul să mă bată, dar pe acest domn intendent mă voi răzbuna, numai să pot.

SCENA 3

FROSINA, MARIANA, JUPÎN JACQUES

FROSINA

Poţi să-mi spui, jupîne Jacques, dacă domnul e acasă ?

JUPÎN JACQUES

Este acasă, ştiu foarte bine.

FROSINA

Spune-i, te rog, că am venit.

SCENA 4

MARIANA, FROSINA

MARIANA

Ah, nu-ţi pot spune, Frosina, în ce stare mă aflu şi cît mă tem să dau ochii cu el !

FROSINA

Da' de ce ? şi ce te îngrijorează ?

MARIANA

Mai întrebi ? Nu-ţi poţi închipui starea sufletească a cuiva care se pregăteşte să vadă ghiuleaua şi lanţurile ce-i vor atîrna de picioare ?

FROSINA

Îmi dau bine seama că pentru un chin ce-ţi place n-ai voi să alegi cătuşele lui Harpagon, şi ghicesc în ochii dumitale că tinerelul de care mi-ai vorbit ţi-a cam căzut la inimă.

MARIANA

Nici nu încerc să mă apăr, Frosina. Vizitele lui cuviincioase îţi mărturisesc că au lăsat urme în sufletul meu.

FROSINA

Ai aflat cine era tînărul ?

MARIANA

Nu, nu ştiu cine este, dar ştiu că are ceva care te face să-l iubeşti ; că dacă ar merge lucrurile după dorinţa mea, l-aş lua mai degrabă pe el decît pe altul, şi că acest gînd nu e străin de marea turburare în care mă aflu faţă de soţul ce mi s-ar da.

FROSINA

E adevărat că toţi băieţaşii ăştia au pe vino-n-coace şi îşi spun bine rolul pe dinafară ; dar cei mai mulţi sînt nişte golani, şi face mai mult pentru dumneata un bărbat bătrîn, care îţi aduce avuţie multă. Bineînţeles că simţurile nu prea sînt mulţumite din partea asta şi că trebuie să încerci momente de dezgust cu un asemenea soţ ; dar durata nu este lungă, şi moartea lui îţi dă prilejul, crede ce-ţi spui, să iei unul mai drăgăstos, care va împlini toată paguba.

MARIANA

Ce naiba, Frosino ! Ce treabă este asta, să trebuie să doreşti şi să aştepţi, ca să fii fericită, moartea cuiva, care nici nu ascultă de gîndurile noastre ?

FROSINA

Glumeşti ? Nu te măriţi cu el decît cu legămîntul să te lase văduvă pe curînd ; paragraf de contract ! N-o să aibă obrăznicia să nu moară în primele trei luni. Iată-l în carne şi în oase.

MARIANA

Ah ! Frosina, ce figură !

SCENA 5

HARPAGON, FROSINA, MARIANA

HARPAGON

Nu te supăra, frumoasa mea, că vin cu ochelari. Ştiu că frumuseţea dumitale izbitoare se arată pri-

virilor numaidecît şi că nu e nevoie de sticle ca să fie zărită ; dar nu-i aşa că prin sticle se urmăresc aştrii ? Şi eu mărturisesc şi garantez că dumneata eşti un astru, dar astrul cel mai frumos din ţara aştrilor. Frosina, văd că ea tace, nu scoate nici un cuvînt, nu simte nici o bucurie că mă vede.

FROSINA

Din pricină că e încă uimită. Aşa sînt fetele, le este ruşine să-şi dea pe faţă numaidecît ceea ce simt în sufletul lor.

HARPAGON

Ai dreptate. *(Marianei.)* Iată, mititico, fiică-mea vine să te salute.

SCENA 6

ELIZA, HARPAGON, MARIANA, FROSINA

MARIANA

Vizita mea, doamnă, a întîrziat.

ELIZA

Aţi făcut, doamnă, ceea ce trebuia să fac eu de mult.

HARPAGON

Vezi cît e de mare ? Buruiana creşte iute.

MARIANA

(încet, către Frosina)

Tare-i respingător !

HARPAGON

Ce spune frumoasa ?

FROSINA

Vă găseşte admirabil.

HARPAGON

Prea multă onoare, adorabilă mititică !

MARIANA

(aparte)

Ce dobitoc !

HARPAGON

Vă sînt foarte recunoscător de aceste simţăminte.

MARIANA

(aparte)

Nu mai pot să rabd !

HARPAGON

Iată şi pe fiul meu, care vine să vă aducă închinăciunea lui.

MARIANA

(aparte, către Frosina)

Ah ! Frosino, ce întîmplare ! E tocmai acela despre care ţi-am vorbit.

FROSINA

(către Mariana)

Nemaipomenit !

HARPAGON

Văd că te miri că am copii atît de mari. În curînd mă despart de amîndoi.

SCENA 7

CLEANT, HARPAGON, ELIZA, MARIANA, FROSINA

CLEANT

Doamnă, drept să spun, nu m-am aşteptat la asemenea întîmplare. Neprevăzuta întîlnire m-a uimit, ca şi pe dumneavoastră: nu eram pregătit.

MARIANA

Pot să spun acelaş lucru şi eu. E o întîlnire neprevăzută, care m-a surprins cît şi pe dumneata.

CLEANT

Este adevărat că tată-meu, doamnă, nu putea alege mai bine, şi simt o mare bucurie la onoarea că vă pot vedea; dar, cu toate acestea, nu aş putea să vă dau asigurări că mă bucur de împrejurarea că puteţi deveni mama mea. Felicitările vă mărturisesc că ar veni din partea mea cu greu, şi titlul pe care aţi putea să-l purtaţi, cîtuş de puţin nu vi-l doresc. Ceea ce vă spun ar putea să pară unora o brutalitate, însă dumneavoastră veţi înţelege ce trebuie. Vă închipuiţi negreşit că nu-mi place această căsătorie; şi ştiţi, dat fiind cine sînt, cît mă jigneşte. Binevoiţi să-mi permiteţi să vă spun, cu voia tatălui meu, că dacă ar atîrna de mine, căsătoria nu s-ar putea face.

HARPAGON

Intrarea în vorbă e destul de obraznică: deşucheată spovedanie!

MARIANA

Ce să vă răspund? Cam acelaş lucru. Dacă nu vă vine să fiu mama dumneavoastră, nici mie nu-mi vine, fără îndoială, să fiţi fiul meu. Să nu credeţi,

vă rog, că eu sînt aceea care aş căuta să vă fac supărarea aceasta. M-aş căi foarte mult să vă pricinuiesc o neplăcere; şi dacă nu voi fi atît de silită, vă dau cuvîntul meu că nu voi primi căsătoria care vă mîhneşte.

HARPAGON

Are dreptate. La un omagiu prost se răspunde la fel. Te rog să mă ierţi, frumoasa mea, pentru obrăznicia fiului meu. E un băiat nerod, care nu-şi dă seama de urmările cuvintelor lui.

MARIANA

Vă asigur că nu m-a jignit deloc cu cele ce mi-a spus, dimpotrivă, mă bucură că m-a lămurit asupra simţimintelor sale adevărate. Îmi place o asemenea mărturisire din parte-i şi l-aş preţui mai puţin dacă mi-ar fi vorbit într-altfel.

HARPAGON

E multă bunătate în voinţa dumitale de-a ierta greşelile lui. Cu timpul, el se va cuminţi, şi o să vezi că se va schimba în bine.

CLEANT

Nu, tată, nu sînt în stare să mă schimb, şi rog pe doamna să mă creadă pe cuvînt.

HARPAGON

Întrece orice măsură! Şi-i dă înnainte!

CLEANT

Inima nu pot să mi-o amăgesc.

HARPAGON

Iar? N-ai altceva de vorbit?

CLEANT

Foarte bine, dacă vreţi să vorbesc altfel, permiteţi-mi, doamnă, să mă pun în locul tatălui meu şi să vă fac mărturisirea că n-am mai văzut ceva atît de încîntător ca dumneavoastră, că nimic nu-mi pare mai bun ca fericirea de a vă fi pe plac, şi că titlul de soţ al dumneavoastră este o glorie, o fericire pe care aş prefera-o şi destinului celor mai mari prinţi ai pămîntului. Da, doamnă, fericirea de-a fi a mea este, în ce mă priveşte, cea mai frumoasă avere din lume ; toată dorinţa mea este aninată de ea ; sînt în stare de orice pentru o cucerire atît de scumpă, şi nici piedicile cele mai grele...

HARPAGON

Mai domol, fiul meu, mai domol.

CLEANT

Vorbesc cu doamna ca din partea dumitale.

HARPAGON

Lasă-mă să mă lămuresc cu gura mea, nu simt nevoie de un tîlmaci ca tine ! Hai, aduceţi scaune !

FROSINA

Ar fi mai bine să ne ducem la bîlci, ca să ne întoarcem devreme şi să putem avea timp să stăm de vorbă.

HARPAGON

Să se pună caii la trăsură ! Iartă-mă, frumoasa mea, că nu m-am gîndit la o gustare înnainte de a pleca !

CLEANT

Am avut eu grijă, tată, şi am adus cîteva tăvi cu portocale de China, cu lămîi dulci şi dulceţuri, luate din oraş în numele dumitale.

HARPAGON

(şoptind, către Valeriu)

Valeriu !

VALERIU

(Către Harpagon)

Şi-a pierdut bunul-simţ !

CLEANT

Te temi că nu sînt de ajuns ? Doamna o să aibă bunătatea să scuze, dacă binevoieşte.

MARIANA

Nu ar fi fost nevoie.

CLEANT

Aţi mai văzut vreodată, doamnă, un diamant mai aprins decît acesta din degetul tatălui meu ?

MARIANA

Într-adevăr, e strălucitor.

CLEANT

(îl scoate din degetul tatălui şi-l dă Marianei)

Trebuie văzut de aproape.

MARIANA

E foarte frumos şi aruncă mii de scîntei.

CLEANT

(se pune în faţa Marianei, care vrea să dea inelul înapoi)

Nici vorbă, doamnă : se găseşte în nişte mîini prea frumoase ! E un dar pe care vi-l face tata.

HARPAGON

Eu ?!

CLEANT

Nu-i așa, tată, că vrei să-l păstreze doamna, din dragoste pentru dumneata ?

HARPAGON

(aparte, către fiu)

Ce-ai zis ?

CLEANT

Bună întrebare ! Îmi face semn să vă spun să-l primiți.

MARIANA

Nu-l pot primi.

CLEANT

Glumiți ! Nici nu se mai gîndește la inel.

HARPAGON

(aparte)

Înnebunesc !

MARIANA

Ar fi...

CLEANT

(împiedicînd din nou pe Mariana să înnapoieze inelul)

Nu, nu trebuie să-l ofensați !

MARIANA

Vă rog...

CLEANT

Nicidecum !

HARPAGON

(aparte)

Fir-ar al dracului !...

CLEANT

S-a înfuriat că refuzaţi.

HARPAGON

(şoptindu-i)

Ah, blestematule!

CLEANT

E deznădăjduit.

HARPAGON

(şoptindu-i şi ameninţîndu-l)

Neruşinatule!

CLEANT

Dragă tată, nu-i vina mea! Fac tot ce pot ca s-o silesc să-l ia, dar se-mpotriveşte.

HARPAGON

(şoptind cu ciudă)

Ticălosule!

CLEANT

Din pricina dumneavoastră, doamnă, tata s-a mîniat pe mine.

HARPAGON

(şoptindu-i, cu aceeaş grimasă)

Pungaşule!

CLEANT

O să-l faceţi să se îmbolnăvească. Vă rog, doamnă, nu vă mai împotriviţi!

FROSINA

Cîte mofturi, frate! Ia inelul, şi gata, dacă domnul vrea aşa.

MARIANA

Ca să nu vă mai necăjesc, deocamdată îl iau; dar voi căuta prilejul să vi-l înnapoiez.

SCENA 8

HARPAGON, MARIANA, FROSINA, CLEANT, BRINDAVOINE, ELIZA

BRINDAVOINE

A venit un om, domnule, şi are să vă spună ceva.

HARPAGON

Spune-i că n-am timp. Să vină altă dată.

BRINDAVOINE

Zice că v-a adus nişte bani.

HARPAGON

Mă iertaţi. Mă întorc numaidecît!

SCENA 9

HARPAGON, MARIANA, CLEANT, ELIZA, FROSINA, LA MERLUCHE

LA MERLUCHE

(vine pe fugă şi-l răstoarnă pe Harpagon)

Domnule...

HARPAGON

M-ai omorît!

CLEANT

Ce s-a întîmplat, tată ? Te-ai lovit ?

HARPAGON

Ticălosul a fost desigur plătit de datornicii mei ca să-mi rupă gîtul !

VALERIU

Cred că nu e nimic.

LA MERLUCHE

Vă cer iertare, domnule, credeam că fac bine să mă grăbesc.

HARPAGON

Dar ce cauţi aici, tîlharule ?

LA MERLUCHE

Caii sînt nepotcoviţi.

HARPAGON

Du-i repede la potcovar.

CLEANT

Pînă îi potcoveşte, o să fac în numele dumitale, tată, onorurile casei, şi voi conduce pe doamna în grădină, unde se va servi gustarea.

HARPAGON

Valeriu, ţine ochii deschişi, ai grijă să dai de-oparte cît mai multe portocale, ca să le trimitem la prăvălie înnapoi.

VALERIU

Destul.

HARPAGON

Copil obraznic, vrei să mă laşi muritor de foame !

ACTUL IV

SCENA 1

CLEANT, MARIANA, ELIZA, FROSINA

CLEANT

Aici o să ne simţim mai bine. Nu mai trage nimeni cu urechea şi putem sta de vorbă în libertate.

ELIZA

Fratele meu mi-a spovedit dragostea lui pentru dumneavoastră. Ştiu la cîtă mîhnire şi suferinţă dau naştere piedicile de care se fereşte şi vă asigur că iau parte cu toată inima la ele.

MARIANA

E o mîngîiere să simţi legate simţirile tale de o persoană ca dumneavoastră, şi vă rog să păstraţi totdeauna pentru mine această bună prietenie, făcută să îndulcească asprimile împrejurării.

FROSINA

Ce nenorocită întîmplare! Dacă mi-aţi fi dat să înţeleg la timp ceea ce nu ştiam, lucrurile nu ar fi ajuns aci.

CLEANT

Ce să mai zic? E voia soartei mele urîte. Cum te-ai hotărît, frumoasa mea Mariana?

MARIANA

Sînt eu în stare să mă pot hotărî ? Sînt eu de capul meu ca să pot avea altceva decît dorinţe ?

CLEANT

Numai pe atîta lucru mă pot răzima eu în sufletul dumitale, pe nişte simple dorinţe ? pe nici o milă ? pe nici un ajutor de bunătate ? pe nici o simţire adevărată ?

MARIANA

Ce-aş putea să răspund ? Pune-te în locul meu şi vezi ce pot să fac. Spune dumneata, hotărăşte dumneata : mă las pe dumneata. Te socotesc destul de înţelept ca să nu ceri de la mine altceva decît permit cinstea şi cuviinţa.

CLEANT

Atîta tot ? Numai ceea ce pot să permită o cinste dusă pînă la asprime şi o cuviinţă voită ?

MARIANA

Dar ce-ai vrea să fac ? Să zicem că aş putea trece peste nenumăratele datorii impuse slăbiciunilor unei femei : mai rămîne mama. Ea m-a crescut cu o dragoste nemărginită şi nu m-aş putea hotărî să-i fac o neplăcere. Fă cum ştii, caută s-o convingi, cîştigă-i încrederea : îţi dau voie să faci şi să spui tot ce gîndeşti. Şi cînd nu va mai rămîne decît răspunsul meu de dat, atunci îţi pot făgădui că îi voi spune singură tot ce simt pentru dumneata.

CLEANT

Frosina, n-ai vrea tu să ne dai o mînă de ajutor ?

FROSINA

Mai întrebi ? Cu tot sufletul ! Ştiţi că simt omeneşte, aşa mi-e firea ; nu mi-a făcut Dumnezeu inima de piatră. Ba mi se rupe inima şi vreau să le fiu de folos cînd văd că nişte oameni ţin unul la altul cu temei şi cinste. Ce-ar trebui să facem ?

CLEANT

Gîndeşte-te niţel, te rog.

MARIANA

Scoate-ne la lumină.

ELIZA

Pune-te şi născoceşte ceva, ca să strici ce-ai făcut.

FROSINA

E destul de greu. În ce priveşte pe mama dumitale, ea nu e cu totul lipsită de judecată şi poate că voi putea s-o întorc şi s-o hotărăsc să trec asupra fiului darul pe care voia să-l facă tatălui. Răul vine dintr-altă parte : tatăl dumitale e tatăl dumitale.

CLEANT

Bineînţeles.

FROSINA

Vreau să spun că nu uită, dacă se vede refuzat, şi că n-o să mai aibă chef să se învoiască la căsătoria dumitale. Ca să lucrăm bine, ar trebui ca refuzul să vină de la el, nu de la dumneata, şi să încercăm cumva ca să se dezguste de dumneata.

CLEANT

Văd că ai dreptate.

FROSINA

Ştiu bine că am dreptate. Aşa ar trebui, dar cum naiba găsim mijlocul cel mai potrivit ? Ia stai niţel : dacă am avea la îndemînă vreo femeie cam în vîrstă şi dibace ca mine şi care s-ar preface cum trebuie, ca să pară o doamnă din lumea mare, şi căreia i s-ar putea aranja la repezeală o viaţă luxoasă şi un nume întortochiat, de marchiză sau de vicontesă, de prin Bretania, m-aş pricepe destul să-l fac să creadă pe tatăl dumitale că e o persoană bogată, care, afară de proprietăţi, ar avea o sută de mii de galbeni sunători, că e nebună după el şi că ar ţine atît de mult să fie nevasta lui, încît i-ar dărui toată averea ei prin actul de căsătorie. Nu mă îndoiesc că nu-şi va ascuţi urechea la asemenea propunere ; căci te iubeşte tare pe dumneata, dar iubeşte banii ceva mai mult. Odată orbit de această păcăleală, şi după ce-a renunţat la dumneata, nu ne mai priveşte dacă va ajunge să-şi dea seama de adevărul averii marchizei noastre.

CLEANT

Planul e foarte bun.

FROSINA

Lăsaţi-vă pe mine. Mi-am adus aminte de o prietenă care e tocmai ceea ce ne trebuieşte.

CLEANT

Fii sigură, Frosina, de recunoştinţa mea, dacă izbuteşti. Să începem, dragă Mariana, prin a ne asigura concursul mamei dumitale : cîştigul cel mare e ruperea acestei căsătorii. Dă-ţi, te rog, toate silin-

ţele cu putinţă : slujeşte-te de toată puterea pe care ţi-o dă dragostea ei pentru dumneata ; desfăşură-ţi fără economie mijloacele graţioase, farmecele atotputernice pe care ţi le-a pus Dumnezeu în ochi şi pe buze — şi nu uita, te rog, nici una din vorbele care merg la inimă, din rugăciunile blajine, din mîngîierile dumitale mişcătoare, cărora sînt sigur că nu li s-ar putea refuza nimic.

MARIANA

Voi face tot ce pot şi nu voi uita nimic.

SCENA 2

HARPAGON, CLEANT, MARIANA, ELIZA, FROSINA

HARPAGON

Ce-i asta ? Băiatul sărută mîna pretinsei lui mame vitrege, şi pretinsa lui mamă vitregă se lasă uşor. Să fie ceva aci, dedesubt ?

ELIZA

Tata.

HARPAGON

Trăsura e gata. Puteţi pleca.

CLEANT

Dacă nu te duci dumneata, tată, mă duc eu să le însoţesc.

HARPAGON

Nu. Stai pe loc. Pot să se ducă şi singure : am treabă cu dumneata.

SCENA 3

HARPAGON, CLEANT

HARPAGON

Ascultă : mamă vitregă, ca mamă vitregă, dar cum ţi se pare ?

CLEANT

Cum mi se pare ?

HARPAGON

Da, felul ei, corpul, frumuseţea, inteligenţa ei.

CLEANT

Aşa şi aşa.

HARPAGON

Şi mai cum ?

CLEANT

Dacă vrei să-ţi spun adevărat, n-am găsit ceea ce credeam. Felul — neserios ; corp — destul de stîngaci ; frumuseţe — foarte mediocră ; inteligenţă — de rînd. Nu-ţi spun aşa ca să te scîrbesc, căci dacă e vorba de-o mamă vitregă, parcă tot asta îmi place mai mult decît alta.

HARPAGON

Ce-i spuneai adineauri ?

CLEANT

I-am spus cîteva cuvinte drăguţe în numele dumitale, ca să-ţi fac plăcere.

HARPAGON

Va să zică, n-ai avea nici o slăbiciune pentru ea ?

CLEANT

Eu ? Cîtuş de puţin.

HARPAGON

Îmi pare rău, îmi venise ceva în minte şi văd că nu se poate. Văzînd-o aici, m-am gîndit la vîrsta mea ; mi-am zis că o să-mi meargă vorba dacă mă însor cu o persoană atît de tînără. Îmi venea să mă las ; dar pentru că am umblat eu după dînsa şi pentru că eram legat şi-mi dădusem cuvîntul, ţi-aş fi dat ţie fata, dacă nu aveai faţă de ea dezgustul pe care mi-l mărturiseşti.

CLEANT

Mi-ai fi dat-o mie ?!

HARPAGON

Da, ţie.

CLEANT

În căsătorie ?

HARPAGON

În căsătorie.

CLEANT

Să-ţi spun ceva : e adevărat că nu e prea mult pe gustul meu, dar ca să-ţi fac plăcere, tată, m-aş hotărî s-o iau de nevastă, dacă vrei.

HARPAGON

Sînt mai cu judecată decît îţi închipui : nu vreau să-ţi silesc voinţa.

CLEANT

Iartă-mă, din dragoste pentru dumneata aş face-o şi pe asta.

HARPAGON

Nicidecum: fără dragoste, o căsătorie nu poate fi fericită.

CLEANT

E un lucru, dragă tată, care poate să vie de la sine: se şi zice că iubirea e un fruct al căsătoriei.

HARPAGON

Nu este aşa. Bărbatul nu trebuie să rişte nimic, şi eu, unul, mă voi păzi de urmările rele. Dacă ai fi simţit ceva pentru dînsa, nu zic ba: te-aş fi însurat cu ea în locul meu; dar cum nu s-a întîmplat aşa, îmi voi urma gîndul meu dintîi şi mă însor eu cu ea.

CLEANT

Ştii ce, dragă tată? De vreme ce am ajuns aci, trebuie să mă dau de gol şi să-ţi descopăr o taină. Adevărul este că o iubesc din ziua în care am văzut-o la plimbare şi că voiam, încă de atunci, să-ţi cer consimţămîntul ca s-o iau de soţie; m-au oprit în loc declaraţia simţimintelor dumitale şi teama de a nu-ţi fi pe plac.

HARPAGON

Te-ai dus pe la ea pe-acasă?

CLEANT

Da, tată.

HARPAGON

De multe ori?

CLEANT

De destule ori faţă de timpul de cînd o cunosc.

HARPAGON

Ai fost primit bine ?

CLEANT

Cît se poate de bine, dar fără să se ştie cine eram ; iată de ce a şi fost atît de surprinsă Mariana venind încoa'.

HARPAGON

I-ai spus că o iubeşti şi că ai avea de gînd să te însori cu ea ?

CLEANT

Fără îndoială, şi întrucîtva am vorbit şi cu mama ei.

HARPAGON

Şi a luat în seamă propunerea ta pentru fată ?

CLEANT

Da, cu toată cuviinţa.

HARPAGON

Dar şi fata răspunde cum trebuie la dragostea ta ?

CLEANT

Dacă trebuie să mă iau după cele ce văd, mă încredinţez că simte ceva pentru mine.

HARPAGON

Îmi pare bine că am aflat şi e tocmai ceea ce-mi trebuie. Ascultă, băiatule, cum merge treaba : trebuie să-ţi iasă din cap dragostea asta, trebuie să înceteze orice stăruinţă pe lîngă o persoană pe care o cer pentru mine, şi trebuie să te însori cu aceea care ţi-a fost hotărîtă.

CLEANT

Va să zică aşa mă iei, tată! Bine. Fiindcă am ajuns aici, află de la mine că nu mă voi lăsa de Mariana, că voi merge pînă în pînzele albe ca să fie a mea şi că dacă dumneata ai căpătat consimţămîntul mamei, eu voi avea, poate, alte ajutoare care se vor lupta pentru mine.

HARPAGON

Ce, blestematule? Ai îndrăzneala să umbli pe urmele mele?

CLEANT

Dumneata faci aşa, nu eu: sînt cel dintîi.

HARPAGON

Oare nu-ţi sînt tată? şi nu eşti dator să mă respecţi?

CLEANT

În lucrurile astea, copiii nu sînt obligaţi să ţie socoteala de taţi, iar dragostea nu cunoaşte pe nimeni.

HARPAGON

O să te fac eu să mă cunoşti, cu cîteva bastoane.

CLEANT

Toate ameninţările dumitale nu duc la nimic.

HARPAGON

Ai să renunţi la Mariana!

CLEANT

Nici gînd!

HARPAGON

Adu-mi repede bastonul!

SCENA 4

JUPÎN JACQUES, HARPAGON, CLEANT

JUPÎN JACQUES

Vai, vai, domnilor, dar ce-i asta ? Ce v-a apucat ?

CLEANT

Crezi că-mi pasă de bastonul dumitale ?

JUPÎN JACQUES

A ! mai încet, domnule !

HARPAGON

Atîta neruşinare !

JUPÎN JACQUES

Pentru numele lui Dumnezeu, domnule !

CLEANT

Nu mă las nici mort !

JUPÎN JACQUES

E părintele dumitale !

HARPAGON

Îţi arăt eu ţie !

JUPÎN JACQUES

Fiului dumitale ? ! Nu înţeleg nimic !

HARPAGON

Uite, Jacques, o să te fac pe tine judecător, ca să vezi cîtă dreptate am.

JUPÎN JACQUES

Primesc. Daţi-vă niţel mai departe.

HARPAGON

Iubesc o fată, pe care vreau s-o iau de nevastă,

şi blestematul ăsta are neobrăzarea s-o iubească şi el, şi, cu toate poruncile mele, se încăpăţînează.

JUPÎN JACQUES

A ! nu face bine.

HARPAGON

Nu e ceva îngrozitor ca un fiu să intre în concurenţă cu tatăl lui ? Şi nu are el datoria să se ferească, din respect, să se atingă de simţimintele mele ?

JUPÎN JACQUES

Este drept. Lasă-mă să vorbesc cu dumnealui ; şi dumneata nu te mişca din loc.

(Se duce la Cleant, la celălalt capăt al scenei.)

CLEANT

Foarte bine, fiindcă te-a ales judecător, fii judecător ; oricine ai fi ; vreau şi eu să-ţi dau pe mînă neînţelegerea dintre noi.

JUPÎN JACQUES

Îmi faceţi multă cinste.

CLEANT

Sînt îndrăgostit de o tînără persoană care răspunde şi ea la dragostea mea şi primeşte cu drag darurile inimii mele ; dar tata găseşte potrivit să ne turbure dragostea cu cererea lui în căsătorie.

JUPÎN JACQUES

Desigur că nu face bine.

CLEANT

Nu-i este ruşine, la vîrsta lui, să se gîndească la însurătoare ? Cum îi şade să fie amorezat ? Şi n-ar trebui să lase această îndeletnicire pe seama celor tineri ?

JUPÎN-JACQUES

Foarte drept, e adevărată bătaie de joc. Lasă-mă să-i spui numai două vorbe. *(Se întoarce la Harpagon.)* Fiul dumitale nu e atît de ciudat pe cît spuneai, începe să judece. Spune că-şi cunoaşte datoria şi că te respectă, că s-a mîniat numai pentru că s-a încălzit şi că nu are să se încăpăţîneze, o să asculte şi se supune la tot ce pofteşti, numai să-te porţi mai bine cu el şi să-l însori cu o persoană de care să poată să fie mulţumit.

HARPAGON

A ! Spune-i că în felul ăsta poate să nădăjduiască orişice de la mine, şi că, afară de Mariana, îl las liber să-şi aleagă nevasta care-i va plăcea.

JUPÎN JACQUES

(ducîndu-se la Cleant)

Dă-mi voie să vorbesc eu. Ascultă ! Tatăl dumitale nu-i atît de lipsit de judecată pe cît crezi. Mi-a mărturisit că dacă s-a necăjit a fost din pricină că te-ai mîniat dumneata ; că-l supără numai felul dumitale de a răspunde şi că se învoieşte din toată inima cu dorinţele dumitale, numai să-l iei cu blîndeţe şi să-i dai ascultarea, respectul şi cele cuvenite unui părinte din partea unui fiu.

CLEANT

Ah ! poţi să-l asiguri, Jacques, că dacă se învoieşte să iau pe Mariana, va vedea în mine pe cel mai supus dintre oameni şi că niciodată nu voi face nimic fără voia lui.

JUPÎN JACQUES

S-a făcut. Vrea ce vrei şi dumneata.

HARPAGON

Nici nu se poate mai bine.

JUPÎN JACQUES

S-a isprăvit. E mulţumit de ce făgăduieşti.

CLEANT

Mare e Dumnezeu !

JUPÎN JACQUES

Domnilor, staţi acum de vorbă împreună : sînteţi de aceeaş părere amîndoi, şi era să vă certaţi pentru că nu vă înţelegeaţi.

CLEANT

Dragă Jacques, îţi rămîn recunoscător pe toată viaţa.

JUPÎN JACQUES

Pentru puţin, domnule.

HARPAGON

Mi-a făcut plăcere, Jacques, şi asta merită o răsplată. *(Scoate batista din buzunar. Jacques crede că-i dă ceva.)* Îmi voi aduce minte, fii încredinţat.

JUPÎN JACQUES

Sărut mîna.

SCENA 5

CLEANT, HARPAGON

CLEANT

Te rog să mă ierţi, dragă tată, nu mi-am dat seama.

HARPAGON

Nu-i nimic.

CLEANT

Te asigur că sînt foarte mîhnit.

HARPAGON

Mă bucur, cum nu se poate mai mult, că te văd cuminţit.

CLEANT

Cîtă bunătate să uiţi atît de iute greşeala pe care am făcut-o!

HARPAGON

Greşelile copiilor sînt repede date uitării cînd se întorc la datorie.

CLEANT

Cum? Nu păstrezi nici o urmă a nebuniilor mele?

HARPAGON

Sînt obligat, prin supunerea şi respectul la care te întorci.

CLEANT

Îţi făgăduiesc, dragă tată, că voi avea în inima mea, pînă la moarte, amintirea bunătăţii dumitale.

HARPAGON

Iar eu îţi dau făgăduială că nu va mai rămîne nimic să nu-l capeţi de la mine.

CLEANT

Dragă tată, ce să-ţi mai cer! Nu e destul că-mi dai pe Mariana?

HARPAGON

Ce-ai zis?

CLEANT

Zic, dragă tată, că sînt prea mulţumit de dumneata şi că găsesc toate bunătăţile în bunătatea că-mi dai pe Mariana.

HARPAGON

Cine spune că-ţi dau pe Mariana ?

CLEANT

Dumneata, tată.

HARPAGON

Eu ?!

CLEANT

Fireşte.

HARPAGON

Cum asta ?! Tu ai făgăduit că te lipseşti de ea !

CLEANT

Să mă lipsesc eu de ea ?!

HARPAGON

Păi da.

CLEANT

Nici vorbă.

HARPAGON

Nu ai spus tu că nu te mai gîndeşti la ea ?

CLEANT

Dimpotrivă, mă gîndesc mai mult ca întotdeauna.

HARPAGON

Cum, blestematule, iar ?

CLEANT

Nimic nu poate să mă schimbe.

HARPAGON

Te învăţ eu minte!

CLEANT

Fă cum te taie capul.

HARPAGON

Te opresc să mai dai ochii cu mine!

CLEANT

Atît mai bine.

HARPAGON

Mă lepăd de tine!

CLEANT

Leapădă-te!

HARPAGON

Nu mai eşti fiul meu!

CLEANT

Bun.

HARPAGON

Te dezmoştenesc!

CLEANT

Fă după pofta inimii.

HARPAGON

Îţi dau blestemul meu!

CLEANT

N-am ce face cu daniile dumitale.

SCENA 6

LA FLÈCHE, CLEANT

LA FLÈCHE

(ieşind din grădină cu o lădiţă)

Ah ! domnule, ai sosit la timp. Vino după mine !

CLEANT

Ce este ?

LA FLÈCHE

Vino cu mine, zic : e bine.

CLEANT

Ce vrei să spui ?

LA FLÈCHE

Uite ce-ţi trebuie.

CLEANT

Ce ?

LA FLÈCHE

Am stat la pîndă toată ziua.

CLEANT

Ce este asta ?

LA FLÈCHE

Comoara bătrînului : am pus mîna pe ea.

CLEANT

Cum ai făcut ?

LA FLÈCHE

O să afli totul. Acum să fugim : îl aud ţipînd...

SCENA 7

HARPAGON

(strigă din grădină: «Hoții!» și vine fără pălărie)

Hoții! hoții! asasinii! ucigașii! Dreptate sfîntă, Cerule drept! sînt pierdut, m-au omorît, mi-au tăiat beregata, mi-au furat banii! Cine poate să fie? Unde s-a dus? Unde e? Unde se ascunde? Cum să fac să-l găsesc? Unde să nu alerg? Unde să alerg? Nu-i colea? Nu-i aici? Cine e? Pune mîna pe el! Dă-mi banii înnapoi, tîlharule!... *(Se apucă singur de braț.)* Ah! tot eu sînt. Mi se turbură mintea și nu mai știu unde mă găsesc și ce fac. Vai! sărmanii mei bani, sărmanii mei bani, scumpii mei prieteni! am fost lipsit de voi; și pentru că v-au răpit, mi-am pierdut propteaua, mîngîierea, bucuria. Totul s-a sfîrșit pentru mine și nu mai am ce căuta pe lume. Fără voi îmi e cu neputință să mai trăiesc. S-a isprăvit, nu mai am, mor, am murit, sînt înmormîntat! Nu e nimeni pe lume ca să mă învieze, să-mi dea banii înnapoi sau să-mi spună cine i-a luat? Ai? Ce-ai spus? Nu e nimeni. Oricine ar fi făcut isprava, trebuie să fi pîndit ceasul și și-a ales tocmai timpul cînd vorbeam cu blestematul meu de băiat. Să mergem. Mă duc să pun plîngere împotriva casei întregi și a tuturora: a servitoarelor, a feciorilor, a băiatului, a fetei și chiar împotriva mea. Ce de oameni s-au strîns! Nu mă uit la nici unul fără să-l bănuiesc, și fiecare îmi pare că e hoțul. De cine vorbiți acolo? De cel care m-a furat? Ce-i zgomotul ăsta sus? Acolo e hoțul? Vă rog, dacă știți ceva despre hoț, fie-vă milă și spuneți-mi cine e. Nu stă ascuns printre

dumneavoastră ? Uitc-i că se uită la mine toţi şi-i umflă rîsul. O să vedeţi că au luat parte cu toţii la furt. Haideţi, repede, comisari, vardişti, poliţişti, judecători, hingheri, spînzurători, călăi ! Vreau să spînzur pe toată lumea, şi dacă nu dau de banii mei, mă voi spînzura şi eu după ei.

ACTUL V

SCENA 1

HARPAGON, PROCURORUL, GREFIERUL LUI

PROCURORUL

Las' pe mine! Slavă Domnului, mă pricep la meseria asta, şi nu doar de azi, de ieri mă bag să pui mîna pe hoţi. Aş vrea să am atîţia saci cu mii de franci cîţi hoţi am trimis la spînzurătoare.

HARPAGON

Afacerea asta interesează pe orice magistrat, şi dacă nu dau de banii mei, mă voi plînge poliţiei împotriva justiţiei.

PROCURORUL

Se vor face toate urmăririle trebuincioase. Ziceţi că aveaţi în caseta asta...

HARPAGON

Zece mii de galbeni, bob numărat.

PROCURORUL

Zece mii de galbeni!

HARPAGON

Zece mii de galbeni!

PROCURORUL

Furtul e foarte însemnat.

HARPAGON

Nu este pe lume pedeapsă destul de mare pentru această uriaşă fărădelege. Dacă tîlharul rămîne nepedepsit, nici lucrurile cele mai sfinte nu sînt în siguranţă.

PROCURORUL

În ce fel de bani era această sumă ?

HARPAGON

În galbeni de aur, buni şi grei.

PROCURORUL

Pe cine bănuiţi ?

HARPAGON

Pe toată lumea ! Vreau să arestaţi tot oraşul, dimpreună cu mahalalele !

PROCURORUL

Dacă vreţi să mă ascultaţi, nu trebuie să speriem pe nimeni. Să pornim întîi liniştit la căpătarea cîtorva dovezi, şi pe urmă să procedăm cu asprime la găsirea banilor ce vi s-au luat.

SCENA 2

JUPÎN JACQUES, HARPAGON, PROCURORUL, GREFIERUL

JUPÎN JACQUES

(la marginea scenei şi întorcîndu-se în partea de unde vine)

Mă întorc. Pune să-l taie numaidecît, să-i pîrlească picioarele, să-l cufunde în apă fiartă şi să-l atîrne de grindă.

HARPAGON

Pe cine? Pe hoţ?

JUPÎN JACQUES

Vorbeam de un purcel de lapte, pe care mi l-a trimis intendentul şi pe care vreau să-l prepar după cum ştiu eu.

HARPAGON

Nu e vorba de asta. Uite, domnului trebuie să-i vorbeşti de alte lucruri.

PROCURORUL

Nu te speria. Nu sînt un om rău şi totul va merge cu blîndeţe.

JUPÎN JACQUES

Rămîne şi domnul la masă?

PROCURORUL

Uite, dragul meu, să nu-i ascunzi stăpînului dumitale nimic.

JUPÎN JACQUES

Aşa să-mi ajute Dumnezeu că vă voi arăta tot ce ştiu să fac şi voi avea grijă de dumneavoastră să vă mulţumesc pe cît cu putinţă mai bine.

HARPAGON

La ce se gîndeşte ăsta!

JUPÎN JACQUES

Dacă mîncarea nu iese aşa cum vreau eu, vina e a domnului intendent, care mi-a retezat aripile cu foarfeca economiilor ce face.

HARPAGON

Ticălosule, e vorba cu totul de altceva decît de mîncare ! Vreau să-mi spui ce ştii de banii ce mi s-au furat.

JUPÎN JACQUES

Vi s-au furat bani ?

HARPAGON

Da, pungaşule ! Dacă nu mi-i dai înnapoi, te spînzur !

PROCURORUL

Nu e nevoie să vă răstiţi ! Îl văd după chip că e un om cumsecade şi că, fără să aştepte să fie dus la închisoare, el va da pe faţă ceea ce trebuie să aflaţi. Da, dragul meu, dacă mărturiseşti, nimeni nu-ţi va face nici un rău şi vei fi bine răsplătit de către stăpînul dumitale. Astăzi i s-au furat nişte bani, şi nu se poate să nu fi aflat nimic.

JUPÎN JACQUES

(aparte)

Asta vine tocmai bine ; lasă, că i-o plătesc eu intendentului. De cînd s-a băgat la noi, e răsfăţatul casei, numai sfaturile lui sînt bune... şi nu mi-au trecut nici bastoanele lui.

HARPAGON

Ce tot îndrugi acolo ?

PROCURORUL

Lăsaţi-l în pace : se pregăteşte să vă mulţumească. V-am spus că e un om cumsecade.

JUPÎN JACQUES

Dacă vreţi să vă spun ce cred eu, eu cred că scumpul dumitale intendent a dat lovitura.

HARPAGON

Valeriu ?!

JUPÎN JACQUES

El.

HARPAGON

Tocmai el, care mi se păruse atît de credincios ?

JUPÎN JACQUES

Tocmai el. Cred că el e hoţul.

HARPAGON

Şi pe ce te bizui ?

JUPÎN JACQUES

Pe ce ?

HARPAGON

Negreşit.

JUPÎN JACQUES

Mă bizui... pe ceea ce mă bizui.

PROCURORUL

Trebuie să spui şi ce te face să zici aşa.

HARPAGON

L-ai văzut dînd tîrcoale locului unde pusesem banii ?

JUPÎN JACQUES

Da, l-am văzut. Unde ţineai banii ?

HARPAGON

În grădină.

JUPÎN JACQUES

Tocmai ! L-am văzut învîrtindu-se prin grădină. Şi în ce erau puşi banii aştia ?

HARPAGON

Într-o casetă.

JUPÎN JACQUES

Aşa e ! L-am văzut cu o casetă.

HARPAGON

Şi cum era caseta ? O să văd numaidecît dacă era caseta mea.

JUPÎN JACQUES

Cum era ?

HARPAGON

Da.

JUPÎN JACQUES

Era... era ca o casetă.

PROCURORUL

Asta se înţelege. Dar povesteşte ca şi cum ai avea-o dinainte, ca să vedem.

JUPÎN JACQUES

E o casetă mare.

HARPAGON

Caseta care mi s-a furat era mică.

JUPÎN JACQUES

Bineînţeles, e mică, dacă o luăm după mărime ; dar eu zic că era mare după ce avea înnăuntru.

PROCURORUL

Şi ce culoare avea ?

JUPÎN JACQUES

Ce culoare ?

PROCURORUL

Da.

JUPÎN JACQUES

Avea o culoare... cum să zic, un fel de culoare... N-ai putea să mă ajuţi ?

HARPAGON

Asta e acum !

JUPÎN JACQUES

Nu e roşie ?

HARPAGON

E cenuşie.

JUPÎN JACQUES

Ba da, cenuşie-roşcată ; tocmai ce vream să zic.

HARPAGON

Nu încape îndoială : e caseta mea, sînt sigur. Scrie, domnule, scrie ce-a spus martorul. Doamne ! în cine să mai ai încredere ? Nu mai poţi garanta de nimic, şi-mi vine să cred, după toate astea, că aş fi în stare să mă fur pe mine însumi.

JUPÎN JACQUES

Se întoarce. Vă rog să nu-i spuneţi cumva că eu l-am dat pe faţă.

SCENA 3

VALERIU, HARPAGON, PROCURORUL, GREFIERUL, JUPÎN JACQUES

HARPAGON

Apropie-te : vino, spovedeşte-te de fapta cea mai întunecată, de cea mai înfiorătoare tîlhărie ce s-a văzut.

VALERIU

Ce poftiți ?

HARPAGON

Cum, spurcatule, nu roșești de isprava ta ?

VALERIU

Ce fel de ispravă vreți să spuneți ?

HARPAGON

Ce fel de ispravă, ucigașule ? Ca și cum nici n-ai ști despre ce e vorba ! Degeaba cauți să te dosești : am descoperit și mi s-a spus tot. Cum de-ai putut să-mi jignești tu bunătatea, să te strecori înadins în casa mea, cu gîndul ăsta ? Să mă înșeli așa ?

VALERIU

Dacă ați descoperit totul, nu voi mai încerca să ocolesc și să tăgăduiesc.

JUPÎN JACQUES

Te pomenești că am ghicit fără să mă gîndesc.

VALERIU

Mă pregăteam să vă vorbesc și așteptam numai momentul potrivit, dar fiindcă s-a întîmplat așa, vă rog mult să nu vă supărați și să binevoiți să ascultați motivele mele.

HARPAGON

Și ce fel de motive ai putea să ai, tîlharule ?

VALERIU

Mă rog, domnule, nu se potrivesc cu mine asemenea vorbe. E adevărat că v-am adus o jignire, dar la urma urmei, greșeala mea se poate ierta.

HARPAGON

Cum se poate ierta ?! O gîtuire pe întuneric ?! Un asasinat ca ăsta ?!

VALERIU

Mă rog, nu vă necăjiţi atît. După ce-o să mă ascultaţi, o să vedeţi că nu e aşa de mare răul pe cît îl faceţi dumneavoastră.

HARPAGON

Cum nu e răul aşa de mare pe cît îl fac eu ? Cum ?! Sîngele meu, rărunchii mei, blestematule !

VALERIU

Sîngele dumneavoastră, domnule, nu are de ce să se socotească înjosit. Mă trag şi eu dintr-o familie care nu-l necinsteşte, şi nu s-a întîmplat nimic de care să nu pot răspunde cum trebuie.

HARPAGON

La asta mă gîndesc şi eu, da' tu să-mi dai înnapoi ce mi-ai răpit.

VALERIU

Onoarea dumneavoastră va fi satisfăcută din plin.

HARPAGON

Nu-i vorba de onoare în treaba asta ! Dar ia spune-mi mie, ce te-a îndemnat la fapta asta ?

VALERIU

Vai, mai puteţi întreba ?!

HARPAGON

Vezi bine că te întreb !

VALERIU

O divinitate care iartă tot ce te împinge să faci : dragostea.

HARPAGON

Dragostea ?

VALERIU

Da.

HARPAGON

Frumoasă dragoste, n-am ce zice ! Dragostea de gologanii mei.

VALERIU

Vă înşelaţi, domnule, nu am fost ispitit de avuţiile dumneavoastră. Nu ele m-au orbit, şi mărturisesc că nu pretind nici unul din bunurile dumneavoastră, afară de acela pe care îl am.

HARPAGON

Asta mai lipsea, să ţi-l las ţie ! Poftim neobrăzare, tot lui vrea să-i rămînă !

VALERIU

Însemnează asta că v-am furat ?

HARPAGON

Că m-ai furat ? O aşa comoară ?

VALERIU

E adevărat că e o comoară, şi cea mai scumpă comoară ce puteţi avea, fără îndoială ; dar nu însemnează că o pierdeţi dacă o lăsaţi la mine. V-o cer în genunchi această comoară plină de farmec ; şi, ca să nu greşiţi, daţi-mi-o mie !

HARPAGON

Ai putut măcar să te gîndeşti ? Ce înseamnă asta ?

VALERIU

Ne-am făgăduit unul altuia credinţă şi am pus jurămînt să nu ne mai despărţim.

HARPAGON

Jurămîntul e admirabil şi făgăduiala nostimă.

VALERIU

Da, ne-am legat să fim unul al celuilalt pe totdeauna.

HARPAGON

Las' că vă împiedic eu, fii fără grijă!

VALERIU

Numai moartea ne-ar putea despărţi.

HARPAGON

Ţine la banii mei ca un îndrăcit.

VALERIU

V-am mai spus, domnule, că nu m-a împins interesul să fac ceea ce am făcut. Inima nu mi-a fost pusă în mişcare de pricinile pe care vi le închipuiţi: un motiv mai nobil m-a făcut să iau această hotărîre.

HARPAGON

O să vedeţi că numai din milă creştinească ţine la avutul meu; dar voi face ceea ce trebuie, şi justiţia, puşlama sfruntată, îmi va face toată dreptatea.

VALERIU

Veţi face aşa cum veţi crede de cuviinţă, sînt gata să îndur toate suferinţele; dar vă rog să credeţi măcar atît, că dacă am făcut vre un rău, numai eu sînt răspunzător, şi că fiica dumneavoastră nu are nici o vină.

HARPAGON

Ştii că ai haz? Ar fi foarte curios, într-adevăr, să fie amestecată şi fata mea în hoţia asta. Dă-mi-o îndărăt şi spune locul de unde ai furat-o.

VALERIU

Eu nu am furat-o deloc şi se găseşte încă în casa dumneavoastră.

HARPAGON

Iubita mea casetă! Nu a ieşit din casa mea?

VALERIU

Nu, domnule.

HARPAGON

Ia spune-mi acum drept: nu te-ai atins de ea?

VALERIU

Să mă ating eu de ea?! Sînteţi nedrept, şi cu dînsa, şi cu mine. Flacăra în care mă mistui pentru ea e curată şi respectuoasă.

HARPAGON

Îl mistuie o flacără pentru caseta mea!...

VALERIU

Mai bine aş muri decît să mă bănuiască de vre un gînd jignitor. E prea cuminte şi prea cinstită.

HARPAGON

Caseta mea prea cinstită!

VALERIU

Toate dorinţele mi s-au mărginit la bucuria de a mă uita la ea, şi nimic vinovat n-a pîngărit dragostea pe care mi-au răscolit-o ochii ei frumoşi.

HARPAGON

Ochii frumoşi ai casetei mele ! Vorbeşte de ea ca un amorez !

VALERIU

Claudia ştie, domnule, tot adevărul şi vă poate mărturisi.

HARPAGON

Ce, şi servitoarea mea s-a făcut tovarăşă cu tine ?!

VALERIU

Da, domnule, ea a fost martora legămîntului nostru, şi numai după ce-a cunoscut toată cuviinţa inimii mele m-a ajutat să înduplec pe fiica dumneavoastră să-mi dea încrederea ei şi s-o primească pe-a mea.

HARPAGON

Frica de pedeapsă te face să aiurezi aşa ? Ce caută fata mea aici ?

VALERIU

Zic, domnule, că mi-am dat toate ostenelile ca să fac sfiiala ei să primească dragostea mea.

HARPAGON

Sfiiala cui ?

VALERIU

A fiicei dumneavoastră, şi abia ieri s-a putut hotărî să facem între noi un schimb de iscălituri pentru o căsătorie.

HARPAGON

Fata mea ţi-a dat iscălitura ei ?

VALERIU

Da, domnule, după cum şi eu i-am dat iscălitura mea.

HARPAGON

Doamne ! Altă pacoste !

JUPÎN JACQUES

Scrieţi, domnule grefier, scrieţi !

HARPAGON

Din rău în mai rău ! Descurajare peste descurajare ! Vă rog, domnule, împliniţi datoria sarcinii dumneavoastră şi daţi-mi-l în judecată ca tîlhar şi ca seducător.

VALERIU

Asemenea porecle nu se potrivesc cu mine, şi cînd se va şti cine sînt...

SCENA 4

ELIZA, MARIANA, FROSINA, HARPAGON, VALERIU, JUPÎN JACQUES, PROCURORUL, GREFIERUL

HARPAGON

A ! fiică nelegiuită ! fiică nedemnă de un părinte ca mine ! aşa ai învăţat lecţiile mele ? Te îndrăgosteşti de un spurcat de hoţ şi-ţi dai cuvîntul fără voia mea ? V-aţi înşelat amîndoi ! Zidurile mînăstirii vor răspunde de purtările tale. Şi o spînzurătoare bună, ticălosule, mă va răzbuna de îndrăzneala ta !

VALERIU

N-o să mă judece patima dumitale, şi, înnainte de-a fi osîndit, voi fi ascultat.

HARPAGON

Am greşit cînd am zis spînzurătoare, vreau să spui că ai să fii tras pe roată.

ELIZA

(îngenunchiată dinaintea tatălui ei)

Ai, te rog, tată, simţiminte mai omeneşti şi nu împinge lucrurile peste marginile puterilor pămînteşti. Nu te lăsa tîrît de primele valuri ale mîniei şi dă-ţi răgazul să te gîndeşti la ceea ce trebuie să faci. Dă-ţi osteneală să-l cunoşti mai bine pe acela care socoteşti că te-ar fi jignit, şi o să ţi se pară mai puţin ciudat că l-am ales de soţ cînd o să afli că fără el nu mă mai aveai încă de mult. Da, tată, el este acela care m-a scăpat de marea primejdie de la înnec, prin care ştii că am trecut, şi căruia îi eşti dator viaţa fetei dumitale, de care...

HARPAGON

Lasă-mă-n pace! Ar fi fost mai bine să te lase să te înneci, decît să facă ce-a făcut.

ELIZA

Tată, te rog, în numele dragostei părinteşti, îndură-te să...

HARPAGON

Nu, nu vreau s-aud nimic! Justiţia trebuie să-şi facă datoria.

JUPÎN JACQUES

(aparte)

O să-mi plăteşti bastoanele alea!

FROSINA

(aparte)

Mare încurcătură!

SCENA 5

ANSELM, HARPAGON, ELIZA, MARIANA, FROSINA, VALERIU, JUPÎN JACQUES, PROCURORUL, GREFIERUL

ANSELM

Ce s-a întîmplat, senior Harpagon, că sînteţi aşa de turburat ?

HARPAGON

Ah, senior Anselm, sînt cel mai nefericit dintre oameni, şi iată şi contractul pe care l-aţi făcut, nesocotit şi călcat ! Sînt asasinat în avutul meu, sînt asasinat în onoarea mea. Uite un trădător, un scelerat, care pîngăreşte toate drepturile cele mai sfinte, strecurîndu-se în casa mea ca servitor, cu gîndul să-mi fure banii şi să-mi seducă fata.

VALERIU

Cine s-a gîndit la banii dumitale, pe care mi-i tot bagi unde nu trebuie ?

HARPAGON

Au făcut amîndoi un legămînt de căsătorie. Această necuviinţă vă priveşte, senior Anselm, trebuie să-l daţi pe el în judecată şi să urmăriţi pe toate căile o răzbunare.

ANSELM

Nu mă gîndesc la o căsătorie cu de-a sila, şi nu cer nimic de la o inimă care s-a dat. Cît priveşte cealaltă chestiune, sînt gata să îmbrăţişez interesele dumneavoastră, ca şi cum ar fi ale mele.

HARPAGON

Domnul, care-i un magistrat cinstit, nu va uita nimic, după cîte mi-a spus, din mijoacele funcţiei du-

misale. *(Către Procuror.)* Încărcaţi-i vinovăţia cît puteţi mai mult, domnule, şi faceţi aşa ca faptele să iasă cît mai pe măsura condamnării pe care o merită.

VALERIU

Nu înţeleg ce crimă se poate face din dragostea mea pentru fiica dumneavoastră, iar pedeapsa la care credeţi că aş putea să fiu osîndit pentru legămîntul nostru, cînd se va şti cine sînt...

HARPAGON

Puţin îmi pasă mie! Lumea e plină de aceşti hoţi de nobleţe şi neobrăzaţi, care trag foloase din obscuritate şi se împopoţonează cu cel dintîi nume ilustru pe care au neruşinarea să-l adopte.

VALERIU

Aflaţi că sînt prea mîndru ca să mă împăunez cu ceva care nu-i al meu, şi că orice locuitor din Neapole poate să dea mărturie despre naşterea mea.

ANSELM

Ia-o mai încet! Bagă de seamă la ce-ai să spui. Poţi să pierzi cît nici nu te aştepţi. Vorbeşti în faţa unui om căruia nimic din Neapole nu-i este necunoscut şi care poate să vadă limpede în povestea ta.

VALERIU

(punîndu-şi cu mîndrie pălăria)

Nu sînt om care să mă pot teme de ceva, şi dacă Neapolul vă este cunoscut, ştiţi dumneavoastră cine a fost don Thomas d'Alburcy?

ANSELM

Cum să nu ştiu ! Puţini oameni l-au cunoscut mai bine decît mine.

HARPAGON

Puţin îmi pasă mie de don Thomas, fie de don Martin.

(Harpagon stinge una din cele două lumînări aprinse.)

ANSELM

Vă rog, lăsaţi-l să vorbească, să vedem ce vrea să spună.

VALERIU

Vreau să spun că el mi-a dat lumina zilei.

ANSELM

El ?!

VALERIU

Da.

ANSELM

Nu te apuca să glumeşti. Caută o altă poveste, care poate să ţi se potrivească mai bine, şi nu căuta să scapi cu această înşelătorie.

VALERIU

Măsuraţi-vă cuvintele ! Nu e o înşelătorie ; tot ce spun aci pot să justific cu înlesnire.

ANSELM

Cum ? Ai îndrăzni să te dai drept fiul lui don Thomas d'Albury ?

VALERIU

Am această îndrăzneală, şi sînt gata să sprijin acest adevăr împotriva orişicui.

ANSELM

Cutezanța e nemaipomenită ! Află, ca să te fac să taci, că sînt cel puțin șaisprezece ani de cînd omul despre care vorbești a pierit în valuri, dimpreună cu copiii și cu soția lui, căutînd să se ascundă dinaintea persecuțiilor care au însoțit răscoala din Neapole și care au exilat cîteva familii.

VALERIU

Bun ; dar aflați, ca să vă fac să tăceți, că fiul lui, în vîrstă de șapte ani, a fost scăpat, dimpreună cu un servitor, de către un vapor spaniol, și că acest fiu scăpat este acela care vă vorbește. Aflați că, mișcat de nenorocirea mea, căpitanul vaporului m-a luat subt ocrotire și m-a crescut ca pe copilul lui, și că am slujit în oștire îndată ce-am ajuns la vîrsta de a purta armele ; că am aflat mai tîrziu că tatăl meu nu murise, cum am crezut ; că trecînd pe aci, ca să-l caut, o întîmplare întocmită de Dumnezeu m-a făcut să văd pe încîntătoarea Eliza ; că am ajuns robul frumuseții ei și că puterea dragostei mele și asprimile tatălui ei m-au silit să mă hotărăsc să intru în casa lui și să trimit să mi se caute părinții.

ANSELM

Dar ce dovadă alta decît spusele dumitale ne-ar putea asigura că nu e vorba de o znoavă țesută pe un adevăr ?

VALERIU

Căpitanul spaniol, o pecete de rubin care a fost a tatălui meu, o brățară de agată pe care mi-a pus-o mama, și bătrînul Pedro, servitorul care a scăpat odată cu mine.

MARIANA

După cele ce-ai spus, pot să răspund şi eu că nu e vorba de o înşelăciune, şi vorbele dumitale mă fac să recunosc, fără nici o îndoială, că eşti fratele meu.

VALERIU

Dumneata, sora mea ?!

MARIANA

Da. Sufletul mi s-a turburat îndată ce-ai deschis gura, şi mama noastră, pe care ai s-o faci fericită, mi-a vorbit de mii de ori de prigonirea familiei noastre. Dumnezeu ne-a scăpat şi pe noi din naufragiu, dar nu ne-a păstrat viaţa decît cu preţul libertăţii noastre ; pe mama şi pe mine ne-au scos din valuri, prinse de o sfărîmătură a vaporului, corsarii. După zece ani de robie, o împrejurare fericită ne-a dat libertatea iarăş. Ne-am întors la Neapole, unde n-am găsit nimic din bunurile noastre, vîndute, şi nici ştiri asupra tatălui nostru. Ne-am dus la Genua, de unde mama şi-a adunat nişte nenorocite rămăşiţe dintr-o moştenire risipită, şi de acolo, fugind de sălbateca nedreptate a rudelor ei, a ajuns prin meleagurile astea, unde şi-a dus viaţa cum a putut.

ANSELM

Doamne ! nenumărate sînt puterile tale ! şi tu ne faci să vedem că numai tu ştii să faci minuni ! Îmbrăţişaţi-mă, copiii mei, şi amestecaţi-vă bucuriile cu ale tatălui vostru.

VALERIU

Tatăl nostru ?!

MARIANA

Pe dumneata te-a plîns atîta vreme mama ?

ANSELM

Da, fata mea, da, băiatul meu. Sînt Thomas d'Alburcy, pe care Dumnezeu l-a scăpat, şi care, crezîndu-vă morţi de peste şaisprezece ani, se pregătea, după călătorii lungi, să caute în căsătoria lui cu o blîndă şi cuminte persoană, mîngîierile unei familii noi. Puţina siguranţă ce-aş fi avut-o la Neapole, m-a făcut să renunţ pentru totdeauna de-a mă mai duce acolo, şi putînd să găsesc mijlocul de-a vinde tot ce-am avut, m-am aşezat aici, unde, subt numele de Anselm, am voit să depărtez necazurile pricinuite de numele celălalt.

HARPAGON

E fiul dumitale ?

ANSELM

Da.

HARPAGON

Te dau în judecată, să-mi plăteşti cei zece mii de galbeni pe care mi i-a furat.

ANSELM

El ?! Ţi i-a furat el ?!

HARPAGON

El, în persoană !

VALERIU

Cine ţi-a spus ?

HARPAGON

Jacques.

VALERIU

(către Jacques)

Tu ai spus ?

JUPÎN JACQUES

Dumneata nu vezi că eu nu spui nimic ?

HARPAGON

Da. Domnul procuror a primit depoziţia lui.

VALERIU

Mă poţi crede în stare de o faptă atît de urîtă ?

HARPAGON

În stare ori nu, vreau banii înnapoi.

SCENA 6

CLEANT, VALERIU, MARIANA, ELIZA, FROSINA, HARPAGON, ANSELM, JUPÎN JACQUES, LA FLÈCHE, PROCURORUL, GREFIERUL

CLEANT

Nu te mai chinui degeaba, tată, şi nu mai învinovăţi pe nimeni. Am ştiri despre afacerea dumitale şi am venit ca să-ţi spun că, dacă te hotărăşti să mă laşi să iau pe Mariana, ţi se vor înnapoia banii.

HARPAGON

Dar unde sînt ?

CLEANT

Linişteşte-te, îţi zic ! Sînt într-un loc de care răspund eu, şi totul atîrnă numai de mine. Rămîne să-mi spui şi să alegi una din două : ori îmi dai pe Mariana, ori pierzi caseta.

HARPAGON

Nu s-a scos nimic din ea ?

CLEANT

Nimic. Vezi dacă ai de gînd să primeşti şi să adaogi consimţămîntul dumitale la al mamei ei, care a lăsat-o să aleagă între noi amîndoi, după voia ei.

MARIANA

Dar nu ştii că nu e de ajuns consimţămîntul ei, şi că Dumnezeu, odată cu fratele meu pe care îl vezi, mi-a dat şi pe tata, căruia trebuie să mă ceri.

ANSELM

Copiii mei, Dumnezeu nu m-a dat vouă înnapoi ca să mă împotrivesc dorinţelor voastre. Senior Harpagon, înţelegi că alegerea unei fete se va opri mai repede asupra fiului decît a tatălui. Haide, nu aştepta să ţi se spună lucruri pe care nu e nevoie să le auzi şi dă consimţămîntul dumitale la aceste două căsătorii.

HARPAGON

Trebuie mai întîi să mă sfătuiesc cu caseta mea.

CLEANT

O s-o vezi întreagă şi sănătoasă.

HARPAGON

N-am bani de dat la căsătoria copiilor mei.

ANSELM

Nu-i nimic, am eu pentru ei, să nu te îngrijoreze asta.

HARPAGON

Te obligi dumneata la toate cheltuielile acestor două căsătorii ?

ANSELM

Da, mă oblig. Eşti mulţumit ?

HARPAGON

Da, cu condiţia să-mi faci un costum de haine pentru nuntă.

ANSELM

Bun de tot. Hai să gustăm bucuria pe care ne-o aduce această fericită zi.

PROCURORUL

Staţi puţin, domnilor, staţi ! Ce vă grăbiţi aşa ? Cine-mi plăteşte ce-am scris ?

HARPAGON

N-avem ce face cu hîrtiile dumitale.

PROCURORUL

Bine, dar ce mă priveşte pe mine ? Nu le-am făcut degeaba.

HARPAGON

(arătîndu-l pe jupîn Jacques)

Pentru plata dumitale, uite, îţi dau un om pe care să-l pui în ştreang.

JUPÎN JACQUES

Cum naiba să o mai întorci ? Cînd spun adevărat — mă bate cu băţul, şi cînd spun minciuni — mă pune-n ştreang.

ANSELM

Senior Harpagon, iartă şi minciuna lui.

HARPAGON

Păi, plăteşti dumneata ?

ANSELM

Plătesc eu tot. Haide repede, să ne împărţim bucuria cu mama voastră.

HARPAGON

Şi eu să-mi văd mai repede scumpa mea casetă.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

COMEDIE—BALET
ÎN TREI ACTE
ÎN PROZĂ

1669

PERSOANELE COMEDIEI

DOMNUL DE POURCEAUGNAC
ORONTE
IULIA — fiica lui Oronte
ERAST — iubitul Iuliei
NERINA — intrigantă, vorbind ca în Picardia [1]
LUCETTE — vorbind ca în Gasconia [2]
SBRIGANI — napolitan, intrigant
MEDICUL PRIM
AL DOILEA MEDIC
UN SPIŢER
UN ŢĂRAN
O ŢĂRANCĂ
PRIMUL ŞVITZER
AL DOILEA ŞVITZER
UN POLIŢAI
DOI JANDARMI

[1,2] Regiuni din Franţa (n.r.).

PERSOANELE BALETULUI

DOI MEDICI — groteşti
MATASINI [1] — dansatori
DOI ADVOCAŢI — cîntăreţi
DOI PROCURORI — dansatori
DOI SERGENŢI — dansatori
MAI MULTE MĂŞTI — jucînd şi cîntînd
O EGIPTEANCĂ — cîntăreaţă
UN EGIPTEAN — cîntăreţ
SĂLBATECI — dansatori
BISCAIENI [2] — dansatori

Acţiunea se petrece la Paris

[1] *Matasini* — cei care executau dansul comic spaniol, avînd aceeaşi denumire (n.r.).
[2] Locuitori ai provinciei spaniole Biscaya (n.r.).

ACTUL I

SCENA 1

IULIA, ERAST, NERINA

IULIA

Vai! Să nu ne vadă cineva, Erast. Tremur cînd mă gîndesc. După ce m-au oprit să mai stau de vorbă cu dumneata, totul ar fi pierdut.

ERAST

Mă uit şi nu văd nimic.

IULIA

Fii cu ochii-n patru şi dumneata, Nerina. Vezi dacă vine cineva.

NERINA

(ducîndu-se în fundul scenei)

Lăsaţi-vă pe mine şi spuneţi-vă fără codeală tot ce aveţi de spus.

IULIA

Ai pus la cale ceva, Erast? Crezi că putem zădărnici pacostea asta de măritiş, pe care şi-a vîrît-o tata-n cap?

ERAST

Ne căznim din toate puterile şi cred că am gata tot ce trebuie ca să nimicim acest gînd caraghios.

NERINA

(alergînd spre Iulia)

Vai de mine ! Vine tatăl dumneavoastră.

IULIA

Să ne despărţim repede.

NERINA

Nu-i nimeni. M-am înşelat.

IULIA

Tare mai eşti proastă, să ne sperii aşa !

ERAST

Da, frumoasă Iulia, am încrucişat sumedenii de sfori ca să izbutim şi, odată ce am căpătat învoirea dumitale, nu ne mai dăm înnapoi de la nimic. Nu întreba cum lucrează sforăria noastră : are să-ţi placă. E bine, ca la teatru, să te bucuri cînd nici nu te aştepţi. Ajunge să-ţi spui că-n jocul nostru intră tot soiul de meşteşuguri, şi că şiretenia Nerinei şi dibăciile lui Sbrigani s-au şi pus pe lucru.

NERINA

Auzi dumneata ! De cine-şi bate joc tatăl dumneavoastră cînd vrea să vă pună în cîrcă un advocat de la Limoges, domnul de Pourceaugnac ? Nici nu l-a văzut măcar o dată cum e la faţă, şi acum îl aşteaptă să vină cu diligenţa să vă ia pe sus şi să vă ducă în provincia lui. Cîteva mii de galbeni, după spusa unchiului dumneavoastră, sînt în stare să-l facă să dea deoparte pe logodnicul care vă place ? Şi o persoană ca dumneavoastră este de nasul bădăranului ăstuia ? Dacă-i arde de însurătoare, n-are decît să-şi ia nevastă de la el de-acasă şi să ne lase-n pace. Numai numele ăsta de Pourceaugnac mă scoate

din sărite. Auzi dumneata! Pourceaugnac? Dacă n-ar fi decît atît, «de Pourceaugnac», şi mi-ar fi de ajuns: fac pe dracu în patru şi nu veţi ajunge doamna de Pourceaugnac. Pourceaugnac? Ar fi cu putinţă? Nu, Pourceaugnac e ceva care nu poate fi înghiţit. O să-i facem atîtea buclucuri, o să ne punem pe capul lui cu atîta întărîtare, încît îl vom trimite înnapoi, la Limoges, pe domnul de Pourceaugnac.

ERAST

Uite că vine şi afurisitul ăsta de italian. Trebuie să ne spuie ceva.

SCENA 2

IULIA, ERAST, SBRIGANI, NERINA

SBRIGANI

Soseşte omul dumneavoastră. L-am văzut pe drum, la han, unde a tras cu diligenţa. L-am văzut la masă, cînd s-a dat jos să mănînce, l-am cercetat aproape un ceas, şi pot să vă spui că l-am învăţat pe dinafară. Nici nu vă vorbesc de mutra lui: o să vedeţi cu ochii dumneavoastră cum l-a zugrăvit Dumnezeu şi cum i se potriveşte costumul cu mutra. Şi e deştept nevoie mare: croit din ştofa care ne trebuie nouă. Ne vine de-a gata. O să calce bucuros în toate strîchinile ce-i vom pune înnainte.

ERAST

Spui drept?

SBRIGANI

Fără îndoială, doar mă pricep la oameni!

Clubul cărţii digitale 2022

NERINA

Doamnă, nici nu ştiţi cu ce poamă aveţi de-a face. Nu se putea găsi om mai nimerit pentru însărcinarea asta. Sbrigani e năzdrăvanul timpului nostru pentru asemenea isprăvi. Pînă acum, de douăzeci de ori a înfruntat munca silnică, numai ca să-şi poată sluji prietenii bine. Cu preţul ocnei, el ştie să termine cu nobleţe isprăvile cele mai grele. Aşa cum îl vedeţi, a fost gonit din ţara lui pentru nu mai ţiu minte cîte fapte cinstite, pe care le-a dus la bun sfîrşit cu generozitate.

SBRIGANI

Sînt zăpăcit de laudele cu care mă slăviţi atîta, şi la rîndul meu v-aş putea aduce laude şi mai meritate pentru minunăţiile dumneavoastră. Cîtă glorie nu v-aţi cîştigat odată, cînd, cu atîta bunătate, aţi sfeterisit la joc o mie de galbeni unui tînăr străin care v-a fost adus în casă! Şi altă dată, cînd aţi încheiat, curtenitoare, un contract care a ruinat o întreagă familie. Apoi, atunci cînd cu toată conştiinţa aţi ştiut să tăgăduiţi că vi se dăduse o sumă de bani în păstrare. În sfîrşit, cînd din plinul inimii aţi fost văzută jurînd, ca martor, pentru trimiterea la spînzurătoare a două persoane nevinovate.

NERINA

Nişte amănunte neînsemnate, de care nici nu mai trebuie să vorbim. Laudele dumitale mă fac să roşesc.

SBRIGANI

Vă voi cruţa modestia. Să pornim la lucru. Haide după provincialul nostru. Din partea dumneavoastră, ţineţi gata pe ceilalţi actori ai comediei.

ERAST

(către Iulia)

Adu-ţi aminte, domnişoară, de rolul dumitale, şi pentru ca lucrurile să se împletească bine, să te prefaci, cum am rămas înţeleşi, că eşti încîntată de toate dorinţele tatălui dumitale.

IULIA

În ceea ce atîrnă de mine, totul va merge ca pe roate.

ERAST

Dar dacă, frumoasă Iulia, silinţele noastre vor da greş ?

IULIA

Voi dezvălui tatălui meu adevăratele mele simţiminte.

ERAST

Şi dacă, totuş, el se va încăpăţîna ?

IULIA

Îl voi ameninţa că plec la mînăstire.

ERAST

Şi dacă, la urma urmelor, te va sili să te măriţi ?

IULIA

Ce vrei să-ţi mai spui ?

ERAST

Ce vreau eu să-mi spui ?

IULIA

Da

ERAST

Aş vrea să-mi spui ce se spune cînd iubeşti într-adevăr.

IULIA

Anume ce ?

ERAST

Că nimic nu te va putea întoarce şi, cu toată cazna tatălui dumitale, îmi făgăduieşti să fii a mea.

IULIA

De ce nu vrei să te mulţumeşti, Erast, cu ce fac în clipa de faţă şi de ce îmi sileşti inima să apuce înnaintea timpului ? Nu-mi obosi datoria cu tîrguieli împinse, poate, dincolo de nevoie. Dacă împrejurările se înrăutăţesc, lasă-mă cel puţin să mă hotărască ele.

ERAST

Bine.

SBRIGANI

Iacătă-l şi pe omul nostru.

NERINA

Ce măgădău !

SCENA 3

DOMNUL DE POURCEAUGNAC, SBRIGANI

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

(se întoarce în direcţia din care vine, ca şi cum ar vorbi unora care se ţin după el)

Ei, ce e ? Ce vă apucă ? Ce vă miraţi ? N-am văzut oraş mai tîmpit şi oameni mai tîmpiţi. Nu faci

un pas, şi o grămadă de nerozi se uită la tine şi rîd. Ei ! domnilor gură-cască, vedeţi-vă de drum şi lăsaţi-ne să trecem fără să vă vie să rîdeţi. Să mă ia dracu de nu-i umflu fălcile ăluia de l-oi mai vedea că rîde !

SBRIGANI

(către aceleaşi persoane)

Ce-i asta, mă rog ? Ce vreţi ? De capul cui vă ţineţi ? Se poate să vă bateţi joc aşa de oamenii detreabă care intră în oraş ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Se găseşte şi cîte un om cumsecade, după cum văd.

SBRIGANI

Ce-i purtarea asta ? Şi de ce vă vine să rîdeţi ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Foarte bine !

SBRIGANI

Aţi văzut ceva la domnul acesta, ceva de rîs ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Bine ziceţi !

SBRIGANI

Este dumnealui àltfel decît ceilalţi ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Sînt strîmb ? Sînt cocoşat ?

SBRIGANI

Vedeţi întîi cu cine aveţi de-a face.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Foarte bine !

SBRIGANI

Domnul are ceva care impune respectul.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Foarte adevărat!

SBRIGANI

E o persoană de condiţie.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Da, gentilom de la Limoges.

SBRIGANI

Om învăţat.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Care a studiat dreptul.

SBRIGANI

V-a cinstit prea mult, venind în oraşul vostru.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Fără îndoială!

SBRIGANI

Domnul nu e o persoană care să te facă să rîzi.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Bunînţeles!

SBRIGANI

Şi cine va mai rîde de domnul va avea cu mine de furcă.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

(către Sbrigani)

Domnule, nu vă pot spune cît vă sînt de recunoscător.

SBRIGANI

E de neiertat, domnule, ca o persoană ca dumneavoastră să fie primită àstfel, şi vă cer, din partea oraşului, iertare.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Sînt sluga dumneavoastră.

SBRIGANI

V-am văzut de dimineaţă, domnule, cu diligenţa, pe cînd prînzeaţi, şi felul ales în care vă ospătaţi mi-a trezit din capul locului un simţimînt de amiciţie pentru dumneavoastră ; şi ştiind că nu aţi mai fost prin oraşul nostru şi că sînteţi cu totul nou la noi, sînt foarte mulţumit că vă găsesc, ca să vă ofer serviciile mele cu prilejul sosirii dumneavoastră şi să vă călăuzesc prin mijlocul unor oameni care nu au întotdeauna faţă de oamenii ca dumneavoastră consideraţia trebuincioasă.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

E prea mult din partea dumneavoastră.

SBRIGANI

V-am mai spus : mi-aţi fost simpatic de cum v-am văzut.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Vi-s recunoscător.

SBRIGANI

Fizionomia dumneavoastră mi-a plăcut.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Asta mă măguleşte îndeosebi.

SBRIGANI

Am văzut într-însa cinste.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Sluga dumneavoastră.

SBRIGANI

Ceva atrăgător.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Ah ! ah !

SBRIGANI

Gingăşie.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Ah ! ah !

SBRIGANI

Blîndeţe.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Ah ! ah !.

SBRIGANI

Maiestate.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Ah ! ah !

SBRIGANI

Francheţe.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Ah ! ah !

SBRIGANI

Şi cordialitate.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Ah ! ah !

SBRIGANI

Vă asigur că sînt cu totul al dumneavoastră.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Vă sînt foarte mult recunoscător.

SBRIGANI

Vă vorbesc din adîncul inimii.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Cred.

SBRIGANI

Dacă aş fi avut cinstea să mă cunoaşteţi, aţi fi ştiut că sînt un om cu totul sincer.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Nici nu mă îndoiesc.

SBRIGANI

Un duşman al prefăcătoriei.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Sînt convins.

SBRIGANI

Şi care nu-i în stare să-şi măsluiască simţămintele.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Asta o cred.

SBRIGANI

Vă uitaţi la hainele mele, care nu sînt la fel cu ale altora, dar sînt de la Napoli, şi stau la ordinele dumneavoastră. Am voit să-mi păstrez, odată cu costumul, sinceritatea locului meu de naştere.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Aţi făcut foarte bine. În ce mă priveşte, am ţinut să mă îmbrac în costumul Curţii cînd se află la ţară.

SBRIGANI

Spun drept că vă vine mai bine decît tuturor curtenilor noştri.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Aşa mi-a spus şi croitorul ; costumul e curat şi bogat şi va face vîlvă aici.

SBRIGANI

Desigur. Vă duceţi la Luvru ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

O să trebuiască să mă duc să mă prezint.

SBRIGANI

Regele va fi fericit să vă vadă.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Cred.

SBRIGANI

V-aţi găsit locuinţă ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Mă duceam să caut.

SBRIGANI

Voi fi foarte mulţumit să vă însoţesc, cunosc bine oraşul.

SCENA 4

ERAST, SBRIGANI, DOMNUL DE POURCEAUGNAC

ERAST

Ah ! Ce-i asta ? Ce-mi văd ochii ? Ce fericită întîlnire ! Domnule de Pourceaugnac, cît sînt de încîntat

să vă întîlnesc ! Cum ! mi se pare că nu mă mai cunoaşteţi ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Domnule, sluga dumneavoastră.

ERAST

E cu putinţă ca o vreme de cinci-şase ani să mă scoată din memoria dumneavoastră şi să nu recunoaşteţi pe cel mai bun prieten al familiei de Pourceaugnac ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Iertaţi-mă, vă rog. *(Către Sbrigani.)* Îţi mărturisesc că nu ştiu cine este.

ERAST

Nu este la Limoges un singur Pourceaugnac pe care să nu-l cunosc, de la cel mai mare pînă la cel mai mic. Pe cînd mă găseam la Limoges, nu aveam legături decît cu ei, şi pe dumneavoastră aveam onoarea să vă văd în toate zilele.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Această onoare am avut-o eu, domnule.

ERAST

Nu vă mai amintiţi figura mea ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Ba da. *(Către Sbrigani.)* Nemaipomenit !

ERAST

Nu vă mai aduceţi aminte că am avut fericirea să ciocnesc un pahar cu dumneavoastră, nici nu mai ştiu de cîte ori ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Să mă iertaţi. *(Către Sbrigani.)* Habar n-am.

ERAST

Cum îl mai cheamă, Doamne, pe acel birtaş din Limoges care gătea aşa de bine ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Petit-Jean ?

ERAST

Tocmai. De cele mai multe ori ne duceam să petrecem acolo. Şi cum i se mai spune, la Limoges, locului de promenadă ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Cimitirul Arenelor ?

ERAST

Exact. Cîte ore plăcute n-am stat acolo, ascultînd cuvintele dumneavoastră fermecătoare ! Nu vă mai amintiţi de nimic ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Scuzaţi-mă, încep să-mi amintesc. *(Către Sbrigani.)* Să mă ia dracu dacă ştiu ceva !

SBRIGANI

(încet, Domnului de Pourceaugnac)

Sute de lucruri de acest fel se pierd din memorie.

ERAST

Haide, îmbrăţişaţi-mă şi să strîngem iarăş legăturile vechii noastre prietenii.

SBRIGANI

(către Domnul de Pourceaugnac)

Tare vă mai iubeşte !

ERAST

Spuneţi-mi cîteva noutăţi din familie: ce face domnul... care-i un om aşa de cumsecade?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Fratele meu, consulul?

ERAST

Da.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

E sănătos tun.

ERAST

Sînt încîntat. Dar celălalt, care-i aşa de vesel... ăsta... domnul...

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Vărul meu, judecătorul?

ERAST

Da, da.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Tot vesel, şi tot glumeţ.

ERAST

Vă mărturisesc, sînt foarte bucuros Dar domnul, unchiul dumneavoastră... care...

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

N-am nici un unchi.

ERAST

Totuş, pe vremuri... aveaţi...

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Nu, n-aveam decît o mătuşă.

ERAST

De doamna, mătușa dumneavoastră, vreau să vă întreb. Ce mai face ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

A murit acum șase luni.

ERAST

Biata femeie ! Ce bună era !

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Și nepotul meu, preotul, era să moară, de vărsat.

ERAST

Ce pierdere ar fi fost !

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Îl cunoașteți și pe el ?

ERAST

Cum să nu-l cunosc ? Un băiat voinic și binefăcut.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Nu prea e dintre cei mai voinici.

ERAST

Nu se poate zice că nu e binefăcut.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Asta, da.

ERAST

Vă este nepot ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Da.

ERAST

Fiul fratelui sau surorii dumneavoastră...

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Chiar aşa.

ERAST

Paroh la biserica... am uitat.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Sfîntul Ştefan.

ERAST

El e. Nu mai cunosc pe altul.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

(către Sbrigani)

Îmi ştie toate neamurile.

SBRIGANI

Vă cunoaşte mai mult chiar decît credeţi.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

După cîte văd, aţi stat multă vreme în oraşul nostru.

ERAST

Doi ani întregi.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Va să zică, eraţi la noi cînd vărul meu, perceptorul, a pus pe domnul guvernator să-i boteze copilul ?

ERAST

Păi nu eram printre primii invitaţi ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Ce frumos a fost !

ERAST

Foarte frumos.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

O masă pe cinste.

ERAST

Mai e vorbă !

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Aţi văzut atunci şi gîlceava pe care am avut-o eu cu acel gentilom din Périgord ?

ERAST

Cum să nu !

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Şi-a găsit omul !

ERAST

Binenţeles !

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Mi-a dat o palmă, dar şi eu i-am zis-o.

ERAST

Ştiu ! Trebuie să vă spui, însă, că ţin neapărat să vă găzduiesc la mine.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Cum s-ar putea ?

ERAST

Vreţi să glumiţi ? Aş răbda eu ca prietenul meu cel mai bun să stea într-altă parte decît în casa mea ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

N-aş vrea să vă...

ERAST

Nici nu mai încape vorbă ! Veţi şedea la mine.

SBRIGANI

(Domnului de Pourceaugnac)

Fiindcă ţine cu orice preţ, sînt de părere să primiţi.

ERAST

Unde vă este bagajul ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

L-am lăsat cu valetul meu, acolo unde m-am odihnit.

ERAST

Să trimitem să-l ia cineva.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

I-am poruncit să nici nu se mişte, afară dacă nu viu eu. M-am temut de niscai hoţi.

SBRIGANI

Măsura e bine luată.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

În oraşul ăsta nu poţi fi sigur...

ERAST

Omul isteţ se vede din toate.

SBRIGANI

Eu o să-l însoţesc pe domnul şi ne vom întoarce unde doriţi.

ERAST

Da, aş vroi să dau ordinele trebuincioase, aşa că întoarceţi-vă la casa asta.

SBRIGANI

Vom fi numaidecît ai dumneavoastră.

ERAST

(Domnului de Pourceaugnac)

Vă aştept cu nerăbdare.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

(către Sbrigani)

La cunoştinţa asta nici nu mă aşteptam.

SBRIGANI

Are aerul că e om cumsecade.

ERAST

(singur)

Acum, domnule de Pourceaugnac, te vom întoarce pe toate părţile : totul e pregătit, n-avem decît să începem.

SCENA 5

ERAST, SPIŢERUL

ERAST

Cred că dumneata eşti, domnule, medicul cu care s-a vorbit din partea mea.

SPIŢERUL

Nu, domnule, nu sînt eu medicul. Această cinste nu-mi aparţine mie. Nu sînt decît un spiţer, un umil spiţer, la porunca dumneavoastră.

ERAST

Domnul medic nu-i acasă ?

SPIŢERUL

Ba e acasă, ocupat cu cîţiva bolnavi. Mă duc să-i spun că-l căutaţi.

ERAST

Nu e nevoie, voi aştepta. Vreau să ia în primire o rubedenie a mea, despre care i s-a vorbit şi pe care am fi mulţumiţi să-l vindecăm, înnainte de a se însura, de o stare de nebunie.

SPIŢERUL

Ştiu despre ce-i vorba, ştiu despre ce-i vorba. Eram cu el cînd i s-a vorbit. Vă spui drept că nici nu puteaţi alerga, vă spui drept, la un medic mai dibaci. Omul acesta ştie medicina cum ştiu eu abecedarul, ca apa, şi chiar de-ar fi să-ţi iasă sufletul, el nu schimbă o buche din regulile celor vechi. O ţine totdeauna drept, nu se abate nici în stînga, nici în dreapta din drumul ştiut. Tot aurul din lume nu l-ar putea hotărî să vindece un bolnav cu alte leacuri decît cele îngăduite de facultate [1].

ERAST

Foarte bine. Un bolnav n-are voie să se facă sănătos, dacă nu vrea facultatea.

SPIŢERUL

Să nu credeţi că-l laud pentru că sîntem prieteni buni ; dar e o plăcere, e o plăcere să te dai pe mîinile lui. Eu aş vrea mai bine să mor de medicamentele lui, decît să mă vindec cu reţetele altuia, căci, orice s-ar întîmpla, eşti sigur că lucrurile sînt

[1] Facultatea de medicină (n.r.).

în regulă, şi cînd mori căutat de el, moştenitorii nu pot să te ţie de rău.

ERAST

E o mare mîngîiere pentru un răposat.

SPIŢERUL

Desigur. Eşti cel puţin mulţumit că mori metodic. De altfel, el nu este dintre acei medici care o tărăgănesc cu bolnavii : merge repede, repede, îi place să-şi grăbească bolnavii ; şi dacă este nevoie să mori, acest lucru se petrece cu el nici nu se poate mai curînd.

ERAST

Într-adevăr, nimic nu e mai bine decît să ieşi mai repede din încurcătură.

SPIŢERUL

Nu-i aşa ? La ce bun s-o întinzi şi să-i dai tîrcoale ? Trebuie să cunoşti fără întîrziere lungul bolii sau scurtimea ei.

ERAST

Ai dreptate.

SPIŢERUL

De pildă, trei copii de-ai mei, pe care mi-a făcut onoarea să mi-i caute, au murit în mai puţin de patru zile fiecare. În mîinile altui medic ei ar fi murit în trei luni.

ERAST

E bine să ai asemenea prieteni.

SPIŢERUL

Nendoios. Nu-mi mai rămîn decît doi copii, de care îngrijeşte de parc-ar fi ai lui ; îi caută şi-i

supraveghează după cum îi vine mai bine, fără să mă amestec cîtuş de puţin. De cele mai multe ori, întorcîndu-mă acasă din oraş, sînt mirat să-i găsesc că li s-a lăsat sînge sau că li s-a dat curăţenie după prescripţiile sale.

ERAST

Asemenea îngrijiri te leagă de medic.

SPIŢERUL

Uite-l, uite-l, uite-l că vine.

SCENA 6

ERAST, MEDICUL PRIM, UN ŢĂRAN, O ŢĂRANCĂ, SPIŢERUL

UN ŢĂRAN

(către medic)

Domnule, nu mai poate răbda. Zice că simte în cap nişte dureri grozave.

MEDICUL PRIM

Bolnavul e un dobitoc, cu atît mai mult cu cît în boala de care suferă nu capul trebuie să-l doară, după Galien [1], ci splina.

UN ŢĂRAN

Pe lîngă asta, de şase luni o ţine într-o ieşire afară.

[1] Celebru medic din antichitate (131—201), care, împreună cu Hipocrat, constituia o autoritate incontestabilă în secolul al XVII-lea (n.r.).

MEDICUL PRIM

Bun, semn că se ușurează pe dinăuntru. Trec să-l văd peste două-trei zile. Dacă se-ntîmplă să moară pînă atunci, nu uita să vii să-mi spui, căci nu e politicos ca un medic să facă vizite unui mort.

O ȚĂRANCĂ

(către medic)

Domnule, tata e din ce în ce mai bolnav.

MEDICUL PRIM

Nu-i vina mea; i-am dat medicamente; de ce nu se mai vindecă? De cîte ori i s-a lăsat sînge pînă acum?

O ȚĂRANCĂ

De cincisprezece ori în douăzeci de zile, domnule.

MEDICUL PRIM

De cincisprezece ori?

O ȚĂRANCĂ

Da.

MEDICUL PRIM

Și nu s-a vindecat?

O ȚĂRANCĂ

Nu, domnule.

MEDICUL PRIM

Semn că boala nu e în sînge. Îi vom da curățenie, tot de cincisprezece ori, ca să vedem dacă boala nu se găsește în bilă; și dacă tot nu izbutim, îl trimitem la băi.

SPIŢERUL

Aici e finețea medicinei, aici e finețea medicinei.

ERAST

(către medic)

V-am trimis vorbă acum cîteva zile că am o rudă cam turburată la minte şi că aş vrea să o aduc la dumneavoastră ca să poată fi vindecată mai pe-ndelete şi să fie văzută de mai puțină lume.

MEDICUL PRIM

Am şi luat măsuri şi vă făgăduiesc, domnule, că voi face totul ca rubedenia dumneavoastră să fie bine îngrijită.

ERAST

Iată-l că vine.

MEDICUL PRIM

O împrejurare fericită a făcut să am aci pe unul din vechii mei prieteni. Vom avea plăcerea să-l examinăm împreună.

SCENA 7

DOMNUL DE POURCEAUGNAG, ERAST, MEDICUL PRIM, SPIŢERUL

ERAST

(către Domnul de Pourceaugnac)

O întîmplare neprevăzută mă sileşte să vă părăsesc, *(arătînd spre medic)* dar vă las în seama unei persoane care mă va îndatora, căutînd să îngrijească de dumneavoastră cum nu se poate mai bine.

MEDICUL PRIM

E datoria meşteşugului meu şi este de ajuns să-mi încredinţaţi îngrijirea dumnealui.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

(aparte)

Trebuie să fie intendentul lui, îmi pare un om distins.

MEDICUL PRIM

(către Erast)

Vă asigur că-i voi da domnului îngrijiri metodice şi după toate regulile artei.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Pentru Dumnezeu, nu e nevoie de atîta ceremonie, căci n-am venit ca să vă aduc nici o supărare.

MEDICUL PRIM

O treabă ca asta îmi dă numai bucurie.

ERAST

(către medic)

Uitaţi, în tot cazul, şi o arvună asupra ceea ce v-am făgăduit.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Nu se poate, vă rog. Nu vreau să faceţi cheltuieli, şi nu trimiteţi să cumpere pentru mine nimic.

ERAST

Lăsaţi, vă rog. Nu e pentru ceea ce v-aţi gîndit.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Socotiţi-mă ca un prieten.

ERAST

Nici nu fac altceva. *(Încet, către medic.)* Vă rog mai ales să nu-l lăsaţi din mînă, căci cîteodată umblă să scape.

MEDICUL PRIM

N-aveţi nici o teamă.

ERAST

(către Domnul de Pourceaugnac)

Vă rog să mă scuzaţi de nepoliteţe.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Nu mai glumiţi, vă rog, aţi făcut mai mult decît mă aşteptam.

SCENA 8

MEDICUL PRIM, AL DOILEA MEDIC, DOMNUL DE POURCEAUGNAC, SPIŢERUL

MEDICUL PRIM

Mă simt foarte onorat, domnule, că am fost ales să vă slujesc.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Sînt servul dumneavoastră.

MEDICUL PRIM

Vă prezint un om priceput, pe confratele meu, cu care mă voi consulta asupra felului în care veţi fi îngrijit.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Nu e nevoie, vă mai spusei, de atîtea pregătiri. Mă mulţumesc de obicei cu puţin.

MEDICUL PRIM

Aduceţi scaune.

(Lacheii aduc scaune.)

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

(aparte)

Tînărul ăsta are nişte servitori ca nişte ciocli.

MEDICUL PRIM

Luaţi loc, vă rog, staţi jos, vă rog.

(Cei doi medici îl aşează pe Domnul de Pourceaugnac între ei.)

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

(îşi întinde mîinile)

Umilul dumneavoastră servitor. *(Cei doi medici îi iau fiecare cîte o mînă.)* Dar ce-i asta ?

MEDICUL PRIM

Mîncaţi cu poftă ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Da, şi beau cu şi mai multă poftă.

MEDICUL PRIM

Foarte rău, această mare poftă de rece şi lichid este semnul căldurilor şi uscăciunii lăuntrice. Dormiţi bine ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Da, după ce mănînc bine.

MEDICUL PRIM

Aveţi vise ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Cîteodată.

MEDICUL PRIM

Ce fel de vise aveţi ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

De felul viselor. Dar ce vorbe sînt astea ?

MEDICUL PRIM

Cum merge scaunul ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Vă asigur că nu-nţeleg nimic şi aş vrea să beau mai bine ceva.

MEDICUL PRIM

Puţintică răbdare. Vom discuta dinaintea dumneavoastră şi vom vorbi în limba franceză, ca să înţelegeţi mai bine.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Atîta discuţie, ca să mănînci o bucăţică !

MEDICUL PRIM

Avînd în vedere, întîi, că o boală nu se poate vindeca fără să fie bine cunoscută şi, al doilea, că boala nu poate fi bine cunoscută fără să i se stabilească bine ideea particulară şi adevărata ei specie, prin semnele diagnostice şi prognostice, îmi veţi permite, domnule decan, să intrăm în considerarea bolii de care este vorba, înnainte de a păşi la terapeutică şi la remediile pe care va fi nimerit să le preparăm pentru perfecta vindecare a mai sus pomenitei boli. Îndrăznesc, prin urmare, să zic, domnule, cu voia

domniei-voastre, că bolnavul nostru, aci de faţă, este, din nefericire, lovit, afectat, posedat, muncit de acel fel de nebunie pe care noi îl numim foarte bine melancolie ipohondriacă, un gen de nebunie destul de rău şi care nu cere mai puţin decît un Esculap [1] ca dumneavoastră, vechi în arta noastră ; ca dumneavoastră, zic, care aţi albit, cum se spune, în meserie, şi prin mîinile căruia au trecut atîţia şi atîţia şi de toate categoriile. O numesc melancolie ipohondriacă, spre a o deosebi de celelalte două, căci vestitul Galien stabileşte, ca un mare învăţat ce este, trei cazuri ale aceleiaş boli, numită de către noi melancolie, şi nu numai de noi, dar şi de latini, şi nu numai de latini, dar şi de către greci, ceea ce este bine de ţinut minte în această cercetare a noastră : întîiul caz vine dintr-o vătămare a creierului chiar ; al doilea caz vine de pe toată întinderea sîngelui, devenit negricios ; al treilea caz, numit ipohondriac, care-i cazul nostru, şi care purcede din vătămarea vre unei părţi de jos a pîntecelui şi a regiunii inferioare, şi mai ales de la splină, a cărei fierbinţeală şi umflătură duc la creierul bolnavului nostru funinginile dese şi năclăioase ale căror aburi negri şi otrăvitori pricinuiesc stricăciunea funcţiunilor facultăţii dominante şi dau naştere bolii de care judecata noastră arată hotărît că bolnavul este atins şi covîrşit. Pentru confirmarea diagnosticului nostru incontestabil n-aveţi decît să consideraţi această seriozitate gravă a bolnavului, aşa cum o vedeţi ; această tristeţe, însoţită de temere şi bănuială, semne patognomonice şi individuale ale bolii, atît de bine observate de către divinul nostru înaintaş, bătrînul Hipocrat ; această fizionomie, aceşti ochi roşii şi aiuriţi, această barbă deasă, conformaţia corpului, subţiratic, slăbănog, negru şi

[1] În mitologia greacă, zeu al medicinei, fiul lui Apolo (n.r.).

păros, semne care îl dovedesc cuprins îndeaproape de această boală derivată din cazul ipohondriei, boală care, naturalizată, îmbătrînită, intrată în obişnuinţă şi încetăţenită într-însul, ar putea, între timp, prea bine să degenereze sau în manie, sau în oftică, sau în dambla, sau chiar în frenezie subtilă şi furie. Considerînd acestea, de vreme ce o boală cunoscută bine este pe jumătate vindecată, căci *ignoti nulla est curatio morbi* [1], nu vă va fi greu să alegeţi mijloacele de vindecare nimerite acestui domn. Mai întîi, pentru a-l tămădui de această îmbelşugare aparentă şi de această slăbiciune a corpului, înfloritoare pretutindeni, sînt de părere ca bolnavul să fie temeinic flebotomizat, adică lăsările de sînge să fie dese şi adînci : în primul rînd să i se ia sînge din vîna bazilică, apoi din vîna cefalică, şi dacă boala rezistă, să i se deschidă chiar vîna frunţii, deschizătura făcîndu-se mare, pentru ca să poată ieşi sîngele cel îngroşat ; totodată, să i se dea curăţenie, pentru a-l goli prin purgative potrivite şi nimerite, prin colagogice [2], melanogogice [3] *et caetera* ; şi cum orice boală începe, de fapt, sau din balele lipicioase, ca drojdia, sau din aburii negri şi dèşi, care întunecă, infectează şi murdăresc duhurile animalice, găsesc cu cale ca după aceea să ia o baie de apă curată şi proaspătă, amestecată cu foarte mult zer strecurat, pentru a curăţi prin apă drojdia lăsată de balele lipicioase, iar negreala aburilor a o limpezi prin zer. Înnainte însă de orice, cred că e bine să fie înveselit prin povestiri plăcute, prin cîntări şi instrumente muzicale, putîndu-li-se adăoga şi dansatori, pentru ca mişcările zglobii şi agerimea lor să poată întărîta şi trezi trîndăvia duhurilor amorţite, pricina îngroşării sîngelui, din care

[1] Boala necunoscută nu are leac (lat.) (n.r.).
[2] Care stimulează fierea (n.r.).
[3] Care izgonesc umorile negre (n.r.).

boala s-a şi ivit. Iată mijloacele de vindecare pe care le văd. Acestea vor putea fi sporite, cu multe alte remedii mai bune, de către maestrul şi decanul nostru, după experienţa, judecata, luminile şi autoritatea pe care şi le-a cîştigat în arta noastră. *Dixi* [1].

AL DOILEA MEDIC

Ferească Dumnezeu, domnule, să-mi vie în minte că ar trebui adaos ceva la cele spuse de către dumneavoastră. Aţi vorbit atît de temeinic despre semnele, simptomele şi pricinile bolii acestui domn ; judecăţile pe care le-aţi tras din ele sînt atît de frumoase şi pe măsura unui mare învăţat, încît este cu neputinţă ca domnia-sa să nu fie nebun şi melancolic ipohondriac ; şi dacă nu ar fi, ar trebui să devie, pentru frumuseţea celor ce aţi spus şi pentru cugetarea exactă pe care aţi dezvoltat-o. Da, domnule, aţi zugrăvit foarte grafic, *graphice depinxisti,* tot ce aparţine acestei boli ; nu se poate nimic mai doct, mai înţelepţeşte, mai bine ticluit, gîndit, închipuit, ca rostirile dumneavoastră asupra bolii, atît în ce priveşte diagnoza şi prognoza, cît şi terapeutica ; şi nu-mi rămîne altceva de făcut decît să felicit pe acest domn că a căzut pe mîinile dumneavoastră şi să-i spun că e prea fericit să fie nebun, pentru a încerca eficacitatea plăcută a remediilor pe care le-aţi propus. Le aprob în întregime, pe toate, *manibus et pedibus descendo in tuam sententiam* [2]. Tot ce aş avea de adăogat este să se facă luarea sîngelui şi purgaţiile în număr fără soţ, *numero Deus impare gaudet* [3]; să ia zerul înnaintea băii ; să fie legat la cap cu saramură ; sarea e simbolul înţelepciunii ; să se

[1] Am zis (lat.). Formulă curentă în limbajul pedanţilor (n.r.).
[2] Aprob sentinţa dumneavoastră cu mîinile şi cu picioarele (lat.) (n.r.).
[3] Lui Dumnezeu îi plac numerele neperechi (lat.) (n.r.).

văruiască pereţii camerei în care locuieşte, pentru a risipi întunericul duhurilor sale, *album est disgregativum visus* [1], şi să i se facă îndată o mică spălătură, ca un preludiu şi ca o introducere la aceste minunate medicamente, care, dacă este să se vindece, îl vor uşura. Facă cerul ca aceste reţete ale dumneavoastră să izbutească asupra bolnavului, domnule, după gîndul care le-a dictat.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Domnilor, vă ascult de un ceas. Jucăm o comedie ?

MEDICUL PRIM

Nu, domnule, nu jucăm nici o comedie.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Ce înseamnă toate schimonosirile astea şi ce prostii tot îndrugaţi ?

MEDICUL PRIM

Bun ! Va să zică, înjurături. Tocmai ne lipsea acest diagnostic pentru confirmarea bolii. Poate foarte lesne să devie manie.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

(aparte)

Cu cine m-a pus aici ?

(Scuipă de două-trei ori.)

MEDICUL PRIM

Alt diagnostic : spută abundentă.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Haide s-o scurtăm mai iute şi să plecăm de-aci.

[1] Albul îţi odihneşte ochii (lat.). (n.r.).

MEDICUL PRIM

Încă unul : neliniştea schimbării locului unde se găseşte.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Ce aveţi, domnule, cu mine ?

MEDICUL PRIM

Vrem să te vindecăm, după ordinul pe care l-am primit.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Să mă vindecaţi pe mine ?

MEDICUL PRIM

Da.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

I-auzi ! Dar ce, sînt bolnav ?

MEDICUL PRIM

Semn rău cînd bolnavul nu-şi dă seama că e bolnav.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Vă spui că mi-e bine.

MEDICUL PRIM

Noi ştim mai bine ca dumneavoastră cum vă e. Sîntem medici şi vedem limpede cu cine avem de-a face.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Dacă sînteţi medici, nu am nevoie de dumneavoastră şi... acum era să mai spui ceva despre medicină !

MEDICUL PRIM

Hm ! E mai nebun decît crezusem.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Tata şi mama n-au luat niciodată doctorii şi au murit fără medic.

MEDICUL PRIM

Nu mă mir că au dat naştere unui fiu anormal. *(Către al doilea medic.)* Haidem, să purcedem la tratament şi, prin dulceaţa armoniei, să îndulcim, să potolim, să liniştim acreala duhurilor sale, gata să ia foc.

SCENA 9

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

(singur)

Ce dracu mai e şi asta ? Oamenii din partea locului sînt, pesemne, nebuni. Niciodată n-am văzut aşa ceva şi nu pricep nimic.

SCENA 10

DOMNUL DE POURCEAUGNAC, DOI MUZICANŢI ITALIENI *făcînd pe medicii, urmaţi de opt dansatori bufoni, cîntă însoţiţi de simfonia unui amestec de instrumente*

(Se aşează toţi trei ; medicii se ridică rînd pe rînd pentru a-l saluta pe Domnul de Pourceaugnac, care, la rîndul său, se ridică de tot atîtea ori.)

CEI DOI MUZICANŢI

Tra, la, la, la, la,
Vrei a te vindeca
De melancolie ?
Ţi-aducem veselie
Şi îţi vom cînta
Tra, la, la, la, la

PRIMUL MUZICANT

Şi dacă e bolnav,
Nu-i chiar atît de grav,
Haide şi rîzi oleacă
Şi boala o să-ţi treacă.
Dar nu te supăra,
Tra, la, la, la, la.

AL DOILEA MUZICANT

Dar ce ai ? Ce-ai păţit ?
De eşti nemulţumit
Şi roşu ca un drac,
Domnule Pourceaugnac ?
Hai, rîzi şi dumneata,
Tra, la, la, la, la.

SCENA 11

DOMNUL DE POURCEAUGNAC, DOI MEDICI GROTEŞTI, MATASINI

INTRAREA BALETULUI

(Dansuri ale matasinilor în jurul Domnului de Pourceaugnac.)

SCENA 12

DOMNUL DE POURCEAUGNAC, SPIŢERUL
ţinînd o seringă

SPIŢERUL

Domnule, uite o doftorie uşoară, o doftorie uşoară, pe care trebuie s-o luaţi, mă rog, mă rog.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Dar n-am ce face cu ea.

SPIŢERUL

Aşa e porunca, domnule, aşa e porunca.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Ah ! ce tărăboi !

SPIŢERUL

Luaţi-o, domnule, luaţi-o numaidecît. Nu face rău, nu face rău.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Ah !

SPIŢERUL

O clismă, un clistiraş, un clistiraş, binefăcător, binefăcător. Luaţi-l, luaţi-l, domnule. Curăţă, curăţă, curăţă...

SCENA 13

DOMNUL DE POURCEAUGNAC, SPIŢERUL, DOI MEDICI GROTEŞTI, *matasini, cu seringi*

CEI DOI MEDICI

Tra, la, la, la, la, ia,
Înnapoi nu da.

Cîteva clistire
Cu vîrful subţire
Nu pot face rău.
Zău, domnule, zău.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

(fugind)

Duceţi-vă la dracu !

(Domnul de Pourceaugnac, care îşi pune pălăria drept pavăză împotriva seringilor, e urmat de cei doi medici şi de matasini ; trece în spatele scenei şi revine să se aşeze pe scaun, unde-l găseşte pe spiţer, care-l aşteaptă. Cei doi medici şi matasinii se reîntorc şi ei.)

CEI DOI MEDICI

Tra, la, la, la, la,
Înnapoi nu da.
Cîteva clistire
Cu vîrful subţire
Nu pot face rău.
Zău, domnule, zău.

ACTUL II

SCENA 1

SBRIGANI, MEDICUL PRIM

MEDICUL PRIM

A dat totul peste cap şi a fugit de tratamentul ce începusem să i-l aplic.

SBRIGANI

Trebuie să-ţi fii singur duşman ca să fugi de nişte doctorii ca ale dumneavoastră.

MEDICUL PRIM

Dovadă de creier deslînat şi de o judecată stricată, cînd refuzi să te vindeci.

SBRIGANI

L-aţi fi tămăduit repede şi uşor.

MEDICUL PRIM

Chiar dacă ar fi avut complicaţii cu douăsprezece alte boli.

SBRIGANI

Vă face să pierdeţi o sumă însemnată de bani, cîştigată cu osteneală.

MEDICUL PRIM

Eu nu înţeleg să o pierd şi pretind că-l fac sănătos orişicum. Este legat şi îndatorat faţă de doctoriile

mele şi voi pune mîna pe el, oriunde s-ar afla, ca pe un dezertor al medicinei şi nesupus reţetelor mele.

SBRIGANI

Aveţi dreptate, tratamentul dumneavoastră mergea la sigur, şi el vă fură banii.

MEDICUL PRIM

Unde aş putea să-i dau de urmă ?

SBRIGANI

Desigur că la viitorul socru, Oronte. A venit să-i ceară fata în căsătorie. El nu ştie nimic despre infirmitatea ginerelui, şi s-ar putea să grăbească măritişul.

MEDICUL PRIM

Voi vorbi cu el numaidecît.

SBRIGANI

N-aţi face rău.

MEDICUL PRIM

S-a ipotecat la tratamentul meu, şi un bolnav nu-şi poate bate joc de medic.

SBRIGANI

Aşa e, de fapt. Şi sînt sigur că n-o să-l lăsaţi să se însoare fără să-l doftoriciţi cum trebuie.

MEDICUL PRIM

O să vază el.

SBRIGANI

(aparte, plecînd)

Pe de altă parte, îi mai întind şi eu o cursă. Socrul e ca şi ginerele de zevzec.

SCENA 2

ORONTE, MEDICUL PRIM

MEDICUL PRIM

Cunoaşteţi, domnule, pe un anume domn de Pourceaugnac, care ia în căsătorie pe fiica dumneavoastră.

ORONTE

Da, îl aştept să vie de la Limoges şi trebuie să fi şi sosit.

MEDICUL PRIM

De sosit a sosit, dar a fugit din tratamentul meu, după ce a fost adus la mine. Vă opresc, din partea medicinei, să faceţi căsătoria pe care aţi hotărît-o, mai nainte de a fi preparat cum trebuie şi pus în stare să dea naştere la copii întregi la minte şi trup.

ORONTE

Nu înţeleg.

MEDICUL PRIM

Aşa-zisul dumneavoastră viitor ginere e bolnavul meu : boala lui, care mi-a fost dată spre vindecare, este o mobilă care-mi aparţine mie şi care face parte din bunurile mele, şi vă declar că nu-i dau voie să se căsătorească pînă ce nu trece prin medicină şi nu ia doctoriile ce i-am prescris.

ORONTE

Suferă de ceva ?

MEDICUL PRIM

Da.

ORONTE

Şi de ce suferă, vă rog ?

MEDICUL PRIM

Nu vă mai bateţi capul.

ORONTE

E vreo boală...

MEDICUL PRIM

Medicii trebuie să păstreze secretul. Este de ajuns că vă ordon, dumneavoastră şi fetei dumneavoastră, de a nu celebra cununia fără consimţămîntul meu. Contrariu, veţi suferi pedeapsa Facultăţii şi veţi fi cotropiţi de toate bolile pe care le vom voi noi.

ORONTE

Dacă e aşa, nu mai fac căsătoria.

MEDICUL PRIM

Mi-a fost adus mie şi este silit să fie bolnavul meu.

ORONTE

Înţeleg.

MEDICUL PRIM

Poate să fugă de mine cît o vrea. Îl voi osîndi pe calea justiţiei să fie vindecat de mine.

ORONTE

Sînt de părerea dumneavoastră.

MEDICUL PRIM

Ori plezneşte, ori îl vindec, una din două.

ORONTE

Aşa e.

MEDICUL PRIM

Şi dacă nu dau de el, răspundeţi dumneavoastră şi vă voi vindeca în locul lui.

ORONTE

Păi, eu sînt sănătos.

MEDICUL PRIM

Ce-are-a face ! Îmi trebuie un bolnav, şi-l iau de unde pot.

ORONTE

Luaţi pe cine vreţi, însă nu pe mine. *(Singur.)* Asta-mi place !

SCENA 3

ORONTE, SBRIGANI *in negustător flamand*

SBRIGANI

Tomnole, cu permision de la tumnevostră, io zint un comerşiant ştrein jerman şi aş torì şe va cerem um informaţion.

ORONTE

Ce anume, domnule ?

SBRIGANI

Imbracaţi-ve capul in palarì, ve rog.

ORONTE

Spuneţi-mi, domnule, ce doriţi.

SBRIGANI

Io zic nimic, tomnole, daca nu imbracaţi palarì.

ORONTE

Bine. Ce este, domnule ?

SBRIGANI

Fe eşte cunoscut in aşest oraşul un orecar tomnul Oronte ?

ORONTE

Da, îl cunosc.

SBRIGANI

Şi şe fel de omul eşte el, fa rog ?

ORONTE

Un om ca toţi oamenii.

SBRIGANI

Fe intreb, tomnole, daca el eşte un omul bogat şi cu proprietaţii ?

ORONTE

Da.

SBRIGANI

Mult bogat, mare bogat, tomnole ?

ORONTE

Da.

SBRIGANI

Zint mult ferişit, tomnole.

ORONTE

Dar de ce această întrebare ?

SBRIGANI

De un motif şerioş pentru noi.

ORONTE

Dar încă o dată, de ce ?

SBRIGANI

De pentru co aşest tomno Oronte da fata de la el in casatorì la un tomnole de Pourceaugnac.

ORONTE

Şi dacă ?

SBRIGANI

Aşest tomnole Pourceaugnac, tomnole, eşte mult foarte datorii la tece şau doişpretece comerşian jerman care venit aiş.

ORONTE

Vreţi să spuneţi că acest domn de Pourceaugnac are datorii multe, la zece sau doisprezece negustori ?

SBRIGANI

Ta, tomnole. De optu luni afem una şentinţa contra el, şi el tot amuna plata puna la casatorì cu fata de la Oronte.

ORONTE

Ce spui ? Vrea să-şi plătească datoriile acum ?

SBRIGANI

Ta, tomnole, şi cu mare bucurì noi aştept aşest casatorì.

ORONTE

(aparte)

Ştirea nu e rea ! *(Tare.)* Vă zic bună ziua.

SBRIGANI

Mulţumim, tomnu, pentru mult.

ORONTE

Mă închin.

SBRIGANI

Zint, tomnu, indatorat mult tare de bunul informaţion capatat. *(Singur, după ce şi-a scos barba şi hainele de flamand, pe care le-a îmbrăcat peste ale sale.)* Nu merge prost. Să lepădăm costumul flamand, şi să ne gîndim la alte tertipuri, să semănăm atîtea bănuieli şi neînţelegeri între socru şi ginere, încît să se strice căsătoria. Amîndoi vin la undiţă lesne şi o înghit. Şi pentru noi, pungaşi de mîna întîi, e o jucărie cînd găsim un vînat aşa de lesnicios.

SCENA 4

DOMNUL DE POURCEAUGNAC, SBRIGANI

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

(crezîndu-se singur)

Tra, la, la, la, la, la, înnapoi nu da. Cîteva clistire cu vîrful subţire... Ce dracu a mai fost şi asta? *(Zărindu-l pe Sbrigani.)* Ai?

SBRIGANI

Ce s-a întîmplat, domnule? Ce aveţi?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Văd numai spălături.

SBRIGANI

Cum asta?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Nici nu ştii ce mi s-a întîmplat în casa aia, unde m-aţi dus pînă la uşă.

SBRIGANI

Nu înţeleg ce vi s-a putut întîmpla ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Mă aşteptam la un chef în lege.

SBRIGANI

Şi ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

«Vă dau pe mîna domnului.» Doctori îmbrăcaţi în negru. Pe un scaun... Pipăirea pulsului... «Avînd în vedere»... «E nebun»... Doi fălcoşi... Pălării mari... *Nu te supăra, tra, la, la, la, la, la.* Farmacist. Spălături... «Luaţi-l, domnule, luaţi-l, nu face rău, nu face rău. Curăţă, curăţă, curăţă.» *Cîteva clistire cu vîrful subţire.* Niciodată n-am fost atît de îndopat cu dobitocii.

SBRIGANI

Ce va să zică asta ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Asta va să zică un lucru : că acel om cu îmbrăţişările lui mari e un ticălos, care m-a dus într-o casă, ca să-şi bată joc de mine.

SBRIGANI

Este cu putinţă ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Fără nici o îndoială ! Se ţineau după mine vreo doisprezece îndrăciţi, şi m-am luptat cum nici nu vă închipuiţi ca să scap din labele lor.

SBRIGANI

Ia te uită ! Să te mai iei după mutră ! L-aş fi crezut cel mai iubitor prieten al dumneavoastră. E

una din uimirile mele, cum se poate să fie pe lume atîţi ticăloşi.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Nu-ţi miros a spălături ? Vezi, te rog.

SBRIGANI

Parcă ar fi ceva care se cam apropie.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Mi-e nasul şi capul plin de asta, şi mi se tot pare că văd douăsprezece clistire luîndu-mă la ochi.

SBRIGANI

Mare răutate, domnule ! Oamenii sînt nişte ticăloşi şi nişte nelegiuiţi.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Spune-mi, te rog, unde stă domnul Oronte ; m-aş duce pînă la el.

SBRIGANI

Ah ! aveţi pesemne o fire amoroasă şi aţi fi auzit că acest domn Oronte are o fată...

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Da. Am venit să o iau de nevastă.

SBRIGANI

De ne... de nevastă ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Da.

SBRIGANI

Cu cununie ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Păi, altfel cum ?

SBRIGANI

Ah ! asta e altceva, vă rog să mă scuzaţi.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Ce voiaţi să spuneţi ?

SBRIGANI

Nimic.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Îmi ascundeţi ceva.

SBRIGANI

Vă spun că nimic ; m-am grăbit niţel cam prea mult.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Vă rog să-mi spuneţi ce se ascunde aci dedesubt.

SBRIGANI

Nu, nu este nevoie.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Cum se poate ?

SBRIGANI

Nu, nu, vă rog, nu stăruiţi.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Va să zică, nu vă pot socoti ca un prieten.

SBRIGANI

Ba da, nici nu se poate mai multă prietenie.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Atunci, nu trebuie să ascundeţi de mine nimic.

SBRIGANI

E ceva în care nu trebuie să mă amestec.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Ca să vă îndatorez să vă deschideţi inima faţă de mine, vă rog să primiţi inelul ăsta, pe care vă rog să-l păstraţi din dragoste pentru mine.

SBRIGANI

Daţi-mi voie să mă gîndesc puţin dacă mă lasă conştiinţa... *(După ce s-a îndepărtat puţin de Domnul de Pourceaugnac.)* E vorba de un om care caută o mulţumire, care vrea să-şi căpătuiască fata cît se poate mai bine, şi nu se cuvine să dăunăm nimănuia. Lucrurile sînt bine ştiute de toată lumea, dar eu trebuie să le dau pe faţă unui om care nu le cunoaşte, şi e oprit să-l scandalizăm pe aproapele nostru. E foarte adevărat. Dar, pe de altă parte, vine un străin, de la care cineva caută să tragă foloase şi care, de bună-credinţă, vrea să se însoare cu o fată pe care nu o cunoaşte şi pe care nu a văzut-o niciodată ; un gentilom plin de francheţe, pentru care eu simt o înclinare şi care îmi face cinstea să mă considere prieten, se încrede în mine şi-mi dăruieşte un inel ca să-l păstrez din dragoste pentru el... *(Către Domnul de Pourceaugnac.)* Da, cred că vă pot spune adevărul fără să-mi rănesc conştiinţa. Dar să ne căznim să vorbim cu băgare de seamă şi să cruţăm oamenii pe cît vom putea mai bine. Dacă v-aş spune că fata nu duce o viaţă cinstită, ar fi prea mult ; să căutăm cuvinte mai blînde. Nici cuvîntul «dată naibii» nu e destul de potrivit, că nu spune de ajuns. Cuvîntul «poamă bună» mi se pare cel mai potrivit şi pot să-l întrebuinţez ca să vă spui sincer ce-i cu fata.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Drept cine mă ia ?

SBRIGANI

Poate că, de fapt, lucrurile nu sînt chiar atît de urîte pe cît le crede lumea. Şi apoi, unii oameni, la urma urmei, trec pe deasupra unui anumit soi de scrupule şi care nu socotesc că onoarea lor atîrnă de...

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Vă sînt adînc recunoscător. Nu vreau să-mi pun în cap aşa căciulă. În familia Pourceaugnac ne place să umblăm cu fruntea sus.

SBRIGANI

Uite-l şi pe tatăl fetei.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Bătrînul ăsta ?

SBRIGANI

Da. Eu mă retrag. *(Iese.)*

SCENA 5

ORONTE, DOMNUL DE POURCEAUGNAC

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Bună ziua, domnule, bună ziua.

ORONTE

Cu plecăciune, domnule, cu plecăciune.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Nu-i aşa că dumneata eşti domnul Oronte ?

ORONTE

Eu.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Şi eu sînt domnul de Pourceaugnac.

ORONTE

Foarte bine.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Ai crezut, cumva, domnule Oronte, că oamenii din Limoges sînt nişte proşti ?

ORONTE

Şi dumneata vei fi crezînd că parizienii sînt nişte tîmpiţi ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Îţi închipui, oare, dumneata, domnule Oronte, că un om ca mine este flămînd după femeie ?

ORONTE

Îţi închipuieşti dumneata, domnule de Pourceaugnac, că o fată ca a mea moare fără bărbat ?

SCENA 6

IULIA, ORONTE, DOMNUL DE POURCEAUGNAC

IULIA

Mi se spune, tată, că a sosit domnul de Pourceaugnac. A ! uite-l, fără îndoială, inima mi-o spune. Ce binefăcut e ! Ce înfăţişare plăcută are ! Şi cît sînt de mulţumită să am un asemenea bărbat ! Dă-mi voie să-l îmbrăţişez şi să-i arăt...

ORONTE

Binişor, fata mea, binişor.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

(aparte)

Cum se mai pricepe ! Şi cum se aprinde de iute !

ORONTE

Aş voi să ştiu, domnule de Pourceaugnac, pentru care motiv ai...

IULIA

(se apropie de Domnul de Pourceaugnac, îl priveşte visătoare, gata să-l ia de mînă)

Ce bine-mi pare că v-am văzut ! Şi cît ard de nerăbdare să...

ORONTE

Dă-te la o parte, nu mă înţelegi ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

(aparte)

Da' ce repede o mai ia !

ORONTE

Aş voi să ştiu, zic, pentru care motiv aţi avut cutezanţa să...

(Iulia face aceeaş mişcare.)

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

(aparte)

Virtute personificată !

ORONTE

(către Iulia)

Iarăş ? Ce înseamnă asta ?

IULIA

Nu mă laşi să-mi mîngîi bărbatul pe care mi l-ai ales ?

ORONTE

N-auzi ? Du-te de-aici !

IULIA

Lasă-mă să-l privesc.

ORONTE

Ţi-am spus să pleci !

IULIA

Vreau să stau aici, te rog.

ORONTE

Nu vreau eu, şi, dacă nu pleci îndată, te...

IULIA

Bine, mă duc.

ORONTE

Fata mea e o proastă şi o nepricepută.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

(aparte)

Ce tare i-am plăcutără !

ORONTE

(către Iulia, care s-a oprit locului, după ce s-a prefăcut că pleacă)

Tot n-ai plecat ?

IULIA

Cînd mă mărit cu domnul ?

ORONTE

Niciodată ; tu nu eşti pentru el.

IULIA

Vreau să fie al meu, odată ce mi l-ai făgăduit.

ORONTE

Dacă ţi l-am făgăduit, acum ţi-l desfăgăduiesc.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

(aparte)

Ţine mult să puie gheara pe mine.

IULIA

Orice-ai face, ne vom lua amîndoi, împotriva lumii întregi !

ORONTE

Vă voi împiedica pe amîndoi, te asigur. Dar ce streche o apucă !

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Dragă domnule aşa-zis socru, nu te mai obosi atît ; nu ţi se va răpi fata, şi strîmbăturile dumitale n-au trecere deloc.

ORONTE

Ale dumitale sînt fără nici un efect.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

A trecut prin capul dumitale că Léonard de Pourceaugnac e un om care poate fi legat la gard şi crezi că n-are atîta glagore în cap ca să-l puie pe drum sănătos, ca să ia informaţii asupra oamenilor şi ca să vadă dacă, însurîndu-se, cinstea lui are toată siguranţa trebuincioasă ?

ORONTE

Nu ştiu ce vrei să spui. Dar ţi-a trecut dumitale prin cap că un om de şaizeci şi trei de ani are aşa de puţină minte şi îşi iubeşte fata aşa de puţin încît să o mărite cu un om care are ceea ce dumneata ştii că ai şi care a fost dus la doctor ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Cineva m-a băgat într-o farsă ; eu nu sufăr de nimic.

ORONTE

Chiar medicul mi-a mărturisit.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Medicul a minţit ; sînt gentilom, şi vreau să-l văd cu spada în mînă !

ORONTE

Ştiu ce am de crezut, şi n-ai să mă păcăleşti nici în chestiunea datoriilor pe care le-ai pus în socoteala însurătorii cu fata mea.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Datorii ? Ce datorii ?

ORONTE

Nu te mai preface. Am vorbit cu negustorul neamţ, care, ca şi ceilalţi creditori, a căpătat hotărîre judecătorească încă de acum opt luni contra dumitale.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Ce negustor neamţ ? Ce creditori ? Ce hotărîre judecătorească ?

ORONTE

Ştii dumneata prea bine ce zic.

SCENA 7

DOMNUL DE POURCEAUGNAC, ORONTE, LUCETTE
în costum de Languedoc

LUCETTE

(vorbind cu accent provincial)

Ah! eşti aici? Credeai că scapi de mine? Ticălosule, poţi să te mai uiţi în ochii mei?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Ce-o mai fi vrînd şi femeia asta?

LUCETTE

Hoţule! Te faci că nu mă mai cunoşti, şi nu ţi se roşeşte obrazul, nerușinatule, cînd mă vezi? *(Către Oronte.)* Am aflat, domnule, că umblă să se însoare cu fata dumitale: îţi fac cunoscut că sînt nevasta lui. Acum şapte ani, trecînd prin judeţul nostru, nu ştiu cum mi-a cîştigat inima, linguşitorul, şi prin ce mijloace mi-a căpătat mîna, că m-am măritat cu el.

ORONTE

Aoleu!

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Ce dracu mai vrea şi asta?

LUCETTE

Trădătorul m-a părăsit după trei ani, subt cuvînt că-l chemau treburile acasă, şi de-atunci n-am mai avut ştire de el, dar, cînd mă aşteptam mai puţin, iată că aud că se găseşte aci, în acest oraş, ca să se însoare cu altă fată, pe care i-au găsit-o părinţii, fără să ştie nimic despre întîia lui însurătoare. Am luat diligenţa şi am sosit cît am putut mai curînd, ca să mă împotrivesc fărădelegii ce se face şi să-l arăt în faţa lumii ca pe cel din urmă dintre oameni.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Ciudată obrăznicie !

LUCETTE

Neruşinatule, nu te sfiieşti să mă mai şi ocărăşti, în loc să tremuri de mustrările pe care ţi le face conştiinţa ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Sînt eu bărbatul dumitale ?

LUCETTE

Măgarule, îndrăzneşti să tăgăduieşti ? Cunoşti prea bine suferinţele mele. De ce nu m-ai lăsat în nevinovăţia şi liniştea mea, pe care mi le-ai înşelat, ca să nu fiu silită acum să mă găsesc în această nenorocită stare, să văd cum un bărbat fără inimă îmi batjocoreşte dragostea şi mă părăseşte fără nici o milă, pradă durerilor pe care mi le-a pricinuit ?

ORONTE

Nu mă pot împiedica să plîng. *(Către Domnul de Pourceaugnac.)* Ce om rău eşti, domnule !

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Habar n-am de toate astea !

SCENA 8

DOMNUL DE POURCEAUGNAC, NERINA, LUCETTE, ORONTE, COPII

NERINA

(în costum picard)

Ah ! nu mai pot, îmi iese sufletul de fugă. Ah ! lichea, m-ai făcut să alerg, dar n-ai să-mi scapi din

mînă. Dreptate! Dreptate! Căsătoria asta trebuie împiedicată. *(Către Oronte.)* E bărbatul meu, domnule, şi-l fac să-l spînzure, blestematul.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Încă una?

ORONTE

(aparte)

Ce fel de om mai e şi ăsta?

LUCETTE

Ce vrei să înţelegi dumneata, cînd spui să fie spînzurat? Parcă omul ăsta ar fi bărbatul dumitale...

NERINA

Desigur, şi sînt nevasta lui.

LUCETTE

Nu-i adevărat, nevasta lui sînt eu, şi dacă trebuie să fie spînzurat, fac eu să-l spînzure!

NERINA

Nu pricep nimic din toată trăncăneala asta.

LUCETTE

Îţi mai spui o dată că sînt nevasta lui.

NERINA

Nevasta lui?

LUCETTE

Da.

NERINA

Şi îţi mai spui şi eu o dată că eu sînt nevasta lui.

LUCETTE

Şi eu spui sus şi tare că sînt eu.

NERINA

De patru ani sînt cu el.

LUCETTE

Pe mine m-a luat de soţie acum şapte ani.

NERINA

Am martori.

LUCETTE

Tot judeţul meu ştie.

NERINA

Mi-e martor tot oraşul.

LUCETTE

Întregul judeţ a văzut căsătoria noastră.

NERINA

La nunta mea a fost întregul cartier.

LUCETTE

Nimic mai adevărat.

NERINA

Nimic mai sigur.

LUCETTE

(către Domnul de Pourceaugnac)

Îndrăzneşti să tăgăduieşti, mîrşavule ?

NERINA

(către Domnul de Pourceaugnac)

Poţi să spui àltfel, mişelule ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

O minciună mai mare decît alta.

LUCETTE

Cîtă nerușinare ! Și nu-ți mai aduci aminte nici de biata Françon, nici de nenorocitul de Jeannot, fructele căsătoriei noastre ?

NERINA

Poftim obrăznicie ! Cum ? Ai uitat de nefericita noastră mică Madeleine, pe care mi-ai lăsat-o garanție a credinței tale ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

De unde au mai ieșit fleoarțele astea ?

LUCETTE

Françon, Jeannot, veniți încoace, veniți să arătați unui tată denaturat ticăloșiile pe care le-a făcut.

NERINA

Vino, Madeleine, fetița mea, vino să se rușineze tatăl tău de neobrăzarea lui.

JEANNOT, FRANÇON, MADELEINE

Tată ! Tăticule ! Tată !

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Duceți-vă la dracu, plozi de putori !

LUCETTE

Așa îți primești tu copiii, închizîndu-ți auzul la dragostea lor ? Las', că nu mai scapi tu de mine, tîlharule ! Te voi urmări peste tot locul și-ți voi aduce mereu aminte fărădelegile tale, pînă ce vei fi pedepsit. La pușcărie, tîlharule !

NERINA

Nu-ți crapă obrazul de rușine cînd vorbești așa, nesimțitorule ? Mîngîierile copilului tău te lasă ne-

păsător ? Nu mai scapi din ghearele mele ; te voi face să-ţi aminteşti că sînt femeia ta, şi nu te las pînă nu te-or spînzura !

COPIII

(toţi împreună)

Tată, tăticule, tată !

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Ajutor ! Ajutor ! Unde să mă ascund ? Nu mai pot !

ORONTE

Nu pierdeţi vremea. Cereţi pedepsirea lui. Merită ştreangul.

SCENA 9

SBRIGANI

(singur)

N-am ce zice. Piesa merge bine. Îl vom obosi atît de cumplit, că, la urma urmei, tot o să trebuiască să-şi ia tălpăşiţa.

SCENA 10

DOMNUL DE POURCEAUGNAC, SBRIGANI

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Ce să-ţi spui, m-au dat gata. Ce oraş blestemat ! Mă asasinează toată lumea.

SBRIGANI

Ce e, domnule? Iar s-a întîmplat ceva?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Da. În oraşul ăsta plouă cu neveste şi cu spălături.

SBRIGANI

Cum aşa?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Două fleoarţe limbute au venit să mă tragă la răspundere că aş fi însurat cu ele amîndouă şi mă ameninţă cu justiţia.

SBRIGANI

Urîtă treabă! Justiţia la noi e afurisită cu soiul ăsta de crime.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Da, însă după informaţii, amînări, decret şi judecată prin surprindere şi în lipsă, îmi rămîne calea contestaţiei ca să întîrziez şi să ajung la mijloacele de nulitate ale procedurii.

SBRIGANI

Toţi termenii dumneavoastră sînt la locul lor. Se vede bine, domnule, că sînteţi de meserie.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Eu? dar de unde? Sînt un gentilom.

SBRIGANI

Cine vorbeşte aşa, a studiat şi procedura judiciară.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Numai bunul-simţ mă face să judec că justificările

mele vor fi primite şi că nu pot fi osîndit pe simpla învinovăţire, fără o cercetare nouă şi o confruntare cu părţile.

SBRIGANI

Din ce în ce mai bine informat.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Îmi vin cuvintele aşa, fără să le cunosc.

SBRIGANI

Mi se pare că bunul-simţ al unui gentilom poate foarte bine să-şi închipuie ce este drept şi rînduit de justiţie, dar nu să şi nimerească adevăraţii termeni.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Mi-au rămas unele cuvinte din citirea romanelor.

SBRIGANI

Aşa, da.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Ca să vă arăt că nu mă pricep deloc, vă rog să mă duceţi la un advocat ca să mă consult cu el.

SBRIGANI

Ce plăcere, şi vă voi duce la doi buni specialişti ; trebuie însă întîi să vă spun să nu vă miraţi de felul lor de a vorbi : au rămas din barou cu năravul declamaţiei, care te-ar face să crezi că ei cîntă şi să iei spusele lor drept muzică pe note.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Nu mă priveşte cum vorbesc, numai să-mi spuie ce vreau să ştiu.

SCENA 11

SBRIGANI, DOMNUL DE POURCEAUGNAC, DOI ADVOCAŢI *muzicanţi, din care vorbeşte unul prea încet şi celălalt prea iute, acompaniaţi de* DOI PROCURORI *şi de* DOI SERGENŢI

PRIMUL ADVOCAT

(tărăgănat)

Poligamia, prin urmare,
Te duce la spînzurătoare.

AL DOILEA ADVOCAT

(gîngăv şi pripit)

În daravera dumitale
E de ales numai o cale.
Oricum o iei,
Nu-s două şi nici trei.
Poţi răsfoi toţi autorii,
Legislatorii, glosatorii,
Justinian, Papinian,
Ulpian şi Tribonian,
Fernand, Rebuffe, Jean Imole,
Paul Castre, Julian, Barthole,
Jason, Alciat şi Cujas [1],
Care nu-i om ca orşicare.
Poligamia, prin urmare,
Te duce la spînzurătoare.
Popoarele civilizate,
Care caută dreptate,
Francezi, englezi, olandezi,

[1] Înşiruire de nume celebre de legiuitori, jurisconsulţi şi profesori de drept din lumea romană (Papinian, Ulpian, P. Julian), din imperiul bizantin (Justinian, Tribonian) sau din lumea modernă : italieni, ca Paul de Castro, Jean d'Imole, Barthole, Jason Maino, Alciat ; francezi, ca Jacques Rebuffe, Fernand Bérenger, Jacques Cujas (n.r.).

Danezi, suedezi, polonezi,
Portughezi, spanioli, germani,
De sute de ani
Au acelaş obicei:
Nu poţi avea două femei.
Poligamia, prin urmare,
Te duce la spînzurătoare.

(Domnul de Pourceaugnac îi ia la bătaie.)

(Doi procurori şi doi sergenţi dansează la sfîrşitul actului.)

ACTUL III

SCENA 1

ERAST, SBRIGANI

SBRIGANI

Lucrurile se apropie de scop. Omul nostru fiind foarte mărginit şi sperios, am băgat în el o spaimă atît de serioasă cu privire la severităţile justiţiei noastre şi la pregătirile începute pentru pedeapsa lui cu moartea, încît vrea să dea bir cu fugiţii. Ca să se poată ascunde mai lesne de oamenii care i-am spus că-l urmăresc să-l prindă la porţile oraşului, el s-a hotărît să umble deghizat, şi s-a-mbrăcat femeieşte.

ERAST

Aş vrea să-l văd şi eu aşa costumat.

SBRIGANI

Ar fi timpul să sfîrşiţi şi dumneavoastră comèdia asta, şi, pe cînd eu voi juca scenele mele cu el, duceţi-vă... *(Îi vorbeşte la ureche.)* Aţi înţeles ?

ERAST

Da.

SBRIGANI

Şi cînd ajung eu unde trebuie... *(Îi vorbeşte la ureche.)*

ERAST

Bine.

SBRIGANI

Şi cînd tatăl va fi înştiinţat de mine... *(Îi vorbeşte la ureche.)*

ERAST

Totul merge ca pe roate.

SBRIGANI

Uite, vine domnişoara. Plecaţi repede, să nu ne vadă împreună.

SCENA 2

DOMNUL DE POURCEAUGNAC *îmbrăcat femeieşte*, SBRIGANI

SBRIGANI

Pe cît îmi dau eu seama, nu cred că s-ar putea să vă mai recunoască cineva. Aveţi înfăţişarea unei femei distinse.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Ceea ce mă uimeşte este că în oraşul ăsta formele justiţiei nu sînt respectate.

SBRIGANI

Cum v-am mai spus, la noi întîi te spînzură şi pe urmă te dă în judecată.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Foarte nedreaptă justiţie.

SBRIGANI

Pentru acest soi de crime mai ales e de-o severitate îndrăcită.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Dar dacă eşti nevinovat ?

SBRIGANI

Parcă le pasă lor ! Şi trebuie să vă mai spun că în oraşul acesta bîntuie o ură de moarte împotriva oamenilor din regiunea dumneavoastră, şi locuitorii nu se prea căiesc cînd văd în spînzurătoare un limozin.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Ce rău le-au făcut limozinii ?

SBRIGANI

Sînt duşmanii brutali ai meritelor şi reputaţiei celorlalte oraşe. Vă mărturisesc că am tras o spaimă nemaipomenită ; dacă aţi fi, de pildă, spînzurat, nu m-aş mai putea mîngîia toată viaţa.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Nu mă înfricoşează atît moartea, cît grija că un gentilom ar putea să fie spînzurat. O asemenea întîmplare ar fi în paguba titlurilor noastre de nobleţe.

SBRIGANI

Aveţi mare dreptate ; titlul dumneavoastră ar fi anulat. Vă rog să băgaţi însă de seamă să mergeţi legănat femeieşte, cînd vă voi duce de mînă, şi să vă alegeţi vorbirea şi felul de-a fi al unei persoane din elită.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Asta las-o-n seama mea, că mă pricep. Dar stă cam rău că am nițică mustață.

SBRIGANI

Nu e nimic ; și alte femei au cîte o umbră de mustață. Ia să vedem, mă rog, ceva... *(După ce Domnul de Pourceaugnac imită felul de a fi al unei doamne nobile.)* Bun !

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Ei, trăsura ! Unde îmi este trăsura ? Doamne-Dumnezeule, e o nenorocire să ai slugi ca astea ! O să aștept toată ziua pe stradă să-mi vie trăsura ?

SBRIGANI

Foarte bine.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Ei, vizitiu, lacheu ! Ah ! ticălosule, o să pui să te bată după prînz cu biciul. Unde-i lacheul meu, lacheul meu ? Nu-i de găsit deloc ? Nu mai vine lacheul meu ? Ca și cum nu aș avea pe lume nici un valet.

SBRIGANI

Minunat ! Dar văd ceva : pălăria nu vă ascunde fața destul. Mă duc să caut una mai potrivită, dacă ne întîlnim cu cineva.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Ce fac eu pînă te-ntorci ?

SBRIGANI

Așteptați-mă aici cinci minute. Plimbați-vă.

(Domnul de Pourceaugnac ocolește de mai multe ori scena, imitînd purtările unei doamne nobile.)

SCENA 3

DOMNUL DE POURCEAUGNAC, DOI ŞVITZERI[1]

PRIMUL ŞVITZER

(fără să-l vadă pe Domnul de Pourceaugnac)

Haide repede, Kamerade, să vedem cum îi pune funia de gît numitului domnu Pourceaugnac, condamnat la spînzurătoare.

AL DOILEA ŞVITZER

(fără să-l vadă pe Domnul de Pourceaugnac)

Să închiriem o fereastră la un etaj.

PRIMUL ŞVITZER

Zice că vine o spînzurătoare nouă pentru acest Pourceaugnac.

AL DOILEA ŞVITZER

Ce mare plăcere să vezi spînzurat un limozin!

PRIMUL ŞVITZER

Să-l vezi dînd din picioare în aer!

AL DOILEA ŞVITZER

Zice că s-a însurat de trei ori.

PRIMUL ŞVITZER

Trei femei de om! nu-i ajungea una!

AL DOILEA ŞVITZER

(văzîndu-l pe Domnul de Pourceaugnac)

A! bună ziua, domnişoară.

[1] În epoca respectivă, şvitzerii erau, ca în armata lui Napoleon, mercenari, şi, ca la Vatican, paznici, recrutaţi din fostele cantoane grupate în Elveţia de mai tîrziu (Schwitzerland).

PRIMUL ŞVITZER

Singură aici ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Aştept să-mi vie servitorii.

PRIMUL ŞVITZER

Ştii că e frumoasă ?!

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Luaţi-o mai încet, domnilor.

PRIMUL ŞVITZER

Nu vrei să vii cu noi ? O să-ţi arătăm o spînzurare drăguţă.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Mulţumesc.

AL DOILEA ŞVITZER

Un gentilom limozin o să fie spînzurat frumuşel, cu un ştreang pe măsura lui.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

N-am nici o curiozitate.

PRIMUL ŞVITZER

Are o ţîţişoară nostimă.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Fără nici o ruşine !

PRIMUL ŞVITZER

Ascultă, m-aş culca, ştii, cu dumneata.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

A, vă-ntreceţi cu gluma ! Murdăriile astea nu se spun dinaintea unei femei ca mine.

AL DOILEA ŞVITZER

Astîmpără-te, că vreau să mă culc cu domnişoara.

PRIMUL ŞVITZER

Ce, crezi că te las ?

AL DOILEA ŞVITZER

Aşa vreau eu !

(Cei doi şvitzeri trag de Domnul de Pourceaugnac din toate puterile.)

PRIMUL ŞVITZER

Bagă-ţi minţile-n cap !

AL DOILEA ŞVITZER

Bagă-ţi-le tu !

PRIMUL ŞVITZER

Să mi le bag eu ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Ajutor !

SCENA 4

DOMNUL DE POURCEAUGNAC, UN POLIŢAI, DOI JANDARMI, DOI ŞVITZERI

UN POLIŢAI

Ce va să zică asta ? Ce-i mojicia asta ? Ce vreţi să-i faceţi cucoanei ? Haide, ştergeţi-o, să nu vă duc la beci !

PRIMUL ŞVITZER

Bine, plec, dar n-ai făcut nimic.

AL DOILEA ŞVITZER

Plec şi eu, dar nici tu n-ai făcut nimic.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Vă rămîn recunoscătoare că m-aţi scăpat de aceşti obraznici.

UN POLIŢAI

Aoleo ! Cum seamănă cu ăla !

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Te rog să crezi că nu sînt eu.

UN POLIŢAI

Aud ? Ştiai ce vreau să spui ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

De unde să ştiu ?

UN POLIŢAI

Atunci de ce-ai zis aşa ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Aşa, într-o doară.

UN POLIŢAI

Nu e lucru curat : te arestez.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Lasă-mă-n pace, domnule !

UN POLIŢAI

Să mă cam slăbeşti ! După chip şi vorbă, trebuie să fii aşa-numitul domn de Pourceaugnac, pe care îl căutăm şi care s-a îmbrăcat muiereşte. Ai să mergi la închisoare.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Vai de mine !

SCENA 5

DOMNUL DE POURCEAUGNAC, UN POLIȚAI, DOI JANDARMI, SBRIGANI

SBRIGANI

(către Domnul de Pourceaugnac)

Doamne ! ce-o mai fi și asta ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

M-au recunoscut !

UN POLIȚAI

Da, da, și sînt încîntat.

SBRIGANI

(către polițai)

Sîntem prieteni de mult, te rog ascultă-mă, nu-l duce la închisoare.

UN POLIȚAI

Cu neputință.

SBRIGANI

Ești un om de înțeles : nu ne putem preface că n-am văzut nimic ?

UN POLIȚAI

(către jandarmi)

Dați-vă nițel la o parte.

SBRIGANI

(către Domnul de Pourceaugnac)

Trebuie să-i dăm parale ca să ne lase-n pace. Repede !

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

(dîndu-i bani lui Sbrigani)

Ah ! oraş blestemat !

SBRIGANI

Ţine, domnule.

UN POLIŢAI

Cît ?

SBRIGANI

Una, două, trei, patru, cinci, şase, şapte, opt, nouă, zece...

UN POLIŢAI

Nu se poate. Am primit poruncă strictă.

SBRIGANI

(către poliţai, care vrea să plece)

Să vedem... *(Către Domnul de Pourceaugnac.)* Mai daţi-i încă pe-atîta.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Bine, dar...

SBRIGANI

Grăbiţi-vă, nu pierdeţi timp. O să fie mai bine spînzurat ?

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

Ah ! *(Îi dă bani lui Sbrigani.)*

SBRIGANI

Ţine, domnule.

UN POLIŢAI

(către Sbrigani)

Trebuie să plec cu el, că n-am nici o siguranţă. Îl conduc şi mă întorc. Nu te mişca de-aici.

SBRIGANI

Te rog, ai toată grija.

UN POLIȚAI

Îți făgăduiesc că nu-l voi părăsi pînă ce nu-l pui în siguranță.

DOMNUL DE POURCEAUGNAC

(către Sbrigani)

La revedere. Singurul om cinstit din tot orașul ăsta.

SBRIGANI

Nu pierdeți timpul. Vă iubesc atît de mult, încît m-aș bucura să vă fi știut plecat. *(Singur.)* Du-te în paza Domnului. Mare prost ! Dar cine vine ?

SCENA 6

ORONTE, SBRIGANI

SBRIGANI

(făcîndu-se că nu-l vede pe Oronte)

Ciudată întîmplare ! Tristă noutate pentru un părinte ! Cît te plîng, bietule Oronte ! Ce vei zice tu și cum vei putea tu să rabzi o lovitură atît de ucigătoare ?

ORONTE

Ce este ? Ce nenorociri îmi prevestești ?

SBRIGANI

Ah, domnule, ticălosul acela de limozin, acel trădător de Pourceaugnac vă răpește fiica.

ORONTE

Îmi răpeşte fata ?

SBRIGANI

Da. A înnebunit-o atît de bine, încît vă părăseşte ca să fugă cu el. Se spune că are pe vino-ncoace la toate femeile.

ORONTE

Haide, repede, să punem poliţia în picioare !

SCENA 7

ERAST, IULIA, SBRIGANI, ORONTE

ERAST

(către Iulia)

Poftim, aşa, fără voie. Vreau să te pui în mîinile părintelui dumitale. Uite-ţi, domnule, fiica, pe care am zmuls-o din cleştele omului cu care voia să fugă. Nu din dragoste pentru dînsa, dar din respect pentru dumneata, căci, după cele ce a făcut, trebuie să o dispreţuiesc şi să mă vindec pe totdeauna de iubirea mea.

ORONTE

Ticălosule !

ERAST

(către Iulia)

Asta mi se cuvine mie, va să zică, după toate dovezile de prietenie pe care ţi le-am dat ? Nu te voi mustra pentru că te-ai supus în totul voinţei

tatălui dumitale : el e înțelept și chibzuit în tot ce face și nu mă plîng de dînsul că m-a aruncat în lături pentru altul. Dacă nu s-a ținut de vorba pe care mi-a dat-o, îmi zic că trebuie să fi avut un motiv. I s-a spus și a crezut că celălalt e mai bogat ca mine cu cîteva mii de galbeni, și cîteva mii de galbeni însemnează mult și pot să schimbe cuvîntul dat. Dar să uiți într-o clipă toată puterea iubirii mele, să te aprinzi pentru un venetic și să-l urmezi fără rușine și fără să ai consimțimîntul domnului, tatăl dumitale, după fărădelegile descoperite, este un lucru osîndit de toată lumea și pe care inima mea nu-l poate trece cu vederea.

IULIA

E-adevărat, mi-a fost drag și am voit să-l urmez, pentru că tata mi l-a ales ca soț. Orice-ai spune, e un om foarte cumsecade, și toate păcatele de care este învinovățit sînt niște născociri mincinoase.

ORONTE

Taci din gură, obraznico ! Eu știu mai bine ca tine.

IULIA

Născociri făcute într-adins și *(îl arată pe Erast)* poate că puse la cale chiar de el, ca să vă scîrbească.

ERAST

Aș fi în stare eu, de așa ceva ?

IULIA

Cred că da.

ORONTE

Încă o dată, taci din gură ! Proasto !

ERAST

Mă rog. Să nu-ţi închipui că vreau cumva să daţi înnapoi de la această căsătorie şi că inima m-ar fi îmbrîncit să mă iau după dumneata acum. Cum am mai spus, numai respectul faţă de domnul, părintele dumitale. Nu am putut răbda ca un om detreabă să sufere ruşinea zvonurilor născocite.

ORONTE

Îţi sînt, domnule Erast, nespus de îndatorat.

ERAST

Bună ziua, domnule. Am făcut tot ce am putut ca să-mi devii socru ; această onoare făcea cît oboseala mea. Am fost nenorocit, şi dumneata nu m-ai judecat demn de această bunăvoinţă. Asta nu mă împiedică să-ţi păstrez stima şi veneraţia la care persoana dumitale mă sileşte. Şi dacă n-am putut fi ginerele dumitale, îţi rămîn măcar, pe veci, servitor.

ORONTE

Stai puţin, domnule Erast. Felul dumitale mă atinge la suflet şi îţi dau mîna fetei.

IULIA

Nu vreau alt soţ decît domnul de Pourceaugnac.

ORONTE

Vezi să nu te iau de urechi !

ERAST

Te rog, nimic nu se face cu sila.

ORONTE

Trebuie să mă asculte, sînt stăpîn.

ERAST

Nu vedeţi ce amorezată-i de el ? Aţi voi să fie al meu trupul, şi sufletul al altuia ?

ORONTE

Trebuie să-i fi făcut ceva farmece. O să vezi că se schimbă repede. Dă-mi te rog mîna. Haide.

IULIA

Nu vreau...

ORONTE

Ah ! Cîte mofturi ! Haide, dă mîna-ncoa', îţi spui.

ERAST

(către Iulia)

Să nu crezi că îmi întind mîna din dragoste pentru dumneata. Iubesc numai pe tatăl dumitale. Cu el mă însor.

ORONTE

Îţi sînt foarte recunoscător şi-i sporesc zestrea fetei cu zece mii de galbeni. Să vie notarul să facem hîrtiile.

ERAST

Pînă una-alta, să ne bucurăm cîntînd şi să lăsăm să intre măştile, pe care nunta domnului de Pourceaugnac le-a făcut să se adune din tot oraşul.

SCENA 8

MULTE MĂŞTI *cîntînd şi jucînd*

O EGIPTEANCĂ

Necazuri, gînduri şi mîhniri,
Plecaţi de-acum de lîngă miri.
Să vie bucuriile şi jocul,

Bătu-le-ar să le bată tot norocul!
Să gîndim la cele de folos,
Că desfătarea-i lucru serios.

CORUL MĂŞTILOR

Să ne gîndim la cele de folos,
Că desfătarea-i lucru serios.

O EGIPTEANCĂ

Findcă veniţi la sărbătoare,
Înţelesei ce v-a mînat
Şi ce anume loc vă doare.
Dar din bătrîni voi n-aţi aflat
Că cine vrea să fie fericit
Să nu se lase de iubit?

UN EGIPTEAN

Stă scris în stele, ca la carte,
Să ne iubim pînă la moarte.
Fără iubire,-adevărat,
Viaţa nimic n-ar fi-nsemnat.
Decît s-o las, mai bine mor,
Nesărutată pe picior.

UN EGIPTEAN

Avere...

O EGIPTEANCĂ

Slavă...

UN EGIPTEAN

Şi coroană...

O EGIPTEANCĂ

Puterea toată cucerită...

UN EGIPTEAN

Nu fac, să crezi, cît o cucoană...

O EGIPTEANCĂ

Frumoasă, caldă şi poftită.

ÎMPREUNĂ

Că cine vrea să fie fericit
Nu se mai lasă de iubit.

CORUL

Hai să cîntăm, acuma, toţi,
Şi să jucăm, nepoate şi nepoţi.

O MASCĂ

Cînd se adună să petreacă,
Cei mai cuminţi se-ntîmplă, iacă,
Să fie, fraţilor, nebùnii
Din hora la lumina lunii.

TOŢI

(împreună)

Să ne gîndim la cele de folos,
Că desfătarea-i lucru serios.

PRIMA INTRARE A BALETULUI

Dansul sălbaticilor

A DOUA INTRARE A BALETULUI

Dansul biscaienilor

CUPRINS

Prefaţă	III
Tabel cronologic	XXXIII
MIZANTROPUL	1
GEORGE DANDIN sau SOŢUL PĂCĂLIT	93
AVARUL	181
DOMNUL DE POURCEAUGNAC	309

Redactori responsabili : ION ACSAN şi G. PIENESCU
Tehnoredactor : ION TUDOR

Dat la cules 13.08.1964. Bun de tipar 01.12.1964. Apărut 1964. Tiraj 40.140 ex. broşate. Hîrtie tipar de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 13,19. Coli tipar 14,25. Planşe tiefdruck 1. A. nr. 11.573/1964. C.Z. pentru bibliotecile mari 84. C.Z. pentru bibliotecile mici 84—2=R.

Tiparul executat sub comanda nr. 40.630 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti — R.P.R.

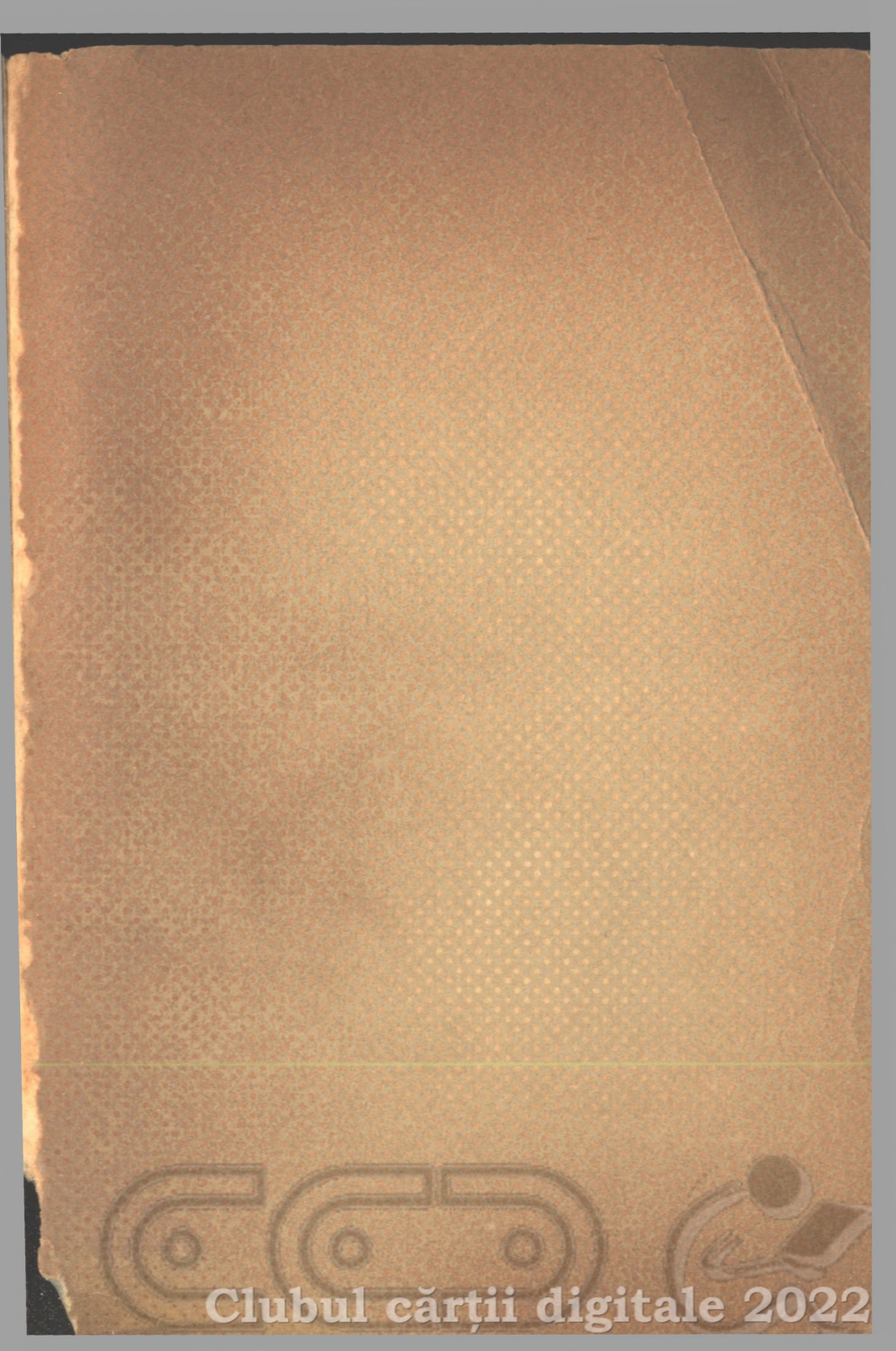
Clubul cărții digitale 2022